BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
24 A
4

Y 6110 f 2a

12.19.A.10

Digitized by Google

PHILOSOPHIÆ, A C MATHEMATICÆ TOTIVS INSTITVTIO,

Cum Aſſertionibus diſputatis, & vario genere Problematum.

Ad uſum Studioſæ Iuventutis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Authore

P. PETRO GALTRVCHIO, AVRELIANO, Societ. IESV.

PHYSICA VNIVERSALIS.

VIENNÆ AVSTRIÆ,
In Bibliopolio IOANNIS BLAEV,
M D C L X I.

AVGVSTÆ COELI REGINÆ MARIÆ VIRGINI DEIPARÆ.

NATVRAM *in votum afferimus*, MARIA, *ſed quam ubique aut deſpicis, aut relinquis. Etenim magna es miraculorum effectrix, ipſaque maximum facta in naturæ miraculum, jam in ipſo etiam conceptu prodidiſti, quàm nihil Tibi cum vulgari naturâ commune foret. Ceſſit & in natali naturæ vis, & ſeſe victam confeſſa, infantem licet, adoravit ut Reginam. Mitto reliquos vitæ gradus, quibus tam altè ſubducta es, ut ne ſuſpiciendo quidem natura quidquam viderit, præter evaneſcentem imbecillitatis ſuæ ſimilitudinem. Quid loquar*

magnos partus? quid conceptum pronubâ virginitate Filium? quid ſalvâ integritate natum? Ipſe adeò totus orbis, quid non in Te ſemper vidit ac veneratus eſt ſupra naturam? Abeſt à cæcis lumen, à claudis ingreſſus, vox à mutis, color & ſuccus à tabidis, ſalus à morboſis; qui ſi tamen ad Te acceſſerint, ſic Te duce atque auſpice naturam vincunt, ut quot truncæ manus ac pedes, quot membra è tholo Tuo conſecrata pendent, tot victæ naturæ trophæa ſint atque inſignia. Et tamen Naturam in votum afferimus? Ita ô Diva, & ſi clientes audis, meritò. Naturam vincis ac ſuperas, ſupplex ergo adit, Tibique ſe ſummittit, quod non faceret, niſi & majorem agnoſceret, & victricem: honor & poteſtas Principis, inferiorum obſequio coronatur. Naturam offerimus, ſed ut quæ inchoata ſunt perficias, vitioſa emendes, imbecilla corrobores, ſeneſcentia interpoles, omnia denique ſana præſtes atque integra. Quid enim aliud vel uſquam Orbis ſoles efficere, quæ in perditæ naturæ data es ſolatium, & in hoc unum creata, ut cùm naturam excepiſſes & in antiquam aſſeruiſſes nobilitatem, ea Tibi perpetuò addicta, Tuoque cultui mancipata eſſet?

PRÆFATIO
DE NATVRA PHYSICÆ.

PHYSICA nomen trahit à Græco φύσις, quod naturam ſignificat. Eſt enim ſcientia de rebus naturalibus; ſeu de corpore naturali ut ſic; quia diſputat de naturâ, cauſis, & proprietatibus corporis naturalis, ſive in communi, quæ eſt Phyſica univerſalis; ſive in particulari, quæ eſt Phyſica particularis; ut Phyſica De Mundo, De Generatione, & Corruptione rerum naturalium, tum De Animâ.

Ac corpus hoc loco ſumitur pro ſubſtantiâ corporeâ; diciturque corpus naturale, quatenus eſt compoſitum ex *naturis*: quod naturæ nomen, ut ſtatim explicabimus, tribuitur materiæ & formæ, quæ ſunt partes, ſeu principia intrinſeca corporis naturalis.

Notandumque eſt, in hoc genere Philoſophiæ maximè eſſe obſcurum Ariſtotelem; ideóque ſuos Phyſicorum libros vocat Acroamaticos ſeu Auſcultatorios, &c. Phyſici auditus; quòd propter abſtruſam, & reconditam doctrinam quam continent, ſola lectione, aut privato ſtudio comprehendi non poſſint, ſed periti

interpretis operam exigant, attentiſſimoſque, & ſtudioſiſſimos auditores.

Hanc autem Phyſicam univerſalem divido duas in partes; quarum prima eſt, De Naturâ, ſeu Eſſentiâ, & De Principiis tum intrinſecis, tum extrinſecis corporis naturalis. Secunda eſt, De Proprietatibus ejuſdem corporis naturalis.

Porrò, quod nonnulli objiciunt, facultatem hanc complecti multa ſaltem, quæ in opinione ſolùm poſita ſint, & utramque in partem agitentur probabiliter; quam ob cauſam non videatur mereri nomen *ſcientiæ*. R̷. Fieri hoc loco denominationem à parte potiori. Multa enim traduntur in Phyſicâ, quæ videntur eſſe prorſus demonſtrativa. Iis verò qui ſecus ſentiunt, reſpondimus in Logicâ, *Diſput.* 4. *cap.* 6. *ſub finem.*

METHODVS ET INSTITVTIO PHYSICÆ VNIVERSALIS.

PARS PRIMA
De Natura & Principiis Corporis naturalis.

TRACTATVS PRIMVS
De principiis intrinſecis, & de natura, ſeu eſſentia corporis naturalis.

DISPVTATIO I.
De principiis intrinſecis corporis naturalis.

CAP. I. *Notiones quædam principii, & corporis naturalis.*

PRincipium aliquando idem eſt ac initium rei alicujus. Aliquando ſignificat id vel unde res eſt, vel unde fit, vel unde cognoſcitur; 5. *metaph.* 1. Quamobrem alia dicuntur *principia cognitionis*; illæ nimirum propoſitiones quæ ſunt primò, & per ſe notæ, ex quibus ſolent inferri per diſcurſum multæ aliæ cognitiones; *ut habetur in Introduct. ad Logicam. cap.* 2. Alia autem ſunt *principia*

 pia

pia rei, ea nempe ſine quibus res eſſe, aut concipi ſeu definiri non poteſt. Sic fundamentum & terminus dicuntur principia relationis: ſic terminus à quo, & ad quem in omni mutatione, ſunt ejus principia: ſic maximè cauſa omnis, ut potē dans eſſe rei, vocatur ejus principium. Quo pacto ex principiis alia ſunt *intrinſeca*, alia verò *extrinſeca*.

Principia extrinſeca dicuntur ea quæ ſunt extra rem principiatam; id eſt, quæ non ſunt partes ipſius compoſitivæ. Ita *finis*, propter quem res eſſe, aut fieri intelligitur, eſt principium illi extrinſecum. Ita & *cauſa efficiens*, à quâ per veram productionem procedit effectus: ut ſuo loco fuſiùs explicabitur.

Principia verò intrinſeca, ſunt partes aliquod totum componentes, ac proinde *intra ipſum* veluti incluſæ; ſolentque etiam appellari *elementa* compoſiti. Quæ quidem ut intelligantur de ſubſtantiâ corporeâ, ſeu de corpore naturali, cujuſmodi eſt *homo*, *equus*, *lignum*, *ignis*, *aër*, *&c.*

Suppono 1. Subſtantiam corpoream, in eo differre maximè à ſubſtantiâ immateriali, qualis eſt Angelus, quòd illa ſit compoſita ex ſubſtantiis partialibus, quæ totalem ejus eſſentiam conſtituant; quarum altera dicitur *materia prima*; altera autem *forma ſubſtantialis*. Sic homo conſtat ex corpore, tanquam ex materiâ, tum ex animâ rationali, tanquam ex formâ, quæ illi dat *eſſe* hominis, eſtque principium facultatum atque operationum quæ ſunt hominis propriæ. Et verò ubi homo interiit, factâ animæ ſeparatione à corpore, tunc manifeſtè deprehenditur, quemadmodum anima priùs cum corpore ipſam hominis eſſentiam totalem con-

conſtitueret. Idemque iſtud patet ex quavis aliâ corruptione & tranſmutatione ſubſtantiali: ut quando lignum in ignem convertitur, peritque *eſſe* ligni. Tum enim neceſſe eſt, ut aliquid ſubſtantiale ipſius ligni remaneat, ne dicatur lignum prorſus annihilari, & conſequenter ignis produci ex nihilo: illud autem quod remanet, ſemperque in eo caſu perſeverat incorruptibiliter, vocatur *materia prima*, ut jam dixi, peritque tantùm ipſi adjuncta pars ſubſtantialis, quam *formam ſubſtantialem* nominant, quæ conſtituebat Tò eſſe ligni, eratque principium earum omnium proprietatum quæ ſequuntur *eſſe* ligni; ajuntque materiam & formam illam eſſe principia intrinſeca, ſeu partes compoſitivas ligni: quo pacto etiam corpus & anima rationalis ſunt principia intrinſeca, ſeu partes ex quibus conſtat homo: quod perinde ſtatuendum eſt de quavis aliâ ſubſtantiâ corporeâ. Iam verò

Suppono 2. Subſtantiam hujuſmodi corpoream vocari *corpus*, & quidem *corpus naturale*; quatenus ſic dicitur conſtare ex materiâ primâ, & forma ſubſtantiali, quas vocant naturas.

Notabis enim 1. Variam eſſe hujus vocabuli ſignificationem. Et quidem ſumitur ut plurimùm pro eſſentiâ rei cujuſcunque; qualis dicitur natura Angelica, humana, equina, ignea, &c. Tum pro univerſalitate rerum; pro collectione cauſarum naturalium; pro rerum temperamento proprio, viribuſque agendi propriis. Verùm hoc loco ſumitur tantùm pro primo ac radicali principio earum operationum, aut proprietatum quæ ſunt in ſubſtantiâ corporeâ completâ; ut in homine, in equo, in lapide, &c. Sic forma ſubſtantialis per quam conſtituitur

lapis in eſſe lapidis, eſt principium emanativum illarum proprietatum & qualitatum, quæ reperiuntur in lapide; quo etiam pacto eſt principium illius gravitatis & motus, per quem deorſum tendit. Ita in animali, anima eſt principium *activum* earum operationum quas exercet. Vt enim vegativa eſt, dicitur cauſa nutritionis, & augmentationis: ut ſenſitiva,eſt cauſa ſenſationum, tam internarum, puta imaginationis, quàm externarum, puta viſionis, auditionis, &c. Item, ſic eſt cauſa motus progreſſivi, cauſa motuum appetitus ſenſitivi, ut amoris, odii, triſtitiæ, gaudii, &c. At materia prima eſt principium emanativum quantitatis, per quam habet extenſionem partium, eamque menſurabilem, diviſibilem, impenetrabilem,&c. Huc adde materiam quoque illam eſſe principium *paſſivum* multarum operationum, aut motuum qui in ea recipiuntur, & ſine quâ non forent: ut nutritio, & augmentatio, aliáque id genus quæ propria ſunt corporum animatorum.

Paucis verò iſta omnia comprehendit Ariſtoteles, ubi ſic naturam, prout hoc loco ſumitur, definit: *Eſt principium & cauſa primò & per ſe, & non ſecundùm accidens, motus ejus in quo eſt:* ſeu corporis illius quod conſtituit, & in quo includitur ipſa natura.

Notandumque eſt 2. *Motum* hîc ſumi non tantùm pro motu propriè dicto, qualis eſt motus localis, tum motus intenſionis, & augmentationis, ſed etiam pro motu emanationis, unde procedunt proprietates ab eſſentiâ; item & pro illo genere mutationis quam ſecum afferunt novæ actiones ortæ ab ejuſmodi principio intrinſeco; ut diximus de nutritione,

tione, de intellectione, de ſenſatione, & aliis id genus.

Not. 3. Hîc ſermonem fieri de motu ſimul & de quiete, ubi particula (*&*) debet intelligi in ſenſu disjunctivo, quatenus natura dicitur principium vel motus in iis quæ moventur, vel quietis in iis maximè, quæ acquiſito termino, in ipſo poſitivè conſiſtunt; quomodo lapis hæret proprio in loco, reſiſtendo etiam motui contrario.

Not. 4. Naturam dici principium & *cauſam.* In quo differt à *privatione*; quam ſequenti capite oſtendemus eſſe quidem principium, non autem cauſam.

Not. 5. Dicitur principium *primò & per ſe, & non ſecundùm accidens.* Vt hoc pacto ſignificentur materia & forma ſubſtantialis, quæ ſunt prima principia & radicalia illius motus. Quod non convenit potentiis accidentalibus, *v. g.* gravitati, aut levitati, à quibus oritur quidem proximè, ſed non *primò* & *radicaliter*: nec ſunt in corpore naturali, ut partes ejus ſubſtantiales, ſed tantùm *ſecundùm accidens.* Ita etiam ubi medicus per artem ſibi propriam ſeipſum ſanat, ars illa non eſt niſi ſecundùm accidens, principium ſanitatis in ipſo medico: neque enim ars illa in nobis eſt, niſi ut forma accidentalis. Atque ex iſtis quidem

Colliges 1. Naturam hoc loco tum materiæ, tum formæ ſubſtantiali convenire, quandoquidem ſunt partes ſubſtantiales ex quibus conſtat ſubſtantia corporea, quam *completam* appellant, ad diſtinctionem ipſius materiæ, aut formæ, quæ non ſunt niſi ſubſtantiæ *incompletæ*, id eſt, *partiales*, de ſe nimirum ordinatæ ad componendam totalem. Item

Colliges 2. Totalem hanc ſubſtantiam ideo vocari *corpus naturale*, quia ſic conſtat ex *naturis*. Neque huic corpori naturali, aut ſubſtantiæ completæ cuicunque, puta Angelo, convenire hanc *naturæ* definitionem; quia non ſunt partes compoſiti ſubſtantialis, in quo ſint principia motus ipſi proprii. Item,

Colliges 3. Quemadmodum corpus naturale differat à corpore artificiali, puta à cathedra, quæ per artem accepit cathedræ formam ejuſmodi. Neque enim motus deorſum, aut alii naturales motus, ſunt ab ipsâ *v. g.* cathedrâ, quatenus eſt corpus artificiale, ſed tantùm quatenus eſt corpus naturale; ſeu lignum compoſitum ex materiâ & formâ ſubſtantiali.

Notabis verò ultimò; Objectum quidem materiale Phyſicæ eſſe corpus iſtud naturale: ſiquidem, ut initio ajebam, diſputat de naturâ, proprietatibus & cauſis corporis naturalis. At proprium & formale ipſius objectum, aliud etiam non eſt, quàm idem corpus naturale, quatenus naturale eſt; nempe, quatenus conſtat ex materiâ & formâ ſubſtantiali, ut ſunt principia illarum proprietatum quæ conſiderantur in corpore naturali. Nec ferè diſcrepant ii qui docent conſiderari à Phyſicâ ipſum corpus naturale, *quatenus mobile eſt*, ſeu quatenus habet in ſe principium motus. Naturale enim ut ſic, idem eſt ac habens in ſe hujuſmodi principium motus & quietis: immò non habet principium motus & quietis, niſi quatenus naturale eſt: ergo priùs eſt naturale, quàm mobile; atque idcircò *naturale ut ſic* potiùs ſtatuendum eſt pro objecto formali Phyſicæ.

CAP.

CAP. II. *Quot ſint principia intrinſeca corporis naturalis, tam compoſitionis, quàm generationis.*

DIco I. In doctrinâ Ariſtotelis, materia prima, & forma ſubſtantialis ſunt principia compoſitiva corporis naturalis; vel ut alii loquuntur, ſunt elementa, ſeu principia compoſitionis. Prob. Quia ſunt partes eſſentiales ex quibus conſtat. Illiſque convenit definitio principiorum, ex 1. *Phyſ. Principia ſunt ex quibus primò & per ſe, non per accidens, res naturales conſtituuntur.* Item, *Quæ neque ex ſeſe, neque ex aliis, ſed ex ipſis omnia fiunt*; eo nimirum ſenſu, quòd omnia corpora naturalia fiant ex materiâ & formâ ſubſtantiali: nec materia illa, & forma fiant, ſeu componantur ex ſe invicem; id eſt, non habeant aliam aut materiam, aut formam ſui conſtitutivam: alioquin fieret proceſſus in infinitum.

Notandumque eſt contra antiquos; non eſſe unicum duntaxat rerum omnium principium conſtitutivum, ſeu compoſitivum; puta, *ignem*, aut *aquam*, &c. Quia ſequeretur inde nullam eſſe inter corpora naturalia diverſitatem eſſentialem: neque verò etiam ex uno *v. g.* igne, aut ex alio pariter elemento prodirent tam diverſæ proprietates, & operationes. At

Not. 2. Plura non eſſe quàm duo allata: quia ſufficiunt; nec alia aſſignari poſſunt. Vnde meritò ab Ariſt. rejiciuntur veteres, qui principia alia, imò & infinita ſtatuebant. Quomodo Epicurei docebant omnia conſtare ex atomis undequaque ſortuitò concurrentibus; ſicque adverſabantur doctrinæ de providentiâ Numinis. Item, rejicienda eſt quoque illorum

ſententiâ, qui ſupponunt elementa, nempe *ignem, aërem, terram* & *aquam*, eſſe incorruptibilia; tum ex ejuſmodi elementorum particulis duntaxat componi omnia corpora naturalia. Quod in Tract. De Mundo refutabimus. Diſp. De Mundo Element. c. 1.

Iam verò ut agam de corpore naturali in fieri, ſeu de illius generatione: Supponendum eſt generationem hoc loco, eſſe actionem ſaltem paſſivam, unde corpus naturale intelligitur generari. Illa autem generatio viâ quidem naturali perficitur, quatenus materia prima jam præexiſtens ſub aliquâ formâ ſubſtantiali, recipit diſpoſitiones ad aliam, ſub quâ poſtea exiſtat, vetere deperditâ. Quare generatio naturalis, id eſt, quæ fit ſecundùm ordinem naturæ, vocari ſolet tranſmutatio ſubſtantialis, quia ſic materia prima tranſmutatur, quaſi tranſeundo à non eſſe formæ alicujus ſubſtantialis, ad eſſe illius. Iſtudque Tò non eſſe formæ ſubſtantialis in materiâ jam diſpoſitâ; propriè appellatur privatio, quia eſt carentia formæ in ſubjecto apto, ſeu diſpoſito ad illam formam. His autem ſuppoſitis.

Dico II. In doctrinâ Ariſtotelis 1. phy. c. 6. Principia intrinſeca naturalis generationis, quatenus eſt tranſmutatio quædam, ſunt materia prima, tanquam ſubjectum; deinde forma ſubſtantialis, ut terminus ad quem; ac denique privatio, ut terminus à quo. Prob. Quia illa dicuntur principia rei alicujus, ſine quibus intelligi aut definiri non poteſt; ut initio monui. Atqui ſine illis tribus generatio naturalis definiri, aut explicari non poteſt, quatenus eſt tranſitus ſeu tranſmutatio. Primò enim debet eſſe ſubjectum quod tranſit. 2. Terminus à quo

ſit

fit tranſitus. 3. Denique terminus ad quem fiat; nam & iſte eſt terminus à quo ſpecificatur generatio, ſiquidem ex eo generatio dicitur vel humana, vel equina, quæ terminatur ad formam vel humanam, vel equinam, &c.

Not. 1. Illa generationis principia dici interna, non quidem ipſi generationi, quia non magis per proportionem ipſi interna ſunt, quàm relationi ſubjectum & terminus; aut motui terminus à quo & ad quem: debent igitur dici principia generationis interna ſolùm corpori naturali; ſiquidem vel ſunt ipſius intrinſecè conſtitutiva, ut materia & forma: vel quia privatio non alibi ut in ſubjecto reperitur, quàm in materia, quæ corpori naturali eſt intrinſeca. Neque hîc agitur niſi de generatione quæ fiat viâ naturali, id eſt, materiâ jam præexiſtente ſub formâ, & quæ diſponatur ad formam novam. Alioquin dum creatur cœlum *v. g.* privatio in eo caſu locum non habet.

Not. 2. Illa etiam dici principia *corporis naturalis in fieri*; quia corpus naturale non generatur viâ naturali, niſi quatenus producitur forma ſubſtantialis in materiâ diſpoſitâ, quæ conſequenter tranſit à non eſſe illius formæ, ad ipſius eſſe. Verùm

Not. 3. Privationem hoc pacto non principiare, niſi ut terminum à quo, non autem ut elementum; quia non eſt pars corporis naturalis. Item, ſic dicitur principiare per ſe; quia per ſe intelligi non poteſt illa generatio, ſine privatione ut termino à quo. Cum autem ſcribit Ariſt. privationem habere ſe tantùm per accidens ad corpus naturale, tum ſumit corpus naturale in facto eſſe. Item,

Not. 4. Ab Ariſt. prima principia dici *con-*

traria

traria & quidem *prima contraria*. Sed accipiendus eſt tantùm pro formâ & privatione. Nec agit niſi de contrarietate latè ſumptâ, prout reperitur quoque inter poſitivum & negativum.

CAP. III. *Solvuntur objectiones.*

OBjic. 1. Quod non principiat realiter, non poteſt eſſe principium entis realis. Atqui talis eſt privatio; quia non eſt ens. *Neg. Ma.* Sic enim privatio principians tantùm negativè, eſt nihilominus principium corporis naturalis, ut terminus à quo; ſicque auget numerum principiorum, non quidem poſitivè, ſed negativè ſaltem.

Inſt. 1. Non principiat realiter & poſitivè. *C.* Ergo ſolùm per rationem. *N. Conſ.* Quia principiat negativè nemine cogitante.

Inſt. 2. Non poſſet explicari quandonam principiaret: ergo non principiat. *Prob. Ant.* Neque enim principiat ante generationem, quia nondum forma producitur; neque poſt generationem, quia jam forma producta eſt; neque in inſtanti generationis, quia tunc ſimul eſſet cum formâ cui opponitur; quod implicat. ℞. Principiare in inſtanti generationis per ſui deſitionem, ſeu deſinendo, vel per primum non eſſe ſui.

Inſt. 3. Tunc non exiſtit privatio. *C.* Ergo tunc non poteſt principiare: alioquin pariter diceretur poſſe principiare, etiam quando corpus eſt in facto eſſe, quanvis tunc non exiſtat. *Diſt.* Non principiat quando non eſt abſolutè, ſed quando non eſt deſinendo; ſeu quando primò non eſt.

Inſt. 4. Quod nunquam fuit, non principiat deſinendo; nam deſinere alicujus rei, ſuppo-

nit

nit illius eſſe. *C.* Atqui nunquam fuit privatio. *Quod ſic probant* : quia tunc tantùm eſſe poteſt, quando ſubjectum eſt aptum. *C.* Atqui non eſt aptum, niſi quando habet ultimam diſpoſitionem ad formam : tunc autem generatur forma, cum qua nequit conſiſtere privatio. *Diſt.* Subjectum non eſt aptum perfectè & ultimò niſi quando eſt ultima diſpoſitio. *Tr.* Antea non eſt aptum inchoativè. *N.* Dico enim toto eo tempore eſſe aptum, & habere privationem, quo diſponitur ad formam. Vides igitur quemadmodum ſatisfiat illi difficultati, nempe quomodo, & quando principiet privatio.

Objic. 2. Forma recedens tam deberet etiam dici terminus à quo generationis, quàm privatio : ergo ſic plura eſſent principia generationis quàm tria. ℞. Iuxta doctrinam Ariſtotelis debere hîc fieri ſolùm mentionem termini à quo proximi & immediati, quanvis de facto forma recedens poſſit quoque dici terminus à quo ſaltem remotus. Item ſola privatio eſt terminus à quo per ſe; nam intelligi abſolutè non poteſt generatio formæ in materia, quæ non tranſeat à non eſſe formæ ipſius, ad eſſe ejuſdem, etiam non recedente formâ vetere, ſaltem per abſolutam Dei poteſtatem; quamobrem forma recedens eſt tantùm terminus à quo per accidens. Item, in doctrinâ Ariſtotelis, *per accidens* eſt *v. g.* igni, quòd generetur ex materiâ præexiſtente ſub ligni formâ : cùm generari poſſit ex materiâ ſub aliis formis præexiſtente. At *per ſe* eſt, quòd fiat ex *non eſſe* ignis.

Inſt. Illud tantùm dicitur terminus à quo in generatione, quod expellitur vi formæ advenientis. Atqui ſic forma vetus ſolùm expellitur; nam illud ſolùm propriè expellitur, cui

con-

contrariæ diſpoſitiones producuntur ab agente. *Diſt. Ma.* Quod expellitur vel poſitivè, vel negativè, quod privationi convenit; iſtudque ſufficit.

Objic. 3. Totum ipſum quod poſitâ novâ formâ ſubſtantiali generatur de novo, eſt etiam terminus ad quem generationis. Ergo perinde ac forma debet dici principium illius. ℞. Formam eſſe terminum ipſius proximum; item & ſpecificativum tam generationis, quàm corporis ipſius geniti; ideóque ſolùm hîc habetur ratio illius.

Objic. 4. Non poteſt aut intelligi, aut eſſe corpus naturale ſine unione materiæ cum formâ Ergo illa unio debet accedere ad numerum principiorum internorum. *Diſt. Ant.* Non poteſt intelligi ſine unione tanquam conditione. *C.* Tanquam parte conſtitutivâ, quæ conſequenter ſit propriè principium. *N.*

Objic. 5. Generatio intelligi non poteſt ſine cauſa generante. *C.* Ergo cauſa generans eſt etiam principium generationis. *Diſt.* Intrinſecum. *N.* Extrinſecum. *Tr.* Nam hîc agitur ſolùm de principiis intrinſecis.

Quod etiam ajunt, non fieri generationem naturalem ſine præviis diſpoſitionibus; unde inferunt eas debere quoque annumerari principiis generationis. ℞. 1. Eas non pertinere ad generationem, niſi præſuppoſitivè; non autem formaliter. Item, ℞. 2. Eas tenere ſeſe ex parte materiæ; nec proinde conſtituere principium ab eâ diverſum, quatenus in generatione naturali, debet eſſe materia diſpoſita.

DISPV-

DISPUTATIO II.
DE MATERIA PRIMA.

CAP. I. *Natura materiæ primæ.*

SI materia illa nudè conſideratur, & præciſè tantùm ſecundùm propriam entitatem, vocatur *materia prima*; aut materia remota. Alioqui, ſi conſideratur ut affecta eſt certis diſpoſitionibus in ordine ad formam aliquam in ſe recipiendam, vocari ſolet *materia ſecunda.*

Dico autem I. Materia prima eſt ſubſtantia incompleta ſeu partialis, quæ formam ſubſtantialem in ſe tanquam in ſubjecto recipiens, cum eâ conſtituit corpus naturale; puta hominem, equum, arborem, lapidem, ignem, aërem, ſolem, &c.

Notandum enim eſt, nec materiam hominis *v. g.* debitis affectam diſpoſitionibus; nec ejus animam, eſſe hominem, ſed eas tantùm eſſe partes ex quibus componitur ſeu conſtituitur homo. Et ſic de aliis. Item,

Not. 2. Solùm ejuſmodi compoſitum dici *ſubſtantiam completam*; nam quæ entia de ſe ordinata ſunt tanquam partes ad aliud conſtituendum, vocantur *incompleta.*

Not. 3. Materiam primam ſic in genere ſuo cauſare corpus naturale; nempe recipiendo in ſe formam ſubſtantialem. Etſi enim dicatur quoque cauſa ſubjectiva formarum, tam ſubſtantialium, quàm accidentalium; hac tamen ratione formas ſubſtantiales non cauſat, niſi ut totum conſtituat. Dicitur verò cauſa formarum ſaltem materialium, quatenus illæ naturaliter

liter ſaltem exiſtere nequeunt, niſi in materiâ tanquam in ſubjecto recipiantur; unde & ab eâ dicuntur *ſuſtentari*. At anima rationalis quia ſpiritualis eſt, poteſtque de ſe naturaliter exiſtere, & operationes ſibi proprias, nempe rationales, exercere extra omnem materiam; ideo eſt independens à materiâ ut *ſuſtentante*; non tamen ut *recipiente*; cùm enim ſit eſſentialiter forma corporis naturalis conſtitutiva, munus illud præſtare non poteſt independenter à materiâ in quâ recipiatur, & quam informet.

Not. 4. Ex dictis in doctrinâ Ariſtotelis, conflari duplicem materiæ primæ definitionem; quarum altera eſt *negativa*; altera autem *affirmativa*. Negativa eſt, quæ naturam materiæ primæ explicat per negationes; ut cùm ait materiam ex qua fit *v.g.* homo, equus, lapis, &c. *Non eſſe quid*, id eſt, non eſſe hominem, equum, lapidem, aliáque id genus corpora naturalia, quæ ſola propriè & ſimpliciter appellantur *quid*; quia habent quidditatem ſeu eſſentiam completam. Item ait, de ſe illam *non eſſe aut quantam, aut qualem, ſed tantùm in potentiâ aut ad quantitatem, aut ad qualitatem, aliáque accidentia*, quibus denominetur aut quanta, aut qualis, &c. Scribitque D. Auguſt. materiam primam, ubi tantùm per negationes hoc modo cognoſcitur, *cognoſcendo ignorari* ſecundùm id quod eſt poſitivè; quanvis nihilominus ita *ignorando cognoſcatur* aliquâ ratione; nam & ipſe Deus à nobis cognoſcitur viâ negationis, cùm aſſerimus eum non eſſe ens corporeum, finitum, &c.

Affirmativa autem definitio explicat naturam materiæ primæ ſecundùm id quod eſt poſitivè. Vt cùm ajunt *Eſſe ſubjectum primum ex quo*

per

per ſe, & non per accidens ſit corpus naturale. Nam eſt ejus pars ſubſtantialis, & ea quidem ſubjectiva, quia corpus naturale non conſtituit, niſi per modum ſubjecti, recipiendo in ſe formam ſubſtantialem. Additque Ariſt. *eſſe illud ultimum in quod abit corpus naturale, ubi corrumpitur.* Nam *v. g.* ubi lignum in ignem tranſmutatur, nihil ex ligno remanet niſi materia prima.

Dico conſequenter II. Natura materiæ primæ eſt *pati*, ſeu recipere in ſe formas; unde & vocari ſolet *ens potentiale*, ſeu *potentia paſſiva.* Prob. Quia hoc eſt proprium illius munus; differtque maximè in eo à formâ ſubſtantiali, quòd hæc materiam actuando, ſuam cauſalitatem exerceat reſpectu compoſiti; materia verò formam in ſe recipiendo.

Notandumque eſt 1. Materiam primam vocari *puram potentiam paſſivam*; non eo ſenſu quòd in compoſito non habeat propriam entitatem, eamque actu exiſtentem; vel ut vocant, *actum entitativum.* Nam etſi in genere ſubſtantiæ ſit imperfectiſſima, ſuam nihilominus habet ſubſtantialem entitatem, verè & realiter corporis naturalis conſtitutivam, & quantitatis per quam illud extenſum eſt ac phyſicè diviſibile, emanativam: ut poſtea exponam. Quod autem eſt pars realis compoſiti, & proprietatis realis emanativum, non poteſt non eſſe reale, & actu ens. Eo igitur ſenſu duntaxat dicitur *pura potentia paſſiva*, quòd nullum ſubjectum actuare queat, cùm ſit ſubjectum primum, ab aliis potiùs actuabile. Item, quòd in conſtituendâ eſſentiâ corporis naturalis, propriam cauſalitatem non exerceat, niſi recipiendo in ſe formam ſubſtantialem. At

Not. 2. Potentiam illam paſſivam vocari ab aliis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

aliis *gremium*, & *ſinum* materiæ primæ, unde recipiat formas. Quanquam illa potentia paſſiva non eſt aliquid diſtinctum ab ipsâ entitate materiæ. Etſi enim potentiam activam à causâ efficiente vulgò diſtinguant philoſophi, non idcirco neceſſe eſt diſtingui paſſivam à ſubjecto recipiente, cùm pauciora requirantur ad patiendum, quàm ad agendum. Conf. Quia ſi materiæ primæ opus foret potentiâ aliquâ realiter diſtinctâ ad formas recipiendas; haberet quoque opus & aliâ ad potentiam hanc recipiendam; & ſic daretur proceſſus in infinitum.

Not. 3. Materiam primam certo genere diſpoſitionum affectam, hoc modo ad certam ſpecie formam ſubſtantialem determinari, quæ vulgò dicitur *potentia materiæ proxima*, ipſique eſt accidentalis; quia materiæ primæ perinde eſt determinari ad hanc, aut ad aliam formam. Et verò ſi nudè, & ſecundùm ſe conſideretur, habet potentiam univerſalem & indifferentem ad quaſcunque formas, quæ vocatur *potentia remota*; eſtque ipſi eſſentialis, & neceſſaria. Quare cùm unaquæque res appetat naturaliter propriam perfectionem; ita materia certis affecta diſpoſitionibus, & ad certam ſpecie formam determinata, dicitur illam appetere, ſeu naturali propenſione in illam ferri, illamque exigere: alioqui nudè conſiderata, non unam potiùs, quàm aliam cujuſcunque generis formam poſtulat; qui vocatur *appetitus univerſalis, atque indifferens* ad quamcunque formam; ſequiturque ad potentiam ipſius materiæ univerſalem atque indifferentem: quæ mox oſtendam.

CAP.

CAP. II. *Materiæ primæ incorruptibilitas, & dependentia à formis ſubſtantialibus.*

SUppono materiam primam in generatione naturali non produci, totamque eſſe ab initio mundi creatam, & eandem perſeverare ſub variis formis ſubſtantialibus: Et verò quandoquidem illa ſubjectum non ſupponit, quia eſt primum omnium ſubjectum, non poteſt produci niſi per *creationem*, quæ vires agentium naturalium ſuperat; eſtque actio Dei propria; ut tractatu ſequenti explicabo. Ergo non poteſt produci in generatione naturali. Item nihil eſt naturaliter generabile, niſi quod corruptibile eſt. At

Dico I. Materia prima eſt naturaliter incorruptibilis. Prob. Quia ut docebam cap. 1. ſuperioris Diſput. Illa remanet ſemper tanquam ſubjectum commune formæ corruptæ, & de novo genitæ, ubi *v. g.* lignum tranſmutatur in ignem. Alioquin ſequeretur lignum annihilari prorſus, tum ignem ſic naturaliter produci ex nihilo, quod repugnat. Deinde non poſſet afferri ratio cur fiat major ignis ex majore ligni copiâ quæ in ignem conjicitur, ſi lignum ſecundùm omnem ſui entitatem ſubſtantialem deſineret; neque enim ex eo fieri poſſet major igni acceſſio. Quod autem ſic manet incorruptum, non poteſt non eſſe naturaliter incorruptibile. Et verò alioqui non poſſet eſſe ſubjectum commune generationum omnium.

Objic. Materia prima in generatione dicitur mutari. *C.* Quia tranſit ab *eſſe* unius formæ, ad aliud. Ergo ſic corrumpitur. *Diſt.* Corrumpitur ſubjectivè, quatenus hac ratione eſt ſubjectum corruptionis, uti & generationis. *C.* Non

autem

autem corrumpitur terminativè, quatenus ſit terminus corruptionis, ipſáque eſſe deſinat.

Inſt. 1. Illa vulgò dicitur eſſe principium corruptionis: neque enim res corporeæ ſunt corruptibiles, niſi quia conſtant ex materiâ. Ergo à fortiori eſt corruptibilis. ℞. Non eſſe principium corruptionis aut generationis, niſi purè paſſivum, ipſúmque etiam de ſe indifferens ad formam corruptibilem, aut incorruptibilem; nec forent de facto corpora corruptibilia, niſi de facto haberent ſubjectum ejuſmodi paſſivum corruptionis. Quanquam ipſa corruptibilitas non oritur formaliter, niſi à formâ ſubſtantiali, quæ materiæ unitur ſolùm defectibiliter, nempe ſuppoſitis diſpoſitionibus, quæ per vires agentium naturalium effectivè deſtrui non poſſunt.

Inſt. 2. Dependet in ſuo eſſe ab exiſtentiâ formæ corruptibilis, ſiquidem exiſtere in rerum naturâ non poteſt ſine formâ. Ergo eſt corruptibilis, & corrumpi de facto deberet deficiente omni formâ. ℞. Non alio modo dependet à formâ, quàm quia de ſe ordinatur ad conſtituendum corpus naturale per unionem ſui cum formâ ſubſtantiali. Cujuſmodi dependentiam ab ipsâ materiâ poteſt viciſſim habere & forma incorruptibilis, putà anima rationalis, ſalvâ omni incorruptibilitate naturali.

Inſt. 3. Sequeretur eandem numero materiam quæ eſt in Petro, maximè apud anthropophagos, reperiri poſſe in Paulo à quo fuiſſet voratus Petrus: & ſic eadem fieret materia Pauli. Quomodo ergo in reſurrectione propriam unuſquiſque materiam reſumeret? ℞. Quod à nobis comeditur, minimâ ſolùm ex parte converti in noſtram ſubſtantiam, reliquum abire

ut

ut plurimùm in excrementa. Sicque ex Dei providentiâ debere fieri, ut ne eadem materia unquam futura ſit duorum hominum, niſi fortè minimâ ex parte aliquâ; ùnde patet ſolutio ad allatam hypotheſim.

Inſt. 4. Si materia prima eſt de ſe incorruptibilis, ſequitur formam ſubſtantialem corruptibilem ab eâ ſuperari in perfectione naturæ. *Diſt.* Secundùm accidentalia ejuſmodi. *Tranſ.* Non autem ſecundùm eſſentialia. Sic enim forma eſt actus & principium operationum quæ reperiuntur in corpore naturali, quod materiæ non convenit.

Dico I I. Etſi materia prima de ſe eſt incorruptibilis, non poteſt tamen viâ naturali exiſtere abſque formâ ſubſtantiali. Prob. Quia materia prima de ſe, & eſſentialiter eſt ordinata ad formam in ſe recipiendam: habetque modum eſſendi proprium (qualis explicatur in Metaphyſicâ. *Tract.* 1. *Diſp.* 3. *cap.* 4.) per quem non exiſtat connaturaliter niſi ſub formâ ſubſtantiali. Confir. Quia non aliam ob cauſam corruptio unius formæ, eſt generatio alterius, unde conſequenter nunquam de facto aliqua materia ſit abſque formâ; quod enim ita ſe habet, non poteſt non fieri per leges naturæ neceſſarias. Iam verò quod juxta hanc aſſertionem docent;

Dico I I I. Quandoquidem materia prima exiſtere naturaliter ſaltem non poteſt ſine formâ ſubſtantiali; conſequens eſt, ut formam hujuſmodi quantùm eſt de ſe appetat, pro naturali rerum omnium inclinatione ad propriam perfectionem. Item, & ex eodem appetitu, ſecundariò ſaltem, refertur ad diſpoſitiones accidentales; ſine quibus forma in materiâ nec recipi,

nec conſervari poteſt. Nam ad accidentia alia, quales ſunt formæ artificiales, ut rotunditas in ligno; reſpectum & appetitum habet neutrum, ſeu indifferentem. Sed

Not. 1. Materiam nudè conſideratam habere appetitum indifferentem hujus aut illius formæ, ſive corruptibilis & ſublunaris, ſive incorruptibilis & cœleſtis; ſive nondum corruptæ & naturaliter producendæ, ſive jam corruptæ & ſupernaturaliter ſolùm reproducibilis, cùm de ſe poſtulet tantùm eſſe ſub formâ ſubſtantiali, qualicunque tandem modo in eâ producatur, hoc enim illi per accidens eſt. Et verò ut materia prima ſit commune formarum, ac generationum omnium ſubjectum, debet ex naturâ ſuâ eſſe ad quamcunque indifferens; ſi enim foret ad aliquam determinata, non poſſet illam viâ naturali deponere. ut novam ſuſciperet. Item

Not. 2. Materiam hanc jam aliqua formâ ſubſtantiali affectam, aliam abſolutè non appetere, ſed potiùs ſub illa quaſi quieſcere. Fruſtra enim eſſet ille appetitus; quia formam non appetit, niſi quia de ſe eſt ordinata ad conſtituendum corpus aliquod naturale; quare obtento fine illo, nihil eſt cur novam appetat, niſi conditionatè, id eſt, ex hypotheſi quòd illa expellatur. Nec dicas, ideo vulgò ajunt eſſe illam principium & cauſam corruptionis, quia pro ſuâ veluti inconſtantiâ & mutabilitate, quam habet formam reſpuit, ut ſuccedat nova. ℞. Novam non appetere niſi prout novis affecta eſt diſpoſitionibus, per quas illius appetitus incipiat determinari ad aliam.

Dico IV. Etſi materia prima non exiſtat connaturaliter; niſi ſub formâ ſubſtantiali; poteſt

poteſt nihilominus abſolutè conſervari à Deo ſine omni formâ. Prob.contra Thomiſtas. Quia hoc nullam involvit contradictionem. Nec valent objectiones Thomiſtarum niſi adversùs eos qui docent exiſtentiam eſſe actum quendam realiter diſtinctum, qui *Toti*, aut formæ duntaxat, primò & per ſe communicetur; nec materiam exiſtere niſi per exiſtentiam formæ ſubſtantialis. Sed ultimâ hujus Tract. Diſp. *c.* 4. & *c.* 5. oſtendemus nullum eſſe totum ejuſmodi realiter diſtinctum à partibus collectivè ſumptis; ipſamque materiam primam habere propriam ſibi exiſtentiam & eſſendi modum.

Objic. Sequeretur exiſtere à parte rei individuum aliquod nullâ in ſpecie entis determinati; ſiquidem materia ſecundùm ſe, neque eſt homo, neque ignis, neque aliud corpus naturale. ℞. *Nego hanc ſequelam:* eſſet enim in ſpecie entis determinati incompleti, ſeu ſubſtantiæ incompletæ.

Notabis igitur non debere neceſſariò ſuppleri aliquem effectum formæ ſubſtantialis circa materiam, ut ſola extra omnem formam conſervetur in rerum naturâ. Item

Not. 2. Quòd eo in caſu acciperet à Deo & *modum eſſendi* per quem ad ſtatum illum determinaretur. Iſtudque per proportionem debere admitti in formâ.

Dico enim V. Contra eoſdem Thomiſtas, poſſet pariter forma ſubſtantialis etiam materialis exiſtere extra omnem materiam. Prob. Quia iſtud non magis repugnat, quàm quod docet Chriſtiana Fides de accidentibus Euchariſticis; quæ nimirum exiſtunt extra omne ſubjectum, cùm tamen à ſubjecto non minùs dependeant, quàm forma ſubſtantialis.

Objic. Anima *v. g.* equi exiſtens extra omnem materiam, operaretur independenter à materia: ergo ſpirituali modo: ergo ex eo diceretur forma ſpiritualis: quia illa dicitur eſſe forma ſpiritualis, quæ operatur independenter à materiâ. Atqui falſum conſ. ergo & antecedens. ℞. Probabilius eſt quòd in illo ſtatu operari non poſſet, defectu facultatum organicarum, quibus careret; nec impoſſibile eſt ſubſtantiam creatam conſtitui in eo ſtatu, in quo non poſſet operari. Item, in illâ hypotheſi, anima equi non deſineret eſſe materialis; quia de ſe eſt ſubſtantia materialis, cum ordine ad operationes & proprietates omnes materiales; ſic enim habet & partes entitativas; poteſtque ſuo modo fieri formaliter quanta, &c.

CAP. III. *Materiæ primæ unitas ſpecifica, cum propriâ Quantitate.*

Dico I. Materia prima ubique eſt ejuſdem ſpeciei, ſive in corpore ſublunari, ſive in cœleſti. Prob. Quia in iis non apparent ſigna ulla diverſitatis ſpecificæ. Ergo hæc diverſitas admitteretur ſine ullo rationis fundamento. Conf. De ſublunari: quia alioqui non eſſet ſubjectum idoneum tranſmutationum naturalium; nec poſſet naturaliter fieri *v. g.* ignis ex ligno, ſi materia ignis deberet eſſe diverſæ ſpeciei à materiâ primâ ignis. Conf. De cœleſti: ex eo quòd vulgò ajunt ſacræ ſcripturæ interpretes, Deum ſecundâ die creationis feciſſe firmamentum, deinde poſtea cœlos alios, aut aſtra, ex aquis. Unde conſequens eſt, ut materia illa cœlorum ſit ejuſdem ſpeciei cum materiâ quæ eſt ſub formâ hujus aquæ elementaris.

Notandumque eſt, Ariſtotelem loqui de materiâ

teriâ proximâ, cum ait, ſublunarem non eſſe ejuſdem rationis cum cœleſti. Item, cùm ait illa tantùm habere materiam communem quæ tranſmutantur, tunc materiam communem non accipit pro eâ quæ ſit ejuſdem, aut diverſæ ſpeciei; ſed tantùm pro eâ quæ poteſt reperiri tum ſub unâ, tum ſub aliâ formâ; & ſic fieri multis corporibus naturalibus ſucceſſivè communis.

Objic. Quæ materia ex naturâ ſuâ eſt ſubjectum corruptionis & generationis, differt ſpecie ab eâ quæ talis non eſt. *C.* Atqui materia cœleſtis de ſe non eſt ſubjectum ejuſmodi; contrà autem materia ſublunaris. ℞. De ſe utramque materiam non exigere ut ſit, vel non ſit ſubjectum formæ corruptibilis, aut incorruptibilis; cùm potius de ſe ad utrumlibet ſit indifferens. Unde materia ſublunaris perinde poſſet fieri materia ſolis, ſi Deus formam ſubſtantialem ſolis in eâ diſponeret. Nec cœli idcirco dicuntur incorruptibiles, quia talem materiam habent, ſed quia formas habent cum materiâ unitas indefectibiliter; id eſt, cum diſpoſitionibus quæ per naturale contrarium deſtrui non poſſunt. Quare ſimpliciter negandum eſt quod ſupponunt adverſarii, materiam primam in ſublunaribus eſſe principium & radicem corruptionis, cùm de ſe illam non exigat, neque refugiat.

Inſt. Non colligimus unitatem ſpecificam in ſublunaribus, niſi ex tranſmutatione: ergo illud ſtatuere nequimus de materia cœleſti, quæ ſubſtantialem tranſmutationem non patitur. ℞. *N. Ant.* Nam quantitas eſt etiam proprium ſignum materiæ primæ. Atqui ejuſdem rationis quantitas utrobique reperitur. Et verò

Dico II. Vt qualitas de ſe conſequitur ad formam, ita quantitas per quam corpus redditur extenſum, diviſibile, & impenetrabile; quantitas, inquam, eſt proprietas ſpecifica materiæ primæ. Prob. Quia ubique ſequitur illam materiam, & cum eâ reciprocatur; quod eſt ſignum accidentis proprii. Item ſpecialem habet cum illâ materiâ proportionem; cùm perinde activitatem non habeat, ſitque inſtar ſubjecti immediati reſpectu aliorum accidentium materialium, quæ maximâ ſaltem ex parte in corpore naturali exiſtunt.

Notandumque eſt conſequenter, contra Thomiſtas, quantitatem non aliunde quàm à materiâ primâ procedere emanativè. Probatur. Quia omnis proprietas fluit emanativè à proprio ſubjecto. Quidni ergo & quantitas? Quod etiam confirmatur in libro De Generatione, ubi agitur de reſolutione ad materiam primam. Item

Not. 2. Materiam primam non habere aliud genus activitatis præter illam quantitatis emanationem; nam aſſignari non poteſt.

Objic Materia prima non eſſet pura potentia, ſi eſſet hoc modò activa. ℞. Iam ſupra explicui quemadmodum dicatur pura potentia paſſiva.

Inſt. Quantitas vulgò dicitur eſſe proprietas corporis. Ergo ſequitur ad eſſe ſubſtantiæ corporeæ, & quidem completæ. ℞. Propterea ſtatuimus quantitatem ſequi ad materiam; cùm hæc etiam materia ſit corporis in eſſe corporis ſeu ſubſtantiæ materialis completæ conſtitutiva. Idem enim eſt eſſe corporeum, & eſſe materiale. Ergo ab eodem principio eſt corporeum, & materiale, unde conſtituitur corpus.

Nota-

Notabis enim, in ſerie prædicamentali *corporeitatem* & *incorporeitatem* eſſe differentias diviſivas ſubſtantiæ; tum, ſecundùm noſtrum intelligendi modum, conſtitui in *eſſe corporis* per *corporeitatem*; quo pacto Angelus conſtituitur in *eſſe ſubſtantiæ incorporeæ* per *incorporeitatem.* Quemadmodum autem iſta denominatio *incorporei* in Angelo non petitur ab aliquâ formâ phyſicâ, ſed tantùm ab *incorporeitate*, quæ eſt veluti forma quædam metaphyſica, ita per proportionem nec *eſſe corporeum* in corpore petitur niſi à differentiâ *corporeitatis*, quæ differentia radicale principium ſui aliud non habet quàm materiam. Nam aliud nihil eſt eſſe corporeum, quàm eſſe materiale; nec eſſe materiale petitur aliunde quàm à materiâ. At quanvis inferiores differentiæ, & inferiora genera petantur tum à materiâ, tum ſimul à formâ phyſicâ, ut tradidi in Metaphyſicâ, *Tractat.* 1. *Diſp.* 5. *c.* 5. *de Genere*; non eſt neceſſe ut idem contingat in ſuperioribus; quod per ſe patet de *incorporeitate.*

Notandum verò eſt ultimò, quantitatem, ut proprietas eſt materiæ, de ſe vulgò appellari *interminatam*, quia certam ſui configurationem, certoſque terminos non accipit, niſi à causâ per quam diſponitur ad generationem novæ formæ ſubſtantialis.

intra ſubſtantiam materiæ, quæ accedente causâ efficiente, veluti foras prodeant, educanturque. Sed cum Ariſtotele contra antiquos,

Dico II. Formæ ſubſtantiales hoc modo non præexiſtunt, neque à materiâ ſic emanant. Prob. Quia ſuam ſententiam non probant adverſarii. Ergo gratis confingitur. Item ex eâ ſequeretur exiſtere ſimul innumerabiles formas in iiſdem materiæ partibus, quia educi ex illis poſſunt; ergo ſimul perinde contrariæ diſpoſitiones & accidentia contraria in ſummo gradu ſimul exiſterent: quod per ſe repugnat. Item, ſequeretur nullum eſſe cauſæ efficientis influxum, ſed tantùm ad illius præſentiam formas emanare ex materiâ; quod falſum eſt: nam potiùs ab ipsâ causâ efficiente procedunt effectus, & in eâ virtualiter continentur; ut ſuo loco exponam: ac proinde materia formas non continet, niſi paſſivè illas in ſe à causâ efficiente recipiendo.

CAP. II. *De varietate, aut multiplicitate formarum ſubſtantialium in eâdem materiâ primâ.*

S*Vppono* duplex eſſe genus corporis naturalis. Aliud quod vocant *homogeneum*, cujus videlicet partes omnes ſunt ejuſdem rationis, & denominationis: ut aqua, ignis, lapis, &c. Nam omnes partes *v. g. aqua*, ſunt aqua: aliud verò eſt *heterogeneum*, cujus partes ſunt diverſæ rationis & denominationis. Vt corpus vivens, putà humanum. Alia enim dicitur *caro*, alia *os*, alia *cerebrum*, &c. Suntque iſtiuſmodi partes in vivente *ſimpliciter* heterogeneæ, cùm de ſe habeant illam diverſitatem, tanquam inſtrumenta quædam, in ordine ad diverſas animæ operationes. Nam aliæ ſunt heterogeneæ duntaxat *ſe-*

cundùm quid, ut in lapide Porphyrite, ubi una dicitur unius coloris, alterius autem altera: vel in ligno, cujus alia eſt calida; alia verò frigida. His igitur ſuppoſitis,

Dico I. In unâ eâdemque materiâ primâ corporis homogenei, unica ſolùm eſt forma ſubſtantialis, ſecundùm eaſdem partes. Prob. Quia fruſtra forent plures. Item

Dico II. In eodem corpore naturali, puta in homine, ad diverſos gradus eſſentiales, aut ad diverſos gradus viventis explicandos, non eſt opus niſi unicâ formâ ſubſtantiali, ſeu animâ. Prob. Quia fruſtra eſſent plures. Quòd enim homo dicatur *corpus*; non eſt opus aliquâ formâ corporeitatis propriâ, materiæ primæ coævâ, ut docuit Avicenna: ſiquidem in fine ſuperioris diſputationis oſtendebam quemadmodum ratio corporeitatis ſit à ſolâ materiâ, tanquam à principio radicali. Nec dicas, tam homo deberet dici *ſpiritualis*, ob animam ipſi propriam quæ ſpiritualis eſt. *Negatur.* Quia dum anima rationalis corpus informat, illi materiales duntaxat effectus communicat; præſtando nimirum vices animæ vegetativæ, ac ſenſitivæ.

Item, ab eâdem numero animâ ſunt diverſi gradus viventis; quo pacto in homine *anima rationalis* eadem, eſt principium non tantùm ratiocinandi, ſed etiam & vegetandi, tum ſentiendi: nec repugnat diverſas illas perfectiones in eâdem numero animâ contineri: ergo fruſtra ſupponerentur aliæ animæ in eodem *v.g.* homine. Immò, quanvis non eſt expreſsè definitum, unicam ſolùm exiſtere animam in homine, ut ſcribit Pererius *in Gen. lib.* 4. Toletus tamen *lib.* 2. *de An. q.* 7. docet eſſe erroneum, aut valde periculoſum in Fide, ſi quis quacunque

rationes plures admiſerit, cum Ochamo, & aliis Nominalibus. Videre eſt autem in Metaphyſicâ, *Tract.* 1. *Diſput.* 3. *cap.* 2. quæ ſpectant ad diverſitatem graduum eſſentialium in eodem individuo. Prætereà verò

Dico III. Forma una ſubſtantialis non poteſt alteri formæ ſubſtantiali ita ſubordinari, ut unum per ſe cum illâ efficiat. Prob. Vt enim proprium eſt materiæ ſubjici formæ, ſeu ab eâ informari; ita ex oppoſito proprium eſt formæ ſubſtantialis informare, ſeu actuare materiam, non autem, ut inſtar materiæ cujuſdam ab aliâ formâ ſaltem ſubſtantiali actuetur, ſeu informetur; etſi quaſdam accidentales formas in ſe recipiat. Sic enim, ſaltem oppoſitorum iſtiuſmodi, hæc debet eſſe oppoſita ratio, & in eo ſequi regulam oppoſitorum communem. Item, ex regulâ communi, quæ inductione manifeſta eſt, non poteſt fieri unum per ſe ex actu, & actu ejuſdem rationis, putà ex uno actu eſſentiæ, & ex alio actu eſſentiæ; ſed tantùm ex potentiâ & actu ejuſdem ordinis, ut *v. g.* ex materiâ & formâ ſubſtantiali: ergo ſic forma ſubſtantialis uniri non poteſt alteri formæ ſubſtantiali, ut unum per ſe cum eâ conſtituat. Confir. Quia forma ſubſtantialis de ſe eſt terminus, ſeu actus ultimus eſſentiæ corporeæ, unde & ipſa eſſentia corporea conſtituitur in *eſſe* talis ſpeciei ultimæ; neque enim alius ejuſmodi actus eſſentiæ aſſignari poteſt: ergo de ſe non eſt ulteriùs actuabilis per aliam formam ſubſtantialem. Quo pacto jam dixi ex doctrinâ Fidei, ſic hominem conſtitui in *eſſe* hominis per animam rationalem, ut nihil ampliùs deſideretur ad complementum ejus eſſentiale; quod ſecus eveniret, ſi de ſe iterum ſecundùm animam eſſet actua-

actuabilis per aliam formam ſubſtantialem. Neque aliam ob cauſam vulgò negant Philoſophi poſſe duas naturas completas in unum per ſe coaleſcere, ut hircum & cervum in hircocervum; ſicque olim à SS. PP. refutati ſunt hæretici, qui docebant naturam humanam cum naturâ Divinâ in Chriſto coaleſcere in unam naturam; cùm in eo myſterio fiat tantummodo unum per ſe ſubſtantiale in unitate perſonæ.

Objic. Forma accidentalis, puta quantitas, formas alias accidentales quæ ſunt materiales in ſe recipit, ut conſtat in ipſo V. Euchariſtiæ myſterio. Ergo pariter, ſaltem per Divinam poteſtatem, forma ſubſtantialis poterit eſſe aliarum ejuſmodi formarum ſubſtantialium ſubjectum. ℞. *N. parit.* Quia quantitas de ſe eſt quaſi virtus materiæ, ut eâ mediante recipiat alia accidentia materialia, quamobrem potentiam ipſius materiæ paſſivam imitatur.

Iam verò, etſi forma ſubſtantialis, etiam de potentiâ Dei abſolutâ non poſſit alteri formæ ſubſtantiali ita ſubordinari tanquam ſubjectum, ut unum per ſe cum eâ efficiat,

Dico tamen IV. Contra Thomiſtas; plures formæ ſubſtantiales per Divinam potentiam abſolutam poſſunt ſimul immediatè informare materiam eandem ſecundùm eaſdem partes, & cum ea conſtituere diverſa compoſita ſubſtantialia, ſeu diverſas eſſentias completas. Quo pacto per proportionem, plures formæ accidentales, ut albedo & calor, eandem materiæ partem afficiunt, unde cum albedine conſtituatur *album*; cum calore, *calidum*: & ſic de aliis ſimilibus formis accidentalibus. Prob. Quia hoc nullam involvit contradictionem; nec magis eſt abſolutè impoſſibile, quàm id quod jam ajeba-

mus fieri naturaliter in formis accidentalibus; aut quod ajunt vulgò Theologi de eâdem naturâ creatâ à tribus ſimul perſonis Divinis aſſumptibili; ſic enim triplici modo, per triplicem ſubſiſtentiæ actum actuaretur. Atque ita meritò credimus illius rubi, qui Moyſi apparuit, materiam ſimul extitiſſe ſub formâ ligni & ignis, unde ſimul eſſet ignis & lignum. Ita ſi anima equi & leonis ſimul immediatè ponerentur in eâdem materiâ, efficeretur ſimul equus & leo, &c.

Notandumque eſt, illa compoſita fore nihilominus inadæquatè ſaltem, ſeu ſecundùm formas ſubſtantiales diſtincta realiter. Quanquam

Not. 2. Non idcirco compoſita illa ſingula propriam ſibi figuram & partium conformationem retinerent, aut connaturali modo operari poſſent; quia repugnat corpus idem ſimul variis ſubineſſe figuris, & terminis, qui inter ſe opponuntur indiviſibiliter. Alioquin poſſent ea ſervare accidentia quæ oppoſitionem ejuſmodi inter ſe non habent.

Objic. Materia prima ſub unâ formâ ſubſtantiali haberet potentiam perfectè actuatam, & completam. Ergo ulteriùs non eſſet actuabilis. *Diſt.* Haberet perfectè completam, nec eſſet actuabilis naturaliter. *C.* Supernaturaliter. *N.*

Inſt. 1. Forma alia ſubſtantialis ſic adveniret enti completo. Ergo ſic faceret tantùm ens per accidens. *Diſt.* Quod advenit enti completo prout completum eſt, vel ſecundùm illius actum complentem, putà ſi forma ſubſtantialis diceretur alteri advenire. *C.* Sed toti adveniret ſolùm ſecundùm ipſam immediatè materiam, prout incompleta eſt ſaltem ſupernaturaliter. Ita, in ſententiâ D. Thomæ, ſi Pater uniretur hypoſtaticè Humanitati Chriſti, illam actuaret tantùm præ-

præcisè ſecundùm ſe, non autem ut eſt jam ſubſiſtens per Verbum.

Inſt. 2. Eadem illa materia ſic dependeret ſimul totaliter à diverſis formis ſubſtantialibus, id eſt, ſimul tota ab illis informaretur. *Concedo* id fieri poſſe ſupernaturaliter; quomodo per proportionem & plures materiæ ſimul penetrativè poſitæ, ab eâdem formâ ſubſtantiali ſimul informari poſſent.

Inſt. 3. Si duæ ſimul animæ rationales idem corpus informarent; cuinam eſſet in reſurrectione illud attribuendum, ut eſſet particeps aut beatitudinis cum anima beata, aut damnationis cum damnata? ℞. In eo caſu, qui eſt præter communem providentiam inſtitutam à Deo, fieret particeps beatitudinis cum beatâ, ſi Deus eâ conditione obedientiam ad mandata imperaſſet: aut ſecus, prout libuiſſet Deo definire.

Dico præterea V. Non modò per abſolutam Dei poteſtatem, & ſupernaturaliter, ſed etiam viâ naturali plures formas ſubſtantiales ſimul in eâdem materiâ primâ ſecundùm eaſdem partes reperiri in corpore animato. Quod ſequenti capite oſtendetur.

Dico VI. Quantitas multiplex, aut plura alia accidentia ejuſdem rationis, ad formam ſubſtantialem diſpoſitiva, aut cum iis naturaliter connexa, puta calores ejuſdem intenſionis, non poſſunt quidem ſimul exiſtere in eadem parte ſubjecti. Quia fruſtra eſſent; non enim poſſent illi ſubjecto conferre diverſos effectus formales. Quod autem fruſtra eſt, non poteſt fieri à naturâ; ſiquidem non agit, niſi ex ſapientiſſimâ determinatione cauſæ primæ; ſub quâ etiam determinatione non agit niſi neceſſariò. Quæ commodiùs exponentur ſub finem diſputationis

nis *de Quantitate*, ubi *de intenſione Qualitatis*.

Dico VII. Illud poſſet fieri ſupernaturaliter; unde ſubjectum idem, per duplicem quantitatem pedalem *v. g.* redderetur formaliter non quidem bipedale, ſed *bis pedale*. Atque ita per mille calores ut unum, redderetur millies calidum ut unum, &c. Prob. Quia hæc nullam involvunt contradictionem.

CAP. III. *De formis partialibus.*

HVic loco maximè congruit quæſtio de formis partialibus, quam paucis expedio, ut magis conſtet de habitudinibus formarum ſubſtantialium ad materiam primam. Supponimus igitur in corpore ſimpliciter heterogeneo, quale eſt corpus vivens, inexiſtere animam, ſeu formam, quam *totalem* appellant, unde ſcilicet corpus univerſum animetur. Dubitant verò, num præterea requirantur aliæ ſubſtantiales formæ *partiales*, quibus ſingulæ partes organicæ in ſuo *eſſe* conſtituantur. *Exempli causâ.* Num in homine, præter animam rationalem, *caro* propriam habeat formam ſubſtantialem ſui conſtitutivam; atque ita de *oſſe*, aliiſque partibus heterogeneis.

Prima Sententia eſt D. Thomæ, Suarii, Conimb. &c. Fruſtra eſſe illas formas partiales. Ac proinde docent in homine *carnem v. g.* & *oſſa* non differre inter ſe eſſentialiter ſecundùm eſſe ſubſtantiale, ſed tantùm ſecundùm eſſe accidentale; vel ſi lubet, os & carnem non magis differre ſubſtantialiter in eodem, quam oſſa ipſa inter ſeſe. Nec rectè colligi diverſitatem formarum ſubſtantialium, ex diverſo genere proprietatum atque operationum in eodem animali

mali individuo; ſed tantùm in diverſis. Item, in mortuo animali non eſſe eandem numero carnem ſecundùm idem eſſe ſubſtantiale, quæ erat in vivente; ſed tantùm ſecundùm eadem accidentia. Tunc enim, ut ajunt, generantur formæ ſubſtantiales novæ ſingularum partium propriæ, ex quibus conflatur totalis, quam *cadaverinam* vocant. Hujus autem generationis cauſam vulgò aſſignant *cælum*, tum ipſas etiam qualitates in cadavere reſiduas, tanquam cœli virtutes inſtrumentarias. Quæ quidem cùm videantur duriora,

Dico I. Cum Scoto, multiſque recentioribus Philoſophis; non eſſe rejiciendas illas formas partiales. *Confirmatur.* Quia dum vulgò ajunt hominem conſtare ex corpore & animâ, tunc *corpus* quod eſt ſubjectum animæ, non eſt tantùm materia prima cum ſolis diſpoſitionibus accidentalibus: ergo eſt materia cum forma ſubſtantiali *v. g.* tum carnis, tum oſſis, &c. *Prob. Ant.* Non enim aliam ob cauſam legimus in ſymbolo S. Athanaſii tanquam doctrinam Fidei, Chriſti Domini humanitatem conſtare ex *animâ rationali & carne.* Caro autem non eſt ſola materia prima cum certâ temperie accidentium, ſed potiùs, eſt ens quoddam ſubſtantiale, etiam ſecundùm rationem formalem carnis. Certè, caro mortua, ex communi omnium ſenſu, conſtituitur in *eſſe carnis* per formam aliquam ſubſtantialem, ſicque eſt formaliter ſubſtantia, quanvis ex Ariſtotele dicatur tantùm æquivocè *caro*: ergo à fortiori ſtatuendum illud eſt de carne vivente; quæ non eſt æquivocè caro. Item, quomodo *v. g. eſſe* formaliter *corporeum* eſt radicaliter ab aliquo principio ſubſtantiali, ut dixi; ita & à pari *eſſe carneum*:

tam

tam enim homo eſt formaliter & ſubſtantialiter *carneus*, quàm corporeus. *Reſpondent*, carnem in *eſſe carnis* formaliter conſtitui per ipſam animam; quæ dicitur forma totalis. *Sed contrà eſt.* Nam in homine non poteſt conſtitui in eſſe carnis per animam rationalem : ergo in homine habet eſſe ſubſtantialis carnis per aliquam aliam formam ſubſtantialem, quam *partialem* dicunt. *Prob. Ant.* Quia, ut anima rationalis daret eſſe formale carnis, deberet eſſe formaliter carnea, ac proinde corporea. Atqui repugnat illam ſic eſſe formaliter corpoream, cùm potiùs ſit formaliter immaterialis. Ergo per formalem ſui communicationem non poteſt dare corpori *eſſe carneum. Nec dicas*; Satis eſt quòd ſit eminenter carnea. *Reſpondeo*, Quanvis admitteretur illam eſſe eminenter carneam, non ideo per ſui formalem communicationem daret eſſe formaliter carneum : quo pacto lumen *v. g.* quanvis ſit eminenter calidum, non ideo facit corpus luminoſum, eſſe formaliter calidum. *Quæres* : Quomodo ergo, cùm ſit ſpiritualis, eſt nihilominus principium vitæ vegetativæ, & ſenſitivæ? ℞. Quia in illo corpore quod informat, emanat potentias vitales in genere tum vegetativo, tum ſenſitivo; nec repugnat ſubſtantiam immaterialem eſſe principium effectivum operationum, non tantùm immaterialium, ſed etiam materialium.

Probatur verò prætereà, carnem in homine non conſtitui in *eſſe* ſubſtantiali carnis, per ipſam hominis animam. Quia ex doctrinâ fidei, caro eadem, ſeu corpus Chriſti Domini quod natum eſt ex B. Virgine, idem dicitur paſſum, & mortuum jacuiſſe in ſepulchro. Atqui verum illud non foret, in adverſariorum ſententiâ: quia caro mor-

mortua fieret alia ſubſtantialiter caro, per novam formam ſubſtantialem carnis: ac proinde etiam verè non adoraretur in cruce *corpus natum ex virgine, &c.* Nec verè illud dici potuiſſet in perſonâ Chriſti Domini, *Caro mea requieſcet in ſpe.* Neque enim corpus jacens in ſepulchro, propriè fuiſſet caro Chriſti.

Item, Corpus ſeu caro, tum anima rationalis, ſunt duæ inter ſe realiter diſtinctæ & diverſæ partes ſubſtantiales hominis conſtitutivæ; ergo una non eſt alia; quin potiùs præſcindit perfectè ab aliâ; neque eſt illius conſtitutiva; ut non negant adverſarii de materiâ & formâ ut ſic, quæ ſunt principia intrinſeca corporis naturalis. *Prob. Ant.* Ex illo ſymboli jam citati articulo. Vbi legitur Chriſtus eſſe *perfectus Deus & perfectus homo, ex animâ rationali, & humanâ carne ſubſiſtens.*

Item, Ex Tridentino *ſeſſ.* 13. *cap.* 3. Habemus Chriſti Domini carnem ſeu corpus, ſub ſpecie panis exiſtere *vi verborum*, non autem ibi animam exiſtere, niſi ex *naturali connexione, & concomitantiâ.* Vnde conſequens eſt, animam non eſſe principium formale conſtitutivum carnis, quia non ſumeretur præcisè, & ſeorſim ab animâ; tamque exiſteret vi verborum ſub ſpecie panis, quàm caro, cujus eſſet conſtitutiva.

Mitto id quod vulgò tradunt de ſacris Sanctorum reliquiis; puta, de oſſibus, quæ tanquam eorum oſſa propria coluntur à Chriſtianis; hoc autem explicari non poſſet in adverſariorum ſententiâ; ſicque ille omnis cultus rueret.

Mitto etiam, quòd à pari dicendum eſt ac de plantis; in quibus rami, folia, & fructus perinde proprias habent formas partiales præter

ter formam totalem quæ in iis eſt vitæ principium primum.

Objic. 1. Ad explicandas vitæ vegetativæ,aut ſenſitivæ diverſas operationes in diverſis corporis membris, ſufficit una anima. *Diſt. Ant.* Ad explicandum earum operationum primum & radicale principium ſufficit. *C.* Ad explicandum totale & proximum. *N.* Ita enim ſola viſionem exercere nequit ſine oculo, & ſic de aliis.

Objic. 2. Caro mortua eſſet eadem prorſus cum vivâ. *C.* Ergo quod ſcribit Ariſt.1. *De An.* non eſſet caro æquivocè, & impropriè. *Diſt.* in ratione carnis ut ſic. *C.*Quis enim carnem manducans non judicet eam eſſe verè & propriè carnem. At non eſt niſi impropriè & æquivocè caro inſtrumentaria ad operationes vitales.

Inſt. Accedente animâ, ſi caro cum eâdem formâ ſubſtantiali remaneret, nec produceretur nova, juxta ſententiam Thomiſtarum, non ſervaretur illud dictum Ariſtotelis, *corruptio formæ unius, eſt generatio alterius.* ℞. 1. Servari quidem illud univerſaliter in corporibus homogeneis; ne materia prima ſit abſque formâ ſubſtantiali. At ℞. 2. Quod ſpectat corpora heterogenea, non accipiendum eſt niſi de corruptione totali & adæquatâ; non autem ſolùm de inadæquatâ. Sic enim ubi adæquatè *v. g.* corrumpitur homo, ex eo generantur vermes, fimus, cinis,&c. Quomodo è contrà, in generatione totali & adæquatâ hominis, eſt corruptio materiæ illius, puta ſeminis, aut ſanguinis, ex quâ formatur.

Dico conſequenter II. In eo caſu plures formas ſubſtantiales in eâdem omnino materiâ reperiri: Ex quibus formæ *partiales* ſubordinentur *totali*, non quidem *ut potentia actui*, *ſui* for-

formaliter perfectivo : hoc enim eſſe impoſſibile oſtendimus capite ſuperiori ; ſed tantùm *ut inſtrumenta cauſæ principalis*, in ordine ad actiones vitæ.

Notabis enim , formam totalem ſeu animam, ipſi materiæ primæ per formas tum accidentales , tum ſubſtantiales partiales eo pacto diſpoſitæ, uniri immediatè; non verò mediantibus illis formis partialibus. Ac proinde

Not. 2. Formas partiales non informari ab animâ, ſed tantùm requiri ut diſpoſitiones materiales; vel ut alii loquuntur ; non ſunt tanquam partes actuabiles , ſed potiùs tanquam *diſpoſitivum* ſubjecti actuabilis; ſicut ſiccitas & calor *v. g.* requiruntur ut diſpoſitiones ad formam ignis.

Objic. Eſſent in homine *v. g.* plura compoſita ſubſtantialia. *Diſt.* Eſſent plura totalia. *N.* Plura partialia. *Conc.* Ergo homo *v. g.* non eſſet quid unum ſubſtantiale. *N. Conſ.* Quia unitas corporis animati petitur à formâ totali per quam in ſuo eſſe conſtituitur ; quocunque tandem modo ſe habeat materia illi ſubjecta. Et verò non poteſt eſſe ſubjectum illi proportionatum, niſi ſub illis diſpoſitionibus tam ſubſtantialibus, quàm accidentalibus.

Inſt. 1. Formæ partiales non poſſent facere unum per ſe cum formâ totali ; cùm nequidem illi uniantur , tanquam potentia paſſiva , actui ſui perfectivo. ℞. Satis eſt ut materia prima per illas formas partiales diſpoſita , faciat unum per ſe cum formâ totali. Neque eſt neceſſe , ut formæ partiales ullam habeant cum eâ unionem , niſi materialem , id eſt, ratione materiæ quam afficiunt , tanquam proprium ſubjectum, & quam diſponunt ad animam. Item, ℞. 2. Illas etiam uniri formæ totali , eo per proportionem modo,

modo, quo ſolent inſtrumenta uniri cauſæ principali.

Inſt. 2. Hoc repugnat ſuperiori doctrinæ, ubi ajebamus non poſſe in eadem materiâ reperiri formas ſubſtantiales alteri ſubordinatas. *Diſt.* Subordinatas inſtar potentiæ ad actum ſui perfectivum. *Conc.* Non autem inſtar inſtrumenti ſubordinati cauſæ principali.

DISPVTATIO IV.
DE TOTO,
SEV
COMPOSITO NATVRALI.

CAP. I. *Natura ſeu eſſentia compoſiti naturalis.*

ILlud dicitur *Totum*, quod conſtat ex partibus ſimul poſitis, & unitis; unde & appellari ſolet *compoſitum*, vel actuale; quando partes unitæ retinent nihilominus actualem inter ſe diſtinctionem; vel virtuale, quando non habent niſi virtualem diſtinctionem, ut aliàs oſtendam, ubi *De continuo.*

Suppono verò, in unione partium conſiderari vel cauſam unientem; vel unitionem, ſeu actionem unitivam, ratione cujus intelligitur cauſa efficiens unire actu partes; tum denique ipſam unionem, quæ nihil aliud eſt, quàm conjunctio per quam partes denominantur formaliter unitæ, ſeu conjunctæ: quomodo per proportionem dicimus calorem eſſe formam accidentalem, per quam ſubjectum denominatur formaliter calidum. At

Not.

Not. 1. Varia eſſe unionum genera. Primò enim alia eſt *per juxtapoſitionem localem.* Quomodo manus duæ ſimul junctæ, aut lapides in cumulo, dicuntur uniri. 2. Alia eſt *per continuationem*; ut cùm duæ aquæ ſimul junctæ, fiunt una aqua continua. 3. Aliud eſt genus unionis quod efficitur per actuationem, aut informationem ſubjecti: ut quando anima unitur corpori ipſum animando; vel calor aquæ, ipſam reddendo formaliter calidam. Quare

Not. 2. Vnionem illam actus aut formæ, *per informationem*, eſſe duplicem. Alia enim eſt *accidentalis*, quando eſt formæ accidentalis cum ſubjecto; alia autem eſt *ſubſtantialis*, ſi eſt unio ſubſtantiæ, aut modi alicujus ſubſtantialis, cum aliquâ ſubſtantiâ perfectibili. Item

Not. 3. Vnum, aut totum, ſeu compoſitum quod reſultat ex unione plurium inter ſe, eſſe multiplex. Primò enim eſt unum *per accidens*, vel *aggregationis*, quando plura junguntur, non per modum actûs & potentiæ, ſed tantùm per juxtapoſitionem; vel eſt unum per accidens *informationis*, quando ſubjectum & actus ſunt generis diverſi: ut lapis & albedo, unde reſultat album; quod eſt unum, ſeu compoſitum per accidens informationis. Verùm, ut hoc loco non agamus de uno, ſeu toto per ſe continuationis: ſuppono tunc fieri unum per ſe informationis, quando potentia & actus ſunt ejuſdem generis; nempe quando utrumque illud extremum unionis eſt aliqua ſubſtantia, vel aliquid ſubſtantiale: ut quando materia & forma ſubſtantialis faciunt unum & totum per ſe eſſentiale: vel quando ex ſubſtantia completa & ex actu ſubſiſtendi reſurgit totum, quod eſt unum unitate ſuppoſiti, aut perſonæ. Atque his prænotatis,

Dico

Dico I. Materia prima, & forma ſubſtantialis per mutuam ſui unionem, ſeu communicationem ad invicem, conſtituunt totam eſſentiam corporis naturalis; ſitque hoc modo unum, ſeu totum & compoſitum per ſe & eſſentiale. Prob. Quia ſunt partes eſſentiales ſeu principia intrinſeca corporis naturalis. Atqui partes ut partes, ſunt de eſſentiâ totius quod conſtituunt. Nec plures, aut pauciores partes, ſeu principia intrinſeca corporis naturalis reperias; ut primâ diſputatione obſervavi. Quod enim ſpectat ad *unionem* partium, illa non eſt pars, ſed tantùm conditio eſſentialis, unde ex partibus reſultet totum.

Objic. Illud non eſt de eſſentiâ corporis naturalis, quo ſublato remanet eadem eſſentia. Atqui remanet ſemper idem eſſentialiter *v. g.* homo, quanvis eadem ipſius materia non permaneat, quia ſubinde ſecundùm varias partes effluit, quæ per nutritionem reparantur: ergo non eſt de eſſentiâ. ℟. 1. Remanere ſemper eandem numero materiam ſucceſſivè ſaltem & æquivalenter; ut aliàs dicam. ℟. 2. Remanet ſemper eadem eſſentia metaphyſicè ſumpta, quatenus res quæ definitur aliter eſſe non poteſt, quin conſtet ex materiâ & formâ: per accidens autem illi eſt, quod ſit hæc; aut alia materia.

Dico II. Præcipuam hujus eſſentiæ, ſeu quidditatis partem, eſſe formam. Primò, quia eſt actus, qui ſemper de ſe nobilior eſt potentiâ perfectibili. Item conſequenter, proprium formæ eſt, ut materiam de ſe indifferentem trahat ad ſpeciem entis determinati, eo ſenſu, quòd faciat illam eſſe materiam corporis naturalis in tali, vel tali ſpecie; ubi cum ipsâ conſtituit corpus talis, vel talis ſpeciei. Item, forma ſub-

ſubſtantialis, eſt principium proprietatum ferè omnium, & operationum quæ ſunt in corpore naturali.

Notabis autem, quod etſi materia & forma ſimul conjunctæ unum per ſe efficiant, remanent nihilominus diſtinctæ realiter inter ſe cum illâ unione. Neque enim *v. g.* in homine corpus & anima quæ ſpiritualis eſt, fieri poſſunt eadem inter ſe entitas. Sicque definitum eſt reperiri in Chriſto Domino tres ſubſtantias, nempe Divinitatem, tum corpus & animam, ex quibus conflatur humanitas Divinitati conjuncta hypoſtaticè.

Dico III. Materiam & formam talis eſſe naturæ, ut neutram in corpore naturali ſupplere per ſeipſum Deus, etiam abſolutè, poſſit. *Prob. de materiâ.* Quia non poteſt eſſe ſubjectum alicujus formæ. Deinde cum Deus ſit ens ſpirituale, ubi cum formâ poneretur, non conferret homini gradum corporeitatis. *Prob. de forma.* Nam de fide eſt, contra Apollinarem, Deum non poſſe ſupplere vices animæ rationalis, quod ille hæreticus exiſtimabat fieri in Chriſto, ut hac ratione diceretur Deus. Certè homo eſſe non poteſt, niſi habeat principium eſſentialiter hominis conſtitutivum, nempe animam rationalem; ergo ſic Chriſtus homo eſſe non potuiſſet ſublatâ animâ rationali.

CAP. II. *Modus quo uniuntur partes in toto, ſeu compoſito naturali.*

V*Niuntur* quidem materia prima & forma ſubſtantialis, per mutuam ſui communicationem ad invicem, materia quidem recipiendo in ſe formam; forma autem informando ipſam materiam, ipſique ſuos effectus formales com-

municando, ut quando anima facit corpus eſſe animatum. At

Dico I. Materia ſupponitur eſſe priùs diſpoſita ad talem formam, per certam qualitatum temperiem,aut partium etiam conformationem. Prob. Quia non fruſtra producuntur à natura præviæ diſpoſitiones ad formam ſubſtantialem: ergo ſine illis introduci naturaliter non poteſt. Quinetiam videmus deſtructis diſpoſitionibus idoneis ad formam,corrumpi totum; qua ratione ingruente morbo perit animal. Ratio à priori eſt, quòd materia quidem per modum eſſendi ſibi connaturalem determinetur ad formam in genere; at per diſpoſitiones fit propria formæ alicujus in ſpecie.

Dico præterea II. Requiri præſentiam intimam formæ cum materiâ. Nam eâ conditione ſublatâ, nequidem abſolutè poſſet illi uniri, ſeu illi communicare ſuos effectus formales. Quanquam

Dico III. Forma ſic poſſet eſſe intimè præſens materiæ, nec tamen illi uniretur per informationem. Credimus enim Petrum poſſe divinitùs poni penetrativè cum Paulo, ita ut anima Pauli tam intimè ſit præſens corpori Petri, quàm anima ipſius Petri; ſicque adeſſe poſſe plures alias animas eidem corpori, ad omnes æquè diſpoſito, quarum tamen nulla ipſum informet actu. Et verò etiam, ſi præſentia localis hujuſmodi intima ſufficeret ad unionem ſubſtantialem inter materiam & formam; pari modo ſufficeret ad unionem hypoſtaticam inter perſonam Divinam & naturam aſſumptam; ipſiſque tribus perſonis Divinis Chriſti Domini humanitas deberet uniri hypoſtaticè, tum creata ſubſtantia quævis alia, cùm ubique per ſuam

ſuam immenſitatem ſint ſubſtantialiter præſentes. Quamobrem plerique ex recentioribus docent opus eſſe aliquem unionis modum realiter diſtinctum, quo tanquam vinculo, ſeu nexu quodam intermedio materia & forma inter ſe connectantur. Huic tamen doctrinæ vehementer adverſatur D. Th. Quem ut cum recentioribus conciliem,

Dico IV. Modum unionis intermediæ realiter diſtinctum eſſe quidem fruſtra. Prob. Quia materia unitur formæ quatenus illam in ſe recipit; & viciſſim forma unitur materiæ, quatenus illam actuat, neque opus eſt aliâ unione formæ cum materiâ, quàm illâ actuatione, ſiquidem hoc ipſo intelligitur unita, quòd illam actuet; ſintque idem *unio* formæ cum materiâ, ac ipſius actuatio, ſeu informatio. Atqui informatio illa nihil eſt aliud quàm formæ communicatio ad materiam, unde reſultet totum ſubſtantiale. Illa autem communicatio non poteſt non eſſe immediata, citra modum entitativum illis ſuperadditum, quandoquidem materia & forma ſeipſis eſſentialiter & immediatè ſunt potentia & actus, cum mutuo reſpectu; poſſitque materia quantùm eſt ex ſe recipere immediatè formam, & forma ipſam actuare materiam. Certè, non negant adverſarii ipſum unionis modum ſeipſo immediatè uniri per informationem, abſque unionis modo realiter diſtincto. Item *modus* ille in homine, vel materialis eſt; & ſic non foret idoneus uniendæ animæ quæ eſt ſpiritualis: vel è contrà, eſt ſpiritualis, & ſic materiæ non congrueret. Vel omnino eſt duplex, ſiquidem tam una pars intrinſecè denominatur unita, quàm altera, nec volunt denominationem ejuſmodi oriri niſi à formâ uniti-

vâ, quæ ſimul eſſe non poteſt intrinſeca duobus ſubjectis oppoſitis, & conſequenter deberet eſſe duplex. Atque iſtud quidem totum multi concedunt. *Sed contrà eſt.* Nam pari modo juxta illam doctrinam deberet aliquis modus unionis admitti in Verbo Divino per quem formaliter uniretur humanitati in Chriſto, cùm tamen repugnet aliquid recipi in Deo, tanquam in ſubjecto; nec alio modo illi humanitati uniatur, quàm quòd illam actuat inſtar ſuppoſiti. Vnde pariter dicimus ſatis eſſe formæ ſubſtantiali, ut denominetur unita materiæ, quòd illam per ſe immediatè actuet.

At inquies: Forma de ſe eſt indifferens ut materiæ etiam diſpoſitæ, & intimè præſenti uniatur, quemadmodum conſtat ex allatâ hypotheſi. *Conc.* Ergo debet illi ſuperaddi modus ejuſmodi unitivus, per quem determinetur ad informandam materiam, ſitque inſtar nexus cujuſdam. *N. Conſ.* Siquidem ad hoc ſufficit proprius *eſſendi modus.*

Suppono enim ex Metaphyſicâ *Tract.* 1. *Diſp.* 3. *cap.* 4. Rei cuilibet ſuum communicari proprium *eſſendi modum*, per quem determinetur ut vel in ſe, vel in alio ſubſiſtat; tum ut forma aliqua vel extra omnem materiam exiſtat, vel hanc, aut illam determinatè informet, &c. Qui modus propterea in hoc caſu vocari poteſt *modus unionis,* non quidem *formaliter,* quòd ſit veluti nexus partes intermedius; ſed *cauſaliter* duntaxat; quatenus ita recipitur in formâ, ut ipſam formaliter determinet ad talem numero materiam informandam; quandoquidem (ut ſupponimus de naturâ modificationum ejuſmodi) eſt eſſentialiter actualis modificatio & determinatio hujus formæ, cum ordine eſſentiali ad talem

talem numero materiam. Et verò nihil eſt ſui communicativum, niſi perfectum, id eſt, niſi fuerit cum certâ perfectione. Ille autem *eſſendi modus*, eſt actualitas quædam & perfectio, quæ rei accedat unde compleatur, perficiaturque in eſſendo.

* *Notandumque* eſt, hoc pacto conciliari utramque ex oppoſitis ſententiam. Sic enim cum Thomiſtis, non negamus partes illas uniri per ſeſe immediatè ad invicem; ſimulque cum aliis fatemur eſſe opus aliquâ actualitate, aut eſſendi modo, unde ultimo compleantur, determinenturque ad mutuam ejuſmodi unionem. Ac proinde nulla hic poteſt eſſe diſputatio, niſi de nomine.

CAP. III. *Solvuntur Objectiones.*

Objic. 1. Contra id quod dictum eſt, materiam & formam uniri ſeipſis immediatè, ſeu abſque unionis modo & nexu realiter diſtincto; ſic, inquam, objiciunt: Partes de non unitis denominantur formaliter unitæ; qui tranſitus de contradictorio in contradictorium non poteſt eſſe abſque aliquâ mutatione reali, ac novâ entitate. *Tr.* Reſpondeo enim fieri novam de facto mutationem in rebus; non modò ex parte materiæ quæ tunc dicitur informata; ſed etiam ex parte *totius*, quod de novo exiſtit in rerum naturâ.

Inſt. 1. Supponatur materia diſpoſita, tum forma producta cum proprio etiam *eſſendi modo* ad illam materiam determinativo, quæ tamen defectu præſentiæ intimæ non ſit unita. *Sic argumentor.* Vbi per actionem cauſæ efficientis unietur, non poterit aſſignari terminus realis qui per eam unitionem producatur. ℞. aſſignari *totum*.

Quomodo per proportionem, quis lapides jungendo ſimul, dicitur efficere vel cumulum, vel domum, &c. Quæ ſunt entitas etiam realiter diſtincta ab ipſis partibus unitis *diſtributivè* ſumptis, ut ſequenti capite exponetur.

Inſt. 2. Partes poſſunt eſſe ſine unione, ut ſi ſeorſum conſerventur etiam cum proprio eſſendi modo: ergo diſtinguuntur realiter ab illâ unione, juxta illud commune dictum, *Quæ nemine cogitante poſſunt exiſtere ſine invicem, diſtinguuntur realiter.* ℞. Partes ſic poſſe quidem exiſtere ſine unione denominativè & defectu connotati extrinſeci, aut alterius conditionis; non autem defectu intrinſeci. Forma enim ſub proprio eſſendi modo ſui determinativo ad talem numero materiam, habet intrinſecè quicquid requiritur ad hoc ut illam informet, ſi tamen fuerit diſpoſita & intimè præſens. Sic etiam per certum eſſendi modum creatura redditur capax, determinaturque ad hoc *v. g.* ut ſubſiſtat per ſubſiſtentiam Verbi Divini, aut aliarum perſonarum divinarum.

Objic. 2. Cùm ille eſſendi modus quem ſupponimus, ſit formæ determinativus ad talem numero materiam; Anima rationalis, ſervato eodem eſſendi modo, non poſſet extra illam materiam exiſtere, quin potiùs deberet in eâ novus produci. ℞. Non eſt neceſſe ut illum mutet: eò maximè quòd dicatur retinere ſemper inclinationem naturalem ad *reünionem* cum eodem corpore. Etſi autem determinetur ad informandam actu talem materiam, non ſequitur tamen ut illam debeat actu informare, niſi ſit intimè præſens cum debitis diſpoſitionibus.

Inſt. In aggeneratione partium quæ fit per nutritionem, deberet produci novus eſſendi modus

modus in anima, per quem determinaretur ad partes illas de novo informandas; quod videtur per ſe abſurdum; neque enim ille eſſendi modus in animâ humanâ, cùm ſit ſpiritualis, poſſet produci à potentiâ nutritivâ. ℞. Partes ejuſmodi aggeneratas fieri unam & eandem ſucceſſivè materiam cum eâ quæ ab ortu fuit, ad quam eſſendi modus idem ſemper de ſe eſt determinativus.

CAP. IV. *Totius à partibus unitis & collectivè ſumptis indiſtinctio.*

PArtes alicujus compoſiti, etiam ut unitæ, conſiderari poſſunt duobus modis. Primò, diſtributivè, ſeu ſigillatim, vel ut ajunt, quatenus una aliam vel in ſe recipit, vel informat, actuatque, ſi agitur de toto & compoſito per ſe; vel certè quatenus ex illis partibus aliæ quocunque tandem modo junguntur cum aliis ad conſtituendum aliquod totum. Secundò, ſumi poſſunt collectivè, ſeu quatenus ſunt aliqua rerum ſimul poſitarum collectio.

Dico autem I. Totum à partibus diſtributivè ſumptis diſtinguitur realiter. Prob. Quia cùm duo ita ſe habent ut aliquid poſitivè & realiter includatur in uno, quod non reperitur in altero, illa diſtinguuntur inter ſe realiter. Atqui ita ſe habent totum & partes diſtributivè ſumptæ. Ergo diſtinguuntur realiter. *Prob. min.* Materia enim ſeorſim, ſeu diſtributivè ſumpta; forma pariter diſtributivè ſumpta, non eſt totum corpus naturale; cùm præter materiam, aut præter formam, includat ſimul partem alteram. Ac contra Scotum, tum contra plurimos ex Thomiſtis celeberrimis, quos citat Suarez,

Dico II. Totum à partibus unitis & collectivè

ctivè ſumptis non diſtinguitur realiter; ſeu non eſt aliqua tertia entitas partibus ſimul poſitis ſuperaddita, quam cauſent ipſæ partes collectivè ſumptæ. Prob. Quia fruſtra illud eſt. Legiturque apud Ariſt. 2. *De Anima c.* 1. Animal non eſſe niſi animam, & corpus ſimul. Sicque etiam habemus in Symbolo fidei S. Athan. *carnem* ſeu corpus, *& animam*, *eſſe hominem*; nec hominis individua natura eſt aliqua entitas præter illas partes: alioquin faceret pariter & compoſitionem cum illis partibus; quâ ex compoſitione deberet quoque reſurgere quarta alia entitas; & ſic in infinitum. Quinetiam hominum turba, aut cumulus lapidum deberet eſſe aliqua entitas præter homines, aut præter lapides ſimul poſitos. Nam in ratione *totius ut ſic* conveniunt, quanvis ſub illâ ratione genericâ differant, quòd homo *v. g.* ſit totum ſubſtantiale & eſſentiale, quia conſtat ex potentiâ & actu, tanquam ex partibus ſubſtantialibus ejuſdem eſſentiæ conſtitutivis: cumulus verò ſit tantùm ex aggregatione per accidens partium quæ uniuntur per ſolam juxtapoſitionem; & ſic de aliis.

Dico III. Ne quidem formaliter diſtinguitur totum à partibus collectivè ſumptis. Quia partes ſimul ſumptæ idem ſunt ac totum ipſum, & è contrà. Ita homo quatenus ſumitur ſolùm pro individuo naturæ humanæ, non plus dicit, quàm corpus & animam, ut jam ajebam ex S. Athanaſio. Neque *ſex* plus dicunt, quàm bis tria; aut *Ba*, quàm *B.* & *A.* quanvis ut ſcribit Ariſt. non ſit idem cum illis partibus diſtributivè ſumptis, ſitque homo *v. g.* tertia ſubſtantia hoc modo ab illis diſtincta. Non nego tamen totum diſtingui à partibus ut objectum diſtinctè cognitum,

à par-

à partibus confusè cognitis. Sed nihil inde ſequitur contra poſitam aſſertionem.

Objic. 1. Vnum per ſe, & multa, non ſunt idem realiter; cùm oppoſitionem realem habeant ad invicem. Atqui corpus naturale eſt unum per ſe; partes autem ex quibus conſtat, ſunt plures entitates actu realiter inter ſe diſtinctæ. Ergo non ſunt idem realiter. Ergo diſtinguuntur realiter. *Diſt.* Vnum compoſitum, non eſt idem ac multa componentia ex quibus conſtat. *N.* Sic enim cumulus idem eſt formaliter ac multi lapides ſimul poſiti. Conceditur verò *Ma.* de uno ente ſimplici, & de multis non componentibus.

Inſt. 1. Vnum illud compoſitum, & partes, ſe habent ut principiatum ſeu cauſatum, & principia ſeu cauſæ. Atqui cauſæ & cauſatum non ſunt idem; neque enim quidquam ſibi dat eſſe, &c. ℞. partes non eſſe principia *totius*, niſi *diſtributivè* ſumptas; quo ſenſu habent diſtinctionem realem à toto.

Inſt. 2. Etiam collectivè ſumptæ ſunt cauſæ totius, non enim principiant *totum*, ut ſeparatæ. Ergo ut ſimul ſunt. Ergo ut collectivè ſumuntur. ℞. Non quidem cauſare totum in ſtatu ſeparationis, ſed tantùm ſub unione in fieri, ſeu quatenus ad invicem uniuntur. Quanquam nihilominus & eo in ſtatu mutuæ communicationis ad invicem, ſumuntur vel collectivè; quo pacto non cauſant Totum, cùm ſint formaliter ipſum *Totum*; vel ſumuntur ſeorſim & diſtributivè, quatenus videlicet forma informat materiam, & materia recipit in ſe formam, atque hoc ſenſu diſtinguuntur ab ipſo *Toto.* Ita lapides *A. B. C.* &c. collectivè ſumpti ſunt idem formaliter ac cumulus; At non ſunt cumulus ipſe,

neque illum conſtituunt niſi ſeorſim ſumpti. Nam ut per ſe patet, nec lapis *A*, aut lapis *B* ſeorſim, & ſecundùm ſe, eſt cumulus; ſed potiùs lapis *A*, aut lapis *B* collectivè ſumptus; id eſt, cum aliorum collectione. Notandumque eſt, eâ ratione partes dici etiam principia *Totius* in facto eſſe. Sic enim totum exiſtit per continuam formæ informationem, & materiæ materialiſationem, ut vocant.

Inſt. 2. Si partes collectivè ſumptæ, puta corpus & anima, idem ſunt ac *totum*; ſequitur & eas eſſe idem inter ſe. Nam quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt idem inter ſe. *Diſt.* Quæ ſunt eadem uni tertio adæquatè. *C.* Si tantùm inadæquatè, uti in noſtro caſu contingit. *N.*

Objic. 2. Si totum non diſtinguitur à partibus etiam collectivè ſumptis, non poterit à nobis aſſignari ullus terminus generationis, ſeu entitas ulla quæ per generationem naturalem producatur. Etſi enim *v. g.* dicatur generari equus ab equo, quatenus ab eo producitur anima equi in materiâ diſpoſitâ; ſaltem reſponderi non poterit de generatione hominis, in quâ anima rationalis non producitur terminativè, niſi à Deo per creationem: nec poſſumus aſſignare modum unionis realiter diſtinctum, quem rejecimus. Ergo ſupereſt ut aſſignemus *totum* à partibus collectivè ſumptis diſtinctum realiter. ℞. Terminum *ut quod* in omni generatione corporis naturalis, eſſe totum ipſum, à partibus diſtributivè ſumptis realiter diſtinctum; terminum autem *ut quo* eſſe formam totius conſtitutivam. At in naturali hominis generatione hæc non attinguntur terminativè, ſeu tanquam terminus qui per ipſam generationem producatur formaliter; ſed tantùm diſpoſitivè, quatenus ab

ho-

homine inducuntur diſpoſitiones, quæ de ſe talem formam exigunt.

Inſt. Ergo generatio humana non eſſet ſubſtantialis, quæ ſolùm terminaretur ad diſpoſitiones accidentales. *N Conſ.* Quia illæ diſpoſitiones per ſe ordinatæ ſunt ad formam ſubſtantialem. Huc adde ex illis diſpoſitionibus multas eſſe ſubſtantiales; in ſententiâ de formis partialibus.

Objic. 3. Multa attribuuntur *Toti*, quæ non conveniunt partibus etiam collectivè ſumptis. Ergo non ſunt idem. *Prob. Ant.* Nam *Totum* dicitur generari & corrumpi; ut quando moritur homo. Hoc autem partibus non convenit. ℞. Partibus collectivè ſumptis & unitis hoc idem convenire. Sic enim illæ dicuntur corrumpi ſecundùm ſimultatem quam inter ſe habent, ut quando in morte *v. g.* hominis, anima ſeparatur à corpore, etſi non deſinat eſſe in rerum naturâ; quod in aliis contingit. Sic materiæ primæ & animæ rationali unitis & collectivè ſumptis convenit denominari formaliter corpus per differentiam corporeitatis petitam à materiâ, ut ſupra explicui. Sic illi collectioni competit conſtare ex partibus. Et ſic de aliis.

CAP. V. *De Exiſtentia compoſiti naturalis.*

EX Thomiſtis qui docent *Totum* eſſe tertiam aliquam entitatem à materiâ & formâ ſimul unitis & collectivè ſumptis realiter diſtinctam; cùm etiam ſupponant exiſtentiam formaliter ſumptam, diſtingui realiter ab eſſentiâ: illi, nec materiæ, nec formæ volunt propriam ullam eſſe exiſtentiam, ſed exiſtere per unicum & ſimplicem exiſtendi actum ipſum, quem ſoli duntaxat *toti* primò & per ſe competere arbi-

trantur. Quanquam alii putant formam ſubſtantialem eſſe proprium atque immediatum illius exiſtentiæ realiter diſtinctæ ſubjectum; cujus tantùm beneficio exiſtat materia.

Dico I. Nec materia, nec forma exiſtunt per exiſtentiam totius. Prob. Quia ex ſuperiori capite, nullum eſt totum hujuſmodi à partibus unitis & collectivè ſumptis diſtinctum realiter; nec proinde ulla eſt ejus exiſtentia.

Dico II. Nec materia prima exiſtit per exiſtentiam formæ, cùm ipſa materia, perinde ac forma propriam habeat exiſtentiam, & proprium eſſendi modum. Prob. Quia ſupponimus ex Metaphyſicâ, exiſtentiam eſſe indiſtinctam ab ipsâ re exiſtente. Vnde manifeſtum eſt rem unamquamque exiſtere per propriam exiſtentiam. Confirm. 1. Quia cùm actio rei productiva terminetur maximè ad ipſius rei productæ exiſtentiam; neceſſe eſt conſequenter, ut materia prima quæ propriam habet entitatem, ac proinde propriam producibilitatem, habeat etiam & propriam exiſtentiam, unde intelligatur ſic formaliter exiſtere extra cauſas. Confirm. 2. Quia forma ſubſtantialis quæ de novo generatur, præſupponit materiam ex quâ educitur; ergo quæ propriam habeat exiſtentiam: alioqui diceretur forma recipi in non exiſtente, ſeu in eo quod eſſet nihil actu. Item, ut ajunt, ſequeretur materiam tunc deſinere & corrumpi, quotieſcunque forma & totum corrumpitur; tunc enim illa perderet exiſtentiam per quam exiſtit. Sed iſtud non moror; quia Reſpondent, novam exiſtentiam ſuccedere immediatè pòſt, quam ob cauſam non poſſit dici carere unquam exiſtentiâ. Conſequenter verò

Dico

Dico II. Totum ſeu compoſitum non exiſtit niſi per exiſtentiam partium; quomodo nec etiam habet aliam, quàm partium entitatem. Patet ex dictis.

Objiciunt 1. Materia non exiſtit niſi per exiſtentiam totius, aut per exiſtentiam formæ. Ergo non habet propriam exiſtentiam, nec poteſt etiam exiſtere extra omnem formam, quandoquidem non exiſtit niſi per exiſtentiam formæ. *Prob. Ant.* Quia exiſtentia eſt ultima rei actualitas, quâ res ſiſtitur extra ſuas cauſas; ita ut per efficientiam cauſæ non communicetur illa actualitas, niſi velnti præſuppoſitâ *formâ*, & *toto*, cui ſolùm per ſe & primò competat; materiæ verò tantùm ſecundariò. ℞. 1. Ab adverſariis ſupponi exiſtentiam tanquam actualitatem quandam realiter diſtinctam: quod à nobis non admittitur. Item ℞. 2. Quocunque modo accipiatur exiſtentia, hanc eſſe illius rei propriam, quæ propriam habet entitatem, ac producibilitatem. Quo pacto materia prima ſiſtit, terminatque actionem ſui productivam.

Inſt. 1. Si materia prima haberet propriam exiſtentiam: ſic per ſe independenter à formâ diceretur eſſe in actu ultimo conſtituta: ergo forma non poſſet cum eâ facere unum per ſe. Quia ex duobus entibus ultimò completis non fit unum per ſe; ſiquidem ex illis alterum non eſſet in potentiâ. ℞. Formam non uniri materiæ ut exiſtens eſt, ſeu mediante illius exiſtentiâ, ſed tantùm quatenus eſt potentia immediatè receptiva illius formæ, cum quâ proinde ſic facit unum per ſe.

Inſt. 2. Ex Ariſt. forma eſt quæ dat *eſſe* rei: ergo materia habet eſſe, id eſt, exiſtentiam à

 formâ.

formâ. ℞. In antecedente agi tantùm de eſſe eſſentiæ completæ, cujus formale conſtitutivum eſt forma; neque enim res eſt talis ſpeciei, niſi propter formam.

Inſt. 3. Ex exiſtentiâ materiæ, & exiſtentiâ formæ non poſſet fieri unum per ſe in ratione exiſtentiæ; ſiquidem actus per ſe ultimus, qualis dicitur exiſtentia, non habet ullam potentialitatem reſpectivè ad aliud. ℞. *Tranſeat* illud *Totum.* Fiet ſaltem exiſtentia una totalis ex duabus illis partialibus, quanvis unam per ſe non componant.

Notandumque eſt, unum etiam, tum materiæ, tum formæ eſſe proprium, quem vocamus *eſſendi modum*, de quo in Metaphyſicâ loco jam citato. Item, habent & proprium *ſubſiſtentiæ actum*, qui totalem unum conſtituant; de quo in Metaphyſicâ *Tract.* 1. *Diſput.* 6. Illique propriè convenit eſſe *ultimam* ſubſtantiæ *actualitatem*; quod negandum eſſe diximus de exiſtentiâ, contra Thomiſtas.

TRA-

TRACTATVS II.

DE PRINCIPIIS

Seu cauſis extrinſecis corporis Naturalis.

PRÆFATIO.

De Natura, & Diviſionibus cauſæ in Communi.

OSTENDI *hactenus de ſubſtantiâ corporeâ completâ, quemadmodum conſtet ex materiâ primâ, & formâ ſubſtantiali, tanquam ex duabus naturis, unde & appellatur* corpus naturale. *Item, quemadmodum hæ ſint illius partes, ſeu elementa & principia compoſitionis; quibus principiis accedit* privatio, *ut terminus à quo, ubi conſideratur in fieri. Supereſt igitur ut agamus de ipſius principiis, ſeu cauſis extrinſecis. Sed*

Obſervandum priùs eſt, cauſam ut ſit, eſſe principium per ſe dans eſſe alteri realiter & naturâ à ſe diſtincto: ut quando lumen, aut calor procedit ab igne: vel quando materia & forma, per mutuam ſui communicationem, dant eſſe corpori naturali, ab illis distributivè ſumptis realiter diſtincto. Ex quâ *quidem definitione colliges*, privationem, *quanvis ſit principium generationis, non eſſe tamen illius cauſam; cùm enim ſit non ens, alteri dare eſſe non poteſt. Item, conditiones ad agendum non ſunt cauſæ, quia non dant eſſe. Item, Pater æternus dans eſſe Filio quem generat, non eſt propriè illius cauſa, quia non habet diſtinctum eſſe naturæ.*

Not. 2. *Quatuor has vulgò enumerari cauſas: Primò, eſt* efficiens; *quæ definiri ſolet principium unde res eſt; ſeu à quo procedit effectus; neque ullus eſt effectus ſine causâ ipſius productivâ.* 2. *Eſt*

cauſa

cauſa finalis, *nempe, id propter quod res eſt, aut fit. Sic enim v. g. ſanitas acquirenda, eſt cauſa aut medicinæ, aut deambulationis. Præterea verò ſi effectus eſt quid compoſitum ex partibus, habet illas partes, tanquam ſui cauſas intrinſecas, à quibus* eſſe *accipit. Ita corporis naturalis cauſæ intrinſecæ dicuntur materia prima, & forma ſubſtantialis. Atque hoc quidem pacto materia prima dicitur principium, ex quo ſubinexiſtente fit corpus naturale. Forma autem, eſt principium ex quo inexiſtente fit corpus naturale, & conſtituitur in eſſe talis ſpeciei completæ.*

Notandumque *eſt* 3. *Quatuor tantùm iſta eſſe cauſarum genera; nempe cauſa efficiens, finalis, materialis, & formalis. Nam quæ dicitur cauſa* Idealis *ſeu* exemplaris, *eſtque imago rei efficiendæ reſidens in mente artificis, revocatur ad cauſam efficientem, quia ſic concurrit ad operis effectionem, potentiam effectricem dirigendo. Item*

Not. 4. *Ex illis cauſis, materiam & formam ſolas eſſe intrinſecas, quæ ſcilicet ingrediantur effectum, ut partes ipſius conſtitutivæ. At efficiens & finalis non ita ingrediuntur effectum, ſed potiùs extra ſunt, quamobrem vocantur cauſæ extrinſecæ. Item*

Not. 5. *Neceſſariam eſſe connexionem inter cauſam materialem & formalem, ſiquidem cauſare totum non poſſunt ſine mutuâ ad invicem communicatione; quod etiam ultimâ diſputatione oſtendetur de causâ efficiente & finali. At præterea*

Not. 6. *Hæc diſtinguenda eſſe in omni causâ; nempe entitatem ipſius cauſæ; tum virtutem cauſandi, conditiones ad cauſandum actu, ac denique ipſam cauſalitatem. Entitas cauſæ, eſt res ipſa quæ dat eſſe alteri. Virtus cauſandi, eſt ratio unde res poteſt dare eſſe alteri; ut in igne, vis productiva alterius ignis; & ſic de aliis agentibus. In fine virtus*

cauſandi eſt bonitas per quam movet ad ſui proſecutionem. In materiâ, eſt ratio potentiæ paſſivæ, unde formam in ſe recipiat. In formâ, eſt ratio actus, unde materiam actuare poſſit. Conditio, eſt id ſine quo cauſa ſuam cauſalitatem exercere non poteſt, etſi in illam cauſalitatem nihil influat. Sic præſentia intima eſt conditio ſine quâ forma non informat materiam. Ita in cauſâ efficiente conditiones ad agendum, ſunt diſtinctio agentis & paſſi; tum diſſimilitudo, indiſtantia, proportio majoris inæqualitatis ſeu exceſſus virtutis activæ ſupra reſiſtentiam paſſi, &c. Quæ Diſputatione quintâ exponentur.

Cauſalitas eſt id quo poſito, cauſa intelligitur cauſans actu: Vel ſi lubet; eſt influxus actualis in rem cauſatam. Sic actio, eſt cauſalitas cauſæ agentis; ſic in fine, eſt finalizatio; in materiâ materializatio; in formâ informatio. Quare duobus modis conſiderari poteſt cauſa omnis. Primò, quatenus cauſare poteſt; tumque appellatur cauſa in actu primo. At 2. Si conſideratur quatenus actu cauſat, dicitur cauſa in actu ſecundo.

Notandumque eſt 7. Rem eandem poſſe diverſo reſpectu diverſas exercere cauſalitates. Sic enim eadem anima reſpectu materiæ & compoſiti habet rationem cauſæ formalis; reſpectu ſuarum facultatum & actuum immanentium, eſt cauſa ſubjectiva ſeu materialis: eſt autem effectiva reſpectu actuum illorum quos producit; ac denique eſt finis generationis. Item

Not. 8. Cauſam omnem eſſe naturâ priorem ſuo effectu. Quemadmodum verò illud ſit intelligendum, habetur in Metaph. Tract. 1. Diſp. 2. c. 2.

Not. 9. Cauſarum omnium perfectiſſimam eſſe efficientem. Eſt enim principium unde res eſt, nec de ſe ullam involvit imperfectionem; ideoque hæc ratio cauſæ Deo maximè convenit.

DISPV-

DISPVTATIO I.

De Natura & Diviſionibus, ſeu multiplicitate cauſæ efficientis.

CAP. I. *Natura cauſa efficientis.*

DIco I Cauſa efficiens, eſt principium unde res eſt, ſeu à quo procedit effectus. Sic enim differt ab aliis cauſarum generibus; quod ſupra jam ajebam.

Dico autem II. Cauſas creatas ac naturales per virtutem ſibi intrinſecam verè ac phyſicè producere effectus. Contra nonnullos qui docuere, non creaturas, ſed Deum ipſum tantummodo ad præſentiam creaturarum producere illos effectus. *Prob.* 1 Ex doctrinâ Fidei paſſim in ſacris literis, ubi ſol *v. g.* dicitur lucere, Terra germinare herbam, &c. Eoſque damnat Tridentinum, qui dicunt voluntatem humanam non agere, ſed habere ſe merè paſſivè. Certè non poſſet alioquin explicari quemadmodum intelligeret, mereretur, peccaretve homo, &c. quæ Chriſtianæ Fidei repugnant. *Prob.* 2. Experientiâ, & ratione naturali. Videmus enim à ſole illuminari mundum; ab igne produci tum calorem, tum ignem; ab equo equum: experimur nobis ineſſe viſionem, loquelam, & cætera id genus. Item, niſi agerent ipſæ cauſæ naturales, non poſſet cognoſci rei ullius natura per effectus, aut diſcrimen viventis à non vivente, quod deprehenditur ſolùm ex proprio operandi modo. Neque verò etiam, quòd objiciunt, fruſtra eſſet illa operandi virtus in rebus creatis, cùm Deus de ſe ad rerum omnium productionem ſufficiat, illudque ex communi ſententiâ,

tentiâ, de facto præſtet per univerſalem concurſum ſimultaneum. *Contra enim eſt*, Divinæ gloriæ plurimùm ſervit agendi vis illa rerum naturalium; ſiquidem hoc pacto nobis manifeſtantur variæ Dei perfectiones à creaturis participatæ; ut bonitas & potentia.

Notandumque eſt, pari modo confutari Themiſtii, Avicennæ, & aliorum deliria, ubi ſupponunt dari certam aliquam ſubſtantiam ſpiritualem, quam Colchodeam ſeu datricem formarum appellant, à quâ formæ ſubſtantiales in materiam ab agentibus naturalibus diſpoſitam inducantur. Ab iis autem differunt Platonici, quòd ſingulis ſpeciebus ſingulas ejuſmodi formarum cauſas univerſales, quas dicunt Ideas, adſcribant.

CAP. II. *Cauſæ efficientis variæ diviſiones.*

D*ividitur* I. In Increatam, & creatam. Increata eſt Deus, qui & *cauſa prima* nuncupatur. Nam creatæ omnes ideo dicuntur cauſæ ſecundæ, quia Deo tanquam ſupremo rerum omnium principio ſubordinantur, à quo etiam tum eſſe, tum operandi virtutem hauriunt.

Dividitur II. In univerſalem, & particularem. Vniverſalis, ſuperior eſt ad aliquas ſaltem particulares, ad earum proprios effectus concurrendo. Sic Deus, ſic etiam ſol dicitur cum equo concurrere ad productionem equi; cum igne, ad productionem ignis, &c. Cauſa particularis, eſt ea quæ certos quoſdam effectus propriæ virtuti reſpondentes, ſola per ſe attingit, non autem cum aliis cauſis ſubordinatis. Ita ſol ipſe dicitur producere lumen ſuum ut cauſa particularis; ita & ranam, quando ſe ſolo, non concurrendo cum aliâ ranâ, in illius generationem influit.

Divi-

Dividitur III. In univocam, & æquivocam. Vnivoca, eſt quæ attingit effectus ejuſdem ſecum naturæ, & ſpeciei; qualis eſt equus reſpectu equi; vel ignis reſpectu ignis. Cauſa autem æquivoca, eſt diverſæ naturæ à ſuis effectibus. Ita Deus; ita ſol, eſt cauſa æquivoca reſpectu omnium ſuorum effectuum.

Dividitur IV. In cauſam neceſſariam, & liberam. Neceſſaria eſt quæ poſitis omnibus requiſitis ad agendum, non poteſt non agere. Quod iis omnibus competit quæ non agunt ex cognitione & libero arbitrio. Nam cauſa libera eſt quæ poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, poteſt agere aut non agere, qualis eſt voluntas libera. *Vide quæ in Morali de natura hujus libertatis proſecuti ſumus.*

Dividitur V. In Phyſicam & Moralem. Phyſica eſt quæ per ſuam agendi virtutem naturalem attingit effectum. Vt Petrus loquens, currens, diſputans, alium percutiens, &c. Cauſa autem moralis dicitur ea, quæ vel orando, vel imperando, vel conſulendo movet cauſam phyſicè effectivam ad præſtandum effectum; quamobrem illi imputatur effectus.

Notandumque eſt, cauſam phyſicam ſeu naturalem ſumi non modò prout opponitur aut morali, aut liberæ, de quibus proximè ajebam; ſed etiam prout opponitur tum artificiali, tum obedientiali & ſupernaturaliter elevatæ. Quare ut in iſtâ cauſæ efficientis diviſione pergamus:

Dividitur VI. In naturalem, & artificialem. Artificialis, eſt ea quæ agit ex ideâ operis faciendi, & juxta præcepta quædam. Naturalis autem agit ſine hujuſmodi cognitione, aut ideâ. Vt quando ſol producit effectus ſuos, ignis calorem, oculus viſionem, &c.

Notan-

Notandumque eſt 1. Brutas animantes, putà, hirundinem in ædificando nido; apes, formicas, &c. idcirco non operari propriè ex arte, ſed potiùs ex ſolo inſtinctu; quia non agunt ex præceptis, &c. Item

Not. 2. Artem ad opera naturæ poſſe concurrere applicando activa cum paſſivis. Sic enim Agricultura ſtercorando & vertendo agros, ad uberiorem fructuum generationem; ſic Chymica ad metallorum tranſmutationem concurrit; ſic Dæmones plerumque, ex pacto cùm magis pluviam, grandinem & tonitrua excitant, ſerpentes, ranas, aliáque id genus procreant, applicando activa paſſivis.

Dividitur VII. In naturalem, ſupernaturalem & obedientialem. *Naturalis* eſt ad effectus ordinis duntaxat naturalis, neque ad agendum requirit alium Dei concurſum, quàm generalem ſibi debitum. Ea autem ſolet vocari potentia *ſupernaturalis*, quæ cùm in entitate ſit ordinis ſupernaturalis, reſpicit per ſe quoſdam effectus ſupernaturales, quos cum ſolo Dei concurſu generali ſibi debito poteſt producere. Quomodo *v.g.* lumen gloriæ concurrit ad viſionem beatificam. At *potentia obedientialis* dicitur ea, per quam res creata, quatenus Dei voluntati ſubdita eſt, poteſt aliquid ſupra naturalem ſuam vim ac virtutem agere, aut pati. Duplex enim eſt, ac primò quidem *paſſiva*, per quam res in ſe recipit formam diverſi ordinis, putà in entitate ſupernaturalem, cùm ſit ipſa naturalis; ut quando anima recipit gratiam ſanctificantem: vel ejuſdem ordinis, non tamen ab agente naturali per vim activam naturalem operante. *Activa*, de quâ præcipuè hîc ſermo eſt, dicitur vis agendi per quam res creata,

ut

ut ſubdita eſt Deo, poteſt volente ipſo, & quaſi imperante, attingere effectus ſupra vim propriam, ac ſibi connaturalem. Quomodo *Sap.* 16. tam multa narrantur facta per elementa ſupra eorum vim naturalem. Sic manna quemlibet reddebat ſaporem; ſic virga emiſit flores. Sic ignis inferorum verè ac phyſicè cruciat Dæmones, ut expoſuimus in Metaph. *Diſput. De Angelis c.* 2. Sic denique intellectus beatificus elicit viſionem Dei in entitate ſupernaturalem, non per aliquam ſibi naturalem virtutem; ergo per *potentiam obedientialem*, quæ lumine gloriæ ipſi ſuperaddito compleatur *eleveturque*.

Notabis enim 1. Viſionem beatificam, cùm ſit actus vitalis, efficienter prodire etiam ab intellectu, non autem à ſolo gloriæ lumine per quod elevatur ipſe intellectus. Item, de facto

Not. 2. Eâ in re quæ ad agendum phyſicè elevetur, neceſſariò præſupponi vim aliquam inchoatam ſaltem, atque imperfectam, per quam influat in effectum ſupernaturalem, eo ferè per proportionem modo, quo virtus debilis adjuta per potentiorem, tollit pondus ipſi longè impar. Quanquam hoc loco diſcrimen afferri debet, quòd concurſus cauſæ aliam ſupra vires proprias & connaturales *elevantis*, eſt ſupernaturalis ipſi cauſæ elevatæ, nec elevari aut compleri poteſt per ſolas cauſas naturales. Iam verò probatur neceſſitas virtutis illius, ſaltem inchoatæ, in cauſa elevabili. Primò. Quia nulla res agit, niſi prout eſt activa; id eſt, prout habet vim agendi in ordine ad effectum. Item actio ſupponit non tantùm agens exiſtere, ſed habere & vim agendi. Nam ſicut id quod non exiſtit, non poteſt elevari ad agendum, ita nec illud

illud quod vim agendi nullam habet. Quinetiam alioqui diceretur ſolus Deus agere ad ipſius rei præſentiam, non autem res ipſa; quæ proinde ſolùm hoc pacto diceretur cauſa *moralis*, non autem *phyſica* illius effectus. Sicque ajebamus modò, intellectum beatificum lumine gloriæ adjutum, influere effectivè in viſionem beatificam. Quod per proportionem æſtimandum eſt de aliis tum ipſius intellectus, tum voluntatis actibus ſupernaturalibus ut ſupernaturales ſunt; quemadmodum docetur in Trident. *ſeſſ.6.Can.*4. traditurque apud Suarem *Tom.* 1. *in* 3 *p. Diſp.* 31. *ſect.* 6.

Notandumque eſt 3. Potentiam illam obedientialem eſſe idem realiter cum entitate cauſæ creatæ; vimque habere tam debilem, & tam exilem influxum tribuere, ut ad effectus productionem indigeat vel qualitate aliquâ ſuperioris ordinis ipſi additâ; quo pacto intellectus per lumen gloriæ diſponitur ad viſionem beatificam; vel ſaltem indiget concurſu Dei ſimultaneo ſpeciali & uberiori ſupplente vices illius qualitatis ſuperadditæ.

Notabis enim 4. Ex communi ſententiâ contra Thomiſtas apud Mæratium *Tract. de Deo, Diſp.* 12. poſſe in eo caſu intellectum, aut quamlibet aliam facultatem elevari per ſolam Dei extrinſecam aſſiſtentiam, ſeu concurſum ſpecialem ſimultaneum. Sic enim Deus poteſt ſupplere concurſum virtutis cujuſcunque creatæ non vitalis; ſiquidem poteſt per ſeipſum immediatè illud efficere, quod facit per cauſas creatas, quarum vim activam omnem in ſe continet. Excipiebam autem influxum potentiæ vitalis, quia de ſe tantùm eſt à potentiâ vitali, ut explicatur in Tract. de Animâ. Et verò juxta com-

communem Theologorum doctrinam, ſic de facto ſupplet concurſum habituum ſupernaturalium fidei, & charitatis, dum primi earum virtutum actus eliciuntur; aut quoties iſtorum actuum aliquis intenſior habitu exercetur. At contra exiſtentiam potentiæ obedientialis illius quam hîc ſupponimus.

Objic. Sequeretur in entibus naturalibus eſſe partialem aliquam vim activam, & quidem naturaliter congenitam, ad actus ſupernaturales. Atqui conſequens eſt Pelagianum; ſic enim aliquid tribueretur naturæ in ordine ad ſupernaturalia. *Diſt. Ma.* Partialem vim aliquam naturaliter congenitam, *ipſamque naturalem.* N. *Obedientialem*, eamque imperfectam & incompletam, unde res potiùs dicatur *elevabilis*, & tantùm remotè potens influere in actus ſupernaturales. *C.* Nec tutò in Fide negaretur, inquit Suarez, *loco citato.* Quia ſicut de fide eſt *v.g.* intellectum & voluntatem ſolis naturæ viribus, & ex concurſu duntaxat generali non poſſe actus ſupernaturales exercere; ita etiam Divinâ Fide certum eſt, poſſe illud præſtare, ubi juvantur auxilio ſupernaturali.

Inſt. 1. Sequeretur ejuſmodi potentiam obedientialem rebus creatis ingenitam, eſſe ſupernaturalem. Quia virtus proximè activa eſt ejuſdem ordinis cum ſuo effectu, & ab eo ſpecificatur. Ergo ſi effectus eſt ſupernaturalis; erit quoque & vis illius activa ſupernaturalis. Atqui repugnat rebus naturalibus innatam eſſe virtutem ſupernaturalem: quia ſupernaturale dicitur id quod eſt ſupra omnem naturam. Ita vulgò Thomiſtæ contra Suarem, aliosque recentiores. ℟. Cum Mæratio *Tract. de Sacram. Diſp.* 4. *ſect.* 9. Potentiam illam obedientialem

nec

nec dici naturalem, nec ſupernaturalem, ſed *innatam*, ſeu *congenitam*, quia concreata eſt rei cui ineſt, ſiquidem ab ejus entitate non diſtinguitur: quomodo per proportionem ab entitate *v.g.* caloris non diſtinguitur virtus tam multiplex, ad tam diverſos effectus aut ſubſtantiales, aut accidentales, quos tanquam inſtrumentum poteſt producere, prout diverſis formarum ſubſtantialium generibus conjungitur. Illius autem diſcrimen à cauſâ naturali & ſupernaturali habes ex dictis initio hujus capitis; maximè verò ex eo quòd ut agat, requirit ſemper ſimul aut agens in entitate ſupernaturale à quo adjuvetur, quale eſt lumen gloriæ in intellectu, ad Dei viſionem; aut ſaltem exigit concurſum uberiorem ſibi non debitum, unde compleatur ad agendum.

Inſt. 2. Potentia illa obedientialis eſſet actu infinita, quia eſſet ad omne producibile, ſicque haberet idem objectum cum omnipotentiâ Divinâ, cujus ad nutum *obedit*. ℞. Non poſſe rem quamlibet elevari ad quidlibet, aut per modum ſubjecti in ſe illud recipiendum; quomodo Angelus *v.g.* dealbari non poteſt, aut quantitatem in ſe recipere, per quam efficiatur formaliter diviſibilis in partes, cùm ex naturâ ſuâ ſit indiviſibilis. Item, nec poteſt elevari ad producendum quidlibet: ſic enim vulgò ajunt, nec auditum ad percipiendos colores, nec viſum ad percipiendos ſonos eſſe elevabilem, &c. Item etiam Theologi docent *in* 1. *part. D. Thomæ*, eſſe aut de fide, aut ſaltem fidei proximum, non poſſe oculum corporeum elevari ad viſionem Dei ut in ſe eſt. Quo pacto etiam brutum elevari non poteſt ad ratiocinandum, aut ad agendum liberè, unde

viſionem Dei promereri & obtinere queat. Per ſe enim repugnat, ut res materialis vivat vitâ ſpirituali, &c.

CAP. III, *Aliæ Diviſiones cauſæ efficientis.*

EX cauſis aliæ ſunt ejuſdem generis, quales ſunt vel materiales inter ſe comparatæ, vel formales, vel efficientes, &c. Sed inter cauſas ejuſdem generis, putà inter efficientes, reperiuntur diverſi ordines; ſiquidem ex iſtis aliæ ſunt *particulares*, aliæ *univerſales*. Item, aliæ ſunt *totales*; aliæ *partiales*. Item, ex iis aliæ dicuntur *principales*; aliæ autem *inſtrumentales*. Dixi jam de causâ univerſali & particulari. Supereſt ut explicemus naturam totalis & partialis; tum agemus de principali & inſtrumentali; quibus ſubjungam diviſionem in *cauſam per ſe*, & *per accidens*; ubi & *De Fato.*

Dico igitur I. Cauſa totalis ea eſt, à quâ in tali ordine pendet effectus ſecundùm totam ſuam perfectionem; ſeu quæ in ſuo ordine ſufficiens eſt ad producendum talem effectum, & ſub tali perfectione. Sic candela *A*, quæ ſola lucet, dicitur eſſe totalis cauſa luminis illius quo ſpatium iſtud colluſtratur. At ſi per acceſſionem candelæ alterius ponat in eadem parte medii effectum intenſiorem, quàm poſſit ſola & ſeorſim producere; tunc dicitur eſſe tantùm *cauſa partialis*; pluresque illæ cauſæ ejuſdem ordinis, putà plures candelæ ſimul junctæ ad producendum effectum intenſiorem, & ad majorem diſtantiam, dicuntur cauſæ partiales conflantes unam *totalem*. Dixi *ejuſdem ordinis*. Nam quæ eſt cauſa ſuperior & univerſalis, cui ſcilicet partiales illæ ſubordinantur, ea cenſetur totalis in ſuo genere, nec dicitur

cum

cum iſtis concurrere partialiter, ſeu inſtar cauſæ partialis.

Dico II. Cauſa principalis ea eſt, quæ agit per propriam virtutem, & effectui proportionatam. Ut ignis producens ignem, aut calorem; qui effectus non ſunt perfectionis majoris, quàm quæ eſt ignis propria. Contrà autem inſtrumentum, ſeu cauſa inſtrumentalis ea eſt, quæ agit tantùm per ſubordinationem ad cauſam principalem, aut in virtute illius, nec habet effectus niſi illi cauſæ principali per ſe proportionatos. Quare inſtrumentum vulgò dicitur elevari à cauſa principali per *motionem*, quam ab ipsâ, vel dependenter ab ipsâ recipiat. At motio illa vel eſt virtus activa, ut quando aqua calefacit per calorem ab igne derivatum; vel eſt motus localis, per quem ad agendum applicatur; ut quando pictor utitur penicillo ad pingendum. Quamobrem duplex eſt genus inſtrumenti. Aliud quidem *activum* quod accipit qualitatem activam: aliud autem *purè motum*, quia nihil accipit præter motum localem, nec tam eſt activum, quàm id quo agit cauſa principalis, iſtudque propriè eſt *inſtrumentum artis*; ut calamus quo ſcribo. Alia autem ſolent dici *inſtrumenta naturalia*; quæ quidem habent vim activam inſtrumentariam, vel ſecum natam, ut ſemen quod eſt inſtrumentum arboris ad aliam arborem producendam: vel certè ad illam activitatem concurrunt tantùm paſſivè & materialiter, ut quando aqua recepto calore fit inſtrumentum ignis ad calefaciendum. Quinetiam ejuſmodi inſtrumenta vel ſunt *conjuncta*, vel *ſeparata*. Illud dicitur *conjunctum* inſtrumentum, quod non agit niſi actu conjunctum cauſæ principali, & ab eâ motum actu; ut penicillus.

Separatum verò illud eſt, quod non eget actuali concurſu cauſæ principalis ad hoc ut agat actu. Sic enim aqua calida calefacit abſente igne; ita ſemen arboris aliam producit arborem, &c.

Notabis igitur ex dictis primò, pro diverſitate cauſarum principalium diverſa eſſe genera inſtrumentorum; quâ ratione ajebamus modò, alia eſſe inſtrumenta *phyſica* ſeu *naturalia*; alia autem inſtrumenta *artis*. Item, alia ſunt propria agentium intellectualium: quo pacto doctor locutione utitur tanquam inſtrumento, ad informandum diſcipuli animum, phantaſmata & conceptus idoneos excitando, unde rem ex ſcientiâ comprehendat.

Item, alia dicuntur inſtrumenta *Moralia*; cujuſmodi eſt ille homo per quem alius imperat, prohibet, orat, &c. Ita legatus acceptâ authoritate à Rege, dicitur illius inſtrumentum morale.

Specialem verò habent rationem inſtrumenta potentiæ Divinæ; ubi nimirum creaturis utitur Deus ad effectus producendos qui vim earum naturalem ſuperent. Nam ignis *v. g.* per potentiam obedientialem ſupernaturaliter elevatam, eſt Dei inſtrumentum ad captivandos, tum etiam ad comburendos Dæmones. Ita ſunt à Chriſto Domino inſtituta Sacramenta, tanquam cauſæ inſtrumentales ad producendam in nobis gratiam ſanctificantem.

Notabis enim eam eſſe vim Sacramentorum Legis Chriſtianæ, ut gratiam illam conferant, etiam independenter ab *opere operantis*; id eſt, independenter à merito vel adminiſtrantis Sacramentum, vel illud ſuſcipientis, modò non ponat obicem; ſed potiùs illam conferunt *ex opere operato*, id eſt, vi operis externi, quod ritè,

&

& juxta inſtitutionem Divinam applicatur, ſeu hoc ipſo quòd debitè applicetur. Item,

Not. 2. Sacramenta ſic dici cauſas morales illius gratiæ, quatenus pro inſtitutione Chriſti, Deum movent ut de facto gratiam infundat. Quanquam & phyſicè quoque produci gratiam per ipſa Sacramenta ſupernaturaliter elevata, Theologi non pauci, cum Thomiſtis docent.

Not. 3. Ad rationem Divini inſtrumenti phyſicè activi, pertinere potentiam obedientialem, quæ ad effectus ſupra naturam ipſius creaturæ producendos elevatur à Deo, ſaltem per concurſum uberiorem, uti ajebamus. Quanquam

Not. 4. Non omne quod agit per virtutem obedientialem & ſupernaturaliter, idcirco habere tantùm rationem propriè dicti inſtrumenti. Sic enim *v. g.* intellectus beatificus per lumen gloriæ elevatus, eſt cauſa principalis partialis reſpectu viſionis beatificæ; quia quatenus eſt intellectio, ſuam habet cum intellectu proportionem, &c.

Not. autem V. Contra Thomiſtas, inſtrumentum per ſe non habere aliquam actionem ſibi propriam antecedenter ad eam, quam exercet in virtute cauſæ principalis. Neque enim *v. g.* calamus præviam aliquam operationem habet ad ſcriptionem, aut ſerra ad ſciſſionem, aut aqua calida ad calefactionem; neque verò etiam in iis ullo modo eſt realiter duplex actio. Confir. maximè in inſtrumentis agentis Divini, ut per ſe patet.

Objic. Nulla eſſet ratio cur *v. g.* ſerra diceretur inſtrumentum fabri, neque ad hoc elevari poſſet, niſi propriam haberet actionem, nempe *ſciſſionem* proportionatam effectui artis fabri-

fabrilis: & ſic de aliis. ℞. Serram non ſcindere niſi ut motam à fabro, ac proinde *ſciſſionem* illam eſſe effectum cauſæ principalis, cui ſimul conſequens eſt forma operis artefacti, puta cathedræ. Etſi autem in iis artis inſtrumentis requiratur certa diſpoſitio, unde reddantur idonea ad proprios artis effectus; non ideo requiritur actio diſtincta ab actione cauſæ principalis, ipſique prævia, niſi aliquando, & per accidens.

Inſt. Sequeretur inſtrumentum de ſe non eſſe activum formaliter; ſed habere ſe tantùm merè paſſivè, actionem cauſæ principalis quaſi tranſmittendo ad effectum; cùm tamen inſtrumentum ſit cauſa verè & propriè effectiva. ℞. Sic ſerram *v. g.* eſſe quidem cauſam propriè effectivam, ſed actione cauſæ principalis ipſi appropriatâ; Item, aqua calida, ſic dicitur propriè calefacere per virtutem aliunde ipſi communicatam, &c.

Dico IV. Cauſa per ſe, eſt ea quæ per vim ſibi propriam, & ex inſtituto naturali, attingit effectum. Ita ſol per ſe lucem producit, ignis calorem. Sic architectus ut architectus per ſe ædificat. Contrà autem, cauſa per accidens, nec vi propriâ quatenus talis eſt, nec proprio ex inſtituto attingit effectum. Sic aqua calida, per accidens duntaxat calefacit. Sic architecto per accidens eſt canere, aut pingere tabellam; uti & muſico ædificare. At

Not. 1. Duplex eſt genus cauſæ per accidens. Primò enim alia eſt per accidens ex parte cauſæ ipſius; ut in allatis exemplis; quando nimirum effectus non eſt ex proprio cauſæ inſtituto. 2. Alia eſt per accidens ex parte effectus; quando effectui vel naturali, vel per ſe intento, alius

alius effectus adjungitur, aut qui ſit præter agentis intentionem, aut qui nullam cum illo habeat connexionem. Cujuſmodi quidem effectus dicuntur vel *caſuales*, vel *fortuiti*: quia eorum cauſa dicitur vel *caſus*, vel *fortuna*: differuntque in eo, quòd effectus fortuiti ſint tantùm ab agentibus intellectualibus, quatenus operantur ex intentione & præviſione. Sicque inventio theſauri, quæ terram vertenti in ordine ad faciendam ſementem, contigit, vocatur *fortuita*, facitque illum agricolam *fortunatum*; quia præter ipſius præviſionem & intentionem evenit. Cum autem lapis *v. g.* pro ſuâ naturali gravitate decidens, prætereuntem lædit; illa læſio dicitur effectus caſualis; quia non eſt à causâ agente ex intentione finis alicujus.

Notandumque eſt conſequenter, nihil reſpectu Dei poſſe contingere caſu, aut fortuitò. Quia nihil fieri poteſt præter illius præviſionem, tum præter illius intentionem, aut permiſſionem. Item viris ſapientibus pauca fortuitò contingunt: cùm ſoleant agere ex prudentiâ & conſilio, futuros eventus penè omnes prævidendo: quamobrem vix illud dictum uſurpant, *non putabam*.

Not. 3. Ad effectus caſuales revocari monſtra, nempe effectus naturales illi, qui à rectâ & ſolitâ ſecundùm ſpeciem diſpoſitione deficiunt: puta ſi homo naſceretur biceps, &c. quæ in Tractatu de generatione corporis animati explicantur.

Dico IV. Fatum, ſecundùm rei veritatem, aliud nihil eſt quàm diſpoſitio cauſarum omnium ſecundarum in ordine ad ſuos effectus, prout ſubeſt liberæ Dei providentiæ. Vel ſi lubet: ipſa eſt libera Dei providentia prout mun-

dum univerſum adminiſtrat, cauſas ſecundas diſponens certos ad effectus, neceſſarias quidem determinando, liberis autem concurſum indifferentem atque indeterminatum præbendo, ut ſingula ſuis propriis nutibus, ac propriæ naturæ permittantur. Quare

Notandum eſt, rationem *fati* ſecundùm veteres Stoïcos alioſque id genus philoſophos, rejiciendam eſſe à Chriſtianis, cùm libertatem omnem deſtruat. Ajebant enim *fatum* quo regerentur univerſa, eſſe neceſſitatem quandam tum Deo, tum rebus aliis omnibus impoſitam, quam ſubire cogerentur. Quanquam alii Deum ab illa fatali neceſſitate eximebant; cætera autem vel certæ cuidam æternæ legi, vel aſtrorum influxibus ita ſubjiciebant, ut nequidem voluntas humana ulla reſiſtere ipſis poſſet. Sed rectè monet D. Auguſt. 5. De Civit. Dei. *Si quis virtutem, vel potentiam Dei, nomine* fati *appellat; ſententiam teneat, linguam corrigat.* Id eſt, rectè quidem ſentit, ſed eam potius nominet Divinam providentiam; non autem fatalem neceſſitatem.

DISPVTATIO II.

Cauſæ efficientis Cauſalitas, ſeu Actio.

CAP. I. *Actionis natura, & diviſiones.*

VT cauſa efficiens dicitur eſſe in actu primo, quatenus intelligitur habere virtutem cauſandi, ſeu inferendi effectus; ita & dicitur efficiens in actu ſecundo, prout de facto infert effectum; quo pacto etiam dicitur agens actu, ſeu habere actionem actu, cùm actio

actio ſit propria cauſalitas cauſæ efficientis, quâ poſitâ intelligatur cauſare actu.

Dico autem I. Actio eſt actualis influxus cauſæ in effectum. Vel ſi lubet; eſt exitus, ſeu proceſſio effectus ipſius à causâ; unde & cauſa denominatur actu agens. At

Dico II. Actio ſpecificatur à termino, id eſt, ab effectu producto. Actio enim eſt eſſentialiter connotativa termini ſui, nec proinde cauſam denominat agentem actu niſi poſito effectu in fieri. Mirum igitur non eſt ſi ſpecificetur ab illo termino; id eſt, quod dicatur eſſe talis actio, quia eſt ad talem terminum. Ita quæ eſt ad formam equi in fieri, vocatur generatio equina; quæ eſt ad calorem, calefactio; ad lumen, illuminatio; & ſic de aliis. Sic illa dicitur actio *naturalis*, cum effectus producitur viâ naturali; alioquin diceretur actio *ſupernaturalis*.

Notandumque eſt obiter hîc interdum fieri æquivocationem. Nam aliquando actio ſumitur pro ipſa re quæ efficitur; cùm propriè actio dicatur eſſe proceſſio effectus à cauſa. Porrò hac poſitâ obſervatione,

Dico III. Multiplicem eſſe actionis diviſionem. Primò enim eſt actio ſubſtantialis, quando producitur aliqua ſubſtantia. Sed actio ſubſtantialis, vel eſt creatio, quando ſubſtantia producitur ex nihilo ſubjecti. Vel eſt eductio ſeu generatio naturalis, ſi producitur forma ſubſtantialis in materiâ priùs diſpoſitâ.

2. Eſt actio accidentalis, quæ pro termino habet entitatem accidentalem. Hæcque eſt vel alterativa, ſi producitur qualitas alterativa, ut calor, per quem ſcilicet diſponitur ſubjectum ad aliquam tranſmutationem ſubſtantialem. Vel

eſt tantùm actio perfectiva, ut illuminatio. Item, alia dicitur actio artificialis, ubi figura, vel opus aliquod ex præceptis artis efficitur. Item alia eſt actio prudentiæ, &c.

Item ex modo rei producendæ, alia eſt actio quæ dicitur ſucceſſiva, quando effectus non ſimul totus, ſed per partes poſt partes producitur, ut motus. Alia eſt actio inſtantanea, quando totus ſimul exiſtit; ut illuminatio, viſio, intellectio.

Item, alia eſt actio quæ vocatur tranſiens, quando effectus producitur ad extra; id eſt, non in ipsâ causâ recipitur: ut quando creatur mundus à Deo: quando ignis producitur ab igne, &c. Alia verò eſt actio immanens; ubi effectus producitur tantùm ad intra; id eſt, in ipsâ causâ. Vt cùm oculus elicit viſionem, aut intellectus intellectionem, quam in ſeipſo recipit.

Notandum verò eſt, actionem immanentem dividi in eam quæ dicitur fieri cum transmutatione ſubjecti, ideoque propriè appellatur actio, terminaturque ad propriè dictum effectum; ut intellectio, aut viſio: nam viſio producitur in oculo, cùm priùs, quantùm eſt ex ſe, in eo non exiſteret. Et ſic tranſitur à non *eſſe* viſionis, ad *eſſe* illius viſionis. Verùm alia eſt actio immanens, quæ de ſe non eſt cum ejuſmodi tranſmutatione; neque illius terminus propriè dicitur *effectus*; hæcque appellatur *emanatio*. Vt emanatio caloris in igne: quia ignis, quantùm eſt ex ſe, non eſt unquam ſub privatione caloris; quomodo neque aqua, neque res alia, quantùm eſt ex ſe exiſtit unquam ſub privatione ſuæ proprietatis; ſimul enim ac res eſt, ſuam emanat proprietatem; & conſequenter

ter illam non recipit cum ſui tranſmutatione. Item, proceſſio in Divinis dicitur emanatio, non autem propriè actio, neque illius terminus propriè eſt effectus.

Præterea tandem actio omnis dividitur in activam, & paſſivam. Paſſiva eſt in effectu, per quam denominatur agi, ſeu produci. Quam Ariſt. 3. Phyſ. definit *actum hujus* (nimirum *effectus*) *ut ab hoc*, id eſt, *agente.* Cùm è contra dicat paſſionem *eſſe actum hujus*, id eſt, *agentis, in hoc*, videlicet, *paſſo.* Neque verò, ut inquit, repugnat actum alterius eſſe in altero, ſicut doctio, quæ eſt actus docentis, eſt in docente: ubi ſermo eſt de actione paſſivâ, ſeu terminativè ſumptâ; ſicque ait D. Th. eſſe actum agentis, non quidem quo perficiatur, ſed quo perficiat. Eamque tradunt, ex eodem Ariſtotele, non magis diſtingui à paſſione, quàm diſtinguatur via Athenis Thebas, & Thebis Athenas. Iam verò

Dico IV. Actio activa eſt intrinſecè in ipsâ causâ, per quam denominetur agens actu, ſeu inferens effectum, ipſique eſſe communicans. Sic Ariſt. lib. de ſomno & vigilia, *ibi eſt actus*, inquit, *cujus eſt potentia.* Prob. Vt enim *agi*, ſeu *produci* habet ſe ex parte effectus, ita & *agere*, & conſequenter *actio activè*, *ſeu cauſaliter ſumpta*, ſe habet ex parte cauſæ. Item in eo eſt actio, in quo eſt relatio cauſæ ad effectum; quia relatio fundatur in actione: ſed relatio cauſæ ad effectum eſt in ipsâ causâ: ergo & actio, quam activam, ſeu cauſaliter ſumptam nominamus. Confir. ex proportione ad productiones Divinas immanentes. Sic enim in Patre eſt productio ſeu generatio activa, unde intelligitur generare Filium; quomodo ſe habet ex parte Filii generatio paſſiva per quam intelligitur generari.

Objic. Illa omnis actio diceretur immanens, quia ſemper eſt in cauſâ. ℞. Ex eo tantùm dicitur immanens, aut tranſiens, quòd terminus ipſius producatur vel ad intrà, vel ad extrà, ut vulgò loquuntur.

Inſt. Eſſet in ipſo Deo actio per quam denominatur creans mundum: ergo per eam denominaretur neceſſariò creans, & quidem ab æterno; quia nihil eſt in Deo, quod non ſit neceſſariò, & ab æterno; immò quod non ſit ipſe Deus, &c. ℞. Deum quidem hoc modo eſſe ſuam actionem, & in eo exiſtere neceſſariò quoad entitatem, non tamen quoad denominationem. Cùm enim actio ſit eſſentialiter connotativa ſui termini, habeatque cum illo connexionem neceſſariam, non denominat ſubjectum ſuum agens actu, niſi ubi actu infertur effectus; ſicque actio creativa non eſt denominativè in Deo, niſi in tempore quo creatur mundus actu.

Notabis tandem, *actioni* oppoſitam eſſe *paſſionem*, quæ eſt receptio formæ productæ in ſubjecto, ſeu receptio τȣ̃ *eſſe* in re productâ. Sic enim effectus dicitur recipere eſſe à cauſâ, à quâ producitur. Atque iſta quidem paſſio dicitur indiſtincta realiter ab actione, paſſivè ſumptâ, per quam effectus dicitur *agi*, ſeu *produci*.

CAP. II. *Actionis indiſtinctio.*

DIco I. Actio activa à cauſa; tum paſſiva ab effectu diſtinguitur ſaltem formaliter. Sic enim eſt formalitas quæ ſaltem definitione, & conceptu formali ab iis diſtinguitur. At

Dico II. Non diſtinguitur ullo modo realiter. Sic Ariſt. quando 5. *Metaph.* ſcribit eam aliâ ratione non eſſe mediam inter agens & patiens, quàm *habitio* veſtimenti inter veſtimentum

tum & perſonam veſtitam. Cujuſmodi medium nolunt ipſi adverſarii eſſe aliquid realiter diſtinctum. Ergo à pari actio. Conf. Quia non unicus, ſed duo modi actionis realiter diſtincti admitti deberent, cùm ſupponamus tam eſſe actionem in agente, quàm in effectu; quod nolunt adverſarii. Item, cauſalitates aliarum cauſarum, ut informatio à formâ, non diſtinguuntur: ergo à pari neque actio. Confir. 2. Quia fruſtra eſſet illa diſtinctio realis, cùm effectus tam ſeipſo immediatè ab ipsâ causâ poſſit procedere, quam actionis modus aliquis realiter diſtinctus. Nec actio activa eſt aliud quàm poſitio ipſius effectus; quomodo paſſiva eſt ejuſdem effectus proceſſio à causâ. Item, ille actionis modus non eſt ens improductum; ergo ſi in creatis, id quod ab alio producitur, exigit de ſe produci mediante aliquo actionis modo, modus iſte actionis produci debebit mediante alio actionis modo realiter diſtincto; & ſic fiet proceſſus in infinitum. *Reſpondent*, actionem eſſe per ſeipſam formaliter actionem, & produci tantùm *ut quo*; quamobrem non habet parem cum aliis effectibus rationem. *Contrà eſt.* Nam quanvis ſeipsâ formaliter ſit talis, quomodo calor ſeipſo formaliter eſt calor, hoc non impedit quominus ſit efficienter ab alio. Item, eſt terminus *ut quod* actionis, quia eſt aliqnid quod producatur formaliter.

Objic. Actio vulgò dicitur *via, tendentia*, & *medium* ad effectum. Sed hæc diſtinguuntur realiter, quomodo via Thebis Athenas diſtinguitur realiter ab utroque illo extremo. ℞. Actionem non ita appellari niſi per metaphoram, & juxta noſtrum concipiendi, aut imaginandi modum. Nam etiam Theologi nomine *Via* utuntur ad explicandas proceſſiones Divinas; cùm tamen

propriè loquendo non ſint niſi emanatio unius ab alio, vel activa, vel paſſiva.

Inſt. 1. Illa diſtinguuntur realiter quæ poſſunt eſſe ſine invicem : atqui cauſa poteſt eſſe ſine actione, tunc ſcilicet ubi non cauſat actu : ergo. *Diſt. Ma.* Quæ poſſunt eſſe ſine invicem entitativè, ſeu realiter, & non tantùm denominativè. *C.* Atqui denominativè tantùm cauſa poteſt eſſe ſine actione, defectu connotati, ſeu effectus in fieri.

Inſt. 2. Fieri poſſet vel in causâ, vel in effectu ipſo, tranſitus de contradictorio in contradictorium ſine mutatione. Nam ex hypotheſi quod *v. g.* lumen à ſole productum, ſole ipſo præſente, conſervetur à Deo ſolo; tunc explicari non poterit quo pacto à ſole influxum ſui conſervativum non recipiat, niſi dixeris in eo caſu impediri aut deſtrui *actionem* ſolis præſentis; unde conſequenter inferatur dari actionem realiter diſtinctam ejuſmodi, per quam ſol influat, ſeu per quam determinetur ad influendum in hoc numero lumen. ℞. Tunc lumen accipere à Deo modum eſſendi, ſub quo non poteſt conſervari, aut accipere influxum à tali agente. De quo eſſendi modo jam ſuprà ex Metaphyſicâ, *Tract.* 1. *Diſput.* 3. *cap.* 4.

DISPVTATIO III.
DEPENDENTIA CAVSÆ CREATÆ AB INCREATA.

CAP. I. *De Creatione.*

N*Vlla* res extra Deum poteſt exiſtere, niſi vel creetur à Deo; vel ſaltem niſi immediatè procedat à Deo concurrente cum causâ creatâ. Sic enim cauſa creata nullum effectum poteſt attingere, niſi juvante Deo per concurſum ſimultaneum, aut etiam prævium; tum denique, niſi præterea per eundem concurſum determinetur effectus in individuo. Quæ quidem ut ſingulis capitibus proſequar,

Dico I. Nihil unquam fuiſſe creatum, niſi à Deo. Eſt autem hic ſermo tantùm de creatione propriè ſumptâ. Hoc fides Chriſtiana docet ex Conc. Nicæno & Lateranenſi. *Tu creaſti omnia.* Apoc. 4. Item, ad Heb. 4. *Qui creavit omnia, Deus eſt.* Quinetiam

Dico II. Nullam ex creaturis non modò non creaſſe quidquam, ſed neque habuiſſe vim connaturalem ad creandum. Prob. Quia *Eccl.* 1. dicitur Deus *unus altiſſimus creator omnipotens.* Item, cùm nulla unquam de facto quidquam creaverit, ſequitur vim ejuſmodi nulli conceſſam fuiſſe. Neque enim Deus univerſaliter privat creaturas illis operationibus, quarum habent facultatem naturalem. Item, nullum apparet ſignum tantæ virtutis quæ creaturis conceſſa fuerit, cùm omnes agant dependenter à ſubjecto, quantùm quidem poſſumus cognitione aſſequi. Præterea verò

Dico

Dico III. Nulla creatura, quantumcunque perfecta, creare quidquam poteſt, ſaltem ut cauſa principalis, & per vires ſibi connaturales. Prob. Quia in ſacris literis, virtus creandi numeratur inter attributa Divina; quod ex locis jam citatis colligi poteſt: legiturque *Iobi c.* 12. quomodo vel ex ipſo mundi ac rerum ſingularum conſpectu, manifeſtè conſtet Deum eſſe omnium creatorem. Quod non eſſet verum, ſi præter Deum poſſet eſſe alius creator. Ita vulgò ex iiſdem ſacris literis Sancti PP. probant contra Arianos, Filium in SS. Trinitate eſſe verum Deum, quia creare poteſt, cùm ſolius Dei proprium ſit creare. Hoc contendit D. Athan. *ſerm.* 3. *contra Arianos.* D. Baſil. 4. *contra Eunom.* Ita D. Aug. lib. 5. *De Geneſi ad literam.* c. 15. ſcribit tam impoſſibile eſſe Angelum creare quippiam, quàm ſeipſum, &c. Quamobrem Gregorius à Valentiâ, aliique vulgò Theologi ſtatuunt hanc omnino tenendam eſſe ſententiam, ob tam gravem authoritatem, etſi rationes quæ afferri ſolent videantur minùs efficaces. Vnam hanc profero ex D. Th. Quæ propria eſt Dei actio, cenſeri debet omnino creaturæ incommunicabilis. Neque enim minùs eſt incommunicabilis creaturæ, quàm proprius eſſendi modus, aut propria Dei ipſius attributa alia. Atqui talis eſt actio creativa. *Prob.* Quia illa actio eſt per ſe Dei propria, quæ per ſe eſt omnium prima; ſiquidem, *ut habet D. Th.* 2. *contra Gentes c.* 21. ordini agentium debet reſpondere ordo actionum. Ergo quæ per ſe eſt actio omnium prima, debet reſpondere primo agenti, & eſſe ipſius propria. Creatio verò eſt actio de ſe omnium prima, quia de ſe nullam aliam præſupponit, & præſupponitur ad alias omnes creatu-

tura-

turarum operationes. *Prob.* Quia ut agens aut naturale, aut artificiale agat, præſupponit ſubjectum quod habeat eſſe per creationem; creatio autem nihil præſupponit, ſiquidem eſt productio effectus ex nihilo. Confirmatur argumento Vaſqueſii in 1. p. Diſp. 175. Angelus, inquit, etſi perfectiſſima eſt creatura, non poteſt habere vim ad creandum; quia ſupponitur Angelus per ſe & directè non eſſe operativus ad extra, niſi eorum quæ ſpectant ad motum localem, aut res in loco continendas: hæc autem ſubjectum neceſſariò præſupponunt: ergo creare non poteſt; ergo vis illa tam eximia creaturis aliis communicari nequit.

Objic. 1. Satis eſt, ut actio dicatur eſſe Dei propria, quòd fiat ſine ſubordinatione ad agens ſuperius. *C.* Atqui ſi creatio aliqua foret à creaturâ, non fieret ſine ſubordinatione ad aliud agens ſuperius; nempe ad Deum. Vnde inferri poſſet creationem hujuſmodi non fore actionem Dei propriam. *Diſt. Min.* Ex illâ hypotheſi non fieret ſine ſubordinatione; aliunde verò abſolutè & in ſe, cùm ſit actio Dei propria, fieret ſine ſubordinatione. Ergo ſimul fieret, & non fieret ſine ſubordinatione. Quod repugnat

Objic. 2. Poſſunt participari à creaturâ perfectiones aliæ Divinæ, ut ſapientia, bonitas, &c. *Tr.* Ergo à pari & virtus creandi. *N. Conſ.* Quia perfectiones aliæ poſſunt communicari creaturis modo non proprio Dei, id eſt cum limitatione. At virtus agendi quæ Divina eſt, poteſt quidem ſimiliter participari à creaturâ, ſed non cum modo proprio Dei, nempe per creationem.

Inſt. 1. Virtus finita omnis communicari poteſt creaturæ. *Tr.* Atqui virtus creandæ *v. g.* muſcæ

muſcæ alicujus, eſt finita; quia non eſt niſi ad terminum finitum, ſeu finitæ ſolùm perfectionis; neque verò etiam, quod volunt nonnulli, ens ejuſmodi creatum diſtat infinitè à nihilo ſui; quia non diſtat niſi per gradus perfectionis quos in ſe continet, qui finiti ſunt. ℟. Virtutem etiam creandæ muſcæ eſſe infinitam, quia eſt virtus agendi cum modo Dei proprio; hæc autem eſt infinita. Sicque omnis creatio exigit virtutem infinitam ſaltem ſpecificativè, id eſt, quæ ſit infinita; quanvis non reduplicativè, id eſt, quanvis non exigat infinitam ut infinitam, ſeu quæ influat in effectum modo infinito.

Inſt. 2. Poteſt communicari vis generandi aut hominis, aut leonis. *C.* Ergo à fortiori, vis creandæ muſcæ; quia creatio muſcæ non eſt nobilior, quàm generatio hominis. ℟. Non eſt nobilior ratione termini producti: ſed eſt nobilior ratione modi quo producitur.

Dico IV. Cum D. Th. nequidem inſtrumentaliter poſſe creaturæ communicari vim creandi. Quia nequidem hac ratione actio Dei propria, ſeu modus agendi proprius communicabilis eſt creaturæ. Ita modus agendi vitaliter viventium proprius, nulla ratione eſt communicabilis lapidi; cùm tamen illa vitalitas non ſit magis viventium propria, quàm per proportionem creatio propria ſit Dei.

Objic. Elevatur vox Sacerdotis tanquam inſtrumentum quoddam ad reproducendum corpus Chriſti Domini in Euchariſtia, aliáque id genus quæ non ſunt valdè abſimilia creationi. *Tr.* Reſpondeo enim in communi Theologorum ſententiâ, Sacerdotem eſſe tantum inſtrumentum morale illius effectus, qui à ſolo Deo phyſicè perficitur. Vt explicui *Diſp. 2. hujus Tract. c. 3.*

CAP.

CAP. II. *De Conſervatione.*

Conſervatio eſt actio per quam res jam accepto eſſe, in eo perſiſtit; fitque iſtud duobus modis. 1. Indirectè: cùm ſcilicet removetur prohibens, aut contrarium deſtructivum. Quomodo ille dicitur conſervare domum, qui incendium extinguit; aut etiam quomodo pharmacum vitam tuetur, expellendo humores noxios. 2. Directè res conſervatur, cùm *eſſe* ſuum accipit à causâ in illam jugiter influente; quâ ratione lux conſervatur à ſole. Atque hæc quidem directa conſervatio vel mediata eſt, quando fit aliâ causâ mediante; vel immediata, nullâ causâ mediante. Atque his poſitis,

Dico Rem omnem creatam in ſuo eſſe conſervari à Deo, non ſolùm indirectè, quatenus pro ſuâ providentiâ removet actionem contrariorum, ſed etiam directè atque immediatè, quatenus *eſſe* à Deo jugiter accipit, quaſi per continuatam ſui productionem; quo pacto per proportionem lux à ſole conſervatur. Eſt de fide: ſicque in ſacris literis dicitur Deus *portare omnia verbo virtutis ſuæ.* Ad Heb. 1. Sic dicimur *in ipſo eſſe, vivere & moveri.* Act. 17. Item, & *omnia in ipſo conſtant.* ad Coloſſ. 1. Item huc facit quod legitur Ioan. 5. *Pater meus uſque modò operatur, & ego operor.*

Probatur rationibus. 1. Quia, ut ſuppono ex Metaph. *De Ente increato, ubi de naturâ entis improducti.* Creatura eſt ens eſſentialiter ab alio, nimirum à Deo; vel ut loquitur D. Th. eſt ens eſſentialiter participans. Ergo à Deo neceſſariò ſemper dependet; nec poſſibile eſt ſine jugi & continuatâ illius efficientiâ conſervari in *eſſe* ∴ quod enim eſt alicui rei eſſentiale, ab eo ſepa-

ſeparari non poteſt. Confir. Quia creatura magis dependet à Deo in ſuo *eſſe*, quàm effectus ullus à ſuâ causâ; non enim poteſt excogitari major dependentia, quàm creaturæ à Deo. Atqui ſunt multi effectus qui à causâ ſui productivâ dependent, non tantùm ut primò exiſtant, ſed etiam ut exiſtant continuè. Ita lumen à ſole dependet effectivè, viſio ab oculo, intellectio ab intellectu, &c. Ergo à fortiori ſic creatura in ſuo eſſe dependet à Deo. Et verò non poteſt alioquin explicari ſupremum Dei in res creatas dominium, niſi aſſignetur concurſus ille conſervativus, à quo ſic dependeant, ut iſto ſubtracto, in nihilum omnes recidant. Nec dicas, effectus plerique naturales & artificiales, ſic à ſuis cauſis procedunt, ut poſtea conſervari ab ipſis non exigant. *Reſpondeo* enim longè diſparem eſſe rationem, quia creaturæ ſunt eſſentialiter à Deo, nec dependentiam ejuſmodi à ſuis cauſis naturalibus habent illi effectus.

CAP. III. *De Concurſu Dei ſimultaneo ad agendum rebus creatis neceſſario.*

S*Tatuendum* eſt, ex doctrinâ Fidei ſaltem proximâ, contra Durandum; creaturam non modò *in eſſendo*, ſed etiam *in operando* ſic dependere à Deo; ut effectum attingere ullum nequeat, niſi ab eo ſimul concurrente & juvante immediatè procedat. Ita movere manum, aut feſtucam levare non poſſum, niſi adjuvante Deo; ita ſol lumen ſuum, oculus viſionem, planta fructum non poteſt producere, niſi à Deo ſimul immediatè comproducatur. Probatur iiſdem argumentis, quibus explicui neceſſitatem conſervationis Divinæ. Neque enim res ſecundùm eſſe

eſſe ſuum debet minùs pendere à Deo, quando fit primò exiſtens, quàm ubi poſtea in ſuo eſſe conſervatur: ſiquidem habet ſemper eandem rationem entis ab alio. Item, multò magis cauſa omnis creata in agendo dependet à Deo, quàm poſſit ulla dependere ab aliâ causâ creatâ. Atqui ſunt nonnullæ quæ ita dependent ab aliis, ut ſine illis immediatè concurrentibus operari non poſſint; ſic enim habitus, & ſpecies impreſſæ operari non poſſunt abſque ſimultaneo concurſu potentiarum quas afficiunt. Quod à fortiori dicendum eſt de causâ creatâ reſpectu Dei. Item, ratio ſupremi dominii in Deo exiſtens poſtulat ut poſitis omnibus requiſitis ad agendum, cauſa naturalis ſic ab agendo impediri poſſit per ſolam ſubtractionem concurſus ſimultanei, nihil deſtruendo in ipsâ causâ. Item, quod explicabitur cap. 5. recurrendum eſt ad primam cauſam, quæ per ſuum concurſum ſimultaneum cauſam determinet ad hunc potiùs, quàm ad alium effectum: unde etiam colligitur neceſſitas ejuſmodi concurſus ſimultanei. Confirmatur verò hæc doctrina authoritate ſacræ ſcripturæ, ubi legitur Deus *operari omnia in omnibus*, 1 Cor. 12. *Omnia per ipſum fieri*, Act. 17. *Producere in montibus fœnum*, Pſal. 103. *Plaſmare* ſuis veluti manibus, *& formare hominem in utero.* Ex Iob. c. 10. &c. Hæc enim omnia ſonant immediatam Dei operationem, aut cooperationem. Quod enim quis veluti propriâ manu perficit, utique illud facit per ſe immediatè, non autem alio mediante.

Notandumque eſt concurſum Dei paſſivum eſſe eundem realiter cum paſſivo concurſu creaturæ, & realiter identificari cum effectu: quemadmodum ſupra explicui de actione paſſivâ. At

con-

concurſus activus, qui nimirum tenet ſe ex parte cauſæ, aliud nihil eſt quàm voſitio libera, ſeu decretum liberum voluntatis in Deo, quo ſtatuit inferre ſimul effectum cauſæ creatæ, ſic illam juvando. At

Not. 2. Decretum illud reſpectu cauſarum naturalium, & quæ neceſſariò agunt, eſſe abſolutum ac determinatum, unde neceſſariò inferatur effectus. Nam reſpectu liberæ voluntatis, non eſt decretum niſi indifferens, ſeu indeterminatum, & conditionatum; quatenus videlicet offertur voluntati concurſus ad utrumlibet. Alioquin cùm non poſſit creatura operari circa concurſum Divinum, ſi foret iſte abſolutus, & determinatus ad unum; deſtrueretur libertas voluntatis; ſiquidem hoc modo non haberet indifferentiam, aut poteſtatem ad utrumlibet. Quare

Not. 3. Cauſam creatam hac ratione ſupponere ſemper concurſum Dei ſimultaneum. Sed quandoquidem, ut dixi, reſpectu cauſæ liberæ eſt indifferens, ab eâ determinari debet concomitanter; quomodo nec ſupponitur niſi concomitanter, non autem antecedenter.

CAP. IV. *Solvuntur Objectiones.*

O*Bjic* 1. Cauſa creata habet virtutem agendi adæquatam, ſeu ſufficientem ad proprium effectum, ut ignis ad producendum ignem. Ergo non eſt neceſſe ut à Deo ſimul concurrente juvetur ad agendum. *Diſt. Ant.* Habet vim adæquatam, & ſufficientem ex parte ſui, & in ratione cauſæ creatæ. *Tr.* Habet ſufficientem ex parte effectus. *N.* Nam ob eſſentialem dependentiam quam habet à Deo, non poteſt produci, niſi ipſo ſimul immediatè concurrente.

Inſt.

Inſt. 1. Deus ad cauſalitatem materiæ aut formæ non concurrit. *C.* Imò neque illud fieri poteſt à Deo, nec ratio ulla iſtud exigeret. Ergo non concurrit ad cauſalitatem cauſæ efficientis. *N. parit.* Ob eſſentialem dependentiam quam à Deo habet ens omne ad extra producibile.

Inſt. 2. Potuit illa virtus communicari cauſæ creatæ, ut ſe ſolâ proprium effectum attingeret: ergo ad id non eſt abſolutè neceſſarius ille Dei concurſus. *Prob. Ant.* Quia effectus qui finitus eſt, non ſuperat potentiam virtutis creatæ cujuſcunque. ℟. Cùm de ſe ſit etiam eſſentialiter dependens à Deo, tanquam à causâ etiam immediatâ, non poteſt conſequenter à ſolâ causâ creatâ procedere.

Inſt. 3. Ergo non poſſet effectus ullus quantumcunque finitus produci abſque influxu cauſæ infinitæ; nempe increatæ. *C.* Quanquam ſic dependet ab influxu cauſæ infinitæ ſpecificativè ſumptæ; non autem reduplicativè ut infinita eſt, quatenus infinito modo influat.

Inſt. 4. Ergo ſuperfluus eſſet influxus cauſæ creatæ, ſiquidem effectus hac ratione totus eſt ab increatâ. *N. Conſ.* Suprà enim monui, quemadmodum hoc faciat ad majorem Dei gloriam, quòd virtutem cauſandi rebus creatis communicet.

Inſt. 5. Ergo idem effectus ſimul dependeret à duabus cauſis totalibus. *Diſt.* à duabus totalibus ejuſdem generis atque ordinis. *N.* diverſi. *Tr.*

Inſt. 6. Si Deus concurreret ad meam actionem aut manducandi, aut videndi, &c. ex eo deberet dici aut manducans, aut videns meâ viſione corporeâ, &c. *N. ſeq.* Nam illæ actiones denominant tantùm principium ſui productivum illud, in quo etiam recipiuntur.

Ob-

Objic. 2. Sequeretur inde imperfectio in Deo, quòd à creaturâ determinaretur ad agendum; nam imperfectius eſt determinari à liberâ alterius voluntate ad agendum, quàm ſeſe ipſum liberè determinare. ℞. Nego eſſe imperfectionem ſic determinari ſolùm concomitanter, aut etiam objectivè. Nam alioqui ſolus Deus ſeſe liberè, formaliter, atque antecedenter determinat ad concurrendum cum liberâ voluntate creatâ, quotieſcunque voluerit illa agere. Cùm autem ſeſe voluntas noſtra determinat, actu ſuam volitionem eliciendo; tunc ſimul & concomitanter ſeſe determinat Deus ad cooperandum. Dicitur verò ſic etiam objectivè determinari, quòd oblato ſuo concurſu indifferenti, videns noſtræ voluntatis determinationem, ſeſe concomitanter determinet ad concurrendum; quo in caſu, illa noſtræ voluntatis libera determinatio, eſt tantùm inſtar conditionis, quâ poſitâ, Deus ex debito cauſæ univerſalis decernat illi ſemper cooperari. Sed

Not. 1. Conditionem ejuſmodi ex parte cauſæ creatæ, non idcirco præcedere concurſum Divinum; nam etſi Deus illam ſupponat, concomitanter ſaltem; minimè tamen ſupponitur exiſtere antecedenter. Item,

Not. 2. Sic conſequenter Deum quaſi expectare voluntatis noſtræ liberam determinationem; nec tamen idcirco præbet illi ſuum concurſum indifferentem quaſi cœco modo, vel ignorans illud quod ſequi debet; novit enim ſaltem per ſcientiam conditionatam, quam in partem ſeſe pro ſuâ libertate ſit determinatura, ſuppoſito concurſu indifferenti quem illi offert. Quemadmodum verò dicatur Deus expectare

noſtrum conſenſum, jam illud explicui in Morali, *Tract.* 2. *Diſp.* 2. *c.* 4. *ad Inſt.* 6.

Objic. 3 Actus peccati qui eſt à liberâ voluntate noſtrâ, perinde ſecundùm omnem ſuam realitatem procederet à Deo. *C.* Ergo Deus perinde eſſet cauſa peccati, ac voluntas noſtra: quod falſum eſt. *Reſpondet D.Th.* Deum quidem ſic eſſe cauſam peccati: vel ſi lubet, eſſe cauſam peccati materialiter, non autem formaliter; quia Deus non habet in ſe principium formale peccati, nempe eſſe ex nihilo ſui; quod tantùm convenit creaturæ. At vulgò Reſpondent alii, Deum idcirco non eſſe cauſam peccati formaliter, & ut peccatum eſt, quia cum noſtrâ voluntate in illum actum non influit, niſi per concurſum indifferentem, ſeu indeterminatum; neque verò etiam vi hujuſmodi concurſus Divini ſequitur actum eſſe moraliter malum; poteſt enim ille actus fieri abſque ullâ morali malitiâ; ut ſi homo ageret ex ignorantiâ invincibili. Vnde colliges eum tantùm eſſe cauſam peccati ut ſic, ſeu peccati formaliter, qui ex advertentiâ malitiæ in peccato exiſtentis, vel ſeſe determinat; vel certè alium aut impellit, aut determinat ad illud peccatum.

Inſt. 1. Vellet Deus hoc peccatum ad quod concurrit. Atqui falſum conſ. Ergo & Ant. *Prob. Ma.* Quia concurſus Dei ſaltem activus aliud nihil eſt quàm volitio ipſius actus qui inferri debet à creaturâ: ergo ſi ille actus creaturæ eſt peccatum, ſic Deus intelligetur velle peccatum. ℞. Deum non velle actum hujuſmodi ut peccatum eſt, voluntate poſitivâ & determinatâ, ſed tantùm voluntate indeterminatâ & permiſſivâ, vi cujus ille actus non habet rationem peccati; ſed tantùm vi voluntatis illius quæ ad pec-

peccatum ſe determinat, aut alium, ut dixi, ad peccatum vel impellit, vel determinat.

Inſt. 2. Sequeretur ex eâ doctrinâ Deum non eſſe in nobis cauſam bonorum operum, quatenus ſunt bona moraliter; nam perinde ad illa non concurrit niſi ut cauſa univerſalis, atque indeterminata. *N. parit.* Quia Deus non offert nobis concurſum illum indifferentem, niſi ex intentione boni operis liberè exercendi, ad illud nos impellendo; permittendo ſolùm ut peccemus ſi libuerit.

Inſt. 3. Non deberet igitur præbere nobis concurſum iſtiuſmodi, cùm prævidet nos illo malè uſuros; ſiquidem odit peccatum, &c. ℞. *N. Conſ.* Quia ut cauſa univerſalis, debet habere rationem boni communis; nec obſtare noſtræ libertati. Quamobrem ſic nobis præbere debet concurſum indifferentem, ut ſervetur jus illius libertatis quam nobis conceſſam eſſe voluit; illi autem providentiæ univerſali per accidens eſt duntaxat, quòd peccamus; cùm de ſe nihil ordinet, niſi ad bonum.

Inſt. 4. Concurſus ille eſt determinatus ad effectum in individuo. Ergo non eſt indifferens. Reſpondebitur huic difficultati ſequenti capite.

CAP. V. *Determinatio cauſæ creatæ ad effectum in individuo, per concurſum Dei ſimultaneum.*

Effectus determinatus à cauſâ indeterminatâ ut ſic, aut à cauſâ ſeſe non determinante prodire nequit. Alioquin ſequeretur cauſam ſimul eſſe indeterminatam, ex hypotheſi; tum ſimul determinatam, quia effectum determinatum attingeret. Atque ita cauſa libera de ſe indeterminata quoad ſpeciem actus, quatenus po-

teſt vel amorem, vel odium exercere circa objectum, ſeſe ad alterutrum determinare debet. Cauſa naturalis, eademque univerſalis de ſe indeterminata ad plures & diverſos ſpecie effectus, *v. g.* ſol, determinari ſolet per diſpoſitiones materiæ in quam agit, ſicque ajunt communiter, cauſam univerſalem agere juxta diſpoſitiones ſubjecti; ut modò ranam, modò plantam, aliáque id genus producat.

Notabis autem cauſam determinatam quoad ſpeciem effectus, remanere nihilominus indeterminatam quoad individuum. Cùm enim in ſuâ virtute activâ contineat plures in infinitum effectus ejuſdem rationis, & æquè producibiles; non habet de ſe unde potiùs unum producat, quàm alium: ergo determinari ad illud debet. Nec dicant Thomiſtæ, effectus illos, puta ignes, aut calores, qui virtualiter in igne tanquam in causâ continentur, habere ordinem inter ſe, unde unus exigat priùs produci, quàm alius. Gratis enim iſtud traditur, immò repugnat ille ordo & ſeries effectuum, cùm omnes ſint ejuſdem inter ſe rationis. Et verò etiam poſſunt ab eodem igne multi ſimul calores, aut ignes, multis in circumjacentibus ſubjectis produci, qui conſequenter nullam ſervabunt ejuſmodi rationem prioris & poſterioris. Ergo nullam habent. Quare

Statuendum eſt determinationis iſtius cauſam aliunde peti non poſſe, quàm ab ipſo Deo, qui pro ſuâ libertate hunc numero effectum præ aliis eligat, tum ad illum dirigat ſuum concurſum ſimultaneum, unde *hic* determinatè per cooperationem cauſæ ſecundæ inferatur. Sed

Notabis 2. Cauſas naturales & neceſſarias ſic determinari quidem à Deo per concurſum abſolu-

ſolutum ac determinatum, tam ad ſpeciem actus, quàm ad individuum. Cauſæ verò liberæ, etſi habeant concurſum determinatum ad tale individuum, habent nihilominus ſimul & indeterminatum quoad ſpeciem, ut earum ſervetur libertas. Non enim offert Deus concurſum duntaxat ad hunc numero actum, *v. g* ad hunc amoris actum circa tale objectum, ſed etiam ſimul & ad hunc numerò actum odii circa idem objectum. Item, concurſum illum indeterminatum ad ſpeciem, & ſub illis ſpeciebus ſimul determinatum ad individua oppoſita, non offert abſolutè, ſed tantùm conditionatè; nempe ex hypotheſi quòd velis exercere actum amoris circa tale objectum, non poteris exercere niſi hunc numero amoris actum; neque enim cadit ſub noſtram electionem, quòd *hic* numero actus à nobis exerceatur potiùs, quàm alius, cùm nequidem cognoſcamus illam actuum noſtrorum diverſitatem numericam.

Objic. Concurſus Divinus determinat voluntatem ad hunc numero actum: ergo ſic deſtruit illius libertatem, quæ in eo poſita eſt, ut ſeipſam pro ſuo nutu ad alterutrum determinet. ℟. Satis eſt ad libertatem quòd ſe determinet ad ſpeciem actus. Et verò nemo vel laudatur, vel vituperatur, quòd talem numero actum; ſed potiùs quòd talem ſpecie actum exercuerit.

Inſt. 1. Determinans ad hunc numero actum, determinat ad ſpeciem; quia ſpecies includitur in individuo, nec ab eo diſtinguitur. Ergo Deus determinans ad hunc numero actum, determinat ad ſpeciem; & conſequenter nulla eſt allati argumenti ſolutio. *Diſt.* Determinans abſolutè ad hunc numero actum, determinat ad ſpeciem abſolutè, unde conſequenter tollatur libertas.

C. At

C. At Deus non offert concurſum niſi indeterminatum, ſeu indifferentem vel ad hunc *v. g.* amoris, vel ad illum odii actum, circa idem objectum. Ac proinde ex hypotheſi, quòd voluntas velit amare, non exercebit niſi hunc numero actum, quem elegit Deus, ac ſuo concurſu determinatè producit.

Inſt. 2. Si Deus me determinaverit ad hunc numero actum, ille mihi non eſt liber, nec proinde agendo mereri, aut demereri poſſum; quia nullum actum exercere poſſum, niſi individuum; ergo à Deo determinatum. *Diſt.* Determinatum *abſolutè. N.* Determinatum *ex hypotheſi. C.*

Inſt. 3. Sequeretur inde nos quotieſcunque peccatum admittimus, illud determinari à Deo; & ſic Deum eſſe cauſam omnis peccati; ſiquidem nullum admittitur niſi in individuo. ℞. Deum non eſſe cauſam peccati ut peccatum eſt, quia ex munere cauſæ primæ offert duntaxat concurſum indifferentem atque indeterminatum, vel ad hunc amoris *v. g.* vel ad hunc odii determinatum actum; nec determinatio ad alterutrum exiſtit niſi à ſolâ voluntate creatâ. Reſque eodem modo per proportionem ſe habet, ac in concurſu ſimultaneo, de quo ſuperiori in capite.

CAP. VI. *De ſubordinatione cauſæ ſecundæ; tum de præmotione & concurſu Dei prævio, cauſæ illi ſecundæ ad agendum neceſſario.*

SVbordinatio in agendo, eſt diſpoſitio agentis inferioris ſub ſuperiori, nempe vel inſtrumentalis ſub principali; vel particularis ſub univerſali, à quo, factâ præmotione, ordinetur ad agendum. Motio verò, ſeu præmotio per quam inferiora ſuperioribus ſubordinantur, vel

eſt motus localis, vel virtus activa; ut *cap.* 3. *Diſp.* 1. *jam monui:* illéque vulgò eſt concurſus prævius, unde cauſa inferior à ſuperiori perficiatur, compleaturque ultimò tandem ad agendum. Non enim per concurſum duntaxat ſimultaneum rectè explicaretur ſubordinatio; cum hoc modo cauſa ſit tantùm concomitanter agens, non autem ordinata ſub aliâ, per motionem, ſeu per virtutem, unde illi ſubjiciatur tanquam inferior ſuperiori, &c.

Notandum verò eſt, præmotionem aliam eſſe prædeterminativam cauſæ ad effectum, unde & appellari ſolet *prædeterminatio*; alia autem eſt non prædeterminativa; quia cauſam relinquit indeterminatam, ſeu indifferentem ad agendum, aut non agendum; qualis eſt gratia actualis ſupernaturalis, quam prærequirit cauſa libera ad actus ſupernaturales eliciendos. Atque his poſitis,

Dico I. Corpora ſublunaria cœleſtibus in agendo ſubordinantur per influxus quos ab iis accipiunt. Illa enim eſt cœleſtis motio, quâ virtutes naturales inferiorum agentium complentur in ordine ad varios effectus, quos alioqui non ita perfectè, aut certè vix ullo modo attingerent. Confir. Quia nemo dixerit fruſtra eſſe illos influxus cœleſtes, quibus etiam propagandis ne quid obſtet, natura tantopere vacuum refugit, uti ſuo loco exponemus. Item, patet experientiâ, quemadmodum acceſſu, vel receſſu corporum cœleſtium, ac præcipuè ſolaris, vel deficiant, vel novis generationibus reparentur ſublunaria, unde eſt illud commune ex Ariſt. *Sol & homo generant hominem, &c.*

Notabis verò hæc infima ſic mediatè ſubordinari Deo, tanquam ſupremo rerum omnium prin-

principio. Nam corpora cœleſtia ſuas habent ſibi addictas *Motrices Intelligentias*, quibus proinde hoc pacto ſubordinentur. Tum denique ipſæ Intelligentiæ à Deo immediatè leges accipiunt, quibus hunc orbem corporeum adminiſtrent. At præterea

Dico II. Creaturæ omnes Deo immediatè ſubordinantur in agendo. Quod variis modis explicari poteſt. Ac primò quidem quatenus diſpoſitæ ſunt ſub ipſius directione; nec agunt niſi in ordine ad finem quem intendit. 2. Eo ſenſu dicuntur illi ſubordinatæ res omnes, quòd poſſint ab ipſo elevari, tanquam inſtrumenta ad varios effectus ſupernaturales. At 3. Deo præcipuè ſubordinantur per virtutem agendi ſibi naturalem ab eo acceptam & jugiter conſervatam. Quomodo *v. g.* ignis per calorem à Deo acceptum & jugiter conſervatum dicitur eſſe illi ſubordinatus in agendo. Et ſic de aliis. Ita Suarez. Confir. Quia hæc ratio ſufficit ad explicandam eſſentialem iſtiuſmodi ſubordinationem in agendo, quam *vulgò* omnes cauſæ naturales habent ad Deum. Iſte enim eſt concurſus prævius, & motio recepta in cauſâ creatâ per quam jugiter perficitur, completurque ad agendum. Nec dicas, motio propriè dicta vel eſt motus localis, ut in penicillo; vel qualitas activa ſubjecto præternaturalis ipſi realiter ſuperaddita, ut calor aquæ. *C.* Ergo illa virtus connaturalis & propria, non eſt præmotio niſi impropriè. *Tr.* Nihil tamen hoc impedit quominùs creatura per eam propriè dicatur Deo ſubordinata in agendo; cùm hujuſmodi virtus, quantumcunque naturalis, magis dependeat à Deo in ſuo eſſe & conſervari, quàm ulla motio inſtrumentalis propriè dicta dependeat à ſuâ causâ principali.

pali. Deinde, ſic etiam explicatur quomodo cauſa ſecunda non agat niſi mota à primâ,ſitque hac ratione velut ipſius inſtrumentum, quanvis impropriè; quia inſtrumentum propriè dictum, non attingit effectum per virtutem ſibi propriam & effectui proportionatam, ut ſupra oſtendi. Item, ſic explicatur quemadmodum Deus habeat rationem agentis primi reſpectu cujuſcunque effectus; quia cauſa ſecunda in illum non influit, niſi ut priùs naturâ accipiens à Deo virtutem jugiter conſervatam. Quare

Not. 1. Nos hac ratione conciliari cum Thomiſtis, quatenus docent, & quidem rectè, non poſſe cauſam creatam agere niſi cum ſubordinatione ad Deum, & acceptâ ab eo præmotione. Quanquam

Not. 2. Diſcrepare nos à Thomiſtis, dum ajunt agens creatum per motionem ejuſmodi impropriè dictam, ſeu per virtutem naturalem, puta ignem per calorem; nondum eſſe ultimò completum ad producendos effectus, dum præterea motionem aliam, ſeu qualitatem aliam à Deo accipiat, per quam ipſi ſubordinetur in agendo: alioquin, inquiunt, ſublatâ motione illâ, nullus ab igne vel calor, vel ignis prodire poſſet. Item,

Not. 3. Præmotionem illam, in eorum ſententiâ, eſſe prædeterminativam, & ſimpliciter vocari *phyſicam prædeterminationem*. Quâ poſitâ non poſſit non agere ſive cauſa naturalis, ſive etiam cauſa libera, quæ perinde ipſi Deo hac ratione debent ſubordinari. At

Dico III. Fruſtra eſt illa prædeterminatio; quandoquidem ſufficienter explicatur ſubordinatio cauſæ creatæ ad Deum per virtutem agendi naturalem à Deo acceptam, & jugiter con-

conſervatam ; aliiſque modis quos in aſſertione ſuperiori protuli. Quinetiam

Dico IV. Illa prædeterminatio in cauſis liberis deſtrueret prorſus libertatem ad meritum, aut ad demeritum neceſſariam. *Prob.* Quia ex definitione Innocentii X. libertas ad meritum, aut ad demeritum neceſſaria, eſt libertas indifferentiæ, ſeu libertas à neceſſitate. Vt habetur in Morali *Tract.* 2. *Diſp.* 2. *c.* 2. *aſſert.* 4. Vel quod in idem recidit; libertas ea eſt, quâ, poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, voluntas poteſt agere, aut non agere: quamobrem ille qui agit liberè, dicitur agere cum dominio in proprium actum, quatenus illum exercere, aut non exercere poſſit, aut ad illum ſeſe determinare; quod eſt proprium facultatis liberæ, & in quo differt à naturali, quæ agit ex antecedenti determinatione, non autem ſeſe determinando, &c. Atqui his omnibus repugnat voluntatis prædeterminatio; hæc enim infert neceſſitatem antecedentem ad ipſum voluntatis actum, nec conſequenter poteſt voluntas non agere, nec habet dominium ſui actus, nec ſeſe ad illum determinat; cùm potiùs agat ex prædeterminatione. Quam autem afferunt adverſarii diſtinctionem de ſenſu diviſo & compoſito, tum de indifferentiâ judicii; aut de indifferentiâ remotâ, & de proximâ, illud jam refutatum eſt in Morali, capite jam citato.

Deinde ex illâ prædeterminatione phyſicâ ſequeretur Deum eſſe authorem & cauſam peccati quod oritur à voluntate creatâ. Atqui hæreticum illud eſt conſ. Ergo & Antec. *Diſtinguunt Majorem*, & concedunt quidem ſic poſſe dici cauſam peccati materialiter, ſeu entitativè ſumpti, id eſt, actus illius qui eſt peccatum; ſed ne-

negant eſſe cauſam illius prout peccatum eſt formaliter, ſeu malitiæ ipſius. *Sed contra eſt.* Quia voluntas ſeſe determinans ad actum peccati etiam materialiter ſumpti, ſeu ad volendum rem illicitam, hoc ipſo dicitur cauſa peccati formaliter ſumpti, ſeu malitiæ illius; neque enim alio modo poteſt eſſe cauſa illius; ſiquidem non poteſt ferri in malum ſub ratione mali & peccati. Neque alio modo vel homo, vel dæmon dicitur propriè cauſa peccati, ubi ſuaſionibus aliquem directè inducit ad proſequendam rem illicitam. Ergo à fortiori Deus dicetur cauſa & author peccati, voluntatem directè prædeterminans ad actum pravum; quia pariter foret cauſa illius rei, cui neceſſariò conjuncta eſt malitia rectæ rationi oppoſita. Item, ſic maximè dicitur velle peccatum; nihil enim dicitur quis magis velle, quam quod abſolutè vult fieri, mediiſque efficacibus procurat. Atqui hæreticum eſt, ſi quis dixerit Deum velle peccatum; neque ut ait D. Aug. eorum eſſet juſtus ultor, quorum eſſet author.

Ac poſtremò tandem ſequeretur ex illâ prædeterminatione phyſicâ, peccatum à nobis vitari non poſſe, ſicque Divina præcepta fieri nobis impoſſibilia. Quod Innocentius X. declaravit eſſe impium, blaſphemum, atque hæreticum. *Prob.* Quia poſitâ illâ prædeterminatione, quæ in nobis fiat independenter à nobis, non poſſumus non agere: ergo ſic non poſſemus non peccare. *Reſpondent quidem* dari ſimul gratiam ſufficientem ad vitandum peccatum. *Sed contra eſt.* Quia gratia illa non eſt ſufficiens, quæ nullum habere effectum poteſt: quod in eo caſu contingeret, ubi voluntas ſub prædeterminatione hujuſmodi non poteſt non operari.

Nota.

Notabis præterea, fuiſſe hanc quoque ab adverſariis excogitatam ſolutionem; nempe illam neceſſitatem quam inferimus, non oriri niſi ex ſuppoſitione liberi decreti Divini, & motionis Divinæ: neceſſitatem verò ex ſuppoſitione, non impedire ut idcirco res minùs liberè fiat. Quomodo, inquiunt, ex hypotheſi quòd loquaris, neceſſe eſt te loqui; cùm tamen abſolutè & ſimpliciter poſſis non loqui; item, ex hypotheſi quòd ab æterno ſit præſcita tua damnatio, neceſſe eſt te damnari, & tamen ſimpliciter potes non damnari; quæ ſufficiunt ad libertatem. Sed ℟. Tunc impediri libertatem, quando ſuppoſitio non eſt in noſtrâ poteſtate; nec pendet ab aliquo, quod ſit in noſtrâ poteſtate. Quo pacto non eſt in noſtrâ poteſtate ut exiſtat Divinum illud decretum abſolutum, & ab eo profecta prædeterminatio noſtræ voluntatis, juxta adverſarios, ſequiturque in eâ doctrinâ, uti jam monui ex Leſſio *in Apol. cap.* 3. ſequitur, inquam, omnia fato quodam inevitabili evenire, nec poſſe nos facere alia, nec alio modo aut tempore, quàm quæ facimus. Item, nec Dei præcepta, etiam hoc ſenſu, iis eſſe poſſibilia, à quibus non ſervantur; quòd, denegatâ illâ prædeterminatione, non habeant vires ſufficientes ad agendum: alioqui non poſſet non fieri opus imperatum; nec poſſet reſiſti Spiritui Sancto, aut abjici inſpiratio, cui, & per quam conſentimus: quod tamen repugnat Trident. *Seſſ. 6. cap.* 5. Neque verò etiam aliud fati aut neceſſitatis genus impugnamus contra hæreticos; nec diſputamus cum illis, niſi de ſenſu compoſito; nec aliam ob cauſam negant liberum arbitrium.

Nota, hîc egiſſe me de ſubordinatione quam ad Deum *vulgò* habent cauſæ naturales; ne quid

dicam de iis quæ per potentiam obedientialem ſubordinantur Deo; cùm iſtud ſuprà jam ſatis fuerit explicatum.

CAP. VII. *Solvuntur Objectiones.*

OBjic. 1. Contra id quod dictum eſt cauſam omnem creatam ſubordinari Deo per virtutem ab eo acceptam, & jugiter conſervatam: ſic, inquam, *Objic.* Cauſa creata ſubordinatur Deo, dependetque ab ipſo, non tantùm in ratione entis, & principii habitualis ſuorum effectuum; ſed etiam in ratione principii actualis. *C.* Atqui per virtutem illam à Deo productam & jugiter conſervatam, non dependet niſi in ratione principii habitualis, unde nimirum poſſit actu producere ſuos effectus; cùm præterea, ut dixi, requiratur dependentia in ratione principii actualis, unde illos effectus actu producat; quod habere ſolùm poteſt per actualem præmotionem, &c. ℞. *Neg. Min.* Nam virtus illa permanens jugiter à Deo conſervata, eadem eſt etiam per quam cauſa influit actu in effectum. Neque enim habitualiter in cauſa exiſtit, niſi ut cùm adſunt omnia ad agendum requiſita, tunc agat cauſa naturalis, quæ de ſe ad agendum eſt determinata, nec aliâ opus habet determinatione.

Inſt. 1. Illa virtus agendi deberet etiam in agendo ſubordinari Deo per motionem aliquam. *Negatur.* Quia de ſe eſt virtus ad agendum. Alioquin idem deberet dici de motione quam ſupponunt adverſarii, ac proinde cogerentur admittere proceſſum in infinitum.

Inſt. 2. Etſi agat ignis *A* cum igne *B*: aut equus *A*, cum equo à ſe producto, cui conſequenter agendi vim communicaverit; non ideo dicitur

dicitur illum ſibi ſubordinare in agendo; neque enim ſic illo ſuperior & perfectior eſt in agendo. Ergo nec ſubordinatio creaturæ ad Deum explicari debet ex eo quòd creatura agat per virtutem ab ipſo acceptam. ℞. Fuiſſe additum Tò *& jugiter conſervatam.* Quia ſic veluti per jugem influxum movet ac perficit creaturam in ordine ad proprias illius operationes.

Inſt. 3. In Divinis, Filius cum Patre producit Spiritum S. per virtutem à Patre jugiter conſervatam; nec tamen idcirco dicitur ipſi ſubordinatus; quia ſubordinatio dicit inferioritatem, cujuſmodi nulla eſt in perſonis Divinis. Ergo à pari in creatis virtutis activæ productio, & jugis illius conſervatio non eſt ſufficiens ad explicandam ſubordinationem. ℞. *Neg. parit.* Quia virtus ſpirativa in Patre & Filio eſt eadem, cum eâdem naturâ; nec conſequenter ibi eſt locus ſubordinationi, aut inferioritati.

Inſt. 4. Cauſarum nobiliſſimæ, nempe cognoſcitivæ, non agunt niſi acceptâ ſpecie impreſsâ, tanquam præmotione quadam propriè dictâ, quæ ſcilicet eſt virtus aliqua facultati naturali ſuperaddita. Ergo idem à fortiori ſtatuendum eſt de aliis. ℞. *N. parit.* Nam ex ſpeciali ratione potentia cognoſcitiva recipit ſpeciem impreſſam, quia nimirum de ſe indeterminata eſt ad ſpeciem actus; ſub quâ indeterminatione agere non poſſet.

Inſt. 5. Ergo à pari voluntas, cùm de ſe etiam ſit indeterminata, debet quoque accipere & præmotionem ſibi ſuperadditam, ſuique determinativam ad actum. *Nego parit.* Quia proprium eſt facultatis liberæ ut ſeipſam determinet.

Inſt. 6. Ergo ſic voluntas immota ſeipſam moveret. Atqui proprium eſt Dei, ut dicatur *movens, & agens immotum.* ℞. Per hoc etiam voluntas creata differt à Deo, quòd agat ut virtus ab ipſo producta, & jugiter conſervata; quam etiam ob cauſam dici poteſt moveri *ad eſſe*, ut aliàs tradam ex doctrinâ Ariſtotelis. Item ℞. Servatâ in loquendo verborum proprietate, in Petro *v. g.* voluntatem non operari, niſi *ut quo*; ſolum autem Petrum operari *ut quod*, juxta illud axioma metaphyſicum, *Actiones ſunt ſuppoſitorum.* Quâ factâ ſuppoſitione, dicô Petrum non operari, aut velle, etiam in ordine naturali, niſi acceptâ præmotione à Deo, per quam ipſi ut primo agenti ſubordinetur: hæc autem in allatâ hypotheſi, alia non eſt, quàm voluntas à Deo accepta, & jugiter conſervata.

Inſt. 7. Hoc non impedit quominus voluntas, aut homo per voluntatem ſit primum principium ſuæ determinationis, ſeu primum determinans ſeſe; *Tr.* Ergo omnis effectus creaturæ non referretur ad Deum, tanquam ad primam ſui cauſam; eſſentque plura abſolutè prima principia: quod dici non debet. *N. Conſ.* Sufficit enim quòd voluntas non agat ſine influxu Dei jugiter ſui conſervativo, &c.

Objic. 2. Contra id quod dictum eſt, prædeterminationem voluntatis à Deo, repugnare cum ipſius libertate. Sic inquam, objic. Dei præmotio quâ prædeterminat cauſam ſecundam, ita ſeſe illius naturæ accommodat, ut non tantùm operationem infallibiliter inferat, ſed etiam & modo ipſi conſentaneo; id eſt, efficit ut agat liberè, ſi cauſa eſt libera. Alioquin Divinus ille concurſus non eſſet illimitatus, &

uni-

univerſalis tam ad ſubſtantiam actus, quàm ad modum ipſius. ℞. Res creatas moveri quidem à Deo, modo ipſis conſentaneo. Quare, ſi agitur de causâ liberâ; dicendum eſt, illam non moveri à Deo cum prædeterminatione, ut liberè agat; hoc enim involuit contradictionem; eoque in caſu admittenda ſolùm eſt præmotio, quæ vim agendi indifferentem ad utrumlibet, & ſui determinativam non lædat.

Inſt. 1. Illa antecedens & *potentialis*, ut vocant, *indifferentia*, non eſt de ratione libertatis: ergo prædeterminatio illi oppoſita nihil repugnat libertati. *Prob. Ant.* Quia ſufficit ad libertatem, quòd ita operemur actu, ut in ſenſu diviſo poſſimus non operari, aut operari oppoſitum. *Ita Thomiſtæ.* At contrarium oſtendimus in Morali *Tract.* 1. *Diſp.* 2. *c.* 2.

Inſt. 2. Tunc quotieſcunque operaremur, deſtrueretur libertas: quia tunc deſtrueretur illa indifferentia: ſiquidem ex hypotheſi quod voluntas ſit determinata ad actum, tunc ampliùs non eſt indifferens ad oppoſitum. ℞. Tunc quidem deſtrui *conſequenter* libertatem ad actum; non autem *antecedenter*. Vt habetur in Morali, *cap.* 5. *ejuſdem Diſp. Aſſert.* 5. Vbi etiam expoſuimus quemadmodum & ipſe actus qui tunc exercetur, dicendus ſit maximè liber.

Notandum enim eſt, ad uberiorem loci illius explicationem, liberum arbitrium in actu ſecundo, ſeu quoad uſum, non eſſe niſi actus præſentis, ſeu actus illius quem de facto elicit. Prob. Quia voluntas antequam agat dicitur tantùm libera in actu primo, nec adhuc habet meritum, aut demeritum proprium actus liberi. Neque verò etiam dicitur tunc tantùm libera, poſtquam egit: ſic enim duntaxat verum

eſt

eſt eam fuiſſe in agendo liberam. Ergo tunc maximè eſt libera cùm actu agit. Nec tantùm habet in ſuâ poteſtate futuras actiones, aut reſpectu ſolùm futuri actus eſt libera. Alioquin, ut dixi in Morali, explicari non poſſet, quemadmodum aliqua actio in Deo ſit libera ab æterno, non enim ulla id genus fuit illi futura, puta voluntas creandi mundi; cùm potiùs illam habeat ab æterno. Sequereturque etiam Angelos in momento quo fuerunt creati; aut Chriſtum Dominum in ipſo inſtanti Incarnationis non meruiſſe, quia neque ipſe Chriſtus Dominus, neque Angeli extiterunt antequam illos meriti actus, ac proinde liberos exercerent.

Notandumque eſt etiam, ſecluſâ prædeterminatione illâ Thomiſtarum, explicari nihilominus quemadmodum Deus prævideat determinatè liberos voluntatis actus futuros; aliáque id genus, quæ ad effectus gratiæ & prædeſtinationis attinent; ut legere eſt *cap.* 4. *ejuſdem Diſp. moralis.* Tum in Metaphyſica *Tract.* 2. *Diſp.* 2. *cap.* 7. & 8.

DISPVTATIO IV.

De Virtute Activa Cauſarum Naturalium.

CAP. I. *Vis emanativa, & activitas Accidentium.*

VT actionis, ita & virtutis activæ, ſeu activitatis duplex eſt genus. Alia enim eſt emanativa, per quam alicujus ſubjecti proprietates producuntur; ut in igne calor & ſiccitas; nec terminus emanationis ut ſic, propriè dicitur

dicitur effectus; quomodo in Theologiâ non licet terminos Divinarum emanationum appellare *effectus.* Alia autem eſt virtus propriè activa, & ad *effectus* propriè dictos, ſive illi ſint *immanentes,* ſive *tranſeuntes.*

Dico autem I. Virtutem emanativam proprietatum, non eſſe aliquam facultatem realiter diſtinctam ab ipsâ eſſentiâ, ſeu naturâ; unde ſequitur illas immediatè procedere ab ipsâ rei eſſentiâ, puta calorem ab eſſentiâ ignis. Prob. Quia ſi fieret iſtud mediante qualitate aliquâ, de eâ inſtitueretur eadem difficultas; & ſic foret proceſſus in infinitum. Quanquam

Notabis productionem proprietatum tribui generanti, ex doctrinâ Ariſtotelis. Vnde & vulgò jactatur iſtud, *dans eſſe, dat & conſequentia ad eſſe.* Sed ille eſt ſenſus, quòd generans, ubi eſſe in effectum influit, cum eo conſequenter concurrat ad productionem proprietatum; ſaltem mediatè, quatenus dat eſſe ipſi effectui.

Dico II. Accidens, ſeu qualitas accidentalis per ſuam entitatem immediatè producit alia accidentia. Probatur experientiâ. Calor enim, etiam cùm eſt in aquâ, producit alium calorem: quo in caſu ſolus calor per ſe poteſt eſſe cauſa caloris producti. Sicque accidens poteſt eſſe activum, non tantùm actione tranſeunte, ut in allato exemplo; ſed etiam immanente; ut quando intellectus in ſeipſo producit intellectionem.

Dico III. Ab accidentibus non ſolùm accidentia, ſed etiam ſubſtantiæ poſſunt immediatè produci. Prob. experientiâ. Sic enim ſæpe rana producitur abſente ranâ, per ſolas qualitates ad ipſam ranæ formam diſpoſitivas;

idem-

idemque eſt dicendum de muribus, aliiſque id genus quæ ex materiâ putri oriuntur. Hucque eſt revocandum illud Averrois dictum, *ejuſdem eſſe virtutis activa diſponere materiam,& formam inducere.* Sic abſente igne producitur ignis in ſagittâ miſsâ per aërem. Item, per qualitates occultas è cœlo influentes perficiuntur in Terræ viſceribus lapides & metalla. Item, ſemen plantæ concurrit efficienter ad generationem plantæ, plantâ ipsâ à quâ deciſum eſt, jam corruptâ. Nec dicat Scotus, ab ipsâ ſolis ſubſtantiâ, per actionem in diſtans, res illas efficienter attingi; nam oſtendam poſtea, ejuſmodi actionem in diſtans eſſe impoſſibilem. Neque verò etiam philoſophicum eſt ad Deum, tanquam ad cauſam quæ defectum ſubſtantiæ propriæ ſuppleat, recurrere. Item, ſequeretur inde plantam *v. g.* nunquam generare ſibi ſimilem in ſpecie, quia nunquam hoc præſtat niſi mediante ſemine: quod eſt abſurdum. Nam ſi rebus inanimatis hoc conceſſum eſt, puta igni, ut ſibi ſimile in ſpecie generent; debet à fortiori convenire & viventibus, ut plantæ; nec alioqui Deus naturæ vires ad ſui conſervationem in ſpecie ſufficientes ſuppeditaſſet; quod repugnat communi philoſophiæ. At

Dico IV. Accidentia efficienter ſic attingere ſubſtantiam, non in propriâ virtute, ſed in virtute ſubſtantiæ ad quam pertinent. Prob. Quia accidens eſt inferioris ordinis ab ſubſtantiam: ergo illam non poteſt in propriâ virtute attingere; quod enim dat eſſe alteri in genere cauſæ principalis, aut in propria virtute, debet illius perfectionem, ſaltem æquè perfectè, in ſe continere.

Notabis verò, accidens eo ſenſu non agere in

vir-

virtute ſubſtantiæ, quòd ſubſtantiæ ipſi inexiſtat: neque enim calor ferro inexiſtens, dicitur idcirco ignem producere in virtute ferri. Item, neque etiam hoc ſenſu, quòd recipiant in ſe aliquam virtutem ſibi ſuperadditam à ſubſtantiâ; nam illa virtus eſſet aliquod accidens, de quo rediret quæſtio, & ſic fieret proceſſus in infinitum.

Notabis igitur 2. Accidens eo ſenſu agere in virtute ſubſtantiæ, quòd de ſe, & ex naturâ ſuâ ſit virtus ſubſtantiæ, unde propriè loquendo non debet dici agere in virtute ſubſtantiæ, ſed potius *ut virtus, ſeu facultas* ſubſtantiæ. Nam accidens non eſt activum niſi quatenus eſt ens, & eo modo quo eſt ens: atqui ex naturâ ſuâ non eſt niſi entis, id eſt, ſubſtantiæ ens, ut ſæpe cum Ariſtotele loquitur D. Th. Unde ſequitur non eſſe activum, niſi quatenus eſt ens, ſeu facultas & virtus ſubſtantiæ. Quamobrem

Not. 3. Accidentia etiam ejuſdem ſpeciei, quatenus tamen ſunt à diverſis ſpecie ſubſtantiis, eſſe diverſo modo activa, pro diverſis eſſendi actibus quos conſequenter accipiunt, juxta noſtram doctrinam de actu, ſeu modo eſſendi. Sic enim, ut vulgò ajunt, modus agendi ſequitur modum eſſendi: nec modus agendi varius eſſe poteſt in accidentibus ejuſdem ſpeciei, niſi ex vario eſſendi actu. Ita calor ut ab igne eſt, fit productivus ignis; ut à vivente, attingit vivens, &c. Unde etiam qualitates quæ fluunt à nobilioribus ſubſtantiis in ordine ad aliquos effectus, habent nobiliorem tum eſſendi, tum agendi modum; ut cœleſtes influxus. Nam & corpora cœleſtia cùm ſint cauſæ univerſales ad effectus cauſarum ſublunarium, vim habere debent longè præſtantiſſimam, univerſaliſſimamque.

CAP.

CAP. II. *Solvuntur Objectiones.*

OBjic. 1. Accidens, ſeu forma accidentalis, dum alteri ſeſe formaliter communicat, dat tantùm eſſe accidentale, puta *eſſe calidum, frigidum, &c. C.* Ergo non poteſt effectivè alteri communicare niſi eſſe accidentale. *N. Conſ.* Quia ut virtus inſtrumentaria ſubſtantiæ, poteſt communicare *eſſe* nobilius quam proprium.

Inſt. 1. Non continet in ſuâ virtute activâ *eſſe* ſubſtantiale, quia eſt inferioris ordinis ad illud *eſſe.* ℟. Inde ſequi tantùm quod non contineat illud *principaliter*, ſed nihil impedit quominus contineat *virtualiter* & *modo inſtrumentali*; nec effectus ſubſtantialis illi eſt indebitus, niſi ut cauſæ principali.

Inſt. 2. Deus non tribuit accidenti concurſum, niſi ipſi debitum, talis autem concurſus non eſt ad producendam ſubſtantiam. *Diſt.* Ad producendam principaliter. *C.* Inſtrumentaliter ſaltem. *N.*

Inſt. 3. Nullum inſtrumentum agit ſine influxu actuali cauſæ principalis; nec conſequenter vel ſine motu locali, vel ſine virtute activâ ſuperadditâ: quod non reperitur in accidente, ubi dicitur ab eo generari ſubſtantia. Ergo illi talis effectus non eſt attribuendus. ℟. Concedo illud de inſtrumento propriè dicto, non de ſolâ virtute inſtrumentariâ, cujuſmodi eſt accidens. Sufficitque in eo virtualis quidam influxus ſubſtantiæ; eo ſenſu, quòd tota ſubſtantiæ virtus contineatur inſtrumentaliter in accidente, quaſi vicario ipſius ſubſtantiæ. ℟. 2. *Diſt. Ant.* Inſtrumentum *conjunctum* non agit ſine influxu cauſæ principalis. *C. Separatum*, cujuſmodi eſt iſtud. *N.*

Objic.

Objic. 2. Calor *v. g.* ſeparatus ab igne; vel virtus ranæ productiva, poteſt ranam producere etiam nullâ ranâ exiſtente: ergo ſic ageret independenter à ranâ; ergo non ut virtus ejus inſtrumentaria. ℞. Nunquam agere niſi ut virtutem inſtrumentariam ſuæ cauſæ principalis, *v. g.* ranæ; neque etiam eſt ens niſi cum dependentiâ; ſervatque idcirco ſemper relationem eſſentialem ad ipſam ranam, etiam non exiſtentem, quia relatio eſſentialis poteſt eſſe ad terminum non exiſtentem actu.

Inſt. 1. Illud accidens non eſt virtus ranæ, niſi quatenus productum à ranâ, & ipſius effectus. At effectus non habet niſi relationem accidentalem ad ſuam cauſam creatam, quâ deſtructâ perit relatio. ℞. 1. Illud accidens conſiderari vel ut effectum, vel ut virtutem. At quatenus eſt virtus, habet relationem eſſentialem; neque ut ſic eſt neceſſe ipſum produci à ranâ, aut ab aliâ ſubſtantiâ cujus ſit virtus; ut quando producitur tantùm à ſole.

Inſt. 2. Sic conſequenter illa diceretur virtus ſolis, non autem ranæ. *N. Conſ.* Non enim eſt virtus ranæ ex eo præcisè quòd ſit producta à ranâ, ſed potius quia ex ſuâ naturâ eſt facultas debita ranæ per quam agat ipſa rana. Quomodo per proportionem inſtrumentum pictoris, ut penicillus, aut inſtrumentum ſtatuarii, ut malleus fabricatus à fabro lignario, non idcirco dicitur eſſe inſtrumentum fabri lignarii, ſed tantummodo vel pictoris, vel ſtatuarii cui deſervire poteſt.

Inſt. 3. Non poſſet dici cujus ſubſtantiæ, puta cujus ranæ eſſet illa virtus à ſole producta. *Tr.* Ergo non eſſet virtus ullius ranæ. *Diſt.* Ullius determinatè. *C.* Indeterminatè, *N.*

Inſt.

Inſt. 4. Sequeretur ergo ſolùm illam eſſe virtutem ranæ in communi. Atqui nulla eſt rana in communi, niſi Platonica & chymærica. ℞. De facto non eſſe virtutem ranæ in communi, ſed tantùm ranæ alicujus individuæ, & indeterminatæ; nec referri ad aliquam ranam individuam, niſi indeterminatam. Quomodo per proportionem dicimus materiam primam de ſe referri ad formam ſubſtantialem ut ſic, hanc videlicet, aut illam indeterminatè. Vel quomodo etiam dicimus penicillum hunc numero, eſſe inſtrumentum pictoris, quanvis determinatè nullius ſit, ſed alicujus tantùm indeterminatè.

CAP. III. *Activitas ſubſtantiæ creatæ mediis accidentalibus potentiis.*

Dico I. Subſtantia creata de ſe eſt activa. Prob. Quia vis agendi eſt aliqua perfectio, quæ potiori jure tribuenda eſt ſubſtantiæ, quàm accidenti. *Conf.* Quia accidens non producit ſubſtantiam, niſi ut virtus inſtrumentaria ſubſtantiæ; cùm ſubſtantia ſit de ſe effectus accidenti improportionatus. Ergo à fortiori ſubſtantia debet eſſe activa. Et verò, ſubſtantia ſemper eſt principalis cauſa effectus, ſaltem ſubſtantialis, qui ab accidente procedit. Sicque ajunt vivens procedere à vivente in ſimilitudinem naturæ, &c. puta equum ab equo; etſi ab equo non producitur niſi mediante ipſius virtute ſeminali.

Dico II. Accidentia quæ propria ſunt alicujus ſubſtantiæ illique inhærent, cum ipſâ concurrunt ad eos effectus quos producit. *Exempli causâ*; calor igni inhærens, cum ipſo igne concurrit ad productionem aut ignis, aut caloris alterius. *Prob.* Quia fruſtra calor eſſet igni adjunctus;

junctus; nec habet activitatem, niſi ut illam cum igne exerceat. Et verò ſi accidens poteſt attingere ſubſtantiam, etiam quando eſt ſeparatum à ſubſtantiâ; debet à fortiori idem præſtare ubi conjungitur ſubſtantiæ, cujus eſt proprium; nam & eâ ratione reddi debet magis activum; ſiquidem virtus ſimili alteri virtuti unita, plus agit. At

Dico III. Cum D. Th. Subſtantia propriè dictos effectus, ſeu qui citra emanationem ſunt, non attingit, connaturaliter ſaltem, niſi mediantibus potentiis accidentalibus ipſi realiter ſuperadditis. Sic Ariſt. lib. de ſenſu & ſenſili, cùm ait: *ignem quâ ignem; & quâ Terram, nihil eſſe nata agere, aut pati: ſed tantùm quatenus iis contrarietas ineſt.* Id eſt, quatenus habent qualitates contrarias, quibus mediis ad invicem agant. *Probatur* 1. *ratione à poſteriori.* Quia videmus rebus omnibus à naturâ conceſſas eſſe potentias accidentales, per ſe immediatè activas; ut igni calorem: quæ certè fruſtra eſſent, ſi ſubſtantiæ ſeipſis immediatè operari poſſent. Ergo illis tantùm mediantibus potentiis operantur. Iſtudque etiam inde manifeſtum eſt, quòd remanente ſemper eâdem ſubſtantiâ, debilitatis potentiis, actio fiat remiſſior. Item, ajebamus ſuperiori capite, quemadmodum res agant ſæpe, ubi ſecundùm ſubſtantiam non adſunt, ſed tantùm ſecundùm accidentia, ſeu virtutes inſtrumentarias. Ergo pariter, & à fortiori, ubi adſunt ſecundùm ſubſtantiam illis accidentibus inſtructam, ſtatuendum eſt per ipſa influere in ſuos effectus. *Prob.* 2. *ratione à priori.* Quia nihil eſt alterius perfectivum, aut ſui efficienter communicativum, niſi præſupponatur in ſe perfectum. Atqui ſubſtantia ſine ſuis potentiis

tentiis naturalibus non eſt perfecta & completa, tam ſecundùm eſſe ſubſtantiale, quàm accidentale; unde conſequenter ſine illis non eſt ſui efficienter communicativa. Neque verò eſt cum illis ſui efficienter communicativa, niſi quatenus illis mediantibus effectus ſuos attingit.

Atque inde ſolvitur objectio petita ex eo quòd ipſa ſubſtantia immediatè ſuas falcultates, ut ignis calorem ſuum emanet; ac proinde poſſit alium calorem citra emanationem pari modo producere immediatè. Diſparitas enim eſt, quòd res præſupponatur in ſe perfecta, ut ſeſe efficienter communicet ad propriè dictos effectus. Quanvis illi non ſuperent in perfectione qualitates eas quas in ſe emanat; ut patet in exemplo caloris reſpectu ignis.

Inſt. 1. Subſtantia poteſt immediatè pati. *C.* Ergo & agere. *N. Conſ.* Quia plura requiruntur ad agendum, quàm ad patiendum.

Inſt. 2. Subſtantia poteſt id totum quod poteſt facultas quàm in ſe emanat. Ergo à fortiori poteſt præſtare immediatè, quod ſupponitur efficere per illam facultatem; ut anima per intellectum; ignis per calorem. *Diſt. Ma.* Poteſt id totum quoad ſubſtantiam rei producendæ. *C.* Non quoad modum, quia non poteſt immediatè.

Inſt. 3. Poteſt & quoad illum modum: ergo nulla ſolutio. *Prob. Ant.* Quia modus ille eſt convenientior ſubſtantiæ, quàm accidenti; ſiquidem modus ille eſt perfectior, & conſequenter debetur enti perfectiori, cujuſmodi eſt ſubſtantia. *Diſt.* Modus ille eſt perfectior tantùm ſecundùm quid, ac proinde poteſt convenire enti imperfectiori. At modus agendi

di ſubſtantiæ proprius, & qui ſecundùm ſe perfectior dicitur, eſt modus agendi *primariò* & *principaliter.* Certè perfectiones aliquâ ex parte majores convenire poſſunt enti imperfectiori, quomodo incorruptibilitas convenit non modò cœlo, & aliis entibus perfectiſſimis, ſed etiam materiæ primæ, & quibuſdam accidentibus; non autem corpori viventi; quòd ratione vitæ, eſt nihilominus ſimpliciter perfectius quàm corpus cœleſte. Atque iſtud per proportionem dici poteſt de modo agendi immediatè.

Inſt. 4. Modus agendi cum independentiâ, eſt ſubſtantiæ proprius, & magis perfectus. Sed talis eſt modus agendi immediatè, & independenter à potentiis accidentalibus. Ergo, &c. *Prob. Ma.* Quia modus agendi debet ſequi modum eſſendi. Atqui modus eſſendi ſubſtantiæ eſt independens ab accidentibus, cùm ipſa etiam de ſe prior ſit ad omne accidens. ℞. Nego modum agendi cum independentiâ; ipſumve eſſe, aut agere independenter ab accidentibus, eſſe ſubſtantiæ creatæ proprium. Cùm enim, ut ſupra jam monui, non habeat modum eſſendi completum ſine accidentibus, mirum non eſt ſi agere nequeat ſine accidentibus. Vnde etiam ignis deſtitutus calore proprio, ſtupam injectam ne quidem calefaceret.

Inſt. 5. Ergo ſubſtantia creata ſic tantùm ageret per accidens. *Diſt.* Id eſt, ageret per potentiam accidentalem. *C.* Id eſt, non ageret per potentiam ſibi propriam. *N.* Sic autem agere per potentiam ſibi propriam, eſt agere per ſe.

Objiciunt etiam hoc loco adverſarii incommoda quæ viderentur ſequi ex eo, quòd ſubſtantia mediantibus potentiis accidentalibus

attingat effectus ſubſtantiales, quaſi accidens ad hoc elevari non poſſit. Sed eâ de re ſatis conſtat ex doctrinâ capitis ſuperioris.

Dico autem IV. Etſi creata ſubſtantia effectus propriè dictos attingere immediatè viribus naturalibus nequeat; nihil tamen impedit quominus id præſtare poſſit, ſaltem per virtutem obedientialem. Neque enim hoc magis repugnat, quàm ab ipsâ ſubſtantiâ prodire immediatè propria accidentia. Quod oſtendebamus *cap.* 1. *Aſſ.* 1.

CAP. IV. *De ſpharâ activitatis agentium naturalium; & de eorum actione directâ, reflexâ, & refractâ.*

DVplex eſt agentium naturalium genus. Alia enim agunt ſolùm movendo localiter; nec habent determinatum ſuæ activitatis terminum. Nam ſi daretur medium infinitum, lapis in eo poſſet deſcendere in infinitum. Verùm alia ſunt ex agentibus naturalibus quæ agunt per virtutem, ſeu qualitatem activam à ſe in medium diffuſam: ut ignis per calorem, ſol per lumen. Cùm autem nulla ſit ratio cur agant potiùs in unam, quàm in aliam partem, ſiquidem habent de ſe virtutem agendi ſuam æqualiter ad omnes partes determinatam; idcirco agunt in ſphæram, ſuamque activam qualitatem in omnes circumquaque partes æqualiter diffundunt, quantùm eſt in ſe. Vt patet experientiâ candelæ medio in aëre lucentis.

Dico autem I. Sic omne agens naturale habere ſemper determinatam aliquam ſphæram ſuæ activitatis: nam virtus omnis creata finita eſt, ac determinata; neque hoc modo conſequenter poteſt agere in infinitum. Item

Dico

Dico II. Qualitatem illam prout in directum effunditur, non eſſe uniformem; id eſt, æqualis ubique intenſionis, ſed potiùs difformem; quatenus in partibus remotioribus, minori eſt cum perfectione, ut patet experientiâ. Quanquam ſic vulgò ajunt illam diffundi *uniformiter difformiter*; quia decreſcit eâ proportione, quâ diſtat ab agente ſui productivo.

Notabis tamen ex probabiliori ſententiâ, in illo perfectionis decremento, & uniformi difformitate non ſervari proportionem, ut ajunt, arithmeticam, qualis reperitur in figurâ conicâ, prout acuminatur à baſi ad verticem. Sed potiùs decreſcit in proportione geometricâ; quatenus *v. g.* toto primo in pede fortaſſe habeat intenſionem ut 7. in ſecundo & dimidio; fortaſſe ut 6. & ſic deinceps. Dixi *fortaſſe*; quia quantitas illa vix dignoſci poteſt; nec habetur illud ſenſibiliter, niſi in magneticis; ubi maximè agitur de illo genere verticitatis, quam appellant magneticam inclinationem ad polum Terræ. Sic enim adhibito idoneo inſtrumento, nempe circulo, ſuos in gradus ritè diviſo, percipies motum inclinationis non fieri niſi certâ in proportione geometricâ hujuſmodi, prout magis acceditur ad polum Terræ; quem Terræ polum ſupponimus per virtutem à ſe diffuſam motum illum acus inclinatoriæ determinare. Quod facilè eſt experiri movendo acum verſoriam circa æquatorem lapidis magnetici, incipiendo à puncto gradus 50. versùs alterutrum polum. Vt quidem ſatis intelligunt ſtudioſi Magneticæ Philoſophiæ, cujus principia tradidi in opuſculis Mathematicis. Cùm autem hæc ita fieri videamus in qualitate magneticâ, probabile eſt legem eandem ſervari in aliis om-

ribus qualitatibus; nec ratio ulla eſt diſparitatis. Nihil tamen certi haberi poteſt, unde improbetur ſententia de uniformi difformitate, ſervatâ proportione arithmeticâ: ut igitur hæc prætercam, confir. iſta doctrina ſequenti Tractatu, Diſp. 4. c.7. circa finem.

Dico conſequenter III. Per ſe fieri ſemper majorem intenſionem in minori diſtantiâ, ſeu in ſubjecto minùs remoto. Quòd enim ſol *v g.* beneficio corporis reflectentis, aut refringentis, fortiùs agat in remoto, quàm in propinquo; ut modò poſteà exponam; contingit illud tantùm per accidens. Nempe ſol corpus illud vel reflectens, vel refringens ſibi ſubordinat, & cum eo ſimul & cum toto medio conſtituit agens totale unum majoris virtutis, unde ſol ipſe, poſitâ illâ conditione, producat effectum intenſiorem in majori diſtantiâ. Nec effectus illius cauſa alia aſſignari poteſt.

Notabis etiam inde ſequi, ut agens naturale, vel etiam in parte ſubjecti ſibi proximâ, non poſſit qualitatem producere cum eâ perfectione quam in ſe habet. Confirm. Quia ſi calidum ut 4. poteſt in parte ſibi vicinâ producere calorem ut 4; pars iſta poterit conſequenter & in aliâ parte ſibi vicinâ ſimilem calorem ut 4. producere, atque ita fiet proceſſus in infinitum; nec agentia naturalia dicerentur habere ſphæram determinatam activitatis ſuæ, cum uniformi difformitate; quod repugnat experientiæ.

Objic. Ergo agens naturale non aſſimilaret ſibi paſſum, niſi intimè & penetrativè poſitum. ℞. Non aſſimilari quidem hoc modo perfectè in qualitatis intenſione. Quanquam ignis *v. g.* producto calore in ligno, unde in ignem convertatur,

vertatur, ſic perfectè ſuum effectum ſibi aſſimilat, mediatè ſaltem.

Dico IV. Plures cauſæ rationis ejuſdem, ut plures candelæ ſimul poſitæ, conſtituunt agens totale unum fortiùs, unde actio citiùs fiat, tum ad majorem diſtantiam, & majori cum intenſione. Probatur experientiâ ipsâ candelarum, aut multorum ignium ſimul poſitorum. Sic integer ſcyphus aquæ meliùs reſtinguit ſitim, quàm plures guttæ ſubinde ſolùm infuſæ. Hucque refertur commune illud dictum; *virtus unita fortior eſt, ſeipsâ diviſâ.* Ratio eſt, quia ſic multæ ſimul cauſæ, mutuò ſeſe juvant, fiuntque perfectiores ſaltem extenſivè, etſi perfectionem intenſivam non accipiant ab invicem.

Notandumque eſt 1. Effectum eundem ſic indiviſibiliter totum procedere à multis illis agentibus ſimul poſitis. Prob. Quia *v. g.* luminis major intenſio in eâdem parte medii, non poſſet eſſe ab ullo ex iis agentibus, ſi ſeorſum ſumeretur. Fitque etiam hoc pacto per accidens, ut agens debilius conjunctum fortiori, influat in effectum ſuâ virtute propriâ perfectiorem. At

Not. 2. Agentia ejuſmodi naturalia plura, & plura in infinitum ſimul poſita, non poſſe idcirco producere effectum majoris intenſionis, quàm in ipſis reperiatur. Prob. Quia nulla poteſt eſſe major perfectio in effectu, quàm in cauſâ; ſiquidem tota perfectio effectus derivatur à causâ. Item

Not. conſequenter 3. Quemadmodum denſitas in agente naturali conferat ad majorem perfectionem effectus qui ab ipſo procedit. Quia ſcilicet multitudo partium addenſatarum habet rationem multorum agentium par-

 tialium,

tialium, quæ meliùs unita, conflent totale agens unum perfectius. Confirm. experientiâ. Quia ferrum duntaxat calidum ut 4. leviſſimo contactu adurit fortiùs, fortiùſque agit, quàm flamma ipſa rarior, licet habeat calorem ut 8. Nam & impunè manus per flammam ejuſmodi rariorem traducitur.

Dico V. Cauſæ naturales de ſe, id eſt, niſi interjecto aliquo obice impediantur, agunt ſemper actione directâ, ſeu per lineam rectam. Prob. experientiâ. Quamobrem excepto per aſtronomici quadrantis pinnulas ſolis radio; potes deſignare locum ipſius in cœlo, & ſic de aliis. *Prob. ratione.* Quia cùm natura nihil faciat fruſtra, agit ſemper, & tendit ad terminum breviſſimâ quâ poteſt viâ: linea autem recta, cæteris paribus, eſt breviſſima omnium earum quæ ab uno puncto ad aliud produci poſſunt. At

Not. 1. Si qualitati per medium diffuſæ occurrit corpus ultra quod nequeat propagari, aliam in partem reflectetur; diciturque hæc actio reflexa; *Conſule Tabulam in fine libri appoſitam*; & adverte ad figuram 1. laterculi ſecundi. Tum in eâ quidem obſervabis primò, corpus reflectens ſeu ſpeculum *b.* impediens ulteriorem propagationem luminis producti à ſole *a.* Linea *a. b.* vocatur radius directus. Linea *b. c.* radius reflexus. Pars *b.* in quam veluti incidit radius directus, dicitur punctum incidentiæ. *C.* verò eſt punctum reflexionis. Angulus ſub *a. b.* eſt angulus incidentiæ. Illi autem oppoſitus ſub *b. c.* appellatur angulus reflexionis; qui ſemper eſt æqualis cum angulo incidentiæ; & ſub quo ſolummodo videri poteſt objectum.

Figura ſecunda repræſentat ſpeculum concavum,

vum, ex quo radii omnes reflexi concurrunt ſimul in unum punctum, quem idcirco vocant *focum*, quia in eo generari ſolet calor intenſiſſimus, aut etiam ignis.

Not. 2. Corpus reflectens ſeu impediens propagationem luminis ulteriorem, vocari corpus *opacum*. Soletque definiri, corpus quod lumen à corpore lucido diffuſum, aut ſpecies ab objectis viſibilibus miſſas, intra ſe non admittit, trajectionemve impedit. Huic autem opponitur corpus *diaphanum*, ſeu *tranſparens*; quod ſpecierum viſibilium, aut luminis per medium diffuſi trajectionem non impedit. Sed

Not. 3. Species viſibiles, aut radios à corpore lucido tranſmiſſos per media diaphana inæqualis raritatis, aut denſitatis, refrangi ad occurſum corporis diaphani, aut rarioris, aut denſioris; id eſt, non tendere ultra per lineam rectam, ſed potiùs declinare in aliam partem; ubi tamen agitur de radiis obliquè incidentibus in ſuperficiem illius medii raritatis, aut denſitatis inæqualis; nam radius perpendicularis, ſeu qui perpendiculariter incidit, non patitur refractionem, ſed rectè ſemper tendit. Exemplum habes in ſole radios emittente per vitream lagenam aqua plenam; *ut in fig.* 3. in quâ vides radios poſt refractionem concurrere tandem ad perpendicularem certo in puncto, quod vocant *punctum refractionis*, in quo fit actio intenſior. *Vide in Mathemat. Tract. De Opticâ. cap.* 5. hæc iterum fuſiùs explicata.

Notandumque eſt obiter, puncto refractionis, vel reflexionis applicatam chartam albam, non comburi, quod albedo vires actionis illius veluti diſſipet; contrà autem ſi fuerit nigra, aut pannus niger, &c.

DISPVTATIO V.

De Conditionibus ad agendum.

CAP. I. *Diſtinctio agentis, & paſſi; tum de actione per antiperiſtaſim.*

PAſſum illud dicitur, quod agentis actionem in ſe recipit; dubiumque eſt an debeat eſſe quid diſtinctum ab agente; an potiùs agens poſſit agere in ſeipſum, illaque diſtinctio ſit conditio neceſſaria ad agendum.

Dico I. Agens quidem poteſt agere in ſeipſum indirectè actione vel perfectivâ, ut quando quis ſibi alimentum ſumit, unde conſervetur; vel actione corruptivâ; ut ſibi alimentum ſubtrahens, unde pereat. Atque ita calor naturalis in animantibus reſolvens humidum radicale, in quo reſidet tanquam in ſubjecto, deperit conſequenter, pereunte illo ſubjecto.

Dico II. Idem in ſeipſum, & ſecundùm eandem partem poteſt directè agere actione æquivocâ. Sic enim aqua reducit ſeſe ad ſuum frigus. Sic anima in ſe ſuas facultates emanat. Sic intellectus, aliæque vitales potentiæ in ſe actus ſuos eliciunt.

Objic. Idem reſpectu ejuſdem non poteſt eſſe actu, & in potentiâ; quia eſſe in potentiâ ad actum dicit privationem illius actus. *Diſt.* Non poteſt quidem ſimul eſſe actu formali, & in potentiâ univocâ: poteſt tamen eſſe ſimul in potentiâ æquivocâ, & actu virtuali reſpectu ejuſdem; quo pacto cauſa ſemper eſt in actu virtuali reſpectu effectus quem poteſt producere; nihil enim producit actu formaliter, niſi quod in ſe virtualiter contineat.

Inſt. Idem poſſet movere ſeipſum, ſeipſum vide-

videlicet perficiendo. Quod repugnat Ariſtoteli; ex quo, *Quicquid movetur, ab alio movetur,* Diſt. Ex Ariſtotele, quicquid movetur ad eſſe ſui, (qui tamen eſt motus impropriè & latè ſumptus) hoc ſenſu movetur ſemper ab alio. Quia quod generatur, neceſſe eſt illud ab alio generari. At poteſt aliquid moveri à ſeipſo motu perfectivo & accidentali, nempe per emanationem, aut aliam actionem immanentem.

Dico III. Idem in ſeipſum, ſecundùm idem, agere non poteſt directè actione univocâ. Ita calor nequit ſeipſum intendere, &c. Prob. Quia calor ut quinque intendens ſeipſum, produceret calorem ut ſex. Ergo daret id quod non habet; ageretque ſupra ſuas vires. Conf. Quia calor *v. g.* ut 4. ſubjecto proprio & naturali inexiſtens, ſubjectum ipſum deſtrueret, ſupra modum ſeſe intendendo: quod repugnat, &c.

Objic. Lumen reflexum ad angulos rectos ſimulque veluti incidens cum radio directo, ipſum intendit. Ergo ſic radius directus concurrens ad reflexum, hoc ſaltem modo ſeipſum intenderet. ℞. Sic agit tantùm in ſe indirectè & per accidens, quatenus eſt veluti inſtrumentum conjunctum cum ſole, à quo, poſitâ hujuſmodi conditione, producitur intenſior ille effectus; ut poſteà rurſus explicabo.

Inſt. 1. Calor & frigus per antiperiſtaſim, id eſt, ad circumobſiſtentiam agentis contrarii, ſeſe intendunt. Nam perfectionem acquirunt majorem, quæ aliunde oriri non poteſt: ſiquidem à qualitate contrariâ circumobſidente potius deſtrueretur. Sic fontes in æſtate redduntur frigidiores; & aër in cavernis evadit calidior, unde & ipſæ cavernæ fumant. Eſt autem *antiperiſtaſis* vox Græca, ſignificans contrarii cir-

cumobſeſſionem; docetque Ariſt. intenſionem per antiperiſtaſim fieri potiſſimùm in calidis, & frigidis. At

Dico I V. Fit illa intenſio præcipuè duobus hiſce modis. Ac primò quidem fit, quando agens contrarium impedit ne ſpiritus intus concluſi erumpant, diffluantque. Quo pacto in hyeme frigus conſtringens poros corporis, impedit ne ſpiritus effluant, unde redditur calor ſtomachi intenſior, citiúſque coquuntur cibi. Sic etiam frigus conſtringens terram, impedit ne exhalationes erumpant, quamobrem aër in cavernis magis incaleſcit, atque inſtar fumi cujuſdam, inde prodeunt halitus, qui etiam fontanis & putealibus aquis permixti, calidiores illas efficiunt. Contrà autem (qui ſecundus eſt modus hujuſce rei explicandæ) calor æſtivus circumobſiſtens efficit ut exhalationes calidæ, quâ datâ viâ, laxatis Terræ poris erumpant liberiùs; unde aquæ puteales & fontanæ ſibi relictæ, & impermixtæ illis exhalationibus, proprium frigus emanant, adeóque redduntur in æſtate frigidiores. Item, calx viva, ubi aqua infunditur, ſolet exardeſcere; quia ſpiritus ignei intus concluſi hoc modo continentur ne diffluant, tum mutuò ſeſe ad invicem allidentes, majorem acquirunt raritatem, unde coguntur erumpere, aquam ipſam calefaciendo cum ingenti ebullitione.

CAP. II. *Diſſimilitudo agentis & paſſi.*

DIco I. Cum Ariſtotele, ſimile ſecundùm ejuſdem qualitatis gradum, in aliud ſimile non poteſt agere actione perfectivâ, ipſum videlicet intendendo. *Prob.* Quia non eſſet potior ratio cur unum diceretur potiùs pati, quàm aliud.

aliud. Conf. Quia ſi calidum ut quatuor, diceretur agere in aliud calidum ut quatuor, ipſum intendendo, deberet in eo producere quintum caloris gradum. Ergo ſic ageret ſupra ſuas vires, daretque id quod non habet. Item, duo calida remiſſa poſſent mutuò ſeſe perducere ad ſummum intenſionis gradum.

Dico II. Non poteſt etiam agere in aliud ſimile actione deſtructivâ. Prob. Quia calidum hujuſmodi in alio calido non poſſet producere niſi calorem, quo potiùs perficeretur; tantùm ergo abeſt, ut ſequatur ejus deſtructio.

Objic. 1. Major ignis extinguit minorem. Ergo ſimile agit in ſimile. *Diſt. Ant.* Extinguit directè. *N.* Indirectè, abſumendo ipſius pabulum. *C.*

Inſt. 1. Cùm duo vitra ſe mutuò collidunt, tunc ſimile agit in ſimile. ℞. Habere tunc contrarios impetus, & ſic in impetu ſaltem ſunt diſſimiles.

Inſt. 2. Speculum unum, ſpeciem ab objecto aliquo receptam, in ſpeculum aliud ſimile transmittit: ergo, &c. ℞. In eo primum ſpeculum eſt alteri diſſimile, quòd ſpeciem receperit, quâ careat alterum.

Inſt. 3. Agens denſum, puta ferrum calidum ut 4. fortius eſt quàm aliud calidum ut 4. maximæ raritatis; ergo ipſius calorem poteſt intendere. *Diſt. Ant.* Fortius eſt quatenus propter denſitatem poteſt producere intenſiorem effectum, intra limites propriæ intenſionis, non autem quòd poſſit limites illos tranſgredi. Nam denſitas non auget virtutem in actu primo, ſed tantùm facit, ut agat fortiùs, quemadmodum ajebam ſupra *Diſp.*4. *c.*4. *Aſſert.* 4.

Inſt. 4. In ingenti igne partes remotiores

agunt in propinquiores, unde ab illis ſimul ſumptis vehementior producatur calor ad extra: vel certè remotiores illæ dicerentur agere in diſtans ſine medio, quod poſteà refutabitur. Ergo ſimile agit in ſimile; nam partes illæ ignis calorem ejuſdem intenſionis omnes habent. ℞. Non agunt in illas, ſed potiùs cum ipſis conſtituunt unum agens totale; ut capite ſequenti ſub finem explicabo.

Inſt. 5. Aër frigidus aquam ſimiliter frigidam conglaciat, in eâ frigus intenſius producendo. Ergo ſimile hoc pacto agit in ſimile. ℞. Aquam ſub ſummo frigiditatis gradu ſervare connaturalem ſibi fluiditatem: ergo non ex eo præcisè dureſcit in glaciem, quòd majorem frigoris intenſionem accipiat; ſed tantùm quòd multas exhalationes ſiccas intra ſe admittat.

Objic. 2. Virtus magnetica unius magnetis perimit ſimilem virtutem in alio magnete; ut patet experientiâ. Ergo, &c. ℞. Polos magneticos ejuſdem reſpectus habere contrarietatem, unde ſeſe mutuò perimant, ut tradidi in Mathematicâ; ubi de Magnetiſmo Terræ.

CAP. III. *Agentis & paſſi indiſtantia; tum de concurſu medii, &c.*

Illa indiſtantia, idem eſt ac immediatio, ſeu præſentia, aut propinquitas, & contactus agentis & paſſi. Ac præſentia quidem illa & immediatio poteſt fieri duobus modis. Primò, ratione ſuppoſiti; quando ſcilicet cauſa ipſa per ſuammet entitatem ac ſubſtantiam eſt præſens paſſo. 2. Ratione virtutis, quando ſubjectum ipſum diſtans attingit tantùm per virtutem à ſe diffuſam. Quo pacto ſol dicitur eſſe imme-

immediatè præſens Terris, immediatione virtutis per ſuum lumen. Qui etiam dicitur *contactus virtutis*, ut diſtinguatur à contactu mathematico, per quem duo corpora contigua ſibi ad invicem applicantur. His ſuppoſitis,

Dico I. Ex doctrinâ D. Thomæ contra Scotum: Cauſa in paſſum ſeu ſubjectum diſtans agere non poteſt, non agendo per medium. Prob. Quia nulla res agit niſi ubi eſt, vel ratione ſuppoſiti, vel ratione virtutis per medium diffuſæ. Nam agere ſequitur ad *eſſe*; comparanturque inter ſeſe agens & patiens, tanquam perfectivum & perfectibile. At perfectibile nullum à perfectivo recipit perfectionem, niſi applicetur ipſi; quomodo per proportionem materia non perficitur à formâ niſi intimè ipſi applicatâ. Atqui cauſa ſubjecto diſtanti applicari non poteſt niſi ſervatâ illâ conditione. Confirm. 1. Quia alioqui nulla ratio afferri poſſet, cur agentia naturalia ſuam habeant ſphæram activitatis, niſi dicantur hoc pacto conjungi cum ſubjecto diſtante. Item, nulla ratio afferri poſſet, cur natura tantopere vacuum refugit, niſi ut inferiora per cœleſtes influxus perficiantur. Conf. 2. Quia ſic agerent independenter à medio, & conſequenter poſſent agere ad quamcunque diſtantiam; poſſet res vel minima videri à nobis etiam ex longiſſimis intervallis. *Nec dicas*, ſervari nihilominus aliquam propinquitatem. *Contrà enim eſt*, ſiquidem ſervatâ eâdem propinquitate, ubi aliquod obſtaculum interponitur, ceſſat nihilominus actio: ut conſtat in illuminatione à ſole. Confirm. 3. Ex communi ſententiâ Theologorum, qui inde probant Dei præſentiam in rebus, quòd ab eo producantur, & jugiter conſerventur directè atque

immediatè, immediatione ſuppoſiti, juxta illud Act. 17. *In ipſo vivimus, movemur, & ſumus.* Vnde ſi per ſuam immenſitatem non eſſet ubique ſubſtantialiter præſens; etſi habeat vim agendi infinitam, non poſſet tamen agere in diſtans ſine medio. Quod autem ajunt de mutuâ locutione Angelorum etiam longè diſtantium: item, quomodo crucientur ab igne inferorum ii dæmones, qui in ſuperioribus iſtis regionibus verſantur; illud explicui in Metaphyſicâ De Angelis.

Dico II. Medium per quod agens naturale attingit ſubjectum diſtans, eſſe plerumque qualitatem, vel *ſenſibilem*, ſeu quæ percipitur aliquo ſenſu; cujuſmodi eſt lux à ſole, aut calor ab igne; vel *occultam*, quæ ſcilicet nullo percipitur ſenſu, qualis eſt magnetica, per quam aut attrahitur, aut repellitur ferrum. Nam profluere à magnete qualitatem occultam, vel ex eo conſtat, quòd ferrum magneti affricatum, ſimilem attrahendi ferri virtutem concipiat; neque illud aliunde poteſt contingere, quàm à qualitate magnetis relictâ in ferro.

Notandumque eſt, cauſam à quâ diffunditur qualitas per medium, vocari *agens principale*, à quo effectus procedit primariò, cùm ſecundariò duntaxat procedat à *medio*, ſeu à qualitate per quam corpus interjectum, puta aër, elevatur ad rationem medii activi, reſpectu talis effectus. Sed

Dico III. Medium hoc modo non agit niſi ut *inſtrumentum conjunctum*, non autem ut *ſeparatum. Prob.* Quia alioquin lumen per foramen immiſſum intra cubiculum, non illuminaret ſolùm in lineâ directâ, ſed etiam ſphæroïdes, perinde ac alia agentia naturalia, quæ per ſe & ſeparatim agunt. Quod enim ſecundarium lumen

ab

ab eo producitur, non eſt ejuſdem intenſionis, cum eo quod producitur in lineâ directâ intra eandem diſtantiam. Item, eam ob cauſam calor directè profuſus ex ore fornacis, magis eſt activus, quàm qui ad latera percipitur. Item, ſpecies impreſſa quæ funditur ab objecto viſibili, non repræſentat objectum, niſi in lineâ directâ; ergo non agit niſi ut *medium conjunctum* cum agente principali à quo diffunditur; nam iſtius rei cauſa hæc ſola eſſe poteſt.

Notandum verò eſt, medium & agens principale eſſe veluti cauſas partiales, quæ ſimul efficiunt unum agens totale; ſiquidem ubi ſeparatim ſumerentur, eodem modo non agerent. Item,

Not. 2. Vt agens principale faciat unum agens totale cum medio, non eſt neceſſe ut in ipſum medium exerceat aliquam efficientiam, ſi modò ſit in medio virtus ſufficiens, quæ ſimul poſſit coagere. Sic in ſole, aut in ingente igni, partes remotiores agunt ad extra cum partibus propinquioribus, non agendo in illas propinquiores, ſiquidem ſimile hoc pacto non agit in ſimile. Item, ut agens principale agat in paſſum diſtans, ſatis eſt ut corpus intermedium faciat cum illo *paſſum totale*, ſimul etiam patiendo. Sic enim ſufficienter ſervabitur immediatio agentis & paſſi ad agendum requiſita.

CAP. IV. *De vario genere qualitatum, per quas explicari poteſt actio in diſtans.*

M*Vlta* in hoc genere vulgò jactantur fieri per ſympathiam, aut antipathiam; item, per aliquam ſpirituum tranſmiſſionem, aut per qualitates occultas, & ſpecificas. Quæ quidem ut intelligantur:

Sup-

Suppono 1. Sympathiam eſſe mutuam diverſorum ad invicem conſenſionem & inclinationem à naturâ inſitam. Contrà autem, antipathia eſt naturalis diſſenſio ab invicem : hæc autem per occultas qualitates, aliiſque modis exerceri, poſtea oſtendam.

Suppono 2. Præter calorem, frigus, humiditatem, & ſiccitatem, quæ vocantur *manifeſtæ* qualitates, quia ſenſibus percipiuntur, ut capite ſuperiori ajebam; ſuppono inquam, alias eſſe inſenſibiles, quæ ideo vocantur *occultæ*, nec deprehenduntur niſi per effectus ab ipſis profectos. Item vocantur & ſpecificæ, quia certæ ſpeciei corporis naturalis addictæ ſunt. Tales ſunt apud Medicos *cathartica*, id eſt, purgantes, unde & medicamenta cathartica : Item *ſmectica* ſeu abſterſivæ; item *cauſtica*, quæ nimirum vim habent aduſtivam; item, *narcotica*, quibus ſtupor ac torpor inducitur. Item, aliæ dicuntur virtutes *diuretica*, & ad movendam urinam idoneæ; aliæ *deleteriæ*, ſeu mortiferæ, quia calorem nativum extinguunt, &c. Certè, ſi hæc fierent tantùm manifeſtis qualitatibus, ſeu per exceſſum primarum qualitatum, cur aqua pura, cur piper, cur vinum ſublimatum, ſeu aqua vitæ, cur ſpiritus ſulphurei, inter deleteria non numerarentur? cùm intùs accepta generent ſæpe aut calorem, aut frigus majoris intenſionis. Sic mercurius ſeu hydrargyrum per propriam virtutem ſpecificam auro adhæreſcit, ipſumque pervadit, fugat à corde malignas qualitates, ubi ex collo ſuſpenditur; tum etiam pedum plantis illitum, videtur colliquare omnes corporis humores, qui per os diffluunt, luem curando. Hujuſmodi etiam occultæ virtuti adſcribendum foret, quod narrant hiſto-

hiſtorici de Remorâ, ſeu Echeneïde, ſi quam veritatis haberet ſpeciem. Sed navi prætoriæ Antonii, aut quinqueremi Caligulæ retinendæ vim parem obtinere non potuit tam exiguus piſciculus ibi fortuitò compertus; poteſtque aliâ ratione ſervari fides hiſtoriæ; ſi nimirum dixerimus iſtud contigiſſe ex aquis occurrentibus, aut ex maris æſtibus contrariis; cùm ſæpenumero naves onerariæ in mari Siculo ſecundis impulſæ ventis, mediis in fluctibus hac ratione conſiſtant; uti quidem vulgò ferunt. Sed his prætermiſſis,

Suppono 3. Pleriſque hujuſmodi qualitatibus ſpecificis ineſſe vim aut attractivam, aut expulſivam. Sic bufo ſeu rubeta ſole exſiccata, ubi tuberibus peſtiferis applicatur, humorem noxium attrahit, ægrumque ſanat. Sic medetur morſibus aranei impoſitus araneus; ſic plagam à ſe inflictam curat Scorpius; ſic apum aculeos mel etiam ſanat; ſic morſum viperæ, caro viperina quam æger comederit; ſic terreſtre virus ſerpentes, aquaticum dipſades; aërium araneæ duplici officio attrahunt, dum ſibi conſulunt; nam iis cedit in alimentum, tum à nobis quod foret detrimento, avertunt. Ita erucæ, papiliones,aliáque id genus inſecta,dum plantis ac fructibus inſident,per qualitates ſibi proprias noxia exugunt; quemadmodum de innumeris aliis obſervat Kircherus.

Notabis autem, nihil hîc dici à me de virtute magneticâ (quæ inter qualitates ſpecificas atque occultas locum facilè principem obtinet) quia in Mathematicâ,*Tract. de Sphærâ Terreſtri, ubi de Magnetiſmo Terræ*; proprietates illius, ac effectus planè mirabiles proſecutus ſum. Ex iis enim intelligere eſt, cur magnes & ferrum, aut magne-

magnetes inter ſe vel diſſideant, vel conſentiant. Quomodo illa qualitas ſimul ſit attractiva & directiva. Quomodo ſimul in omnibus ſubjecti ſui partibus exiſtat quaſi indiviſibiliter cum virtute bipolari, utroque polo ſimul diſſentiente; nec habeat magnes ſuæ illius virtutis centrum, niſi in circunferentiâ; duoque centra oppoſitæ virtutis contineat in eadem circunferentiâ. Ibi præterea cauſam aſſignamus, cur magnes plus valeat ferro armatus, quàm inermis. Cur ipſi ferro tribuat vim majorem, quàm ipſe exerat. Cur ferrum magneti eripiat ferrum aliud. Cur eidem polo affricatæ acus contrariam inter ſe virtutem hauriant. Cur poli diſſimiles tantùm ſint amici. Cur polus tertius duobus amicis interveniens, eorum amicitiam impediat, neque in magneticis amici eſſe poſſint niſi duo, qui tamen tendant in oppoſitas mundi partes. Cur ſe erigat acus in polis oppoſitis ſecundùm oppoſitas partes. Cur unius poli virtus ab alio polo, aut etiam per contrarium motum deſtruatur, &c. Atque his ſuppoſitis tradi facilè poterit ratio multiplex explicandæ actionis in diſtans.

CAP. V. *Varii modi explicandæ actionis in diſtans.*

DICO I. Actio in diſtans perficitur interdum beneficio qualitatis occultæ & ſpecificæ; ut contingit inter magnetica. Quâ etiam ratione teſtudo marina piſcatoris brachium ſtupefacit. Ita ſerpens Americanus, quem ob ingentem magnitudinem appellare *trabem* ſolent, prætereuntem cervum vi halitus à ſe profuſi conſtringit attrahitque, dum poſtea integrum illum deglutiat, ſolo capite & cornibus relictis. Sic vetulæ

tulæ quædam aut tactu, aut viſu pueros & animalia faſcinant, juxta illud Poëtæ:

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Vt enim certis hominibus humores benefici cum afflatu ſuaviſſimi odoris à naturâ ſunt inſiti, quod de Alexandro Magno narrat Plutarchus; ſic reperiuntur nonnulli qui ex pravo corporis habitu vim maleficam, & noxios ſpiritus, inſtar jaculi cujuſdam veneno illiti, vel ipſis oculis evibrant; quo affecti contabeſcunt. Quod faſcini genus ineſſe vetulis ſolet, ob majorem humorum corruptionem, quam ut plurimùm contrahunt vel ex defectu caloris nativi, vel ex menſtruo ſanguine. Scribitque Plinius, extitiſſe olim in Africâ totas faſcinantium familias. Iam verò quòd per oculos tranſmitti poſſint noxiæ qualitates, aut ſpiritus qui alios perimant; probatur ex mulieribus, quæ tempore menſtruorum ſpecula inficiunt maculis quibuſdam veluti ſanguineis. Quinetiam ſolo aſpectu cætera animalia enecat ſerpens baſiliſcus, ut vulgò commemorant. Nec meritò fidem huic hiſtoriæ denegabit Martinus Delrio, quòd per actionem videndi, cùm ſit immanens, hæc præſtari nequeant: non enim dicimus hæc fieri per actionem videndi, ſed tantùm per oculos intuentium evibrari noxias exſpirationes illas, concurrente imaginatione, ſpiritus ad oculos evocando. Hîc autem agimus tantùm de naturali faſcino, non de eo quod ope dæmonum à veneficis mulieribus & ſagis perficitur.

Dico II. Sic etiam ſympathia, aut antipathia exercetur in diſtans. Hoc enim modo ex palmis mas & fœmina ſeſe mutuò fovent, pereuntque idcirco ubi tranſplantantur; Contrà autem, vitis

vitis quæ claviculis res alias omnes ſtringere & amplexari ſolet, à caulibus braſſiciſque, ſi prope ſata ſint, inquit Cicero, tanquam à peſtiferis & nocentibus refugit. Cantharides vel manu tractatæ perniciem veſicæ afferunt ſæpe, lotiumque reddunt ſanguinolentum. Medicamenta virtute ſtomachi veluti imprægnata & excitata, humores ad ipſum ſtomachum, quaſi ad commune totius microcoſmi penarium colligunt, indéque in inteſtina tanquam in ſentinam devolvuntur; quos tandem natura ſimul cum medicamentis, ut pernicioſos ſibi hoſtes propellit in ſeceſſum.

Quòd autem accidat plerumque ex aliquâ veluti antipathiâ, ut cadaver occiſi hominis effundat ſanguinem ad præſentiam illius qui perpetratæ cædis eſt reus, difficile eſt cauſam illius effectus naturalem aſſignare; ſatiuſque eſt recurrere ad ſpecialem Dei concurſum, qui in eâ circumſtantiâ velit hoc modo prodere homicidam, ut debito ſupplicio afficiatur.

Item, quod ajunt pulverem ſympathicum ſanare vulnera hominis procul diſtantis, cùm iſtud naturæ legibus repugnet; nihil ſupereſt, niſi ut dicamus rem eſſe aut ſtultitiæ, aut ſuperſtitionis pleniſſimam. Huc revocandum eſt quod vulgò jactant de variis muſicæ effectibus, aut ſympathicis, aut antipathicis. Cùm enim de ſe tota ſit ad hilaritatem comparata, ideo dicitur eſſe in luctu importuna narratio. Quia tamen aliunde contraria curantur contrariis, ubi aures demulcet, recreatque ſpiritus animales inertiâ veluti quadam ac torpore laborantes, tunc diſcutitur vapor melancholicus, quo ſenſuum internorum organa tenentur obſeſſa; ſicque melancholicos, ac furioſos, immò & ipſos

ipſos energumenos ſanat, cùm iſtos animi affectus captare ſoleat dæmon, & eorum beneficio in homine dominari. Hoc quippe teſtatur ſacra ſcriptura de Saüle, quem ab infeſto ejuſmodi ſpiritu liberabat David cytharam percutiendo. Verùm, ut longiori Tractatu deſcribit Kircherus, enitet maximè in curando Tarantiſmo vis muſicæ. Sciendumque eſt ad Tarentum Apuliæ civitatem in Italiâ, ſub æſtivos menſes naſci phalangiorum ſeu araneorum genus quoddam, Tarantulas à regione vocant incolæ; cujuſmodi phalangia ſi quos momorderint, tum morſu inditum venenum diffunditur per totum corpus, ex quo affectus oriuntur prorſus exotici. Nam ex Tarantiacis,ſeu ictis à Tarantula,alii miſerabilem in modum ſeſe riſu enecant, alii furioſorum inſtar debacchantur, contabeſcunt alii, alii obrigeſcunt, dum tandem ingraveſcente vi morbi intereant. Huic autem malo præſentius remedium nullum eſt, quàm muſica certâ ratione decantata, pro diverſitate paroxiſmi quo vexatur æger: hac enim excitatus tandiu ſaltando corpus agitat,dum ſolutis poris,venenum omne diffluxerit. Notandumque eſt aberrare illos qui ſcribunt morbum hunc tam exitialem vigere tantùm vivente Tarantulâ, quæ abſentes etiam torqueat; nam brevioris eſt vitæ Tarantula, perinde ac muſcæ, bruchi, aliáque inſecta, cùm tamen ad multos annos ſubinde ſtatis vicibus laborent Tarantiaci.

Dico III. In viventibus, actio in diſtans propter ſympathiam aut antipathiam,fit ſæpe ex naturali inſtinctu & præviâ apprehenſione rei aut amabilis, aut fugiendæ. Sic amor inclinationis, ut vocant, in nobis naſcitur; ſicque ex ſolo alterius conſpectu nonnunquam tam dirus ardor

ardor, & tam exoticus animum ſubit; unde & quaſi faſcinatus videatur. *Vt vidi, ut perii:* inquit Poëta. Sic ovis ubi in lupum occurrit, ſolet perhorreſcere. Sic inter luſciniam & ſerpentem tanta exercetur antipathia; ut eam ob cauſam luſcinia dumeta & vepres amet, cùm hæc loca vitentur à ſerpentibus. Item, luſcinia pavonem quærit, quia juxta hunc ſecura latet, cùm pavo ſit formidabilis ſerpentibus; alioqui ſi luſcinia ſerpentis in conſpectum ſe dederit, terribili faucium hiatu, & oculorum fulgore illius attonita ſic obſtupeſcit, ut viribus deſtituta ex arbore decidat, fiatque hoſti præda Quod muſtelæ eodem etiam ferè modo evenit, cùm incidit in bufonem. Bufoni autem perinde eſt infeſta aranea; ipſique ſuo morſu, ac veneno mortem infert: unde conjicias araneam bufoni præſtare quoad vires veneni.

Pertinet quoque ad iſtud caput, problematis illius explicatio; cur ſcilicet oſcitante aliquo, ut plurimùm provocemur ad oſcitationem. Rationem hanc vulgò proferunt ex Ariſt. quia tunc in nobis excitatur memoria & appetitus illius boni, quod per oſcitationem comparatur. Sic enim ex muſculis vultus excutitur vapor aliquis iners, qui vel morbo, vel defatigatione, vel tædio in iis partibus contrahitur.

Dico IV. Multa præterea ſunt problemata de actione in diſtans, quæ ſine motu locali nequeunt explicari. Primò. Cur, ubi imponitur igni lebes aquæ plenus, ſuperiores partes calidæ fiant, frigente fundo. Ratio eſt, quòd ubi pars aquæ ad fundum calorem concepit, indéque levior facta eſt, ſtatim aſcendit, ſuperiori, quæ frigidior graviorque eſt, deſcendente. Quamobrem apparet in aquâ ipsâ quaſi motus circu-

laris partium infimarum ac ſupremarum, dum tota penitus calida fuerit.

2. Cur chorda muſici inſtrumenti reſonans, diſtantem aliam concitet, quæ ſub eodem tono fuerit extenſa. ℟. Quia commotus aër ſonum deferens, in chordam eodem modo præparatam incurrit. Idemque contingit in chordâ quæ octavam reddit; neque enim hæc differunt niſi in acuto & gravi ſono, cenſenturque veluti eadem chorda repetita; unde pueri, & mulieres, ubi cum viris rem eandem decantant, facilè cum iis octavas efficiunt.

3. Unde ille horror quem ſentimus ex ſtridore ferri, etiam diſtantis. ℟. Naſcitur ex eo quòd ubi ſonus ille ſtridulus membranam auditus offendit, hæc ſeſe contrahat ſimul cum nervis, qui ad dentium radices pertingunt. Quo in caſu ſpiritibus deſtituuntur, unde frigus ad dentium radices illas incidens horrorem ingenerat.

4. Quomodo araneus fila traducit ex unâ arbore ad aliam, aut ad locum alium ſibi inacceſſibilem. ℟. Araneum ex filo pendentem tandiu librare ſeſe, dum levioris alicujus venti beneficio ad oppoſitas partes deferatur, illiſque adhæreſcat.

CAP. VI. *De exceſſu virtutis activæ requiſito ad ſuperandam paſſi reſiſtentiam.*

R*Eſiſtentia* ut ſic, eſt impedimentum actionis ne fiat; vel eſt retardatio ne tantâ cum celeritate, aut intenſione fiat. Illius autem eſt genus duplex. Nam altera dicitur reſiſtentia negativa; quando ſubjectum propter incapacitatem, ab alio pati non poteſt. Ita res incorporeæ dicuntur reſiſtere negativè actioni agentis cor-

corporei; quo pacto Angelus negativè reſiſtit diviſioni ſui, aut receptioni quantitatis per quam fiat extenſus modo corporeo, & diviſibili. Altera eſt reſiſtentia poſitiva, per quam realiter & poſitivè actioni agentis alicujus reſiſtitur. Cujuſmodi reperitur inter contrarias qualitates. Hæcque eſt duplex; paſſiva ſcilicet, ſeu formalis; tum activa.

Reſiſtentia formalis ſeu paſſiva, eſt ipſa formæ inhæſio in ſubjecto, per quam habet incompoſſibilitatem cum aliâ formâ ipſi oppoſitâ. Cùm enim, ex communi ſententiâ juxta Ariſtotelem, non poſſint niſi octo gradus ejuſdem contrarietatis conſiſtere in eâdem parte ſubjecti, neceſſe eſt ut ad productionem alicujus contrariæ qualitatis, tot ſucceſſivè gradus oppoſitæ qualitatis corrumpantur; quare ſic *v. g* calor reſiſtit frigori, quatenus impedit quominus totum ſimul producatur in tali ſubjecto, cùm ſucceſſivè tantùm & gradatim ipſe deſtrui queat.

Reſiſtentia autem activa, eſt vis agendi per quam agens naturale reſiſtit contrario, ſive illud debellando, ſive proprias qualitates in ſe emanativè conſervando; quo pacto & reſiſtentia formalis juvatur ab activâ.

Notandumque eſt diligenter, vim illam activam agentium naturalium majorem eſſe in conſervandis gradibus remiſſis, quàm intenſis. Ratio eſt, quia ignis *v. g.* in octavo gradu caloris conſervando, agit ex totâ & adæquatâ virtute, totamque, ut ita loquar, potentiam ſuam in eo exhaurit. Contrà autem, in gradibus remiſſis conſervandis agit per virtutem excedentem, adeoque fortiùs illos conſervat. Quemadmodum ſi quis homo validus ut 8., trahat pondus ut 8, tum agit per virtutem adæquatam, nec tam facilè

facilè poteſt reſiſtere adverſario renitenti, quàm ſi traheret ſolùm pondus ut 2. Item

Not. 2. Quando virtus activa eſt æqualis cum reſiſtentiâ paſſi, tunc habitudo illa vocatur *proportio æqualitatis.* Sin virtus activa minor eſt, dicitur *proportio minoris inæqualitatis.* Contrà autem ſi fuerit major, eſt *proportio majoris inæqualitatis.* At his præmiſſis,

Dico I. Vbi eſt ſuperanda contraria qualitas, non eſt neceſſe ut virtus agentis ſuperet vim activam paſſi; immò patet experientiâ glaciem frigidam fortè ut 7, calefieri nihilominus, & reſolvi à calore manus intenſo tantùm ut 3. At

Dico II. Debet ſaltem ſuperare ipſius reſiſtentiam formalem, ſeu paſſivam. Quo pacto vulgò ajunt actionem hujuſmodi eſſe à proportione majoris inæqualitatis. *Prob.* Quia nihil ſuperatur niſi à fortiori, non autem ab inferiori, aut æquali. Quinetiam

Dico III. Exceſſum illum virtutis activæ non eſſe quemcunque, ſed aliquem ſaltem determinatum. *Prob.* Quia agentia naturalia ſimpliciter non agunt, niſi ſub determinatâ aliquâ perfectione virtutis activæ; alioquin afferri non poſſet ratio, cur ſphæram activitatis in infinitum propagare nequeant, niſi quòd extremæ illius ſphæræ partes non ſunt ſatis activæ; ergo à pari etiam requiritur exceſſus aliquis determinatus ſupra reſiſtentiam paſſi, ut ſuperari poſſit.

Notabis autem tunc dici actionem *victorioſam*, putà ignis, quando contrarium ipſum prorſus abſumit, & in ignem convertit.

CAP. VII. *De Reactione.*

Reactio eſt actio reciproca ſeu mutua, per quam paſſum eo ipſo tempore quo patitur

ab agente aliquo, ſaltem ſecundùm aliquam ſui partem, ſecundùm eandem etiam partem in ipſum agens reagit, & quaſi par pari refert. Et alteri quidem ex duobus iſtis quod fortius eſt, tribuitur nomen *agentis*, alteri autem nomen *patientis*, ſeu *paſſi*.

Verùm, etſi omne agens naturale non repatiatur ab alio; certum tamen eſt ex quotidianâ experientiâ, frequentiſſimam eſſe reactionem inter agentia naturalia. Primò enim ſi glacies manu calidâ contrectetur, ſimul glacies calore manus liquefiet, ſimulque manus frigefiet ab ipsâ glacie. Ita, ſi aqua calida frigidæ permiſceatur, aut ferrum candens in ipſam immergitur, ſimul aquam calefacit, ſimulque ab aquâ frigeſit. Item, cibus alterans ſtomachum, viciſſim à ſtomacho immutatur. Aër aſpiratione ductus refrigerat pulmones, & viciſſim ab iis incaleſcit. Item, vaſa vitrea mutuò colliſa, ſeſe mutuò frangunt; culter lignum ſecans, à ligno retunditur, &c. Seq hîc agitur potiſſimum de actione & reactione inter qualitates contrarias; cujuſmodi ſemper fit in generatione mixtorum, dum qualitates elementares ſeſe mutuò refrangunt; nihilque impedit quominus de facto reperiatur inter ejuſmodi contraria. Nam calidum ut 8. *v. g.* agens in frigidum etiam ut 8. facilè poteſt ipſius reſiſtentiam formalem ſuperare, producendo in eo primum caloris gradum, per quem expellatur frigoris gradus octavus. Nam ille octavus gradus reſiſtit tantùm ut unum, ſiquidem conſervatur tantùm à virtute adæquatâ: cùm è contra, primus caloris gradus, in illâ hypotheſi, inducatur per virtutem excedentem ſeptem gradibus. Et ſic per proportionem de aliis.

Ob-

Objic. Si quæ eſſet reactio inter elementa, maximè contingeret inter ignem & aquam; cùm hæc opponantur per qualitates maximè activas. Atqui ex Ariſt. 2. *De partib. Anim. c.* 2. ignis frigefieri non poteſt: unde ſequitur eum nec repati. ℞. Non frigefit quidem ſenſibiliter, ex defectu ſufficientis denſitatis quæ in eo reperiri non poteſt. Vel certè, *tranſeat*, quanvis frigefieri non poſſit, quæ eſt propria ipſius natura; non inde ſequitur inter calidum alterius naturæ, & frigidum non reperiri reactionem. Neque *ignis* hoc loco ſupponitur niſi ad exemplum *calidi*, abſtrahendo à rei veritate.

Inſt. 1. Si datur reactio inter contrarias qualitates, agens univocum non poterit unquam ſibi aſſimilare paſſum. ℞. Non aſſimilabit perfectè, niſi ubi fuerit actio cum victoriâ.

Inſt. 2. *Conſule tabulam in fine hujus libri affixam*; fiatque hypotheſis juxta primam & ſecundam figuram primi quadranguli. Nempe ſit calidum *B.* primæ fig. & frigidum *A.* quod quidem frigidum non reagat niſi in partem *d* dicti calidi, quæ idcirco vocatur *pars repaſſa.* Pars autem *c* vocabitur pars *non repaſſa*; totum agens *b* dicitur *agens principale*; quomodo ex oppoſito frigidum *a* vocatur *paſſum principale.* His autem ſuppoſitis, ſic argumentor. Si datur reactio, ſequetur idem ſecundùm idem moveri motibus per ſe contrariis; ſeu gradum eundem frigoris producti in parte repaſsâ ſimul fieri & corrumpi; ſicque eſſe ſimul & non eſſe; quod implicat. *Prob. ſequela antecedentis.* Quia quo tempore producetur à paſſo principali, ſimul debebit corrumpi à parte non repaſsâ, quæ nimirum ſufficientem ad id potentiam habeat, ſitque illi ſufficienter applicata; iminò cùm totum

agens principale *b* agat in paſſum *a*; neceſſe eſt ut pars *c* tunc agat in partem *d*, ne dicatur actio illius fieri in diſtans ſine medio. Iſtud fuit argumentum Ioannis Suiſſeti, qui eam ob cauſam cognominatus eſt *calculator*. ℟. 1. Partem non repaſſam ſimul quidem agere cum parte repaſsâ, & facere cum eâ unum agens totale; neque idcirco neceſſe eſt, ut in illam agat, quemadmodum ſupra docui ſub finem capitis 3. Item, ℟. 2. Primum illum gradum frigoris productum in parte repaſsâ, non poſſe deſtrui à parte non repaſsâ, quandiu conſervabitur à paſſo reagente; ſic enim conſervatur per vim activam excedentem pluribus gradibus; nec poſſet expelli, niſi ad productionem octavi gradus caloris, qui non poteſt introduci, niſi per virtutem adæquatam; uti colligere eſt ex doctrinâ capitis ſuperioris. Non ergo deſtruetur ille gradus, niſi remoto, vel prorſus debellato paſſo principali reagente.

Inſt. 3. In illâ hypotheſi, ſaltem aër intermedius moveretur motibus per ſe contrariis, ſimul calorem recipiendo ab agente principali, tum ſimul frigus à paſſo reagente. ℟. Aër intermedius, quatenus habens calorem ſufficientem, faceret unum agens totale cum agente principali; tum aliunde quatenus frigidus, faceret agens totale cum paſſo reagente; vel ſaltem faceret unum totale paſſum cum ipſo paſſo principali.

DIS-

DISPVTATIO VI.

De Producibilitate Rerum.

CAP. I. *An effectus idem ſit producibilis totaliter ab agentibus diverſis ejuſdem ordinis.*

SVppono idem à ſeipſo, ſecundùm ſe totum primò produci non poſſe. Nam ſeqneretur idem ſeipſo eſſe ſimpliciter prius, & ſimul poſterius; ſiquidem canſa eſt prior effectu. Dixi, produci ſecundùm ſe totum; nam animal, aut planta, dum ex intus ſuſcepto alimento nutritur, videtur ſic à ſe accipere eſſe ſecundùm aliquid ſui. Dixi, primò produci; ut abſtraham ab eâ quæſtione, an res aliqua ſaltem ſupernaturaliter ſeipſam poſſit reproducere.

Suppono 2. Rem eandem poſſe canſari totaliter à pluribus ſimul cauſis generis diverſi. Quia de facto rana ſimul totaliter cauſatur à materiâ, in genere cauſæ materialis; à formâ, in genere cauſæ formalis; à ſole & ranâ ſui productivâ, in genere cauſæ efficientis. &c. Nam ſingulæ illæ cauſæ in ſuo genere ſufficiunt. Habes autem ex Diſp 1. c. 3. *quid ſit cauſa totalis.*

Suppono 3 Effectum enndem poſſe totaliter pendere, ſeu produci ab agentibus diverſis, ordinis diverſi. Sic enim rana totaliter producitur ab aliâ ranâ, tanquam à cauſâ particnlari; tum ſimul à ſole & à Deo, tanquam à cauſis univerſalibus. Sic idem totaliter effectus eſt à cauſâ inſtrumentali, tum ſimul à principali, tanquam à diverſis totalibus cauſis in ſuo ordine. Item,

Suppono 4. Effectum enndem poſſe indiviſibiliter totum ſimul produci à diverſis agentibus,

tibus, etiam ejuſdem ordinis partialiter concurrentibus, & ſimul conſtantibus eandem cauſam totalem. Sic enim lumen idem à diverſis candelis ſimul poſitis; aut calor idem à diverſis carbonibus ſimul conjunctis, efficienter procedit. Item,

Suppono 5. Agentia naturalia etiam particularia continere in ſuâ virtute activâ poſſibiles effectus plures, & plures ſine termino, & in infinitum. Ita enim ſol per totam æternitatem produceret ſemper nova lumina. Intellectus idem novas ſemper cogitationes; ignis idem novos ignes, &c. Quanquam non inde ſequeretur idcirco poſſibiles *v. g.* intellectiones omnes ab eodem intellectu produci poſſe: quomodo per proportionem quantitas hæc pedalis non continet partes quantitatis omnes poſſibiles, licet contineat poſſibiles in infinitum, ut ſequenti tractatu explicabitur. At nihilominus

Dico I. Cauſa univoca continet in ſuâ virtute activâ poſſibiles effectus omnes ejuſdem ſecum rationis; &, quantùm eſt de ſe, poteſt illos producere; unde conſequenter ignis *A.* poteſt producere ignes producibiles ab igne *B.* & ſic de aliis. Prob. Quia nihil impedit quominus id fiat; ut patebit ex ſolutione objectionum. Confir. Quia ignis *A.* poteſt concurrere cum igne *B.* ad productionem ignis, aut caloris *C.* Ergo ſic eoſdem effectus in ſuâ virtute activâ continent. Item calor *C.* productus totaliter ab igne *A.* poteſt directè & immediatè conſervari ab igne *B.* quod eſt in ipſum jugiter influere idem eſſe: ut habetur in Diſput. 3. cap. 1. Ergo illum effectivè in ſuâ virtute activâ continet. Certè poteſt ſaltem ſupernaturaliter aſſumi à Deo ad productionem ejuſdem effectus; ergo illum vir-

virtualiter in ſe continet, nihil enim dat quod non habet. Item, ex doctrinâ *de continuo*, cùm idem ignis ſit diviſibilis in infinitum in varios ignes, ſequeretur in quolibet igne, ſecundùm diverſas ipſius partes, contineri ſeries effectuum diverſorum ejuſdem rationis diverſas in infinitum; quod per ſe abſurdum eſt. Iam verò conſequenter

Dico II. Contra Thomiſtas. Idem effectus à diverſis cauſis ejuſdem generis, & ordinis dependere poteſt totaliter, ſeu totaliter produci viâ ſupernaturali. Prob. Quia nihil repugnat; ſiquidem effectus productus *v. g.* ab igne *A*, continetur idem, & ſub eadem perfectione in igne *B*. Ergo ſic poteſt produci ab iis, ſive ponantur diviſim, ſive conjunctim.

Notandumque eſt, hîc ſermonem eſſe maximè de cauſis univocis, quæ quidem, cùm ex naturâ ſuâ tales ſint, ut ſeſe mutuò juvent ad agendum, debent aliæ aliarum effectus in ſuâ virtute activâ continere. At

Dico III. Si duæ cauſæ ejuſmodi ponantur conjunctim, non poſſunt viâ naturali ſingulæ totaliter influere in eundem effectum. Prob. Quia duo ignes ſimul poſiti, naturaliter jungunt vires ſuas, ut faciant unam cauſam totalem, eamque fortiorem reſpectu caloris quem attingunt. Is enim cum tantâ intenſione, & in eâ diſtantiâ, ab alterutro igne ſolo non produceretur. Conf. Quod alioquin ex illis cauſis alterutra vel nihil ageret, vel certè actum ageret; nempe totum effectum eundem ſub eadem perfectione productum ab alterâ causâ, iterum produceret; quod fruſtra eſſet, nec debet admitti, ut infrà mox adhuc oſtendam.

Objic. Duo fines ſimul movere totaliter ſinguli

guli poſſunt ad aliquid agendum. Vt ſi quis velit ire Romam, tum viſendæ urbis, tum peragendi alicujus negotii gratiâ; ita ut alterutra ex illis rebus eſſet cauſa ſufficiens. Ergo à pari de causâ efficiente. ℞. *N. parit.* Nam illi fines movent tantùm pro noſtro libito. Item ℞. 2. Simul ſumptos fines illos, alio modo movere quàm diviſim. Ergo ſic uniuntur ad faciendam cauſam unam totalem, ſeu finem unum totalem.

Notabis verò hoc loco, quòd etſi agentia ejuſdem rationis ſimul poſita, de ſe vires ſuas naturaliter jungant ad faciendum unum agens totale; poſſe tamen hoc impediri per ſpecialem Dei concurſum ſimultaneum, quo ſingula ex iis agentibus determinentur ad eundem effectum totaliter producendum, juxta ſecundam aſſertionem.

Dico autem IV. Nec poſitæ etiam diviſim illæ cauſæ, naturaliter eundem effectum attingerent, ita ut qui jam productus eſt ab unâ causâ naturali, idem iterum ab aliâ causâ naturali, vel alio in loco, vel alio in tempore, naturaliter producatur. Prob. Quia licet abſolutè eundem effectum contineat in ſuâ virtute activâ, quatenus tamen ſubeſt determinationi Divinæ, reproducere illum non poteſt. Supponimus enim ex Diſput. 3. cap. 5. cauſam omnem creatam ſic dependere à primâ, ut effectum hunc numero attingere nequeat, niſi per illius liberam determinationem. At Deus pro ſuo libero decreto, ad majorem univerſi perfectionem, & ad ſuam bonitatem magis communicandam, nunquam determinat cauſas creatas ad eoſdem numero effectus; patetque experientiâ: nunquam enim videntur iidem canes, iidem equi, &c. Item, ſequeretur inde poſſe naturaliter eundem numero

effe-

effectum reproduci. Quod quidem *c.* 3. oſtendam iterum fieri non poſſe.

C A P. I I. *Solvuntur Objectiones.*

OBjic. 1. Quemadmodum iidem ſpecie effectus non procedunt niſi à diverſis ſpecie cauſis, ut equus ab equo, canis à cane, &c. Ita iidem numero effectus non poſſunt eſſe niſi ab eâdem numero cauſâ. Quod eſt contra primam aſſertionem. ℞. *N. paritatem*; quia nullus effectus ex ſuâ differentiâ individuali exigit produci ab hac tantùm, aut ab illâ numero cauſâ, ſiquidem etiam in omni ſententiâ, qui effectus producitur ab illo igne, idem produci poteſt à Deo, aut ab aliâ cauſâ univerſali.

Notandumque eſt conſequenter actiones activas totales; & realiter diſtinctas plures ſimul poſſe ad eundem numero effectum terminari.

Inſt. 1. Sequeretur ignem hunc qui poſſibiles omnes alios ignes in ſuâ virtute activâ contineat, eſſe virtutis infinitæ. *N. Conſ.* Illa enim ſolùm eſt virtus infinita quæ continet effectus poſſibiles ſe ſuperantes in perfectione eſſentiali in infinitum versùs maximum; quod Divinæ omnipotentiæ duntaxat convenit.

Inſt. 2. Effectus productus ab unâ cauſâ, per accidens duntaxat ab illâ dependeret; nec Petrus diceretur filius Pauli, niſi per accidens, nam perinde potuiſſet eſſe filius Ioannis; cùm tamen ſit à cauſâ per ſe, & non tantùm per accidens. ℞. Eo ſenſu dici à cauſâ per ſe, quòd illa per propriam virtutem agat. At nihilominus effectus creatus rectè dicitur per accidens tantùm pendere à cauſâ creatâ, cùm eſſentialiter à Deo duntaxat dependeat, quatenus non poteſt non eſſe dependenter à Deo. Item, poteſt eſſe à Deo

ſolo, illique eſt per accidens quod ſit potiùs à tali causâ creatâ, quàm ab aliâ; nam illud pendet tantùm à determinatione Divinâ, ut ſuprà dixi.

Inſt. 3. Color unus ſpecies viſibiles ab alio ſimili colore producibiles non continet, nec ſpecies viſibilis hujus numero coloris eſt ab ipſo per accidens; alioquin non eſſet potiùs repræſentativa hujus, quàm alterius; cùm tamen color ſit de genere illorum agentium, quæ mutuò ſeſe juvant; ſic enim plura viſibilia ejuſdem rationis fortiùs movent potentiam viſivam. ℞. Speciem viſibilem habere ex modo eſſendi ſibi proprio, quòd ſit potiùs repræſentativa hujus coloris quàm alterius; etſi perinde ab alio produci poſſet. Suppono autem ea quæ jam toties dixi de modo eſſendi, ex Metaph.

Inſt. 4. Idem poſſet ſeipſum reproducere, ſaltem ſupernaturaliter, ſiquidem continet in ſuâ virtute activâ effectus omnes poſſibiles ejuſdem ſecum ſpeciei. Atqui falſum conſequens. Nam debet eſſe diſtinctio producentis & producti, inter quæ etiam eſt relatio. Et verò, quomodo alioquin in Divinis Pater producens Filium, diceretur producere aliam à ſe perſonam? ℞. De fide eſt, in Deo tres de facto eſſe perſonas diſtinctas, non eandem reproductam. ℞. 2. Sequeretur ſolùm aſſertionem à nobis poſitam non valere, niſi poſitâ illâ conditione, ubi nimirum poteſt eſſe diſtinctio producentis & producti. At nihilominus ſic poſſet præterea eſſe cauſa ſui ipſius mediatè ſaltem, quatenus poſſet ignis *A* reproduci ab igne *B*, quem ignis *A* jam produxiſſet. Item, tam poſſet illud præſtare immediatè, quàm mediatè. Quanquam

Notabis, quòd ignis *A* non poſſet ſeipſum reproducere, niſi ſuppoſitâ materiæ propriæ repro-

ductione per creationem à Deo, in eâ ſententiâ quæ docet creaturam nequidem inſtrumentaliter creare poſſe; & ſic ignis ille *A* non poſſet adæquatè ſaltem ſeipſum reproducere.

Objicies conſequenter 2. Contra ſecundam aſſertionem de effectu qui ſupernaturaliter procederet à duabus ſimul cauſis totalibus. Sequeretur inde ſimul non eſſe cauſas totales; quia cauſa totalis excludit conſortium alterius; atqui quando ſupponuntur duæ cauſæ, conjunctim ſaltem, influere ſimul totaliter in eundem effectum, una non excludit conſortium alterius; & ſic definit eſſe cauſa totalis. ℞. Non deſinit eſſe cauſa totalis ex eo præcisè quòd agat conjunctim cum aliâ; ſed tantùm ex eo quòd cum aliâ conjungat vires ſuas ad agendum perfectiori modo.

Inſt. 1. Sequeretur effectum pendere totaliter ab unâ ex illis cauſis, & ſimul non totaliter, quia penderet quoque ab aliâ, & quidem per ſe. ℞. ſic per ſe, & multoties totaliter penderet.

Inſt. 2. Non poſſunt eſſe plures cauſæ formales totales ejuſdem corporis naturalis conſtitutivæ. *C.* Ergo nec plures totaliter effectivæ. *N. parit.* Nam & de facto ſunt plures totales effectivæ ordinis diverſi, nec deſtruunt unitatem effectus; quo pacto plures formæ ſubſtantiales deſtruunt unitatem eſſentiæ & corporis naturalis ejuſdem.

Inſt. 3. Sequeretur in iis cauſis eſſe virtutem eandem productivam; quia unum & eundem formalem terminum haberent. *N. ſequelam iſtam*; ſunt enim duæ numero virtutes, ob multiplicitatem ſubjectorum, quæ tamen virtutes ſunt ad eundem terminum.

Inſt. 4. Sic idem effectus productus ab unâ

cauſâ, reproduceretur ab aliâ, ſicque ageretur actum. *C. Totum.* Atqui repugnat rem eandem ita reproduci. *N.*

CAP. III. *De Reproductione.*

PLatonis error fuit, quemadmodum legere eſt apud D. Aug. *lib.12. De Civit. Dei c.* 13. peracto magno anno, quem circiter quadraginta annorum noſtrorum millibus definiebat, ſyderibus omnibus eundem inter ſe ordinem ac ſitum retinentibus, redituras eaſdem omnino rerum omnium generationes, eundemque rerum omnium ſtatum. Sed hæc nullo nituntur rationis fundamento, ſuntque fidei Chriſtianæ contraria; quare veritatem nullam habere poſſunt.

Quæſtio ſolùm eſt, an res eadem jam producta; quæ tamen eſſe deſiit, fuitque etiam annihilata prorſus; item, an res nondum corrupta, adhucque exiſtens, poſſit iterum reproduci.

Certumque eſt ex præcedenti doctrinâ, ſatiſque probatur ipsâ experientiâ, res eaſdem quæ productæ ſunt, iterum ſimul viâ naturali de facto non reproduci; neque etiam, ut loquitur Ariſtot. à privatione regreſſum fieri ad habitum; ubi ſermo eſt de privatione quæ potentiam excludit ſimul cum actu; quemadmodum habetur in Logicâ *Diſput.* 2. *cap.* 6. Quomodo res mortua, ſibi nunquam per vires naturæ reſtituitur. Quod enim ajunt de Pelicano pullos ſuos revocante ad vitam, proprio ſanguine illos aſpergendo, fabula eſt; quanvis illo exemplo utantur SS. PP. in myſteriis fidei explicandis; aut ſi reviviſcunt (quod de Phœnice pariter loquuntur Poëtæ) non iidem numero reviviſcunt. At

Dico I. Res corrupta, putà mortuus homo, poteſt

poteſt idem numero Divinâ virtute reproduci & reſurgere. Prob. Quia nihil implicat; ſicque eſt de fide mortuorum reſurrectio.

Notabis tamen in ejuſmodi corruptione rerum naturalium, remanere ſemper materiam primam; nec in morte hominis deſinere aut materiam, aut animam, quæ immortalis eſt, ſed tantùm exiſtere ſeparatim à corpore. Quod ſi tum corpus, tum anima illa, inquiunt Durandus & Toſtatus *in cap. 2. Matth. q.*238. penitus annihilaretur, reproduci eadem numero non poſſet. At

Dico II. Hæc Durandi & Toſtati ſententia vulgò cenſetur erronea contra fidem. Neque verò implicat ullam contradictionem, ſi res annihilata reproducatur; quandoquidem non eſt de illius eſſentiâ, ut ſemel tantùm exiſtat; quo pacto per proportionem non eſt de illius eſſentiâ, ut in uno tantùm loco exiſtat, & non in variis ſimul; quod Chriſtiana fides docet de Chriſti corpore in Euchariſtiâ. Item, ſic habet D. Auguſt. *Serm.* 19. *de Verbis Apoſt.* Si in nihilum rediremus, facere poſſet Deus ut eſſemus; ſicut fecit nos eſſe, cùm antea non eſſemus; non enim alterum altero eſt difficilius. Præterea verò, contra Thomiſtas,

Dico III. Res quoque nondum corrupta, & adhuc exiſtens poteſt Divinâ virtute reproduci. Probatur eâdem ratione, quâ præcedens aſſertio; quia nihil repugnat; nec difficiliùs eſt Deo reproducere quod jam fuit, aut actu exiſtit, quàm illud quod nunquam fuit. Item, ſic rectè ſolùm explicari poteſt quemadmodum de facto Chriſti Domini humanitas fiat verè & ſubſtantialiter præſens tum in cœlo, tum adeò multiplici in loco ſub ſpeciebus Euchariſticis.

Objic. Quod jam exiſtit, non eſt ampliùs in potentiâ ad *eſſe*: Ergo nec ampliùs producibile: ergo produci, aut reproduci non poteſt. *Diſt. Ant.* Quod jam exiſtit, non eſt ampliùs in potentiâ naturali ad *eſſe*, nec poteſt naturaliter reproduci. *C.* Non eſt in potentiâ obedientiali ad eſſe iterum, ſeu non habet reproducibilitatem obedientialem. *N.*

Inſt. 1. Quod producitur, aut reproducitur, tranſit de *non eſſe* ſui ad *eſſe* ſui: atqui hoc non poteſt convenire illi rei quæ jam eſt exiſtens, ut tranſeat de *non eſſe* ſui ad *eſſe* ſui; quia non habet *non eſſe* ſui: ergo non poteſt illi convenire ut reproducatur. ℞. Non habet *eſſe* ſui reproductum, quanvis habeat ſimpliciter *eſſe* ſui jam productum.

Inſt. 2. Non poſſet aſſignari ullus terminus novæ reproductionis, per quam idem *v. g.* Petrus iterum exiſteret: quia ex parte Petri nulla eſſet realiras de novo producta. ℞. Vt primæ productionis terminus eſt Petrus in rerum naturâ de novo exiſtens; ſic iteratæ productionis terminus eſt idem Petrus, ut iterum de novo exiſtens; qui proinde hoc pacto ſit multiplex virtualiter, & multis æquivalens; ut dicitur, ubi de corpore eodem in multis locis replicato.

Inſt. 3. Petrus bis exiſtens non eſſet idem Petrus. Ergo ſic eſſet idem, & ſimul non idem. *Prob. Ant.* Quia quod eſt bis exiſtens, eſt conſequenter multiplicatum, & multa. Ergo non eſt idem. Et verò quod bis numeratur, non eſt niſi multiplex. ℞. Ad id ſufficit virtualis multiplicitas; idemque omnino dicendum eſt de corpore Chriſti Domini in Euchariſtiâ replicato.

Inſt. 4. Idem ſimul eſſe poſſet præteritum,

&

& præſens; quod repugnat; nam præteritum non poteſt non eſſe præteritum: ergo non poteſt eſſe præſens. ℞. Idem poteſt ſimul eſſe præſens, & præteritum diverſo reſpectu, & ratione iteratæ productionis; quo pacto etiam diximus fieri virtualiter multiplex.

Inſt. 5. Illa rei producibilitas, aut potentia obedientialis, vel eſſet finita, vel infinita. Neutrum dici poteſt. Non enim eſt infinita; quia ſequitur ad eſſe creatum: nec finita, quia tam millies & in infinitum reproduci à Deo poſſet, quàm ſemel. ℞. Non eſſe infinitam abſolutè: ſed tantùm reſpectivè ad omnipotentiam Divinam, cujus viribus reproduci in infinitum poteſt.

Notandum verò eſt, ex rebus producibilibus, alias eſſe permanentes, quæ videlicet habent ſuum *eſſe* totum ſimul; alias autem ſucceſſivas, quæ videlicet non habent eſſe ſuum, niſi per partes poſt partes; cujuſmodi ſunt motus & tempus; quæ propriam etiam producibilitatem non habent; ſiquidem, ut ſuppono, propriam non habent entitatem. Item

Not. 2. Ad unitatem numericam motus requiri unitatem temporis; qui enim motus fit diverſis temporibus, ille neceſſariò eſt multiplex. Quomodo & unitas numerica temporis, ut ſuppono, petitur à tali virtuali parte Divinæ æternitatis, aut temporis imaginarii cui reſpondet. Quare his ſuppoſitis,

Dico IV. Motus idem numero qui præteriit, reproduci non poteſt. Probatur. Quia eidem tempori ampliùs reſpondere non poteſt; cùm etiam idem numero tempus redire ampliùs nequeat; quia non poteſt reſpondere iiſdem partibus virtualibus æternitatis Divinæ; aut

tem-

temporis imaginarii; quod ſupponitur redire non poſſe.

CAP. IV. *An ab eâdem cauſâ poſſint eſſe contrarii effectus.*

CErtum eſt materiam primam in ſuo genere, naturaliter fieri cauſam diverſorum corporum naturalium, diverſas formas ſubſtantiales in ſe ſucceſſivè recipiendo. At forma nulla ſive ſubſtantialis, ſive accidentalis naturaliter tranſire poteſt de ſubjecto ad ſubjectum; aut de novo ſubjectum aliquod, ſaltem totale informare; quia per ſuum eſſendi actum determinatur ſemper ad hoc numero ſubjectum, dixi *totale ſaltem*; ſic enim anima novas ſubinde partes materiæ, quæ per nutritionem aggenerantur, de novo informat. Item, hoc habet omnis forma, ut non poſſit diverſos effectus formales communicare ſuo ſubjecto; ſic enim albedo non poteſt facere niſi album. At certum eſt 2. Finem eundem poſſe fieri cauſam contrariorum effectuum. Nam propter ſanitatem poteſt quis vel deambulare, vel quieſcere. Quod autem ſpectat ad cauſam efficientem,

Dico I. Cauſa libera poteſt exercere contrarias operationes circa idem objectum, ſaltem ſucceſſivè; poteſt enim ex diverſis motivis rem eandem tum amare, tum odiſſe.

Dico II. Cauſa naturalis univerſalis, ut ſol, contrarios effectus naturales producit, pro diverſâ diſpoſitione ſubjecti. Ita enim indurat lutum, & emollit ceram.

Dico III. Cauſa omnis per ſe alicujus effectus, poteſt per accidens eſſe cauſa contrarii. Sic ignis ut abſens dicitur eſſe cauſa congelationis. Sic balnea calida, per accidens dicuntur refrigerare

gerare ſanguinem, poros corporis reſolvendo, unde ſpiritus interni diffluant. Secùs autem contingit ex balneis frigidis.

Dico IV. Cauſa naturalis neceſſaria & particularis, agens ex eodem principio, tum ex eodem fine, reſpectu ejuſdem aut ſimilis materiæ eodem modo diſpoſitæ, non poteſt eſſe cauſa contrariorum effectuum. Prob. Quia ſic idem manens idem, ſemper facit idem.

DISPVTATIO VII. DE CAVSA FINALI.

CAP. I. *Natura cauſæ finalis.*

DIco I. Cauſa finalis ſeu finis, eſt id cujus gratiâ aliquid vel eſt, vel fit. Aut ſi lubet, eſt id propter quod agens operatur. Hæc enim ſunt de ratione *finis*, tum ut propter ſe appetatur, tum ut alia appetantur & fiant propter ipſum.

Quæ autem ſunt finis aliæ proprietates, & diviſiones, illæ jam traditæ ſunt in Morali.

Dico II. Finis eſt vera & realis cauſa. Ita Ariſt. enumerat quatuor genera cauſarum realium & phyſicarum, inter quas eſt finis. Nam verè & propriè illud eſt cauſa, à quo poſitivè dependet effectus: ſic autem *finis* cauſa eſt cur fiat effectus. Quâ ratione paratur medicina, ut obtineatur ſanitas; diſponitur materia ut fiat compoſitum naturale, &c. Quod quidem compoſitum naturale generatur etiam à naturâ, tum propter bonum univerſi, tum propter alia quædam particularia bona inferenda, pro intentione authoris naturæ.

Objic.

Objic. Eſt de ratione cauſæ realis, ut ſit principium influens eſſe in aliud. Atqui *finis* non eſt principium; nam finis & principium opponuntur, ſiquidem principium eſt quid primum, finis autem eſt terminus & quid ultimum. ℞. Finem ordine executionis eſſe quidem ultimum, quo pacto *v. g.* ſanitas per deambulationem acquirenda non exiſtit, niſi factâ deambulatione. At in intentione eſt quid primum, neque enim ſic agens operatur, niſi ex amore finis obtinendi; quamobrem ab hujuſmodi fine incipit motus omnis, ut in eo tandem quies habeatur.

Inſt. 1. Quod non exiſtit à parte rei, non poteſt dici principium influens *eſſe* in aliud. Atqui finis non exiſtit à parte rei, quando movet cauſam efficientem ad agendum: ergo. *Diſt. Ma.* Quod non exiſtit neque in ſe, neque in alio. *C.* At finis cauſans exiſtit ſaltem intentionaliter in mente ſeu cognitione operantis propter finem, unde alliciat voluntatem ad ſui proſecutionem. Iſtudque eſt proprium cauſæ finalis, ut hoc ſolùm modo exiſtens cauſare actu poſſit.

Inſt. 2. Solet eſſe relatio in cauſa ad effectum. Atqui *finis* dum cauſat, non exiſtit; nec proinde poteſt referri ad effectum. ℞. Non eſt de ratione cauſæ cujuſcunque ut referatur ad effectum; quod in Metaph. *De Relatione* oſtenditur de primâ causâ, & de fine ultimo; cujus proprium eſt ut aliorum ad ſe relationes terminet, non autem ut referatur, ſeu ordinetur ad aliud, niſi extrinſecè, & ſecundùm rationem: puta quando quis per amorem concupiſcentiæ ordinat Deum ad ſe, tanquam proprium ſibi bonum.

Notandumque eſt, finem eſſe primam cauſarum *in ordine intentionis*; quia cauſa efficiens non

agit

agit niſi propter finem obtinendum, & ab eo mota. Quanquam

Not. 2. Finem ſumi non tantùm *ut obtinendum*, ſed etiam *ut obtentum*; quo in caſu eſt objectum gaudii & fruitionis; alioquin ut obtinendus, eſt objectum deſiderii, &c. Item

Not. 3. Eundem dici ultimum *in ordine executionis*, qui primus eſt *intentione*, ut ſatis patet ex dictis. At

Dico III. Effectus cauſæ finalis ſunt: Primò, movere cauſam efficientem ad proſecutionem ſui. Item, cauſare executionem mediorum, ut ipſe finis obtineatur. Quamobrem finis cauſat media, ipſique media cauſant mutuò finem, ſed in genere diverſo: ut quando ſanitas obtinenda movet ad parandam medicinam, quæ in genere cauſæ efficientis cauſat ipſam ſanitatem. Item, finis officium eſt terminare tandem & ſiſtere motum appetitus, ipſum ſatiando, unde & appellatur *finis.*

CAP. II. *Quomodo finis moveat ad agendum.*

S*Uppono* 1. Quod obſervavi in morali, ex agentibus propter finem alia eſſe cognitione prædita; alia autem non cognoſcitiva. Item, ex illis alia finem intendere, quod eſt ex cognitione ſeſe ad illius proſecutionem liberè determinare; alia autem ad finem non tendunt, niſi cum prædeterminatione ad unum; ut agentia naturalia. At

Suppono 2. Rationem finis conſtitutivam in ratione cauſæ finalis eſſe *bonitatem*; quia bonitas ſola eſt illud quod movet appetitum ad ſui deſiderium & proſecutionem. Illa autem bonitas non movet, niſi cognita; nam *ignoti nulla cupido*. Quare bonitas finis ad hoc ut moveat

cau-

cauſam efficientem, debet in eâ priùs exiſtere *ſecundùm eſſe intentionale*, ut ajunt; id eſt, ratione cognitionis per quam repræſentetur ut amanda. Notandumque eſt conſequenter bonitatem illam cõſiderari, tum ſecundùm *eſſe reale*, nempe ſecundùm illud eſſe quod habet reipsâ; tum ſecundùm *eſſe intentionale*, id eſt, ſecundùm *eſſe cognitum* quod habet in causâ ipſius proſecutivâ. Item,

Suppono 3. Diſtinguendum eſſe hoc loco duplex genus motionis; altera enim eſt *phyſica*, & propriè dicta, ubi ſcilicet imprimitur vel motus localis, vel qualitas activa; quá ratione dicimus inſtrumentum moveri à causâ principali. Altera verò huc ſpectans, eſt duntaxat *metaphorica*, quæ conſiſtit in amore & deſiderio quo res appetibilis voluntatem ad ſe allicit. Atque his ſuppoſitis,

Dico I. Ratio conſtitutiva *finis* in actu primo ad finalizandum, eſt bonitas ſecundùm eſſe reale: vel ſi lubet, bonitas finis non cauſat, aut movet, niſi ſecundùm eſſe reale. Prob. Quia finis non cauſat niſi ſecundùm illud eſſe quod agens obtinere intendit, quomodo *v. g.* ægrotus ſumendo medicinam, ſolam intendit ſanitatem, non autem ipſius duntaxat ſanitatis *eſſe* intentionale, ſeu *eſſe* per cognitionem apprehenſum.

Dico enim II. Apprehenſio finis in eo caſu, eſt tantùm conditio requiſita ad hoc ut bonitas finis moveat voluntatem; ſiquidem, ut ajebam, *ignoti nulla cupido*. Quare

Notabis, poſſe quidem voluntatem moveri à bonitate finis, tam ſecundùm *eſſe* ipſius reale, quàm intentionale; ſed diverſo ſenſu accipiendum illud eſt. Quia nimirum à bonitate movetur

vetur formaliter ſecundùm *eſſe* ipſius reale; verùm ab ipsâ ſecundùm *eſſe* intentionale non movetur, niſi quatenus illud eſſe intentionale ſeu apprehenſum, eſt conditio per quam voluntati applicetur bonitas objecti.

Objic. Si bonitas finis cauſat ſecundùm eſſe ſuum reale; ſequetur finem eſſe cauſam & effectum ſui ipſius ſecundùm entitatem ſuam realem. *Diſt.* Sub eodem reſpectu. *N.* Sub diverſo. *C.* Sic enim ſanitas movet ægrotum ad ſumendam medicinam, quæ ſanitatem ipſam efficienter attingat.

Inſt. 1. Dum finis cauſat, nullum habet *eſſe*, niſi intentionale, neque enim ſanitas quam intendit æger ſumendo medicinam, alio modo exiſtit quàm in illius mente. Ergo finis ille tunc non cauſat, niſi ſecundùm *eſſe* intentionale, ſeu ſecundùm *eſſe* cognitum quod habet in mente agentis. Nihil enim cauſat, niſi ſecundùm illud eſſe quod habet quando cauſat. ℞. Finem dum cauſat, habere *eſſe* objectivum, quod eſt reale ſaltem potentiâ; & ſecundùm illud dici cauſam actu. In quo differt ab aliis cauſarum generibus, quæ ad cauſandum requirunt actualem exiſtentiam ſecundùm eſſe ſuum reale.

Inſt. 2. Sæpe illud quod impoſſibile eſt, nihilominus movet voluntatem actu, ut quando quis deſiderat montes aureos, &c. Ergo ad rationem finis non requiritur ut moveat ſecundùm eſſe reale, ſed tantùm ſecundùm eſſe intentionale. ℞. In eo tamen caſu movet etiam bonitas ſecundùm eſſe reale, quod tale ſaltem exiſtimetur. Quanquam ubi falsò per cognitionem repræſentatur, tunc dicitur eſſe deſiderium *boni* ſolùm *apparentis*.

Inſt. 3. Ratio formalis per quam finis exercet

cet propriam cauſalitatem ſeu finalizationem, illa eſt quæ actum voluntatis circa finem ſpecificat. *C.* Atqui ſpecificatur actus voluntatis circa finem diverſo modo, prout variis modis repræſentatur apprehenditurque; ſic enim finis aliquis per ſe honeſtus, ubi apprehenditur tanquam turpis, facit ut actus circa illum ſit turpis. Ita bonum, quando repræſentatur vel ut præſens, vel ut abſens, cauſat actum vel amoris, vel deſiderii, &c. Ergo eſſe repræſentativum eſt ratio formalis per quam finis exercet ſuam cauſalitatem, &c. ℞. Diverſitatem illam ſpecificam non oriri niſi ab objecto tanquam à ratione formali: quanquam dicatur quoque oriri à diverſâ cognitione ipſius repræſentativâ, tanquam à conditione objectum ipſum diverſo modo applicante & repræſentante.

Notabis verò 1. Inſtinctum naturalem in quibuſcunque viventibus, aliud nihil eſſe, quàm iſtiuſmodi *eſſe cognitum*, ſeu cognitionem boni convenientis, cum inclinatione ac determinatione appetitus ad ipſum proſequendum; ubi agitur de fine proſecutionis. Alioquin ubi res tanquam diſconveniens repræſentatur, fit fuga; tamque eſt naturaliter determinatus appetitus ad fugam mali, quàm ad proſecutionem boni.

Notandumque eſt 2. Brutas animantes non operari niſi ex inſtinctu. Sicque ex naturali inſtinctu hirundines eodem modo ædificant nidos; eodem modo ab apibus conſtruuntur favi, & mella in iis congeruntur, &c. Sed

Not. 3. Minùs perfectum eſſe operari ex inſtinctu, quàm ex ratione & libertate; licet *per accidens* interdum aberret ratio & libertas. Prob. Quia modus operandi naturæ intelligentis proprius, debet ex naturâ rei eſſe perfectior

quàm

quàm ille qui brutis animantibus convenit. Et verò etiam de ſe perfectiùs eſt agere ex cognitione circunſtantiarum, & cum dominio in ſuas operationes, quàm ex ſolâ neceſſitate & cognitione imperfectâ.

Notabis autem, Brutas animantes quæ ſolùm agunt ex inſtinctu, tum res etiam inanimatas quæ cognitione ſunt deſtitutæ, nec tendunt ad finem, niſi per qualitates naturaliter inſitas, agere nihilominus propter finem cognitum, & liberè intentum, ſaltem ab alio, nempe à Deo, ſub cujus directione agunt. Quamobrem hoc pacto vulgò ajunt, *opus naturæ eſſe opus intelligentiæ*, nec agere cauſas naturales, niſi motas à Deo, in ordine ad gloriam ipſius, quemadmodum explicui in Philoſophia morali.

PHY-

PHYSICÆ VNIVERSALIS
PARS SECVNDA.
TRACTATVS VNICVS
De proprietatibus corporis naturalis.

PRÆFATIO.

PRæter *intrinſeca ſeu eſſentialia principia, tum præter extrinſeca, ſuas habet proprietates diverſas corpus naturale.*

Ac primò quidem in eo eſt quantitas, unde reddatur formaliter extenſum per partes ab invicem ſeparabiles, &c. Item, circa illud conſiderari ſolet finitudo, locus connaturalis, motus & duratio. Sed illarum omnium proprietatum per ſe notiſſima, & maximè intrinſeca eſt Quantitas; *cujus naturam ut certâ methodo inveſtigem;*

Suppono 1. *Quantitatem hic ſumi pro extenſione oppoſitâ indiviſibili, quod videlicet, ex definitione Mathematicorum, nullam habeat extenſionem in longum, latum, aut profundum.*

Alia autem eſt extenſio formalis, *alia* virtualis. *Formalis extenſio dicitur, quæ propria eſt rerum corporearum, ſeu per quam ad diverſas loci partes extenduntur diviſibiliter ſecundùm diverſas ſui partes, eaſque impenetrabiles, & ab invicem ſeparabiles. Atque hujuſmodi quidem extenſionem vulgo appellant* quantitatem molis, *ſeu extenſionem* quantitativam; *tum illius partes ſimiliter vocant* formales, & quantitativas. *Contrà verò extenſio virtualis, cujuſmodi reperitur in ſubſtantiis ſpiritualibus, ut in Angelo, eſt ea per quam toti ſpatio, ſingulisque ipſius partibus totus v. g. ipſe Angelus indiviſibiliter coëxiſtit; id eſt, totus in toto, & totus in qualibet parte. Etſi enim Angelus partes non habet, ea tamen vis ejus eſt, ut ſecundùm ſubſtantiam ſingulis totius ſpatii partibus coëxiſtat, ſeu correſpondeat. Quam ob cauſam dicuntur in illâ extenſione eſſe partes virtualiter, propter æquivalentiam cum partibus quantitativis, ad coëxiſtendum cum ſpatio. Quanquam illæ partes virtuales non exiſtunt actu, nec complentur in ratione partium ejuſmodi* vir-

virtualium, niſi per actualem coëxiſtentiam quam habent cum variis ſpatii partibus. Item,

Suppono 2. *Ex Metaphyſica* Tract. I. Diſp. 8. c. 3. Vbi de Categoria Quantitatis. *Suppono, inquam, Quantitatem in communi vulgo illud dici, quod eſt diviſibile in partes; continetque ſub ſe tanquam ſpecies quaſdam, tum Quantitatem continuam, tum diſcretam.*

Continua eſt, inquit Ariſt. quæ habet partes communi termino copulatas: id eſt, cujus partes ad invicem ita cohærent, ut omnes eundem terminum, ſeu extremum idem habeant; quemadmodum poſtea ſecundum noſtram ſententiam interpretabimur. Vel ſi lubet, Quantitas continua eſt, cujus extrema ſunt idem. Quo pacto v. g. *baculus dicitur aliquod continuum, quia ejus extrema ſunt idem lignum, non quidem indiviſibiliter, ſed diviſibiliter & continuativè; nec faciunt plura ligna actu diſtincta. Contra autem, quantitas diſcreta partes habet actu ab invicem ſub propriis terminis diſtinctas; ut numerus; cujus naturam jam proſecutus ſum in Metaphyſicâ, loco citato. At*

Not. I. *Omnem illam quantitatem eſſe vel* permanentem, *vel* ſucceſſivam. *Succeſſiva eſt, cujus partes nullæ ſimul coëxiſtunt, ſed tantùm alia poſt alias, ut in* motu, *& in* tempore; *quæ ſunt ſpecies quantitatis continuæ ſucceſſivæ; nam alioquin* oratio, *eſt quantitas ſucceſſiva diſcreta.*

Quantitas continua permanens ea dicitur, cujus partes ſunt ſimul. Vt enim in tempore prima hora non exiſtit ſimul cum ſecunda, ideoque vocatur quantitas ſucceſſiva; ita ex oppoſito lignum v. g. *dicitur habere quantitatem permanentem, quia partes ejus ſimul eodem tempore coëxiſtunt.*

Notabis *autem 2. Eam eſſe quantitatem rerum corporearum propriam, loci repletivam cum excluſione corporis ab eodem loco; per quam etiam fiunt menſurabiles, habenſque diviſibilitatem in partes ab invicem ſeparabiles, cum extenſione in longum, latum, & profundum, quæ eſt trina corporis cujuſcunque naturalis dimenſio; quam vulgò appellant Quantitatem* molis.

Notandumque *eſt conſequenter, Quantitatem hanc dividi in tres ſpecies. Prima eſt* linea, *quæ definitur extenſio in longum duntaxat. Secunda eſt* ſuperficies, *ſeu extenſio in longum ſimul & in latum. Tertia eſt* corpus,

trinam complectens dimenſionem; eſt enim extenſio in longum, latum, ſimul & profundum. Quo loco animadvertes, corpus *ſumi non tantùm pro ſubſtantiâ corporeâ, aut pro parte materiali animalis, ut quando dividimus hominem in* corpus & animam, *ſed etiam pro hac tertiâ ſpecie quantitatis, quæ nimirum eſt aliqua entitas accidentalis. Item*

Not. 3. *Tres illas ſpecies Quantitatis eſſe diſtinctas inter ſe, ſaltem formaliter: Quia diverſas habent definitiones. Non autem diſtinguuntur realiter; quia fruſtra foret illa realis diſtinctio, nec probari ullâ ratione poteſt. Etſi enim ſpecies diſtinctæ quæ idem genus participant, habeant ſæpe realem inter ſe diſtinctionem, puta ſpecies arborum, aut animalium; illud tamen verum eſt tantùm de iis quæ propriam habent entitatem; at linea* v. g. *aut ſuperficies, non eſt ens propriâ entitate, ſed eâ duntaxat entitate quæ communis eſt* corpori, &c. *Nec definitio unius ex illis ſpeciebus quantitatis, ingreditur definitionem alterius* formaliter, *ſed tantùm* materialiter; *ut cùm dicimus, ſuperficies eſt extenſio in longum & latum, &c.*

Ac diſputatio quidem ſolùm eſt hoc loco de hoc genere Quantitatis, per quam ſcilicet corpus naturale denominatur aut Quantum, *aut* Continuum.

DISPV-

DISPUTATIO I.

De Quantitate propria Corporis naturalis.

CAP. I. *Diſtinctio, & Subjectum hujus Quantitatis.*

DIco I. Quantitas corporea, ſeu quantitas molis, eſt entitas accidentalis realiter diſtincta à ſubſtantiâ. Sic Ariſt. 1. Phyſ. ubi contra Parmenidem & Meliſſum, qui volebant omnia eſſe unum ens; oſtendit ſubſtantiam & quantitatem eſſe ſaltem duo entia. Dicamque poſteà, quemadmodum in rarefactione producatur de novo, ſaltem extenſio localis aliqua realiter diſtincta. Probatur aſſertio, ex doctrinâ Fidei, de V. Euchariſtiæ Sacramento. In eo enim remanet quantitas panis & vini, deſtructâ ipſius tum panis, tum vini ſubſtantiâ: ergo realiter diſtinguitur. Quæ enim forma poteſt ſeparatim à ſubjecto ſuo exiſtere, neceſſe eſt ut dicatur eſſe entitas ab eo realiter diſtincta; alioquin idem realiter ſine ſeipſo ſecundùm eandem realitatem non poteſt aut deſtrui, aut conſervari; ut patet. *Reſpondent Nominales:* Eam quæ remanet, eſſe propriam albedinis & aliorum accidentium quantitatem, ab iis realiter indiſtinctam. *Contrà eſt.* 1. Quia explicari non poſſet unde illa accidentia tantam, & tam conſtantem unionem inter ſe retineant, ut ad motum unius, moveantur & alia, niſi dixerimus illud ex eo fieri, quòd in eádem communi quantitate realiter diſtinctâ, tanquam in ſubjecto inhæreant, quo mediante prius uniebantur propriæ ſubſtantiæ. 2. Calor

v. g. qui de novo producitur in Euchariſtiâ, ſic conſequenter produceretur naturaliter extra omne ſubjectum, ſi non præſupponeretur quantitas ipſius receptiva; quod aliàs refutavimus. 3. Cùm illa accidentia ſint ſimul loco, ſequeretur multas quantitates naturaliter penetrativè ſimul poni; quod repugnat: Quia jam oſtenſurus ſum, omnem corporum impenetrabilitatem naturalem oriri à quantitate. Et verò, quidni conſequenter ſacræ hoſtiæ ſimul eſſe poſſent penetrativè? Hæc doctrina eſt communis Theologorum contra Nominales, quia myſteriis Divinæ Fidei explicandis ſola videtur conſentanea.

Dico I I. Quantitatis ſubjectum receptivum non eſſe totum à partibus collectivè ſumptis realiter diſtinctum. Nam in parte ſuperiori hujus Phyſicæ, rejecimus illam ſententiam de Toto realiter à partibus ſimul & collectivè ſumptis diſtincto.

Objic. Quantitas *Toti* ſuam tribuit denominationem. Sic enim *homo v. g.* vel equus denominatur quantus, &c. Ergo Quantitas *Toti* ejuſmodi inhæret. *Prob.* Quia accidentia non tribuunt ſuam denominationem, niſi illi ſubjecto cui inhærent. ℟. Satis eſt ut inhæreant *Toti* inadæquatè, ſeu ſecundùm aliquam ipſius partem: quo pacto homo denominatur *ſciens* ab habitu ſcientiæ ſoli animæ inhærente. Atque ita homo denominatur *Quantus*, à quantitate illi ſecundùm materiam inexiſtente.

Item, nec materiæ ſimul & formæ ſubſtantiali tanquam ſubjecto inhæret quantitas. Prob. Cùm enim forma ſubſtantialis ſit penetrativè ſimul cum materiâ cui unitur, ſequeretur duo quanta ſimul eſſe naturaliter penetrativè.

Conſ.

Conf. 1. Quia in homine anima rationalis, quæ de ſe eſt incapax effectus formalis qui tribuitur à quantitate, illam in ſe recipere non poteſt; ergo ſic quantitas de ſe inhæret ſoli materiæ. Conf. 2. Quia eadem quantitas, eademque alia accidentia quæ erant in homine, vel in equo corrupto, remanent, formâ hominis, aut equi recedente. Quo quidem ex loco, & ex ſuperiori ſimul doctrinâ,

Colligimus 1. Accidentia illa non eſſe niſi in materiâ tanquam in ſubjecto receptivo: neque enim alia ratio afferri poteſt, cur in corruptione totius, accidentia illa remaneant, niſi quòd remaneat ſemper eorum ſubjectum, nempe materia prima: alioquin pereunte ſubjecto, perennt illius accidentia.

Collig. 2. Alia accidentia non inhærere materiæ niſi mediante quantitate, cui immediatè uniuntur.

Collig. 3. Formam ſubſtantialem materialem non fieri extenſam formaliter & proximè diviſibilem, niſi ex adhæſione quantitatis, quatenus videlicet recipitur in materiâ ſic formaliter extenſâ & diviſibili. Item

Collig. 4. Accidentia quoque alia non reddi quanta, niſi prout recipiuntur in ipsâ quantitate, quæ ſuos effectus formales tam multiplici hac ratione tribuat.

CAP. II. *Natura & formalis effectus Quantitatis.*

SVppono ſubſtantiam materialem, tum accidentia omnia materialia ſecundùm ſuam entitatem habere partes, ſeu poſſe dividi in partes, quas ideo vocant *entitativas. Prob.* Quia ſubſtantia *v. g.* linea, exiſtens ſub hac quan-

titate bipedali, non eſt tota indiviſibiliter ſub qualibet ejus parte aſſignabili : ergo tantùm diviſibiliter, & pars ſub parte : ergo habet partes. Quod eſt contra Thomiſtas, qui docent in materiâ non eſſe ullam partium rationem niſi per quantitatem. Certè poteſt Deus deſtruere partem ſubſtantiæ quæ eſt ſub parte *A* quantitatis iſtius, conſervatâ illâ parte quæ eſt ſub parte *B* ejuſdem quantitatis : ergo in eâ ſubſtantiâ ſecundùm ſe eſt pars & pars; diſtinguiturque ſubſtantia capitis à ſubſtantiâ pedis, &c. Huc adde, partes illas ſubſtantiæ præſupponi debere ad partes quantitatis, ut recipiant ejus effectum formalem; nec aliam ob cauſam Angelus, aut anima rationalis eſt ſubjectum incapax quantitatis, niſi quia partes entitativas non habent. Item, ſubſtantia totius mundi, præciſâ quantitate, eſt major quàm ſubſtantia grani ſynapis : atqui aliunde major dici non poteſt, niſi quòd habeat plures partes *entitativas.* Et verò agens condenſatum, puta ignis in furnulis Chymicorum, ideo vim exercet majorem, quia ſub minori extenſione plures ſunt partes ſubſtantiæ igneæ. Quare conſequenter, contra eoſdem Philoſophos,

Dico I. Formalis effectus *Quantitatis* non eſt tribuere ſubſtantiæ materiali rationem partium; ſiquidem illam de ſe habent independenter à quantitate.

Notandumque eſt, partes illas conſiderari primò, prout habent ordinem in ſe, ſeu in toto; id eſt, prout pars hæc illi determinatæ parti unitur; Quomodo *v. g.* caput unitur immediatè collo; nec pedi unitur niſi mediantibus aliis partibus quæ certum inter ſe ordinem ſervant in toto illo quod conſtituunt. Secundò verò conſiderantur

tur prout ordinem habent ad locum; id eſt, quatenus totum illud quantum, diverſis loci partibus, ſecundùm diverſas ſui partes correſpondet, revocaturque ad *ſitum*. Et verò poſſunt etiam de facto partes ſervare ordinem inter ſe, ſine reſpectu ad locum; quanvis non è contrà. *Exempli causâ*. Corpus Chriſti Domini poſitum in Venerabili Euchariſtiâ, habet partes inter ſe ordinatas; cùm tamen illæ omnes ſint confuſæ loco, id eſt, ſimul ſint penetrativè eodem in loco, ſimulque omnes toti quantitati panis, tum ſingulis ipſius partibus indiviſibiliter reſpondeant, eo modo qui eſt rerum ſpiritalium proprius; ut quando anima rationalis dicitur eſſe tota quidem toto in corpore quod informat, ſimulque tota indiviſibiliter in ſingulis ipſius partibus. Atque iſtâ quidem factâ obſervatione,

Notabis 2. In aliorum ſententiâ, effectum formalem Quantitatis primarium & eſſentialem eſſe, ut partibus rerum materialium entitativis tribuat extenſionem, ſeu veluti extraïtatem ab invicem, cum ordine inter ſe. Supponunt enim partes entitativas rerum materialium de ſe, & præciſâ quantitate non modò eſſe indiviſibiliter ſimul loco, ſeu loco confuſas, ut jam ajebam de corpore Chriſti Domini in V. Sacramento, ſed præterea ſic quoque abſolutè eſſe confuſas, ut nullum inter ſe ordinem ſervent; nec illum ordinem habere, niſi per formalem effectum quantitatis. *Probant*. Quia, ut inquiunt, ſolus ille aſſignari poteſt formalis effectus quantitatis, prout reperitur in Chriſti corpore Sacramentaliter poſito in V. Euchariſtiâ: ergo ille omnino eſt admittendus; ſiquidem nullum eſt accidens ſubjecto inhærens, niſi

formalem effectum illi communicando; quo pacto albedo *v. g.* facit ſubjectum album, &c. Quòd autem Chriſti Domini corpus eo in ſtatu propriam retineat quantitatem, communis eſt Theologorum ſententia; docetque Gregorius à Valentiâ. *Tom.* 4. *Diſp.* 6. *De Euchariſtiâ. q* 4. *puncto* 1. contrariam eſſe in Fide erroneam; nam alioqui ſequeretur corpus Chriſti Domini in illo Sacramento non eſſe corpus organicum, & vitalium operationum capax, quale de facto eſſe debet corpus quod ipſe Chriſtus Dominus dicit eſſe *ſuum*. Quod Fidei doctrinæ repugnaret. Sic autem de illo effectu formali quantitatis ſentiunt Capreolus, aliique inſignes Thomiſtæ; Fonſeca, *Metaph. Tom.* 2. Conimbricenſes 1. *Phyſ.* Gregorius à Valentiâ, loco citato; Vaſqueſius *Tom.* 3. *Diſput.* 190. *cap.*3. ubi rem variis probat argumentis, ſcribitque hanc fuiſſe veterum omnium doctrinam cum D.Thomâ, contra Nominales.

Notandumque eſt conſequenter 3. Ex iis authoribus, duplex extenſionis genus convenire corpori ratione quantitatis. Altera, quæ dicitur extenſio partium in ordine ad ſe, quam ſtatuunt eſſe primarium & eſſentialem effectum ipſius quantitatis, quam *eſſentialem & internam* vocant. Altera autem eſt earundem partium extenſio in ordine ad locum, de quâ vix ulla eſt diſputatio, cùm facilè omnes ferè concedant illam oriri ab entitate illi internæ quantitati ſuperadditâ, quam vulgò appellant *modum localis extenſionis*, tum *quantitatem externam*. Vt autem ſtatuamus de illo quantitatis effectu formali primario & eſſentiali, de quo tota eſt difficultas:

Dico II. Cum Suario *Tom.* 3. *in* 3. *p. Diſp.*48. *ſect.* 1.

ſect. 1. quem ſequuntur jam ferè omnes Philoſophi præter Thomiſtas & Nominales : ſubſtantia corporea habet extenſionem & partes extra partes inter ſe ordinatas independenter à quantitate. Prob. Quòd alioqui non poſſet in ſe ſecundùm diverſas ſui partes eſſe ſubjectum quantitatis; parteſque ipſius quantitatis diverſas, ſecundùm diverſas ſui partes in ſe recipere & ſuſtentare; neque enim inextenſum ita aptari poſſet cum extenſo. Ergo quantitas præſupponit ſubjecti extenſionem. Et verò etiam quantitas ita reſpicit materiam tanquam ipſius proprietas, ut pars *A* quantitatis, à ſolâ parte *A* materiæ procedat emanativè; quomodo in aquâ, frigoris diverſæ partes non emanant niſi à diverſis partibus ipſius aquæ: ergo,&c. Item, nihil repugnat Divinitùs conſervari totam ſubſtantiam corporis humani, deſtructâ ipſius quantitate omni; quo in caſu ſubſtantia capitis non idcirco amitteret unionem cum ſubſtantia colli, & ſic de aliis partibus; ergo unio partium ejuſmodi & extenſio tam ad ſe, quàm ad locum, non eſt formalis effectus quantitatis: ergo inquirendus eſt alius. Quare

Dico III. Facere *quantum*, qui dicitur formalis effectus quantitatis, eſt tribuere extenſionem partium cùm exigentiâ impenetrabilitatis, aliarumque id genus proprietatum. Prob. Quia habere partes in ordine ad ſe, & loco coëxtenſas, poteſt convenire ſubſtantiæ independenter à quantitate; ut ajebamus: ergo extenſio quæ tribuitur per quantitatem ea eſt, quæ ex differentiâ eſſentiali poſtulat impenetrabilitatem, tum phyſicam, diviſibilitatem, menſurabilitatem ſive activam, ſive paſſivam. Item, eſſe ſubjectum immediatum aliorum acciden-

cidentium, &c. quæ ſunt diverſæ proprietates quantitatis.

Notabis igitur 1. Subſtantiam corpoream, ſi ſolam habuerit quantitatem internam, poſſe nihilominus cum eâ eſſe indiviſibiliter in loco, ut corpus Chriſti in V. Euchariſtiâ; opuſque habebit *modo extenſionis localis* illi ſuperaddito, per quem extendatur diviſibiliter ad locum. Quem *extenſionis localis modum* inde conſtat diſtingui realiter à quantitate internâ, quia ſine illo realiter eſſe poteſt; tum quia remanente eádem quantitate internâ, mutatur illa extenſio localis in rarefactione aut condenſatione, quemadmodum dicam poſteà.

Notabis tamen 2. Subſtantiam ſub eâ quantitate non idcirco habere de ſe actualem impenetrabilitatem, ſed tantùm eſſe in proximâ aptitudine ad illam, & illam de ſe connaturaliter exigere; ſeu habere ex differentiâ eſſentiali, ut ſit principium radicale illius. Neque enim de facto, omne corpus etiam extenſum localiter, habet actu impenetrabilitatem, ut de corporibus beatorum dicetur *Diſp. De loco cap.* 3. Item

Not. 3. Alias eſſe proprietates, & munera hujus quantitatis, uti jam inſinuabam. Nam primò quidem, munus illius eſt, in ſe immediatè recipere alia accidentia immaterialia; quod ſuperiori cap. expoſuimus. Vt enim ſubſtantia illa non eſt activa, niſi mediantibus qualitatibus ſuperadditis; ita nec paſſiva eſt niſi mediante quantitate. Neque verò etiam agere, aut pati ab agente naturali poteſt, niſi ſub quantitate localiter extenſâ.

Item, ad extenſionem localem ſequitur phyſica diviſibilitas. Nam etſi Divinitùs corpus

non

non quantum dividi in partes abſolutè poſſet, hoc tamen nequiret præſtari ab agente naturali.

Item, huc accedit menſurabilitas ſive activa, ſive paſſiva: quòd hoc ſolùm pacto menſurari, aut menſurare alias magnitudines poſſit.

Item, proprium quoque eſt localis ſaltem extenſionis, ut per eam fiat corporum naturalium aut rarefactio, aut condenſatio, quemadmodum explicabitur poſtea cap. 8. hujus Diſput. At

Not. 4. Ideo corpus Chriſti Domini in V. Sacramento, etſi non habeat localem extenſionem, retinere tamen propriam quantitatem, ut ſit tanquam ſubjectum immediatum qualitatum & affectionum earum quæ ſunt neceſſariæ ad conſtituenda principia vitalium operationum in corpore organico.

CAP. III. *Quantitatis, aut continui compoſitio.*

SUpponendum eſt hoc loco diſcrimen inter *continuum, contiguum, & conſequens, ſeu deinceps.* Nam *conſequens ſeu deinceps* dicitur id quod eſt poſt aliud, aliquo tamen mediante. *Contiguum* autem ita eſt poſt aliud, ut nihil mediet. Quamobrem contigua definiuntur ab Ariſt. Ea quorum extrema ſunt ſimul: id eſt, immediatè conjunguntur. At contiguo ſuperaddit continuum, quòd ejus partes ita jungantur ſimul, ut proprios terminos non retineant, nec habeant niſi unum commune extremum, cujuſmodi eſt *ſuperficies*; fiantque hoc pacto una & eadem entitas continua, puta vel ligni, vel aquæ. Quo ſenſu etiam continua dicuntur ea, quorum extrema ſunt unum.

Notandum verò eſt, hîc non agi de partibus

rei eſſentialibus, quales ſunt materia & forma ſubſtantialis in corpore naturali; ſed diſputatur ſolùm de partibus entitativis & integralibus, cujuſmodi ſunt in homine caput, brachia, pedes, &c; aut in aqua plures guttæ ex quibus conſtat. Graviſque eſt controverſia quænam ſint illæ partes continui integrantes. Nam Stoïci quidem antiquiores credebant eas eſſe indiviſibilia mathematica; atque ita corpus conflari ex ſuperficiebus, ſuperficiem ex lineis; lineam autem ex punctis quæ nullam habeant aut formalem, aut virtualem extenſionem; ſicque aquam *v. g.* per diviſionem reſolvi tandem poſſe uſque ad ejuſmodi indiviſibilia. Ariſtoteles verò docet conſtare ex partibus extenſis, nec poſſe unquam dividi, niſi in ſemper diviſibilia. Quod recentiores quidam noſtrorum temporum philoſophi cùm difficile putent, minúſque probabile, excogitarunt novi generis puncta, ut vocant, *phyſica*, quæ licet realiter ſint indiviſibilia, habeant tamen virtualem extenſionem, qualem per proportionem attribuimus ſubſtantiæ Angelicæ; tum ſtatuunt ex certo id genus indiviſibilium numero prodire continuum. At

Dico I. Continuum non poteſt conſtare ex indiviſibilibus mathematicis. *Prob.* Quia indiviſibile conjunctum alteri, eſt conſequenter cum ipſo penetrativè; non enim poteſt ipſi uniri ſecundùm unam ſui partem aliquam, tum ſecundùm oppoſitam cum altero continuari; ſiquidem ex hypotheſi, partes non habet: ergo ſe toto illi unitur: ergo cum illo eſt penetrativè, nec proinde ſic poteſt eſſe extra: ergo non poteſt facere extenſionem partium extra invicem poſitarum. Iſtud præterea confirmat

Ariſt.

Ariſt. in hunc modum. Sequeretur motum velocem æqualem eſſe cum tardo. *Probatur illa ſequela.* Quia æquali temporis ſpatio teſtudo lentigrada, iter æquale conficeret cum Achille celerrimo curſu properante. Vt enim quantitas hæc molis ſupponitur eſſe ex punctis indiviſibilibus, ita & tempus eſſet quoque ex inſtantibus indiviſibilibus. Quâ factâ hypotheſi, ſic argumentor: quo temporis inſtanti Achilles decurrit primum ſpatii ſeu itineris ſui indiviſibile, teſtudo quoque primum ſui ſpatii indiviſibile percurrit; & ita de aliis. *Prob.* Quia dici non poteſt quòd propter ſuam tarditatem, illius indiviſibilis partem ſolùm peragret, quia partes non habet: ergo neceſſe eſt ut perinde ac Achilles ſingulis momentis ſingula percurrat indiviſibilia ex quibus conflatur ſpatium. Ergo æquali tempore æquale cum Achille ſpatium perficiet; quod repugnat.

Confirm. 2. Variis rationibus geometricis, hoc pacto:

1. Linea omnis dividi poteſt æquales in partes, ut demonſtrari ſolet. Atqui in eâ ſententiâ inferri deberet contrarium, ſi daretur linea conſtans numero punctorum impari. Nam punctum excedens non poſſet bipertitò dividi.

2. Diagonalis in quadrato eſſet æqualis lateri: quia nullum eſſet punctum in latere, quod non haberet aliud diſtinctum ſibi reſpondens in diagonali, ut patet in fig. 9. tabulæ ad finem hujus libri appoſitæ. Ergo ſic diagonalis foret æqualis coſtæ, ſeu lateri: quod patet eſſe falſum.

3. Diameter eſſet æqualis ſemicirculo; quia totidem ex punctis conſtaret; nulla enim eſſent puncta in ſemicirculo, à quibus lineæ ductæ

non caderent perpendiculariter in diverſa puncta diametri. Vt patet in fig. 10.

4. Eandem ob cauſam baſis trianguli foret etiam duobus aliis ſimul lateribus æqualis. Nam ex ſingulis punctis illorum laterum caderent lineæ perpendiculares ad diverſa puncta baſis; unde ſequeretur baſim tot habere puncta, quot dicerentur reperiri in duobus illis lateribus ſimul ſumptis; quod repugnat. Vide fig. 11. Item pari modo hypothenuſa ſeu latus *a. c. in fig.* 12. æqualitatem haberet cum baſi trianguli illius : quod repugnat. Nam latus oppoſitum majori angulo, cujuſmodi eſt hypothenuſa, ſemper majus eſt.

Item 5. Eandem ob cauſam circulus minor, æqualis foret majori; ut videre eſt in fig. 5. Nam à ſingulis punctis majoris circuli poſſunt duci diverſi radii ad centrum, deſignantes æqualem numerum diverſorum punctorum in circulo minori; ſiquidem radii à circunferentiâ ducti ad centrum, alibi non concurrunt quàm in centro.

Dico II. Eo maximè nomine repudianda eſt ſententia de indiviſibilibus phyſicis, quòd ſine ullâ neceſſitate doctrinam Ariſtotelis, & omnium Peripateticorum variis in locis evertat, ut ipſi adverſarii non diffitentur; nec pauciores habet difficultates, quàm Ariſtotelica. Ac primò quidem, confundit proprietates eſſentiales rerum materialium cum ſpiritualibus; proindéque tollit principium unde res corporeæ ab incorporeis dignoſcantur. Nam in eo differt res materialis ab incorporeâ, quòd iſta nullas habeat partes entitativas, nec conſequenter habere poſſit quantitativas. Cùm ergo illa indiviſibilia ſint materialia, non deberet ipſis attribui ratio

ex-

extenſionis tantùm virtualis propria rerum immaterialium, ſed potius ratio partium entitativarum, tum quantitativarum. Certè quamcunque in partem hujus chartæ immittam forfices, dividi omnino poterit; ſecùs autem contingeret ſi conſtaret ex indiviſibilibus, nec fieri poſſet quin interdum ſaltem extra commiſſuram eorum incurrerent: atqui hoc repugnat experientiæ, nihil enim in eo caſu quidquam offendimus, niſi diviſibile. Item, in eâ ſententiâ non poteſt explicari rarefactio, in quâ minùs materiæ ponitur ſub majori extenſione. Nam ubi ſupponeretur punctum aliquod virtuale rarefactum, eadem eſſet materia, nec minores haberet partes ſub majori extenſione, quàm ſub minori; quia punctum illud non habet partes. Item, Angelus extendendo ſeſe virtualiter ad majus ſpatium, diceretur perinde rarefieri. Item, in eâ ſententiâ punctum, ſeu indiviſibile id genus, poteſt rarefieri & veluti inflari ſaltem virtualiter in infinitum. Quâ in hypotheſi, dolium ingens poterit repleri uno indiviſibili aquæ, ſicque ſorberi in inſtanti, non autem per partes, quia partes non haberet. Item, poſſet fieri veſtis ex unico panni indiviſibili, unde ſic aliquis tutus foret contra ictus aut enſium, aut bombardarum; nam perforari, id eſt, dividi non poſſet. Item, poſſet ex unico indiviſibili ceræ molliſſimæ confici vinculum etiam tenuiſſimum, quo tamen aliquis ita ligaretur, ut ne per Divinam quidem potentiam frangi poſſet. Item, funis ex ejuſmodi indiviſibili rarefacto, ſic poſſet in medio ſui accendi, & nunquam abſumi; quòd alioquin inde ſequeretur diviſio inter partes illius extremas. Et cætera id genus, quæ videntur per ſe abſurda.

Dico

Dico conſequenter III. Retinendam eſſe doctrinam Ariſtotelis, nempe *quantum* iſtud, ſeu *continuum* non poſſe conflari niſi eſt ex quantis, ſeu extenſis; nec poſſe dividi niſi in partes quæ ſemper ſint diviſibiles: alioquin ſi fieret reſolutio uſque ad indiviſibilia, ſequeretur componi ex indiviſibilibus: quod ajebamus eſſe impoſſibile. Et verò poſitâ ante oculos figurâ 7. primi laterculi, facilè intelligere eſt, quemadmodum in lineâ finitâ; puta in lineâ *e. f.* deſignari poſſint novæ & novæ partes in infinitum. Si enim producantur in infinitum parallelæ *a. b.* & *c. d.* Tum ex puncto *g.* funis ſucceſſivè ducatur per ſingulas partes lineæ ſuperioris *a. b.* Inde fiet ut in lineâ finitâ *e. f.* novæ ſemper deſignentur partes, nunquam deveniendo ad extremum, quia funis *g. h.* ſupponitur ſemper traduci per puncta lineæ *a. b.* quæ nunquam coëunt cum parallelâ inferiori *c. d*; quod alioqui deberet contingere. Reſque iſta eadem oſtenditur tum in fig. 14. tum in fig. 8. Nam ex centro *a.* duci poſſunt lineæ in infinitum ad parallelam *c. d.* quæ novas ſemper deſignent partes in quadrante adſcripto, nec tamen ad finem ipſius unquam pervenietur, ob rationem modò allatam.

Notabis tamen 1. Quantitatem non eſſe hac ratione ſemper diviſibilem in partes determinatas, aut uni certæ alicui æquales ſecundùm idem genus extenſionis, quas vocant partes *aliquotas*, *v. g.* Hoc lignum non eſt diviſibile in infinitum ſecundùm longitudinem in palmos, & palmos. Inde enim ſequeretur quantitatem hanc fore actu infinitam.

Notabis igitur 2. Conſiderari hoc loco aliud genus partium, quas vocant *aliquantas*, ſeu *alteri*

ecm-

communicantes,ubi ſcilicet longitudo *v. g.* bipalmaris dividitur in duos palmos; tum palmus alter in duas alias medietates; quæ medietates iterum in alias medietates dividantur, & ſic in infinitum. Dicuntur autem illæ partes *communicantes*, quia ſemper dividuntur ex majori in quâ ſunt incluſæ. Item ſolent dici & *proportionales*, tum *minores & minores*, quia majores illæ dividuntur juxta certam proportionem in minores & minores communicantes, putà in medietates, & medietates, majoribus aliis medietatibus incluſas. Nec ſermo eſt niſi de hoc genere partium,ubi quantitas dicitur eſſe in infinitum diviſibilis. Item,

Not. 3. Quantitatem hoc modo non eſſe diviſibilem niſi mathematicè,& reſpectivè ad potentiam Divinam, non autem phyſicè. Item

Supponendum eſt ex doctrinâ capitis ſequentis, continuum ſic conſtare ſeu componi ex partibus,quæ in eo non diſtinguuntur *actu*,ſed tantùm *potentiâ* & *virtute*: quam ob cauſam dicetur compoſitum duntaxat *virtuale*; non autem *actuale*, cujuſmodi *v. g.* eſt homo conſtans ex corpore & animâ,tanquam ex partibus actu diſtinctis inter ſeſe. Item

Notabis conſequenter ex dictis; quandoquidem continuum eſt diviſibile in ſemper diviſibilia, non poſſe unquam *adæquatè* dividi in omnes partes indeterminatè ſumptas & *collectivè*, ut inquiunt, ita ut fiat collectio aliqua poſſibilium omnium in quas eſt diviſibile. Neque enim diviſio illa fieri poteſt niſi in omnes *diſtributivè*,id eſt,in has,aut illas *determinatè* aſſignabiles,quarum ſingulæ ſint præterea ſemper diviſibiles in alias & alias *indeterminatè*.

CAP.

CAP. IV. *Solvuntur Objectiones.*

OBjic. 1. Ex Ariſt. 1. Top. 14. punctum ſe habet in lineâ, ut unitas in numero. Ergo quemadmodum numerus reſolvitur in unitates de ſe indiviſibiles, tanquam in ſuas partes, ita & linea in puncta. ℞. Nihil aliud velle Ariſtotelem, quàm punctum vel reale, vel virtuale eſſe principium, aut terminum lineæ, quo pacto per proportionem unitas eſt principium aut terminus in numero.

Inſt. 1. Vnitas addita unitati facit numerum, qui eſt vera ſpecies quantitatis, etſi unitates illæ de ſe ſint indiviſibiles. Ergo idem à pari dici poteſt de punctis reſpectu lineæ. ℞. *Nego parit.* Quia extenſio numeri, non eſt extenſio magnitudinis, ſed pluralitatis duntaxat. Quare unitates quidem poſſunt facere *plus*, non autem *majus*, quod eſt proprium quantitatis continuæ.

Inſt. 2. Continuum eſt quoddam compoſitum. *C.* Atqui compoſitum omne poteſt reſolvi in ſua omnia principia componentia, ſeu partes ſui conſtitutivas: ergo & continuum; quod proinde reſolvi debebit uſque ad aliqua indiviſibilia: ergo componitur ex indiviſibilibus. ℞. Minorem eſſe duntaxat veram de compoſito formali & actuali, ſeu quod partes actu diſtinctas continet: non autem de compoſito virtuali, quod non habet partes niſi virtute & potentiâ. Talis enim eſt naturæ, ut in omnes poſſibiles adæquatè, ſeu collectivè reſolvi nequeat.

Inſt. 3. Quantitas eſt diviſibilis & reſolubilis in eas partes quas continet, ſeu ad quas eſt in potentiâ. *C.* Ergo in omnes. *Diſt.* Omnes diſtributivè, ſeu determinatè in has, aut illas aſſi-

aſſignabiles. *C.* In omnes indeterminatè, aut collectivè. *N.*

Inſt. 4. Potentia omnis debet poſſe reduci ad actum; alioquin non diceretur potentia in ordine ad illum actum. Ergo potentia ad omnes partes debet poſſe ad illas reduci. *Diſt. Ant.* Sic debet poſſe reduci *adæquatè. N.* Sufficit ſi *inadæquatè*, quia talis eſt ejus natura, ut colligimus ex dictis

Inſt. 5. Si Deus vellet quantitatem dividere quantùm poteſt, non divideret illam in partes tantùm finitas; ſiquidem foret ultra diviſibilis. Ergo in omnes; & conſequenter in infinitas: ergo uſque ad aliqua indiviſibilia: ergo eſt ex indiviſibilibus. ℞. Cùm totum iſtiuſmodi ſit de ſe indeterminatum, deberet Deus ſeſe determinare ad certum numerum partium, cùm ad omnes collectivè nulla ſit potentia.

Objic. 2. Sequeretur quantitatem omnem forè infinitam, quòd ejus partes hac ratione exhauriri non poſſent. Sic enim definitur *infinitum*; eſt illud ex quo ſemper accipientibus, reſtat ſemper aliquid accipiendum. *Diſt.* Si partes illæ ſemper accipiendæ forent alicui certæ æquales, ſequeretur quantitatem eſſe infinitam. *C.* At dividitur ſolùm in minores & minores proportionales, eaſque alteri communicantes; quæ ſimul junctæ, non ſuperarent magnitudinem illius à quâ ſepararentur. Quo pacto nummus aureus dividi abſolutè poſſet in tot laminas aureas quibus tegeretur orbis univerſus; quæ tamen ſimul ſumptæ non redderent majorem molem, quàm nummi ejuſdem diviſi.

Inſt. 1. In eâ quantitate non poſſet aſſignari pars aut prima, aut ultima, quæ non eſſet diviſibilis in infinitum. *Tranſ.* Ergo non eſſet finita. *N. Conſ.*

N. Conſ. Eam enim ob cauſam ne dicatur eſſe pars aliqua aut prima, aut ultima ampliùs non diviſibilis; vulgò terminos illius explicant per negationem ulterioris extenſionis: ut ſuo loco exponetur.

Objic. 3. Contra eos qui admittunt gradus qualitatis homogeneos. Sic objicies, inquam: In eo caſu poſſet admitti infinitum ſimpliciter. Nam illud eſt infinitum ſimpliciter, ex quo deſumi poſſunt in infinitum partes uni certæ æquales. Atqui juxta hanc ſententiam poſſent in infinitum deſumi ex quanto partes caloris *v. g.* ut duo. Ergò ſic poſſet exiſtere calidum infinitum actu, ſi partes illæ caloris ſimul ponerentur. Quod poſteà repudiabitur. ℞. A nobis negari hypotheſim de gradibus homogeneis; ut exponemus ad finem hujus Diſputationis.

Objic. 4. Si quantitas habet partes potentiâ infinitas, non poſſent illæ à mobili decurri per ſpatium temporis finiti; nam per motum continuum deberent omnes, & quidem aliæ poſt alias ſucceſſivè deſignari, nec poſſet deveniri ad ultimam ulteriùs non diviſibilem. Atqui hoc repugnat experientiæ. ℞. 1. Hoc argumento ſolùm illos urgeri, qui ſupponunt in quantitate eſſe formaliter partes cum actuali diſtinctione ab invicem. At ſequenti capite oſtendam, in eâ partes non reperiri, niſi virtualiter; nec ante aſſignationem, eſſe aliquam aut primam determinatam, putà primum aut palmum, aut pedem, aut alias ſimiles. Item ℞. 2. Mobile quod per aliquam quantitatem continuè & ſucceſſivè traducitur, nullas in eâ deſignare partes; quomodo ſi digito continuè & ſucceſſivè percurram totam aliquam hujus libri lineam, non dicar deſignare allos iſtius lineæ chara-

ſteres, ſed potiùs totam lineam. Nam deſignare, eſt determinare aliquid, ipſum quaſi diſtinguendo ab alio; nec conſequenter poſſent aliquæ partes in continuo deſignari per motum, niſi fierent partes motus diſtinctæ inter ſe, vel per intermediam aliquam quietem, vel per aliud aſſignationis genus. ꝶ. igitur 3. Motum finiri tandem, quatenus fit toti continuo, vel ſpatio quod decurritur adæquatus; vel, ut poſtea dicam, finitur, quatenus incipit primò non eſſe, cùm antea exiſteret.

Inſt. Immò nec poſſet aut incipere, aut finiri motus. Quia in eo non eſſet, nec aſſignari poſſet pars prima, aut ultima, quæ adhuc non eſſet diviſibilis in infinitum, non modò ratione ipſius motus, de quo poſtea ſimiliter dicam, ſed etiam ratione ipſius continui, quod decurritur per motum. *Reſpondetur* huic difficultati capite 4. Diſput. De Duratione.

Objic. 5. In iſtâ doctrinâ, quæ palea ſucceſſivè comburitur, non poſſet unquam tota tandem abſumi, quia comburendæ forent partes aliæ poſt alias in infinitum. *Reſpondeo iterum*, hîc ſupponi falsò partes, cùm tantùm illud ſucceſſivè comburatur, quod eſt diviſibile in partes, illaſque tantùm continet virtualiter; diciturque tandem ultimò abſumi palea, quatenus non poteſt fieri ampliùs ulterior inflammatio.

CAP. V. *Partes in continuo diſtinctionem actu realem non habent.*

QVæritur an partes in continuo ſervent realem diſtinctionem actu. Neque enim ex eo quòd res aliquæ inter ſe uniantur, idcirco deſinunt eſſe diſtinctæ actu; ſiquidem unio non opponitur diſtinctioni, ſed tantùm diviſioni. Quo

Quo pacto materia & forma unitæ, non ideo deſinunt eſſe actu realiter diſtinctæ.

Dico I. Non ſervant realem diſtinctionem actu. Sic paſſim Ariſt. 5. metaph. Item 5. & 8. c. 10. ubi ait in continuo non eſſe actu Mercurium, ſed potentiâ. *Prob.* Quia inde ſequeretur exiſtere numerum rerum infinitum actu: Atqui falſum conſequens, ut ſequenti diſput. oſtendetur: ergo & antecedens. Major certa eſt, quia multitudo illa partium actu diſtinctarum non foret tantùm finita, ut ſuprà docui: ergo actu infinita.. Perindéque eſſent actu infinitæ, ac duæ actu diſtinctæ. Item, partes illæ continui diſtinctæ actu, in adverſariorum ſententiâ, ſunt ſingulæ à Deo determinabiles, quatenus videt unam ex illis non eſſe hanc, aut illam, &c. Ac proinde poteſt ad ſingulas illas creare Angelos: qui certè non facerent numerum niſi actu infinitum.

Nec dicas partes continui, etſi diſtinctas actu, non ideo facere numerum actu; huicque obſtare quòd non habeant diviſionem ab invicem. *Contrà eſt.* Quia corpus & anima *v. g.* in homine, quanvis habeant unionem, non deſinunt facere numerum, ob diſtinctionem realem actu quam ſervant; dicunturque eſſe omnino duæ hominis partes: quomodo per proportionem Perſonæ in Deo faciunt numerum, quanvis diviſæ non ſint. Certè poſſent ſaltem abſolutè à Deo conſervari continui partes, deſtructis illarum unionibus, quo in caſu, haberent & diviſionem quam requirunt adverſarii, ſicque exiſteret infinitum actu. Item, ſi continuum ſic ſupponeretur diviſum in omnes partes; fieret illius reſolutio uſque ad indiviſibilia; aut certè non eſſet diviſum in omnes partes ampliùs non diviſibiles.

No-

Notandumque eſt, hîc valere argumentum motus infiniti per finitam quantitatem, quia decurrendæ eſſent partes actu infinitæ. Item valet argumentum circuli majoris, qui foret æqualis cum minori concentrico ſuprà jam deſcripto; ſiquidem nullæ eſſent partes majoris, à quibus duci non poſſent lineæ ad diverſas partes minoris: ergo uterque haberet æqualem numerum partium. Quare

Dico II. Sequitur ut partes illæ continui ſint tantùm diſtinctæ potentiâ, ſeu poteſtate, ut loquitur Ariſt. eo nimirum ſenſu, quòd quantitas dividi poſſit in multas partes; *quarum unaquæque ſiat hoc aliquid*: quemadmodum loquitur ipſe Ariſt. Sic igitur quanvis continuum ſit totum aliquod actu exiſtens, non dicitur tamen totum actuale, aut totum formale, ſed tantùm virtuale; quia non habet partes formaliter, ſeu actu diſtinctas.

Notandumque eſt, hîc diſputari ſolùm de diſtinctione actuali intrinſecâ; alioquin dici poteſt continuum habere partes diſtinctas actu extrinſecè, nimirum per aſſignationem, quæ per formas accidentales, aut ſubſtantiales etiam aliquas fiat. Vt quando ramus aliquâ ſui parte eſt viridis, aliâ autem ſiccus. Item, fieri poteſt aſſignatio diverſarum partium, vel tactu, vel ſolâ mente, &c.

Objic. Ex Ariſt. paſſim dicuntur eſſe partes in continuo, & quidem partes extra partes, in quas eſt diviſibile. ℞. Tunc ſermonem eſſe tantùm de partibus potentiâ, non actu.

Inſt. 1. Omne totum, quale eſt continuum, conſtat partibus actu, ſiquidem non exiſtit actu, niſi per partes ſui conſtitutivas actu. *Diſt.* Debent ineſſe partes actu ſaltem *entitatis*, aut actu etiam

etiam *compoſitionis*. *C*. Actu *diſtinctionis*. *N*. Et verò ſufficit ad conſtituendum actu compoſitum virtuale hujuſmodi, ut ſint actu quoad entitatem, non autem quoad diſtinctionem.

Inſt. 2. Partes illæ ſunt multa actu componentia; ergo diſtincta; quia non eſt multitudo, niſi ex pluribus actu diſtinctis ℞. Ad compoſitionem hujuſmodi virtualem ſufficiunt multa virtualiter; quanvis non ſint multa formaliter.

Inſt. 3. Continuum eſt ex multis formaliter, putà aqua ex multis aquæ guttis. Ergo in eo ſunt multæ formaliter partes. ℞. Eſſe quidem multas formaliter & actu diſtinctas ante actualem compoſitionem, ſeu unionem: at fiunt quid unum continuum ſub unione.

Inſt. 4. Vnio ut ſic non tollit diſtinctionem actualem partium unitarum; ſiquidem de ſe ut ſic non opponitur diſtinctioni, ut patet de unione materiæ & formæ. *Diſt*. Non tollit in toto actuali, ſeu formali. *C*. In virtuali inter partes continui. *N*. Hæc enim eſt ſpecialis illius natura, ut ſuprà oſtendebamus colligi ex eo, quòd ſequeretur dari infinitum actu, &c.

Inſt. 5. Vnio non eſt niſi inter extrema diſtincta; nihil enim ſibi ipſi unitur: ergo hîc ſupponuntur partes eſſe diſtinctæ. *Diſt*. *Ant*. Vnio eſt inter extrema diſtincta vel actu, vel potentiâ. Item & *Diſt*. *Conſ*. Ergo ſupponuntur partes diſtinctæ vel actu vel potentiâ. *C*. Non eſt autem neceſſe, ut ſupponantur habere diſtinctionem illam actu.

Inſt. 6. Partes continui non eſſent unquam partes illius actu, ſed tantùm potentiâ. Nam ante compoſitionem, nondum ſunt illius partes; nec etiam ampliùs ſunt ejus partes poſt earum

ſepa-

ſeparationem. *Diſt.* In ipſo continuo non ſunt partes actu diſtinctionis. *C.* Satis eſt quòd ſint actu entitatis, & compoſitionis. Poſt ſeparationem poſſunt etiam dici partes actu, non quidem abſolutè, ſed reſpectivè ad totum, cujus aut fuerunt, aut iterum poſſunt eſſe partes.

Inſt. 7. Sunt realiter ab invicem ſeparabiles: ergo diſtinguuntur realiter. Nec aliam ob cauſam dicimus formam aliquam eſſe actu realiter diſtinctam à ſubjecto, niſi quia eſt ab eo realiter ſeparabilis. ℞. Quæ ſunt ab invicem ſeparabilia, diſtingui realiter ſaltem potentiâ; ut partes continui. At forma realiter inſeparabilis à ſuo ſubjecto, nequidem eſt ab eo diſtincta realiter potentiâ; cùm ſit eadem indiviſibiliter entitas cum ipſo ſubjecto; quemadmodum in Metaph. diximus de relatione.

Inſt. 8. In continuo, nemine cogitante, una pars dicit negationem alterius; id eſt, una non eſt alia. Sic enim gutta aquæ continuata cum guttâ vini, non eſt ipſum vinum: ergo ab ipſo diſtinguitur realiter. *Diſt.* Una pars non eſt alia, ſeu non eſt eadem cum aliâ indiviſibiliter. *C.* Eadem diviſibiliter, ſeu continuativè. *N.* Sicque aqua non eſt eadem indiviſibiliter entitas cum vino cui continuata eſt; cùm tamen illi per continuationem identificetur diviſibiliter; id eſt, faciat cum eo eandem entitatem continuam, ſeu continuum idem. Nec obſtat, in allato exemplo, diverſitas formarum ſubſtantialium, quominus ſaltem ipſæ quantitates, cum materia prima vini & aquæ, inter ſe continuentur: neque verò etiam repugnat, quominus dicantur continuari & formæ ipſorum ſubſtantiales.

Inſt. 9. Pars quælibet aut vini, aut aquæ, in

eo continuo retinet propriam entitatem & exiſtentiam. *C.* Ergo & propriam unitatem; unde conſequenter ſunt *multa una*, faciuntque multitudinem: ergo habent inter ſe diſtinctionem; neque enim eſt multitudo, niſi plurium diſtinctorum. ℞. Quia entitates hujuſmodi in continuo proprios terminos non retinent, cùm potiùs illos ad invicem confundant; ideo non retinent propriam unitatem; nec remanent *multa una*, ac proinde multitudinem non faciunt, etſi retineant propriam entitatem & exiſtentiam partialem cum entitate aliarum partium continuatam.

Inſt. 10. Ex metaphyſicâ, unitas idem eſt cum entitate, & ab eâ inſeparabilis: ergo remanente eâdem entitate, remanet eadem unitas. *Diſt.* Vnitas eſt idem realiter cum entitate, & ab eâ ſecundùm realitatem inſeparabilis, *C.* At poteſt nihilominus ab eâ denominativè, ſeu ſecundùm actualem denominationem ſeparari, ſublatis certis conditionibus. Nempe entitas ſub iis terminis retinet ſemper eandem etiam denominativè unitatem. *C.* At quando eſt ſub diverſis terminis, faciendo ſcilicet unum continuativè cum alio. *N.*

Inſt. 11. Quæ diſtant ab invicem, ſuntque in diſtinctis ſimul locis, neceſſe eſt ut diſtinguantur realiter; neque enim idem, naturaliter ſaltem, ſimul eſt diſtinctis in locis. Atqui partes continui ejuſdem, ut aqua, & vinum ipſi continuatum; pes & caput in eodem homine; partes extremæ in eodem baculo; palmus cœli in oriente & palmus in occidente; illæ, inquam, partes ſunt diſtinctis in locis: ergo diſtinguuntur inter ſe realiter. *Diſt. Ma.* De his quæ ſunt diſtinctis in locis, & ſub propriis terminis,

minis, illos ſcilicet per continuationem non confundendo cum aliis. *C.* Secùs. *N.* Quare pes idem eſt continuativè cum capite; ſeu facit eandem cum ipſo entitatem continuam; etſi cum ipſo non ſit eadem indiviſibiliter entitas; ut ſuprà monui.

Inſt. 12. Hæc habent ad invicem relationem realem diſtantiæ. *C.* Ergo & diſtinctionem realem; quia relatio realis non eſt niſi inter extrema diſtincta realiter. *Diſt.* Diſtincta realiter vel actu, vel ſaltem potentiâ. *C.*

Inſt. 13. Pars una poteſt agere in aliam ſibi continuatam; ut quando pars una paleæ inflammatæ, aliam ſibi proximam inflammat. *C.* Ergo diſtinguuntur ab invicem realiter: ſic enim idem in ſeipſum non ageret. ℟. Hîc ſufficere diſtinctionem realem potentiâ.

Inſt. 14. In motu, vel in Tempore, pars una diſtinguitur realiter & actu ab aliâ. Ergo à pari & in continuo permanente. ℟. Huic difficultati ſatisfiet poſteà: iſtudque negabitur de quantitate ſucceſſivâ, perinde ac de permanente.

Iam verò ex dictis ſequitur continuum ut ſic eſſe ſimplicem formaliter entitatem, cum ſolâ virtuali compoſitione ex partibus, quæ ante compoſitionem erant quidem multæ formaliter; ſed in compoſitione ipsâ fiunt quid unum continuativè & diviſibiliter. Quanquam ita eſt ſimplex entitas, quatenus non eſt multa actu, ut tamen ſit multa potentiâ realiter diſtincta; habeatque diverſas ſui partes realiter, hoc ſaltem pacto, diſtinctas; in quo differt ab alio genere entitatum ſimplicium, quæ nequidem habent partes potentiâ realiter diſtinctas.

CAP. VI. *De unione partium in continuo.*

C*Orporum* ad invicem conjunctio alia eſt per ſolam juxta poſitionem; alia per agglutinationem, aliis-ve tandem modis; ſed hîc agimus tantùm de eâ quæ fit per *continuationem*. Dubium eſt enim, an partes continui uniantur ſeipſis; an potiùs per aliquod genus entitatis realiter ſuperadditum. Quod quidem deberet eſſe *indiviſibile*; alioqui ſi nexus hujuſmodi intermedius diceretur diviſibilis in partes, eadem foret difficultas de unione partium illarum; & ſic fieret proceſſus in infinitum. At

Not. 1. Illa indiviſibilia, quibus inter ſe uniri partes continui ſupponunt alii, vel eſſe *ſuperficies*, ad uniendas partes corporis; vel *lineas* pro partibus ſuperficierum; vel *puncta* pro lineis. Item,

Not. 2. Non modò continuandis partibus deſervire illa indiviſibilia, juxta Suarem, alioſque complures, ſed etiam & terminando ipſi continuo. Sic enim ajunt lineam terminari per puncta; ſuperficiem per lineas; corpus autem per ſuperficiem. Quanquam

Not. 3. Duobus modis ſumi poſſe illa indiviſibilia: primò, poſitivè, ſeu realiter & formaliter, id eſt, tanquam entitates aliquas poſitivè & realiter diſtinctas: ſecundò, negativè & virtualiter tantùm; ita ut corporis ſuperficies *v. g.* nihil ſit aliud, quàm ipſius corporis partes extimæ, quatenus intelliguntur habere negationem profunditatis, & æquivalere ſuperficiei realiter diſtinctæ. His autem ſuppoſitis,

Dico I. Contra Suarem, partes continui inter ſe non uniri per aliqua indiviſibilia realia, tanquam per nexus quoſdam intermedios realiter di-

diſtinctos. *Prob.* 1. Quia illa fruſtra ſunt; ut patebit ex ſolutione objectionum. *Prob.* 2. Quia illa indiviſibilia realiter diſtincta, inferunt partes unitas eſſe actu realiter diſtinctas; quod ſuperiori capite refutavimus; eſſetque perinde admittendus numerus infinitus actu illorum indiviſibilium. Item, indiviſibile unum non poteſt duas inter ſe partes unire, niſi illas aliquo modo attingendo: atqui hoc præſtare non poteſt, niſi ſecundùm aliqua ſui diverſa utramque partem afficiat: atqui diverſas partes non habet; quin potiùs foret penetrativè cum alterâ ſolùm ex iis partibus uniendis. Item, aſſignatis in lineâ duobus punctis, quibus pars *a.* continuetur parti *b.* tum pars *b.* parti *c.* pars hæc intermedia careré deberet punctis continuativis, etſi diviſibilis eſt in infinitum, ergo potiori jure non deberent admitti puncta in aliis partibus. Vel certè ſi inter duo illa puncta nulla pars mediat, ſequitur punctum eſſe immediatè junctum cum alio puncto, & ſic dicetur continuum conſtare ex punctis; quod ſuprà oſtendimus eſſe impoſſibile. Quare conſequenter

Dico II. Neceſſe eſt ut partes in continuo uniantur ſeipſis ad invicem. Et verò etiam majorem habent proportionem ad invicem, quàm ad illa indiviſibilia, quæ ſupponuntur ab adverſariis.

Objic. 1. Meminit non rarò Ariſt. iſtorum indiviſibilium; ut etiam cùm definit continuum eſſe id cujus partes communi termino copulantur. ℞. 1. Ariſtotelem modum hunc loquendi mutuari ex Mathematicis, qui ad faciliorem doctrinæ ſuæ explicationem, ſupponunt ejuſmodi indiviſibilia, abſtrahendo à rei veritate, aut falſitate. Et verò ipſe Ariſt. 8. *Metaph.* 14.

aliiſque in locis, de illis non agit niſi ex hypotheſi quòd dentur. Immò 2. *De Animalium inceſſu* ait expreſsè nullam eſſe indiviſibilium ſubſtantiam, &c. ℞. 2. Continui partes,eo ſenſu,communi termino copulari,quòd partes illius uniantur ſub communi, eádemque ſuperficie. Item, *extrema eſſe unum*; id eſt, eſſe eandem continui entitatem.

Objic. 2. Cùm duæ aquæ uniuntur inter ſe, fit tranſitus de contradictorio in contradictorium; ſiquidem de non unitis denominantur unitæ, ſeu continuatæ. *C.* Item, hoc non fit ſine aliquâ reali mutatione, & novâ aliquâ entitate. *C.* Atqui hæc alia eſſe non poteſt, quàm indiviſibile, tanquam unionis modus; vel certè cum aliis admittendus foret novus aliquis *hacceitatis* modus. *N. Min.* Nam illa nova entitas, & terminus novæ mutationis realis, eſt novum individuum,ſeu compoſitum à ſuis partibus ſeorſim ſumptis realiter diſtinctum; ſufficitque iſtud ad ſolutionem difficultatis.

Notandumque eſt obiter,res liquidas hanc habere ex naturâ ſuâ proprietatem, ut immediatè juxta poſitæ, uniant ſeſe ad invicem, & fiant unum continuum.

Inſt. 1. Non poſſunt aliqua fieri unum per ſe,ni ſaltem ſeſe habeant ad invicem ut actus & potentia; quod non convenit partibus continui. ℞. Hìc ſumi unum per ſe, prout opponitur compoſito per accidens, aut per ſolam juxtapoſitionem. Item ℞. Habere hoc ex naturâ ſuâ partes continui, ut ita continuentur de facto, etſi non habeant rationem actus & potentiæ: hoc enim convenit iis tantùm, in quibus unitur actus cum ſubjecto.

Inſt. 2. Poſſunt divinitus ſaltem duæ aquæ

poni

poni ſimul etiam penetrativè, quo tamen in caſu non fiat unio continuationis. Ergo ad iſtud determinari debent per aliquod indiviſibile, aut per aliud quippiam id genus. ℞. De ſe ad illam unionem, poſitâ hujuſmodi conditione, eſſe determinatas; & neceſſariò illam ſequi, niſi aliqua durities, aut alia qualitas impediens, divinitus accedat.

Inſt. 3. In V. Euchariſtiæ Sacramento ſanguis Chriſti Domini totus eſt ſimul loco, nec tamen ſanguis *v. g.* pedum confunditur, aut continuatur cum ſanguine capitis, aut aliarum partium; quod oriri non poteſt niſi ex defectu indiviſibilis, aut ſimilis alicujus modificationis determinativæ. ℞. Chriſti ſanguinem in eo ſtatu, ita eſſe ſimul loco, ut tamen ſervet ordinem cum aliis partibus ejuſdem corporis. Quare, qui ſuis eſt incluſus vaſis, non poteſt hoc modo cum alio permiſceri; quomodo ſanguis unius arteriæ, non poteſt ſimul eſſe cum ſanguine alicujus venæ.

CAP. VII. *Corporis Quanti, ſeu Continui terminatio: tum de illius contactu.*

VT punctum vulgò dicitur eſſe terminus lineæ; & linea ſuperficiei, ita & ipſa ſuperficies corpus terminat; quemadmodum jam monui; ideoque ſolent hoc loco appellari *indiviſibilia terminantia.* Quæritur verò an iſtæ ſint aliquæ entitates realiter diſtinctæ.

Dico I. Non habere ullam diſtinctionem realem, ſeu entitativam. *Prob.* Quia fruſtra eſſet. Nam ex eo ipſo quantitas intelligitur finita ſeu terminata, quòd habeat negationem ulterioris extenſionis. Et verò ſi ejuſmodi ſuperficies in corpore naturali, quam adverſarii

ſupponunt eſſe realiter diſtinctam, ſi inquam, per abſolutam Dei potentiam deſtrueretur, corpus illud non deſineret eſſe terminatum; quia idcirco non redderetur infinitæ extenſionis. Ergo ſuperficies realiter diſtincta ad id muneris eſt ſuperflua. Deinde, cùm duæ aquæ ſimul continuantur, tunc interire deberent ſuperficies earum terminativæ, productis indiviſibilibus continuativis: & è contrà, ubi ſeparantur ab invicem, tunc deberent accipere de novo ſuperficies ſui terminativas: nec tamen aſſignari poſſet earum cauſa productiva: ergo nec earum productio de novo eſt admittenda. Quare conſequenter

Not. 1. Illa indiviſibilia terminantia non eſſe realiter & poſitivè in quantitate, ſed tantùm virtualiter, & cum virtuali diſtinctione; quatenus quantitas ipſa ſecundùm extimas ſui partes idem præſtat, quod ejuſmodi indiviſibilia realiter diſtincta, iiſque æquivalet. Sic enim planum dicitur tangi ab alio plano, non ſecundùm profunditatem, quia hoc pacto fieret naturaliter corporum penetratio; ſed tantùm ſecundùm extimas partes, prout æquivalent ſuperficiei realiter diſtinctæ, ſeu ſecundùm ſuperficiem virtualem. Quo etiam pacto cylindrus tangit planum, aut alium cylindrum, ſecundùm lineam virtualem; ac denique globus perfectus alium globum, aut planum aliquod non tangit, niſi ſecundùm punctum virtuale. Item,

Not. 2. Nulla ex iis quæ dicuntur formalia, tum poſitiva & realia indiviſibilia eſſe in quantitate admittenda, ſive *componentia* mathematica, aut phyſica; ſive *continuantia*; ſive etiam *terminantia*, niſi virtualis. Quinetiam probabilius exiſtimem eſſe impoſſibile hujuſmodi indivi-

diviſibile mathematicum realiter ſeu entitativè diſtinctum, atque ita nihil eſſe quod aliquâ ratione non participet divinam immenſitatem beneficio alicujus extenſionis ſibi propriæ. *Prob.* Si enim, ut ajunt, punctum eſſet poſſibile, unde etiam poſſet Angelus *v. g.* ſeſe ad punctum reducere; poſſet conſequenter ſeſe ad lineam in longum veluti conformare: quia non eſſet potior ratio unius quàm alterius; & ſic poſſet extendi in infinitum, ut demonſtravi in Geometriâ. Atqui hoc conſequens abſurdum eſt; ergo & antecedens. Item, ſi daretur aliqua *v. g.* ſuperficies realiter diſtincta & ſeparata, poſſet ſecundùm idem eſſe concava & convexa; tum ſecundùm idem reſpicere orientem & occidentem ſimul; (neque enim hoc præſtaret ſecundùm diverſas ſui partes etiam virtuales oppoſitas, quia partes nullas haberet ejuſmodi.) Atqui hoc per ſe repugnat. Ergo & illud unde ſequitur.

Objic. Linea, ſuperficies, & corpus ſunt ſpecies reales quantitatis continuæ permanentis. *C.* Ergo ſunt inter ſe realiter diſtinctæ. *N. Conſ.*

Inſt. 1. Nemine cogitante dicunt negationem ſui invicem; id eſt, unum non eſt aliud. Ita enim ſuperficies non eſt profunditas, &c. *Diſt.* Non eſt formaliter atque indiviſibiliter idem cum profunditate; *C.* Sed tamen cum ipsâ profunditate idem eſt realiter diviſibiliter. Sicque omnis ſuperficies eſt realiter profunda. Item, linea omnis realiter eſt lata & profunda; quod per proportionem dicendum eſt de puncto virtuali, in quo dicitur tangi planum à globo perfectè rotundo.

Inſt. 2. Multa fiunt realiter ſecundùm ſuperficiem, puta contactus corporum, quæ non fiunt

ſecundùm profunditatem. *C.* Ergo hæc diſtinguuntur inter ſe realiter. *N. Conſ.* Quia eadem entitas continua ſecundùm diverſas virtualitates hæc præſtare poteſt.

Inſt. 3. Non poſſent contiguorum extrema fieri ſimul, juxta doctrinam Ariſtotelis, niſi ſupponerentur habere ſuperficies realiter diſtinctas, quæ ſimul penetrativè exiſtant; nam impenetrabilitas eſt propria duntaxat corporis, ſeu quantitatis profundæ. ℞. Explicari aſſertione 3. quo ſenſu illa Ariſtotelis verba accipienda ſint in definitione contiguorum.

Inſt. 4. Fit ſæpe nova ſuperficies, eâdem prorſus remanente profunditate: *C.* Ergo diſtinguitur realiter. *N. Conſ.* Quia non fit ſecundùm novam realitatem, ſed tantùm ſecundùm novam formalitatem. Quod perinde ſtatuendum eſt de figurâ, quæ eſt aliquid neceſſariò conſequens ad corpus extenſum. Nam

Dico II. Figura eſt certam corporis quanti partibus diſpoſitionem tribuens. Nec illa partium diſpoſitio diſtinguitur realiter ab extenſione locali. *Prob.* Quia fruſtra foret diſtinctio ejuſmodi; cùm ſufficiat formalis. Quare dum cera *v. g.* remanente etiam eâdem extenſione locali, de quadratâ per ſolam compreſſionem fit rotunda; eſt quidem effectus novus realis, ſed tantùm ſecundùm novam formalitatem, non autem ſecundùm novam realitatem. Habes autem ex Geometriâ, quænam ſint figurarum genera & ſpecies: item quænam ſit earum tum natura & proprietates: agiturque hîc ſolùm de circulari & ſphæricâ, an ſcilicet dari poſſit corpus perfectè ſphæricum, cujus partes extimæ omnes æqualiter diſtent à centro. Nec apparet ratio ulla cur iſtud ſit abſolutè impoſſibile.

Quod

Quod enim ajunt illud non eſſe abſolutè perfectiſſimum, quod fieri poteſt perfectius in infinitum. *Tr.* Atqui ſphæricum poteſt fieri perfectius. *N.* Non enim ſuſcipit magis & minùs in ratione circularis, aut ſphærici, quanvis poſſit eſſe major, vel minor circulus, aut ſphæra, cum majori, aut minori partium ſingularum curvitate. Nam circuli ejuſdem partes ſub eâdem diametro eandem neceſſariò talem vel talem ſervant curvitatem, cum æquali diſtantiâ à ſuo centro. Quanquam alii diſtinguunt inter circulum, aut ſphæram phyſicè, id eſt, ex partibus continuis; & mathematicè, id eſt, ad imaginationem mathematicorum ſumptam, conſtantem nimirum ex punctis, ut ſupponunt. Atque hujuſmodi ſolùm vel ſphæram, vel circulum ex punctis realibus dicimus eſſe impoſſibilem.

Dico III. Alia corporis quanti proprietas eſt contactus & contiguitas. Contigua ſunt ea, inquit Ariſt. quorum extrema, id eſt, ſuperficies ſunt ſimul: eo nimirum ſenſu, quòd nihil inter eas mediet; non autem quòd corpora contigua ſuas ſuperficies habeant ſimul & penetrativè poſitas; ut aliqui tradunt ſine ullo rationis fundamento. Item contactus vulgò dicitur eſſe unius corporis ad aliud applicatio ſive immediata, ſive mediata.

Notabis autem ex communi ſententiâ, vix dari actu contactum immediatum inter corpora ſaltem ſolida, quòd ſemper aliquis medius aër interjiciatur. *Prob.* Quia inde ſolùm oritur ſonus, quòd aër inter corpora ejuſmodi interceptus collidatur; ut ſuo loco exponam. Item, quando planum alteri plano adæquatur ſimul ſecundùm omnes partes, omnis aër inter plana illa diffuſus deberet ſimul totus recedere; & ſic

fieret motus aëris illius in inſtanti; quod admitti non debet: ergo neque id unde ſequitur. Item, explicari alioqui non poſſet quomodo clavus ligno infixus extraheretur inde, non relicto vacuo, niſi dixerimus, vel aërem intermedium tunc rareſieri ad replendum vacuum; vel ſaltem eſſe aliquid ſpatii ad latera, per quod novus aër ſubeat ad impediendum illud vacuum. Atque hinc etiam conſequens eſt virgam, aut ferulam dum infligitur, non immediatè applicari, ſed mediante ſolùm aëre.

Notabis tamen 2. Poſſe divinitùs ſaltem immediatè applicari ſolidum cum ſolido. Quid enim implicat quominus per divinam potentiam, ſic admoveantur ad invicem, ut nihil mediet?

Objiciunt. Duo corpora diverſa hoc modo ſimul eſſent loco; atqui hoc repugnat. *Diſt. Ma.* Simul eſſent loco adæquato, eo ſenſu, quòd ſimul conſtituerent locatum adæquatum amplioris loci occupativum. *C.* Simul eſſent, eo ſenſu, quòd unum alterius etiam corporis loco ſimul coëxiſteret. *N.*

Inſt. 1. Sequeretur planum perfectum tangi poſſe à globo perfecto. *Tr.* Atqui hoc repugnat teſte etiam Ariſt. 3. *Metaph. t.* 8. Ratio eſt, quia tangere aliud corpus, eſt illi adæquari; non poteſt autem ſphæricum perfectum adæquari cum plano; ſiquidem ab eo tantùm attingi poteſt ſecundùm indiviſibile punctum, ſaltem virtuale, ut ſuprà dictum eſt. ℞. 1. Ariſtotelem eo loco loqui de globis, quales vulgò conficiunt, qui quidem cum perfecti non ſint, mirum non eſt ſi nequidem in puncto virtuali globum alium, aut planum tangant. At ℞. 2. Tangere, non eſſe alteri adæquari, ſed tantùm appli-

applicari. Item, neque etiam rectè diceretur commenſurari; hæc enim ratio loquendi in ea tantùm cadit, quæ ſeſe tangunt diviſibiliter, & ſecundùm idem extenſionis genus.

Inſt. 2. Globus ille tangeret ſimul indiviſibiliter, & diviſibiliter. Nam tangeret ſecundùm aliquid ſui: atqui nihil habet niſi diviſibile: ergo tangeret ſecundùm aliquid diviſibile: ergo & diviſibiliter. Quod repugnat cum primâ parte propoſitionis, quâ dicitur tangere indiviſibiliter. ℞. Tangit quidem ſecundùm aliquid ſui realiter diviſibile; ſed tamen virtualiter indiviſibile; ſeu prout ſecundùm aliquid ſui inadæquatè ſumptum æquivalet puncto indiviſibili. Ita per proportionem fatentur vulgò omnes, planum tangi immediatè ab alio plano indiviſibiliter ſecundùm ſuperficiem virtualem & formaliter indiviſibilem, quæ tamen ſimul realiter ſit diviſibilis ſecundùm profunditatem.

Inſt. 3. Globus ille, dum volveretur ſupra planum, in eo deſignaret lineam, quæ conſequenter diceretur conſtare ex punctis, ſeu ex fluxu puncti. Atqui oſtendimus non poſſe lineam conſtare ex punctis. ℞. Deſignaret quidem lineam virtualem; non ideo tamen diceretur conſtare ex punctis, quia lineam illam non deſcriberet niſi per motum continuum, non autem puncta & puncta ſucceſſivè deſignando.

Inſt. 4. Poſſet & punctum reale, tum lineam realem deſignare, ſi colore aliquo imbutus globus, illum plano imprimeret. ℞. Materia illa colorata quam globus in plano relinqueret, non poſſet non eſſe realiter extenſa & diviſibilis: nihil enim ſupponitur eſſe in ſuperficie illius globi, niſi realiter diviſibile: quanvis ratione

figuræ, globus tangendo vel globum alium, vel planum, illi applicetur tantùm indiviſibiliter, ratione puncti virtualis.

Inſt. 5. Globus puncto illo virtuali divideret ſaltem aërem; quo in ſtatu aër divinitùs ſaltem conſervatus, retineret vacuum illud realiter indiviſibile; quod etiam repleri poſſet alio indiviſibili reali: ergo ſic admitteretur reale indiviſibile. ℞. Nullum in eo caſu fore ſpatium, aut diſtantiam extremorum in ſpatio fundatam; quia ſpatium omne dicit aliquod extenſionis genus: neque extrema illa per contactum globi à ſe invicem diviſa haberent ſe alio modo, quàm duo plana immediatè applicata ad invicem; non enim magis diſtarent: quia indiviſibile non facit diſtantiam.

Notabis igitur, ſtare noſtram ſententiam in omni hypotheſi, ſive admittatur globus tangens in puncto mathematico, ſive negetur; & in quacunque hypotheſi ſufficere indiviſibilia virtualia, ad omnes difficultates explicandas.

CAP. VIII. *Corporis Quanti rarefactio, & condenſatio.*

Q*Via* ſolùm beneficio localis extenſionis perficitur rarefactio & condenſatio; ad hunc maximè tractatum attinet quæſtionis iſtius explicatio.

Notabis enim 1. Aliam eſſe rarefactionem, aut condenſationem impropriè dictam, ut quando ſpongia, aut cera comprimitur, vel dilatatur manu; ideóque tantùm unâ ex parte vel creſcit, vel minuitur, quantùm vel decreſcit, vel augetur ex aliâ. At in rarefactione propriè dictâ & naturali, partes omnes quantùm eſt de ſe omnem in partem dilatantur. Vt quando aqua,

aqua, vel lac in lebete, igne ſuppoſito intumeſcit, totumque incipit replere lebetem ſine ullâ novæ materiæ additione: cùm è contrà in condenſatione detumeſcit. Certè per additionem aut novæ aquæ, aut lactis novi, aliorumve id genus corpuſculorum, ſive aqua, ſive lac non creſcit; quod enim in eo caſu principium illius materiæ productivum aſſignari poſſet? Item, ut ſermo ſit tantùm de quantitate eſſentiali, prout diſtinguitur ab extenſione locali.

Not. 2. Non acquiri novam ejuſmodi quantitatem veteri deperditâ. *Prob.* Quia pereunte ſubjecto, pereunt accidentia quæ ipſi inhærent. Ergo ſi periret vetus quantitas, perirent conſequenter & qualitates accidentales, tum notæ, & characteres ipſi exiſtentes: quod repugnat experientiæ. Deinde, cùm ſpecies conſecratæ ad ignem applicatæ rareſiunt, deſinente ipsâ veteri quantitate, deſinerent & omnes ſpecies conſecratæ; nec proinde ſub iis ampliùs contineretur Chriſti Domini corpus. Item, quæ nova quantitas eo in caſu contingeret, produceretur extra omne ſubjectum: quod naturaliter fieri non poteſt. Præterea verò

Not. 3. In rarefactione, veteri quantitati non addi aliam novam, neque in condenſatione interire. *Prob.* Quia nova quantitas veteri accedens, vel ſimul cum eâ eſſet in eádem parte materiæ; & ſic daretur naturalis penetratio; vel certè careret omni ſubjecto; quia nulla eſſet pars materiæ, quæ à veteri quantitate non informaretur. Item, in rarefactione ſpecierum conſecratarum, non poſſet explicari cuinam ſubjecto adveniret nova quantitas; neque illa nova quantitas contineret Chriſti Domini corpus, quia non foret conſecrata. Quare, cum alia

alia ratio explicandæ rarefactionis, aut condenſationis non ſuperſit.

Dico conſequenter I. Fieri tantùm illam per majorem aut minorem extenſionem localem, quæ de novo in iiſdem quantitatis partibus producatur. *Conf.* Quia hoc ipſo quòd eædem partes intelligantur poſitæ ſub majori extenſione locali, quantitas intelligitur eſſe rarior; aut è contrà. Et verò, proprium eſt illius formæ facere magis, aut minus extenſum localiter, quæ ſimpliciter facit extenſum localiter. Quod ſolùm competit extenſioni locali, per quam ipſa quantitas eâ ratione modificatur.

Notabis igitur 1. Raritatem eſſe paucitatem materiæ ſub majori extenſione locali. Rarefactionem autem eſſe acquiſitionem majoris extenſionis localis in iiſdem partibus materiæ. Ac denique illud dici rarum, quod ſub majori extenſione continet pauciores partes materiæ. Denſum autem è contrà. Neque alia eſt ratio cur *v. g.* ignis condenſatus fortiùs agat, niſi quia de facto plures habet materiæ partes ſub minori extenſione locali. Item

Not. 2. Quantitatem eandem hanc de ſe indifferentem eſſe ad majorem, aut minorem extenſionem localem: & ſic poſſe vel minimam quantitatem, putà granum ſynapis, per Divinam poteſtatem creſcere ad magnitudinem totius mundi; totumque ipſum mundum factâ minori extenſione locali contrahi ad parvitatem grani ſynapis. Item etiam conſequenter

Not. 3. Nullam eſſe raritatem aut denſitatem in corpore quanto, ſublatâ extenſione locali. Sicque in corpore Chriſti Domini poſito in V. Euchariſtiâ, partes aliæ, defectu localis extenſionis, non ſunt formaliter & actu aliis

rariores, ſed tantum radicaliter, quatenus de ſe habent eas partes entitativas, quæ poſtulant talem extenſionem localem.

Not. 4. In motu rarefactionis, cum partes eædem recipiant ſucceſſivè majorem & majorem extenſionem localem, non ideo plures ſimul remanere illius extenſionis localis *modos*, quia per formalem incompoſſibilitatem unius cum alio, priores ſucceſſivè intereunt, ad productionem ſucceſſivam poſteriorum.

Dico II. Raritas & denſitas non habent determinatæ cauſæ genus. Modò enim raritas ex calore, modò ex aliis qualitatibus prodit. Quanquam in iſtis ſublunaribus vulgò æſtimatur conſequi ad calorem; quia in iis de facto calor præcipuè eſt cauſa raritatis. At

Dico III. Ex rarefactione prodeunt varii effectus. Qualis eſt vis illa & impetus, quo emittitur globus ex tormento bellico, ob ſubitam & vehementem rarefactionem, quam ignis in pulvere ſulphureo conceptus ex ſe naturaliter emanat. Cujuſmodi etiam effectus innumerabiles contemplari licebit in rebus meteorologicis.

APPENDIX. *De Intenſione Qualitatum.*

Hic ſubjicienda eſt diſputatio de *intenſione* qualitatum, quia per aliquam proportionem cum extenſione locali explicari debet.

Suppono igitur proprium eſſe qualitatis ut intendatur, aut remittatur, id eſt, ut ſuſcipiat magis aut minus; ſeu fiat majoris, aut minoris perfectionis; unde etiam reddatur vel magis, vel minus activa. Sic lumen, aut calor idem modò intenſior eſt ſeu vehementior, modò remiſſior, unde & ſubjectum dicitur vel magis, vel minus calidum; atque ita de aliis: quam-

quamobrem intenſio definiri ſolet; Perfectio qualitatis in eâdem parte ſubjecti: & ſic qualitas ſumitur non tantùm ſecundùm *extenſionem* quam habet in ſubjecto materiali localiter extenſo, ſed etiam ſecundùm *intenſionem*. Cujus quidem intenſionis latitudo à philoſophis dividi ſolet certas in partes, quas *gradus* vocant; atque intenſiſſimæ quidem qualitati gradus octo attribuunt; quorum primi dicuntur *remiſſi*; excellentes autem vocantur *intenſi*.

Notandumque eſt, eo ſenſu qualitatem, ubi intenditur, magis veluti radicari in ſubjecto, ut quidem loquuntur alii, quia hoc modo vires acquirit majores, unde fortiùs inhæreat ſubjecto, difficiliúſque ab eo expelli poſſit. Tunc autem accidens, quemadmodum habetur in metaphyſicâ, ſimpliciter eſt radicatum in ſubjecto, quando ab eo emanat, & emanativè in eo conſervatur, ut calor in igne. Item

Not. 2. Non fieri ejuſmodi radicationem, ſeu majorem intenſionem, niſi per additionem novæ alicujus entitatis & perfectionis. *Prob.* Quia idem entitativè calor ſine ullâ novæ perfectionis realis additione, non faceret ſubjectum magis calidum, nec foret magis activus; item, nec deberet dici calor in igne eſſe major quàm in aquâ tepidâ; perinde enim eſt utrobique in omnibus ſubjecti ſui partibus. Item, neque ex eo præciſè dicitur fieri intenſior, quòd removeatur qualitas contraria. Quia intenduntur qualitates etiam quæ non habent contrarium; ut lumen. Ita charitas, ex Concil. Trid. intenditur, abſtrahendo ab omni contrario, ſiquidem non reperitur cum ſtatu peccati mortalis. Quod perinde exiſtimandum eſt ſaltem de multis aliis qualitatibus ſpiritualibus. Quanquam nihilominus,

Dico

Dico I. Qualitas non intenditur per additionem qualitatis unius ad aliam ejuſdem rationis qualitatem, ſeu per gradus realiter diſtinctos, ſive homogeneos, id eſt ſimilis inter ſe perfectionis, ſive heterogeneos, id eſt majoris & majoris perfectionis, ſaltem individuæ. Sic Ariſt. 8. *phyſ. t.*84. ubi ait *ex calido fieri magis calidum, nullo facto in materiâ calido.*

Probatur 1. De homogeneis. Quia intenſio eſt quædam qualitatis perfectio, unde conſequenter ſe habet ut perfectivum, comparativè ad ipſam qualitatem tanquam ad perfectibile. Atqui perfectivum & perfectibile non ſunt ejuſdem rationis; ſunt enim ut actus & potentia. Et verò ſi multi calores, etiam rationis ejuſdem ſimul poſiti, calorem conſtituunt non tantùm extenſivè, ſed & intenſivè perfectiorem; fieri tunc poſſet calor infinitè perfectus, ſi calor qui diffuſus eſt per omnes ſubjecti partes in unam cogeretur; ergo & eſſet infinitè activus. Quod quidem argumentum valet maximè contra eos qui ſupponunt in quantitate partes eſſe actu diſtinctas. At ſaltem contra alios ſic urgeri poteſt: Non opus eſt majori virtute in igne ad producendas caloris partes illas quaſcunque in eadem parte ſubjecti, quàm in variis ſubjectis. Ergo cùm poſſit in variis ſubjectis in infinitum, quæ ritè circùm apponerentur, partes caloris varias producere, ut omnes fatentur; poſſet & in eâdem. Immò calidum ut duo poſſet producere calidum ut octo, & plures in infinitum; Nam in octo & pluribus in infinitum ſubjectis circumpoſitis poſſet producere aliquos gradus caloris, qui, Divinitus ſaltem, coacti unam in partem ſubjecti, redderent ſummæ illius intenſionis calorem. Quinetiam & deberet idem præſtare in eâdem

eádem parte ſubjecti, quod præſtat in pluribus circa poſitis. Neque enim ſecundus & alii conſequentes gradus ſuperarent vim illius activam, ſiquidem ſupponuntur eſſe omnes ejuſdem rationis. Item, in eâ ſententiâ, ſimile ſecundum intenſionis gradum, puta calidum ut quatuor poſſet agere in aliud ſimile. Poſſet enim alium gradum caloris ſuper illi addere: quid enim impediret, ſi omnes ſunt perfectionis ejuſdem?

Omitto dicere, quòd in eâ ſententiâ, plura accidentia ſolo numero diſtincta reperirentur naturaliter in eádem parte ſubjecti. Quod quidem etſi verum eſt de accidentibus intentionalibus, ut habetur in Tract. de Anima ſenſ. *Diſp. 2. De ſpecie intentionali, cap. 2.* Vt quando plures ſpecies intentionales objectorum ſimilium ſunt in eâdem parte aëris; aut quando ſimul habeo plures cognitiones diſtinctas hominum diverſorum: idem tamen non contingit in iis maximè accidentibus, quæ dicuntur alterativa, & diſpoſitiva ad formam ſubſtantialem; ne ſimili ratione dicerentur eſſe naturaliter poſſe plures ſimul formæ ſubſtantiales in eâdem materiâ. Quod repugnat iis quæ docuimus in hac Phyſ. univerſ. *primâ parte Tract. 1. Diſp. 3. cap. 2.*

Prob. 2. De gradibus heterogeneis. Cùm enim in iſtâ ſententiâ ſupponatur unus gradus ab alio perfici; conſequens eſt ut ſit diverſæ ab illo rationis; ſiquidem, ut ſuprà ajebam, perfectivum & perfectibile non ſunt ejuſdem ſpeciei. Atqui qualitas ab aliâ diverſæ ſpeciei non intenditur, ut patet inductione. Item, ſecundus gradus eſt perfectioris virtutis quàm primus; adeoque per ſe præſtat id quod fieri poteſt à primo: ergo fruſtra remaneret primus cum ſecundo;

cundo; & ſic de aliis: ergo non eſſent plures ſimul diſtincti gradus ejuſdem qualitatis in eâdem parte ſubjecti. Denique verò, ubi calidum ut 8. agit in frigidum ut 8. ſinguli caloris gradus deberent agere in ſingulos frigoris oppoſiti gradus. Quid enim vetaret? Ergo ſimul omnes expellerentur, ſimulque produceretur totus calor ut 8. quod repugnat experientiæ. Quare ut probabiliùs philoſopher cum Ariſtotele, loco citato, & cum inſignioribus Thomiſtis ex mente D. Thomæ:

Dico II. Novam eam entitatem quæ producitur in intenſione, aut remiſſione; & per quam ipſa qualitas magis aut minùs ſubjectum afficit; novam, inquam, eam entitatem eſſe novum quemdam modum & actualitatem, ſeu perfectionem qualitati realiter ſuperadditam; quo pacto per proportionem extenſio localis eſt modus aliquis quantitati ſuperadditus, per quem in ordine ad locum perficitur. *Prob.* Quia refutatis ſuperioribus ſententiis, nihil ſupereſt, niſi ut iſtud afferamus, juxta Ariſtotelem; nec ullam patitur difficultatem hæc philoſophandi ratio. Ergo eſt admittenda.

Notabis igitur 1. Quòd quemadmodum quantitas non exiſtit naturaliter ſine modo extenſionis localis ſibi ſuperaddito, ita nec qualitas ſine modo intenſionis. Item, ut modus extenſionis localis non eſt quantitas, ſed tantùm ipſius quantitatis perfectio quædam modificativa; nec in rarefactione, aut condenſatione acquiritur aut deperditur nova quantitas, ſed tantùm illa modificatio: ita in intenſione, aut remiſſione *v. g.* caloris, remanet ſemper eadem qualitas eſſentialis, puta calor idem eſſentialis, aut acquiritur, aut deperditur novus calor,

calor, ſed tantùm ille intenſionis modus, qui propriè etiam non appellatur qualitas. Item, ſicut quantitas eadem de ſe eſt indifferens ad quamcunque extenſionem localem; ita perinde per proportionem qualitas eadem & ad quamcunque intenſionem.

Notabis enim 2. Modum hunc intenſionis fieri perfectiorem & perfectiorem quaſi per gradus quoſdam virtuales, ita ut quæ actualitas, ſeu modus intenſionis eſt perfectus ut 4. ſuperet in perfectione actualitatem ſeu modum ut 3. vel ut 2. vimque illorum & perfectiones in ſe contineat eminenter. Etſi autem illæ qualitates perfectiores & perfectiores, habeant aliquam inter ſe heterogeneïtatem; non differunt tamen pluſquam numero; majorque illa aut minor perfectio ſequitur tantùm ad differentiam individualem. Certè ſpecies intentionalis repræſentativa Petri, magis differt à ſpecie repræſentativâ Pauli, quàm ab aliâ ſpecie repræſentativâ ejuſdem Petri; nec tamen illæ omnes ſpecies differunt inter ſe niſi individuo; ergo non omne quod pluſquam numero differt, ſaltem ſecundùm quid, differt ſpecie eſſentiali. Item

Not. 3. Modum illum intenſionis, prout ſumitur *in fieri*, quando fit ſucceſſivè, eſſe ens ſucceſſivum, quod fit per partes poſt partes, non tamen ſimul permanentes; eâ per proportionem ratione quâ dicunt alii in motu locali ſucceſſivè produci ubicationem fluentem; tum ubicationem illam fieri permanentem, quando ampliùs ultra non tenditur. Quòd autem partes ejuſmodi priores & poſteriores non remaneant ſimul. *Prob.* Quia fruſtra permanerent priores cum poſterioribus, ſiquidem iſtæ ſunt

præ-

præſtantiores, poſſuntque idem & perfectiori modo præſtare quod priores. Ergo neceſſe eſt perire priores per formalem incompoſſibilitatem cum iſtis poſterioribus.

Not. 4. Intenſionis modum hunc conſervari in qualitate per vim ipſius veluti emanativam, nec remittitur, ſaltem in contrariis qualitatibus, niſi poſito contrario tanquàm conditione ſine quâ non. Ita enim calor *v. g.* cùm in ſui conſervationem incumbat quantùm poteſt, nòn emanat remiſſiorem intenſionis modum, niſi eâ proportione quâ redditur inſufficiens ad retinendum perfectiorem, propter contrarietatem qualitatis oppoſitæ. Quæ autem inter naturales qualitates non habent contrarium, ut lumen, illæ ut plurimùm intenſionis modum ſuum non conſervant ullâ ratione ſine influxu actuali agentis à quo pendent in ſuo eſſe: nec *v. g.* luminis intenſi remiſſio explicatur, niſi ex eo quòd minorem influxum recipiat ab agente ſui productivo.

Not. 5. Latitudinem intenſionis, etſi reſpectu potentiæ Divinæ creſcere in infinitum poſſit, naturaliter tamen certos habere terminos, tum virtute agentis naturalis, tum capacitate ſubjecti, ſeu rerum ipſarum exigentiâ definitos. Primò enim cùm agens naturale vim habeat tantùm finitam, non poteſt attingere effectus niſi finitos. Quod autem ſpectat ad ipſum ſubjectum, puta corpus naturale, talem tantùm poſtulat, non majorem qualitatum ſuarum intenſionem; alioqui deſtrueretur; puta ſi lignum fieret calidum ut 8; & ſic de aliis.

Dico III. Rei cuilibet propriè & per ſe non convenit intendi, aut remitti. Ita ex Ariſtot. eſſentiæ dicuntur eſſe ut numeri. Quemadmodum

dum enim *v. g.* binarium non poteſt eſſe magis aut minùs binarium, quàm aliud quodvis binarium; ita per proportionem homo non poteſt eſſe magis homo, quàm quivis alius homo; quamvis ſecundùm accidentalia, aut etiam perſonalia poſſit eſſe perfectior. Quam ob cauſam inter ſubſtantialia, forma ſubſtantialis dicitur non recipere magis & minùs. Quod ſatis ipsâ patet experientiâ. Si enim imminuto aquæ frigore, forma ſubſtantialis aquæ defectum pateretur; non poſſet ſeſe ad priſtinum gradum revocare; uti videmus contingere. Et verò cùm forma ſubſtantialis detur *ſuppoſito*, tanquam fundamentum ipſius *eſſe* completi, & omnium proprietatum; neceſſe eſt conſequenter ut illud ſit fixum atque invariabile.

Quod ſpectat quantitatem, etſi poteſt eſſe major & minor, certum eſt quoque ipſam non recipere magis aut minùs: quo pacto bipedale non poteſt eſſe magis bipedale; ſi enim excederet, jam deſineret eſſe bipedale. Et ſic de aliis.

Item, nec Relationi per ſe convenit intenſio vel remiſſio. Quòd enim *v. g.* albedo dicatur fieri cum alia albedine magis aut minùs ſimilis, illud oritur ſolùm ex majori aut minori intenſione qualitatis.

Dico igitur IV. Qualitatibus duntaxat propriè & per ſe convenit intendi aut remitti. Quanquam nec omnis qualitas ſuſcipit magis & minùs. Primò enim figura, quæ ex Ariſtotele habet locum inter qualitates, licet poſſit eſſe major aut minor, non tamen ſuſcipit magis & minùs. Quo pacto ſphæricum non poteſt eſſe magis ſphæricum, &c. Ita nec quædam qualitates ſecundæ ſpeciei, ut animæ facultates, nonnullæ ſaltem, non ſuſcipiunt magis & minùs.

Cùm

Cùm enim anima emanet ſuas facultates, nonnullas ſaltem, quantùm poteſt, quia contrarium non habent, nihil impedit quominus illas habeat ſecundùm omnem perfectionem. Sicque ajunt vulgò de intellectu, de voluntate, & de nonnullis aliis, quæ licet modò perfectiùs, modò imperfectiùs operentur, id evenit ſolùm ex defectu qui reperitur in organo.

DISPVTATIO II.

DE INFINITO.

CAP. I. *Natura infiniti.*

INſinitum eſſe illud dicitur, quod finem ſeu terminum non habet; & à quo ſecundùm quantitatem accipientibus, ſemper aliquid ſuperat accipiendum. Et in eâ quidem *infiniti* acceptione convenire omnes debent, ne in inſtituendis generis iſtius quæſtionibus, ſola ſit diſputatio de nomine. At

Not. 1. Aliud eſſe infinitum *ſecundùm eſſentiam*, ſeu quod in ſua ratione eſſentiali poſſibiles omnes perfectiones continet. Aliud verò eſt infinitum duntaxat ſecundùm accidens, quod in aliquâ ratione ſibi accidentali finem non habet: puta ſi corpus dicatur eſſe extenſionis infinitæ; ſi calor infinitæ intenſionis; ſi res fuerint numero infinito, &c. Prætereà

Not. 2. Aliud quoque eſſe quod dicitur tantùm *comparativè* infinitum; quando res tantæ eſt perfectionis, ut poſſibilibus aliis inferioris ordinis etiam infinitis dignitate præſtet. Quo pacto *v. g.* homo ſpecies tum plantarum, tum brutarum animantium omnes in infinitum poſſibiles ſuperat naturæ perfectione; quamvis ipſe

ab alio, puta ab Angelo ſuperetur. Alioquin illud dicitur *abſolutè* infinitum, quod alia omnia ſuperat, & à nullo ſuperatur. Agiturque tantùm hoc loco de iſto genere infiniti. Item,

Not. 3. Aliud etiam duplex eſſe infiniti genus: ac primò quidem *infinitum actu*; ſecundò autem, *infinitum potentiâ*. Infinitum actu illud eſt, quod ſecundùm rationem ſuam actualem, ſeu ſecundùm ea quæ actu continet, nullo terminatur fine. Vocaturque infinitum *ſimpliciter*, & *categorematicè*; quia, quemadmodum in Dialecticâ terminus ille dicitur categorematicus, qui per ſe, & abſque addito ſignificat: ita illud dicitur infinitum categor. quod ſimpliciter eſt infinitum. Nam

Infinitum potentiâ illud dicitur, quod in ratione actuali quam habet, aut quæ in eo aſſignari poteſt, ſemper quidem eſt finitum, ſed eſt ſimul cum potentiâ ad aliud ſine termino. Cujuſmodi ratio infiniti rebus iis convenit, quæ ſemper creſcere, aut minui poſſunt; vel ſi lubet, in quibus fit proceſſus in infinitum ſine termino. Vt quando ajebamus continuum eſſe diviſibile in infinitum. Vocatur autem infinitum duntaxat *ſecundùm quid*, & *ſyncategorematicum*, quia de ſe eſt tantùm quid finitum, nec habet rationem infiniti, niſi quatenus ſemper eſt in potentiâ ad aliud; unde & appellari ſolet *infinitum potentiâ*. Quamobrem

Not. 4. Iſtud infiniti genus medium tenere locum inter finitum ſimpliciter ac ſimpliciter infinitum; & habere utriuſque participationem quandam: Nam quæ in eo ſunt actu, aut determinata; ſemper finita ſunt, non tamen ſine potentiâ ad aliud in infinitum. Quamobrem ſolemus dicere in eo eſſe *finita in infinitum*; ſeu *non*

tot

tot quin plura. Item, infinitum illud dicitur eſſe eſſentialiter indeterminatum; quòd ſemper involvat potentiam ad aliud indeterminatè, & ſine termino. Quare ut de naturâ infiniti in communi ſtatuamus:

Dico I. Contra nonnullos recentiores, infinitum claudi terminis non poteſt. Ita Ariſt. 8. *phyſ.* dum negat fore primum movens, aut primam cauſam, ſi datur proceſſus in infinitum quoad cauſas ſubordinatas & actu exiſtentes. Nam in infinito, ut inquit, non poteſt reperiri terminus. Tum *lib. de ſenſu & ſenſibili c. 6.* quorum ſunt ultima, ſeu extrema, ea neceſſariò finita ſunt. Alioquin unde opponeretur infinitum finito? cur perinde aliquod finitum dici non poſſet infinitum, ſi infinitudini non obſtat *finis* aut *terminus*? Et verò etiam inde ſequeretur quantitatem *v. g.* pedalem eſſe actu infinitam. Quod oſtendo, *ſuppoſitâ figurâ* 12. *Tabulæ ad finem libri appoſitæ*, in quâ ſupra pedalem baſim *b. c.* fingantur eſſe producta latera infinita hæc duo, nempe latus *b. a.* perpendiculare, tum latus *c. a.* cum ipſo concurrens tandem in puncto *a.* ſiquidem, ut volunt, poteſt infinitum ſic terminari. Quâ factâ hypotheſi, deſignentur in latere *a. c.* partes ſemipedales infinitæ non enim repugnat deſignari partes ejuſmodi infinitas in longitudine quæ ſupponitur eſſe infinita. Deinde ex ſingulis illis partibus ſemipedalibus ducantur lineæ parallelæ lateri *a. b.* quæ proinde cadant perpendiculariter in baſim *b. c.* Ex his erit conſequens ut in baſi *b. c.* deſignentur partes infinitæ alicui determinatæ parti æquales; tum quantitatem hanc pedalem *b. c.* eſſe actu infinitam, quod implicat; ergo implicat & antecedens unde iſtud infertur, nimirum poſſe

dari infinitum clauſum terminis. Atque inde conſequenter

Dico II. Infinitum pertranſiri non poteſt. *Prob.* Quia finis illius attingi non poſſet; ſiquidem careret fine. Item, magnitudo infinita nullam haberet proportionem, ſaltem mathematicam, cum finitâ: hæc enim in infinitum replicata, ipſam adæquare nunquam poſſet; quia ipſam pertranſire totam nequiret. Item, à quantitate infinitâ poſſent in infinitum novæ & novæ magnitudines, uni etiam certæ æquales & majores accipi, nec tamen exhauriretur unquam. Quia ex hypotheſi finem non haberet.

Dico III. Non poteſt etiam id quod eſt actu infinitum, ab alio ſuperari, ſeu eſſe illo minus. *Prob.* Quia quatenus ab eo ſuperaretur, ſeu quatenus poſt ipſum relinqueretur, ut ajunt, tum intelligeretur eſſe finitum: ergo ſimul eſſet finitum & infinitum. Item, ſuperaretur exceſſu vel finito vel infinito; ſi infinito ſolùm; inde ſequeretur rem etiam ſuperantem non eſſe infinitam, quia finitum non ſuperaret niſi finitâ magnitudine, quæ conſequenter pertranſiri poſſet. Sin exceſſus ille eſt infinitus, ſequitur rem ſuperatam non eſſe infinitam, in quâ ſcilicet deſideraretur perfectio infinita. *Reſpondent* adverſarii: Quomodo ex duobus *v. g.* numeris hominum finitis, poſſet alter creſcere in infinitum materialiter, additis nimirum novis & novis hominibus qui ſunt ſubjectum ſeu materia illius numeri, nec tamen ille numerus deſiperet eſſe formaliter finitus. Ita, inquiunt, poteſt unum infinitum eſſe alio majus ſecundùm materiale, cùm tamen in ratione formali infiniti non fiat magis & minùs, nec unum ab alio ſuperetur. Sed *negatur paritas.* Quia exceſſus finiti

finiti ſupra finitum, in eo non deſtruit rationem finiti: quia finem, ſeu aliquam ſemper ultimam unitatem ſervat. At multitudo *v. g.* hominum quæ ab aliâ ſuperatur pertranſiturque, ex eo præcisè quòd pertranſitur, intelligitur habere finem, ſeu terminum. Neque enim quidquam ab alio pertranſitur, niſi quia ultra illius finem tendit. Ergo in eo ſupponit finem. Item, quæ multitudo ab aliâ ſuperatur, poteſt ulterius creſcere per additionem illarum unitatum quibus ſuperatur: ergo habet ultimam unitatem: non enim in numero fit additio, niſi ad ultimam ejus unitatem. Quod autem habet ultimum, habet & finem, nec proinde poteſt eſſe infinitum. *Conf.* Quia unitates in illâ multitudine non ſunt quid diſtinctum ab ipſis hominibus: ergo ubi ſunt plures homines, ibi ſunt & formaliter plures unitates, ac proinde numerus formaliter major: ergo ſic daretur numerus formaliter infinitus major alio numero infinito. Nec proinde poſſet non eſſe finitus ille numerus qui foret minor: ergo eſſet finitus ſimul & infinitus.

CAP. II. *Alia Infiniti attributa eſſentialia.*

D*Ico* præterea I. Infinito ſimpliciter nihil addi poteſt in eo genere in quo eſt infinitum. *Prob.* Quia per additionem illam fieret majus: ergo antea non erat infinitum, cùm eſſet iſto minus; quod eſt contra hypotheſim. Quare

Dico II. Infinitum ſimpliciter in aliquo genere, puta infinitum Angelorum, continet quicquid in eo genere eſt poſſibile. *Prob.* Quia poſſet aliquid addi illi infinito: ergo non eſſet infinitum. Item

Dico III. Ad rationem infiniti abſolutè

 ſumpti

ſumpti non ſufficit præcisè ut ſuperet omne poſſibile in aliquo genere. Sic enim homo idcirco non eſt infinitæ perfectionis, quòd ſuperet in naturæ perfectione omnes animalium ſpecies poſſibiles infra ſe poſitas; ſiquidem nullum animal brutum poteſt attingere ad perfectionem rationalitatis. Ita etiam figura circularis aut ſphærica, licet omnium figurarum ſit perfectiſſima, non ideo perfecta eſt infinitè. *Prob.* Quia de facto iſta ſunt ex genere ſuo finita, & ab alio genere entium ſuperantur in perfectione naturæ. Ergo ad rationem infiniti requiritur præterea ut ſuperet quodcunque ſine termino; id eſt, ut à nullo alio ſuperari poſſit. Quinetiam opus eſt, ut rerum poſſibilium perfectiones quas ſuperat, contineat in ſeſe aliquo modo. Sic enim muſca *v. g.* non ideo diceretur eſſe altitudinis, aut molis infinitæ, quanvis ipſa reſideret ſupra molem infinitam, quia molis ipſius dimenſiones in ſe non contineret. Ita nec Deus diceretur eſſe ens infinitè perfectum, niſi in eo forent, ſaltem eminenter, rerum omnium poſſibilium perfectiones.

Objic. Quod ſuperat infinitum, ſi daretur, illud à fortiori eſt infinitum. Quo pacto aliquid ſuperans calidum ut 100, ſi daretur, illud à fortiori eſſet calidum ut 100. *C.* Atqui homo in perfectione naturæ ſuperat omnes aliorum animalium poſſibilium perfectiones, quæ de facto forent infinitæ, ſi actu exiſterent. Non enim eſſent tantùm finitæ actu. *R.* Forent ſimul, & non forent infinitæ. Vt poſteà explicabitur.

Inſt. 1. Quæ natura habet facultates infinitæ perfectionis, illa eſt infinitæ perfectionis. *C.* Atqui talis eſt natura humana. Nam habet intellectum infinitæ perfectionis. *Prob.* Quia quæ cauſa

cauſa poteſt effectus perfectiores, & perfectiores in infinitum ſine termino, illa eſt infinitæ perfectionis; neque aliam ob cauſam potentia Divina eſt perfectionis infinitæ. Atqui intellectus humanus poteſt elicere perfectiores ſpecie cognitiones in infinitum. ℞. Non poteſt ſolis viribus propriis elicere ſupernaturales: ergo ſic haberet terminum ſuæ perfectionis.

Inſt. 2. Saltem elevatus lumine gloriæ poterit perfectiores in infinitum, etiam ſupernaturales. ℞. Non poterit, niſi ſimul in infinitum augeatur gloriæ lumen, aut detur perfectior in infinitum concurſus Divinus.

Inſt. 3. Voluntas rationalis eſt infinitæ capacitatis, nec poteſt repleri niſi bono infinito. Ergo ſic habet perfectionem infinitam. ℞. Secundùm entitatem, & ſecundùm intrinſeca eſt finitæ perfectionis; etſi ratione boni extrinſeci ad quod terminatur, poſſit dici infinita. Quanquam & huic bono infinito adhærere non poteſt, niſi finito modo.

Dico IV. Si daretur corpus infinitum, repleret ſpatium omne poſſibile; alioquin ſi poſſet comprehendi aliquo ſpatio, jam ex eo intelligeretur eſſe finitum. Item, non poſſet eſſe ullius figuræ: quia figura eſt terminus corporis extenſi: atqui infinitum caret termino. Item, moveri localiter nequiret; aut motu recto, quia non haberet ſpatium majus ſe in quo moveretur: aut motu circulari. *Prob. Attendendo ad figuram* 13. *quæ ſupponitur pro corpore infinito.* In eâ enim figurâ conſequenter linea *a. b.* & linea *a. c.* tendentes in infinitum, relinquerent ſpatium infinitum inter *b* & *c* quod pertranſiri niſi tempore infinito non poſſet; ergo nec pariter punctum *e* in locum puncti *d*, quanvis bre-

vioris intervalli, nequiret unquam ſuccedere; quia non moveretur niſi ad motum lineæ *a. b.* in quâ continuatur. Ergo ille motus perfici non poſſet unquam; quia non poſſet perfici niſi tempore infinito.

Dico V. Non poſſunt eſſe duo ſimpliciter infinita, ſaltem in eodem genere; puta in Angelis. *Prob*. Quia infinitum Angelorum continet omnes Angelos poſſibiles: ergo nulli ſunt præterea poſſibiles Angeli ex quibus conſtituatur aliud infinitum. Deinde unum alteri adjunctum, ipſum redderet majus: quod repugnat.

Dico VI. Ens ſimpliciter infinitum debet eſſe indiviſibile. Neque enim poſſet dividi in duo infinita, ut jam ajebam. Neque etiam diviſibile eſſet in duo finita. Quia duo finita ſimul conjuncta non conſtituerent infinitum; ſiquidem utrumque pertranſiri poſſet. Ergo finem haberet. Quare ex dictis.

Sequitur 1. Infinito ſimpliciter, non modò quidquam addi non poſſe, ſed etiam nec detrahi. Si quid enim detraheretur, jam non contineret omne poſſibile in eo genere; ergo, ut oſtendi, eſſet & non eſſet infinitum.

Sequitur 2. Infinitum ſimpliciter neque eſſe partem, nec totum ex partibus, aut diviſibile in partes. Quo etiam loco obſervabis, hîc ſumi totum & quantitatem, non tantùm pro quantitate *molis*, ſed etiam pro quantitate *virtutis*; perinde enim ens perfectionis infinitæ, conſtare non poteſt ex variis perfectionibus formaliter inter ſe diſtinctis, aut ex genere & differentiâ; nec poteſt eſſe niſi unica & ſimpliciſſima perfectio, quanvis multis æquivalens, aut virtualiter multiplex: uti quidem oſtenditur de Deo in Metaphyſicâ.

Notan-

Notandumque eſt, hîc ſermonem eſſe tantùm de infinito ſimpliciter, ſeu categorematico; nam ſyncategorematicum eſt quid indeterminatum & ſimpliciter diviſibile in multa, ſemperque habet potentiam ad alia, &c.

Sequitur 3. Rationem infiniti ſimpliciter non poſſe convenire niſi Deo, tanquam proprium ipſius attributum, nec proinde creaturis eſſe efficienter communicabile. Quod etiam argumentis à poſteriori ſequenti capite eſt demonſtrandum. Vbi tamen prius obſervaveris *finitum & infinitum* poſſe tantùm eſſe proprias affectiones quantitatis, ſive illius quæ dicitur *quantitas molis*, ſive quæ eſt *quantitas virtutis*, *ſeu perfectionis*. Quamobrem *punctum* non dicitur eſſe *finitum*, *aut infinitum*, quoad extenſionem, quia nullam habet.

CAP. III. *Impoſſibilitas entis creati ſimpliciter infiniti.*

QVæritur hoc loco, num poſſit exiſtere ens aliquod productum à Deo, quod ſit ſimpliciter infinitum, ſive in eſſentiâ ſeu naturâ, quæ dicatur infinitæ perfectionis; ſive in numero & multitudine; ſive in extenſione & magnitudine, qualem haberet corpus infinitum; ſive in intenſione, ut ſi daretur calor infinitè perfectus.

Statuunt quidem aliqui, ex eo repugnare infinitum ſimpliciter, quòd ſequeretur inde exhauriri omnipotentiam Divinam, quæ proinde non foret infinita; quia plura non poſſet. Sed hoc argumentum nihil probat. Nam ſcientia Divina eſt infinita, quanvis plura nequeat cognoſcere, quàm quæ cognoſcit actu. Item potentia generativa Patris æterni infinita eſt, licet di-

catur exhauſta in generatione Filii, nec poſſit Filium alium producere, qui eam ob cauſam dicitur eſſentialiter *unigenitus*. Vt igitur aliâ ratione philoſopher,

Dico I. Impoſſibile eſt infinitum actu in numero, ſeu multitudine. *Prob.* 1. Quia ſequeretur inde partem aliquam eſſe æqualem cum toto; nec totum eſſe majus aliquâ ſui parte; quod manifeſtam habet repugnantiam cum ipſo lumine naturali. Rem autem ſic oſtendo. Quia ſub infinitâ multitudine *v.g.* Angelorum non continerentur tantùm finiti binarii, aut finiti centenarii; alioquin finitus ille centenariorum numerus pertranſiri tandem poſſet; ac proinde non conſtitueret numerum, ſeu multitudinem infinitam. Supponendum ergo eſt, in illâ Angelorum infinitâ multitudine contineri infinitos centenarios, tum infinitos binarios. Quâ quidem in hypotheſi, infinitum binariorum foret æquale cum infinito centenariorum; ergo pars aliqua eſſet æqualis cum ſuo toto; nec totum foret majus aliquâ ſui parte, qualis eſt binarius numerus reſpectu centenarii. Hoc autem manifeſtam habet repugnantiam ad lumen naturale. Item, ex illa multitudine poſſent duo vel tres annihilari: ergo detracto numero finito, deſineret eſſe infinita; quia poſſibiles Angelos omnes in ſe non contineret: additis verò illis duobus, vel tribus Angelis, redderetur infinita; quod etiam implicat, quia tres illi numerum terminarent. Item, in infinito numero hominum, qui ſinguli plures digitos & capillos haberent, Deus cognoſceret majorem numerum digitorum, aut capillorum, quàm hominum. Ergo contra hypotheſim, ille hominum numerus minor, non eſſet infinitus; eſſetque admit-

mittendus numerus major maximo, & conſequenter major *infinito.* Quod repugnat, ex dictis. Item, creet Deus mundos infinitos cum ſingulis arenulis, illi conſequenter replebunt omne ſpatium poſſibile: tùm annihilet mundos ejuſmodi, ſervatis tantùm ſingulis arenulis, quæ quidem cùm eſſent infinitæ, deberent pariter replere ſpatium omne poſſibile, quod implicat.

Dico II. Repugnat quoque creari molem infinitam, ſeu infinitæ magnitudinis. *Prob.* Quia *ex Aſſertione* 9. *cap.* 2. repugnat infinitum eſſe diviſibile; cujuſmodi foret corpus infinitum. Item, ùt in eo capite explicui, nullo motu locali moveri poſſet. Item, ſi in eo deſignentur duæ lineæ ſeſe interſecantes; ex illâ interſectione & concurſu recedent infinitè ab invicem; & ſic intra ſe continebunt ſpatium infinitum: ergo ſic daretur infinitum clauſum terminis. Item, non repugnaret creari hominem infinitæ magnitudinis; in quo conſequenter forent oculi, digiti, aliæque partes infinitæ magnitudinis: alioqui ſi finitæ ſolùm forent, ſingulæ menſurari poſſent: ergo & totum ex ipſis conflatum; ergo, contra hypotheſim, non eſſet infinitum: ergo illæ partes deberent eſſe infinitæ; cùm tamen oculi *v.g.* capite circumſcriberentur; atque ita de aliis partibus, ergo eſſent infinitæ clauſæ terminis. Item, ſupponamus creari à Deo filum infinitum ſecundùm longitudinem, tum convolvatur in globum: ſequetur inde globum fieri infinitum, & replere ſpatium omne poſſibile; cùm tamen anteà repleret tantummodo ſpatium ſecundùm longitudinem; unde & ſequeretur partem eſſe æqualem ſuo toti.

Notandumque eſt, ſimiliter repugnare Angelum infinitè extenſum virtualiter, ſeu im-

menſum. Quia tam poſſet creari à Deo corpus infinitum; atqui oſtendimus repugnare iſtud. Ergo & illud.

Dico III. Nec poteſt creari qualitas infinitè perfecta, ſeu intenſionis infinitæ. *Prob.* Quia eodem modo ac ſuprà liceret argumentari contra numerum illorum graduum qui infinitam intenſionem conſtituerent. Item, pari per proportionem modo foret diviſibilis, parique modo poſſet imminui; ergo perinde non foret infinita.

Dico IV. Nulla creatura poteſt eſſe infinitè perfecta ſecundùm eſſentiam, ſeu naturam. *Prob.* Nam illa vel haberet perfectionem intra limites alicujus ſpeciei comprehenſam; vel certè contineret poſſibilem omnem entis creati perfectionem. Neutrum dici poteſt. Quod enim ad primum ſpectat; nullum eſt ens determinatæ alicujus ſpeciei, quod non excludat à ſe perfectiones aliarum ſpecierum quæ dividunt genus ſub quo eſt. Item cùm habeat compoſitionem ex genere & differentiâ, includit potentialitatem: ergo & imperfectionem ſeu perfectibilitatem. Item, ſuperari poſſet in perfectione ab aliâ ſpecie præſtantiori. Quibus ex ſingulis capitibus repugnat eſſe infinitæ perfectionis. Quod ad ſecundum attinet; repugnat etiam, non tantùm quòd haberet compoſitionem ex genere & differentiâ, quia eſt illud commune omni ſubſtantiæ creatæ; ſed præterea ſequeretur creaturam illam habere ex naturâ ſuâ gratiam ſanctificantem, lumen gloriæ ad videndum Deum, adeóque eſſe naturaliter impeccabilem. Item, haberet vim agendi infinitam, poſſetq; producere quidlibet; hoc autem repugnat. Item, haberet ſaltem hanc ſibi eſſentialem imperfectio-

fectionem, quòd eſſet ab alio dependens; nempe à Deo, ſicque eſſet defectibilis, mutabilis, annihilabilis, &c. Item, ſuperari poſſet ab aliâ poſſibili creatura perfectiori. Ergo ex eo etiam capite non foret infinita.

Dico V. Nulla eſt aſſignabilis creatura tam perfectæ naturæ, quâ perfectior creari à Deo non poſſit. *Prob.* Quia non poſſet adæquare latitudinem omnipotentiæ Divinæ. Item illa ſemper eſſet infinitè diſtans in perfectione à Deo: ergo aliæ forent poſſibiles, à quibus magis & magis participaretur Deus. Nam in Deo ſunt, ut ita loquar, infiniti modi & perfectiones ſecundùm quas eſt participabilis, nec exhauriri poteſt; ſiquidem ex infinito accipientibus ſemper eſt aliquid accipere. Aut certè, diceretur alioqui creatura adæquare perfectionem Divinam; ſicque eſſet tam potens, tam ſancta ac Deus, &c. Quæ admitti non debent.

Atque ex dictis quidem ſequitur 1. Non poſſe dari creaturam omnium abſolutè perfectiſſimam; etſi detur omnium imperfectiſſima in genere ſubſtantiæ, qualis eſſe poteſt materia prima. Item, nec poſſibilem eſſe numerum omnium maximum, etſi binarius dicitur de facto omnium minimus. Item, nec poſſibilem eſſe quantitatem molis omnium maximam; quomodo nec poteſt etiam dari omnium minima, quia eſt diviſibilis in infinitum.

Sequitur 2. Collectionem creaturarum omnium poſſibilium, ſeu creaturas omnes collectivè ſumptas eſſe impoſſibiles, nec eſſe niſi ens chymæricum, quanvis ſingulæ diſtributivè, ſeu determinatè & ſeorſim ſumptæ, nullâ exceptâ, produci actu poſſint. Quare; quæ ſunt diſtributivè poſſibilia, non ideo ſunt collectivè poſſibilia;

nec valet conſequentia à diſtributivo ad collectivum, quando prædicata important aliquod genus quantitatis: ut ſi dixeris *quilibet homo eſt hic unus; ergo omnes ſimul ſumpti ſunt hic unus homo.* Item, *nulla eſt pagina iſtorum voluminum, quam dimidio quadrante non poſſim perlegere; ergo poſſum omnes collectivè dimidio quadrante perlegere.* Valet autem illa conſequentia, quando prædicata ſingulis ſecundùm ſe conveniunt. Vt, *quilibet homo eſt animal. Ergo omnis.*

Sequitur 3. Totam multitudinem rerum poſſibilium quam cognoſcit Deus, non debere dici infinitam ſimpliciter, ſed tantùm ſyncategorematicè; ſeu finitam in infinitum. *Prob.* Quia cognitio Dei, cùm ſit perfecta, res alio modo non attingit, quàm in ſe ſint, aut eſſe poſſint. Ergo quandoquidem impoſſibilis eſt rerum omnium poſſibilium collectio, unde nimirum ſint tot determinatè & non plures, talem collectionem per ſe non cognoſcit; ſed tantùm plura, & plura indeterminatè, & in infinitum, ſeu non tot quin plura ſine termino. Quo pacto videns omnes annos, dieſque & horas poſſibiles per totam æternitatem; item & omnes futuras per totam æternitatem cogitationes Angelorum, non videt tot tantùm & non plures, ſeu numerum earum determinatum; alioquin videret finem æternitatis; quod implicat; eamque ob cauſam dicitur tantùm videre non tot quin plures. Ita per proportionem res ſe habet de creaturis poſſibilibus; etſi enim omnes, nullâ exceptâ videat ſimul, *ſimultate cognitionis & ſimultate objecti*, ſeu *ſimultate eſſe objectivi*; non tamen eas videt ſimul *ſimultate eſſe realis, aut poſſibilis exiſtentiæ*; nec eas ſic videndo ſimul colligit, ſed tantùm videt eas eſſe non tot quin plures

res poſſibiles, ut dixi de partibus æternitatis; quod vulgò quoque ajunt de partibus continui poſſibilibus. Neque verò etiam neceſſe eſt, ut quæ ſunt ſimul ſimultate objecti & cognitionis, poſſint eſſe ſimul ſecundùm rem. Sic enim Divinæ cognitioni ſimul objiciuntur partes motus ſucceſſivi,& anni totius,quæ tamen non poſſunt eſſe niſi aliæ poſt alias.

Sequitur 4. Omnipotentiæ Divinæ objectum eſſe duntaxat infinitum ſyncategorematicè; quatenus creaturas ſeſe ſuperantes eſſentialiter, ſeu ſpecies creaturarum, pro libito ſuo poteſt producere non tot quin plures in infinitum. In quo differt à cauſis creatis, quæ poſſunt quidem plures in infinitum effectus attingere, ſed non ſeſe eſſentialiter ſuperantes versùs maximum, ut loquuntur. Item, illa omnipotentia circa objectum ſuum,ſeu circa omnes creaturas poſſibiles verſari adæquatè non poteſt, ſed tantùm inadæquatè. Item, non habet Deus omnipotentiæ ſuæ objectum,niſi de ſe indeterminatum. Quamobrem nullum effectum poteſt attingere,niſi ad illum ex liberâ electione ſeſe determinando. Quo pacto etiam non poteſt applicare illam omnipotentiam ad diviſionem partium omnium continui, ſed tantùm ex electione ad aliquas ſeſe determinando. Item, cùm ajunt objectum Divinæ potentiæ ad extra, eſſe omne poſſibile; tunc illud *omne* ſumitur tantùm *diſtributivè*, non autem *collectivè*. Negandumque eſt ſemper omne diſtributivè poſſibile,eſſe poſſibile collectivè.

Notandumque eſt,maximi momenti eſſe hanc doctrinam pro rebus Theologicis. Neque enim ſuppoſitâ poſſibilitate creati infiniti, valerent argumenta D. Thomæ ad demonſtrandam Dei exi-

exiſtentiam, contra proceſſum in infinitum; aut ad demonſtrandam Dei ſimplicitatem, aliaſque ejus perfectiones; ut patet ex iis quæ diximus in Metaphyſicâ De Deo.

CAP. IV. *Solvuntur Objectiones.*

OBjic. 1. Extenſio infinita non ſuperat vim cogitationis humanæ. Ergo datur. Ita nuperus quidam ſcriptor. ℞. Non ſuperare quidem vim cogitationis humanæ, ſive veræ, ſive falſæ: poſſetque eodem modo probari exiſtentia chymæræ.

Inſt. 1. Ex Ariſt. finitum & infinitum eſſe proprietates quantitatis. Ergo hæc cogitatio infiniti non eſt chymærica. ℞. Illud infinitum ſumi tantùm debet pro ſyncategorematico; ſic enim de facto quantitas continet potentiâ partes finitas in infinitum. Cùm è contrà ipſe Ariſt. expreſsè neget infinitum categ. creatum, eoque nomine ſcribat eſſe *ignotum*.

Inſt. 2. Ex ejus doctrinâ de Mundo, & de rerum generationibus ab æterno; tum ſuppoſitâ etiam ejus doctrinâ de immortalitate noſtræ animæ, ſequitur jam exiſtere animas rationales actu infinitas. ℞. Sequeretur illud quidem; ſed mirum non eſt, quòd errorem ſuum de æternitate mundi non conciliarit cum ſuâ doctrinâ de infinito; nam verum cum falſo cohærere nequit. Quanquam alii ſcribunt Ariſtotelem admiſiſſe metempſychoſim, ſeu tranſmigrationem animarum ad alia ejuſdem ſpeciei corpora; neque hac in parte impugnaſſe Pythagoram, niſi quatenus docuit tranſire in alia etiam diverſæ ſpeciei corpora.

Objic. 2. Illa propoſitio *creatura eſt infinita*, non involvit ullam contradictionem; non enim

in eâ eſt ſimul affirmatio & negatio de eodem. *Diſt.* Non involvit *formaliter. C. Conſequenter. N.* Ex eâ enim ſequuntur omnes contradictiones ſuprà allatæ.

Inſt. 1. Infinitum non pugnat cum creaturâ, ſive ex parte entis ut ſic, cùm reperiatur in ente Divino. *C.* Neque ex parte producti ab alio; ſiquidem hoc competit perſonæ Divinæ ab alia productæ. *C.* Neque ex ratione infiniti, quia reperitur in Divinis. ℞. Repugnare ex parte infiniti conjuncti cum ente creato, ſeu producto ex nihilo ſui.

Inſt. 2. Conceptus entis creati ut ſic, abſtrahit à finitudine aut infinitudine; aliudque nihil dicit ſecundùm eſſentiam, quàm eſſe ab alio ex nihilo ſui. Ergo finitudo non eſt ipſi eſſentialis, nec de ſe cum eo pugnat infinitudo. ℞. Pugnat *conſequenter.* Nam & enti creato adjuncta eſt eſſentialiter finitudo; non quidem ut principium eſſentiæ conſtitutivum, ſed ut ratio eſſendi propria.

Inſt. 3. Etſi poneretur creatura infinitæ perfectionis, puta calor infinitè perfectus; non ideo deſineret eſſe creatura; non enim ideo intelligeretur eſſe Deus, aut æqualis Deo. Siquidem intelligeretur ſemper eſſe ens dependens à Deo; eſſe accidens, &c. *Diſt.* Intelligeretur eſſe talis, & non talis, ſaltem *conſequenter.* Ex eo enim quòd haberet rationem eſſendi propriam Dei, intelligeretur eſſe Deus; quanvis aliunde negaretur eſſe Deus. Vno verbo, ex hypotheſi res eſſet actu infinita; abſolutè verò ſimul non eſſet infinita. Quod implicat.

Objic. 3. Deus eſt infinitè bonus: ergo infinitè ſui communicativus, non tantùm ad intra, ſed etiam ad extra; quomodo etiam infinito modo

modo ſeſe communicavit naturæ humanæ in Chriſto. *Diſt.* Eſto, ſit infinitè ſui communicativus *formaliter* per unionem hypoſtaticam. At nego ſic eſſe ſui communicativum *efficienter*, producendo effectum infinitum.

Inſt. 1. Habet infinitam actu potentiam. *C.* Ergo quæ poſſit infinitum actu. *N. Conſ.*

Inſt. 2. Vt ſe habet potentia finita ad finitum effectum, ita infinita ad infinitum. *N. pari. atem*; quia infinitus effectus de ſe repugnat; neque ulla eſt potentia ad impoſſibile.

Inſt. 3. Modus eſſendi in Deo eſt infinitus. Ergo & modus operandi; quia debet ſequi modum eſſendi. *Diſt.* Modus ille operandi eſt infinitus eo ſenſu, quòd ſit ad plura in infinitum ſe ſuperantia in perfectione eſſentiali; non autem quòd poſſit eſſe ad infinitum actu.

Inſt. 4. Sic omnipotentia Divina tantùm attingeret effectum actu finitum. *C.* Ergo nunquam habere poſſet ſibi proportionatum; nam ut effectus cauſæ finitæ proportionatus, eſt finitus: ita potentiæ infinitæ reſpondere debet infinitus. *Diſt.* Infinitus actu. *N.* Infinitus potentiâ. *C.* Nempe effectus nunquam terminans vim agendi Divinam, ita ut ſemper ultra poſſit.

Inſt. 5. Quâ proportione creſcit potentia; ita & effectus ipſi reſpondens. *C.* Ergo ſi potentia crevit infinitè, effectus illi reſpondens debet eſſe infinitus. ℞. Si potentiâ creata ſic crevit infinitè, debet illi reſpondere effectus infinitus. *C.* Quia ex hypotheſi illâ impoſſibili, poteſt admitti ejuſmodi effectus ad illam conſequens.

Inſt. 6. Poteſt Deus id omne quod poſſet fieri à creaturâ infinitâ, aut à creaturis infinitis, ſi darentur. Atqui creaturæ illæ poſſent infinitum. *Diſt. Ant.* Poſſent ex illâ hypotheſi. *Conc.* At

illa

illa hypotheſis falſa eſt. Nec verum eſt abſolutè poſſe illud fieri à Deo, quod fieret à Chymærâ, ſi exiſteret : idem enim eſt ac ſi diceretur poſſe à Deo fieri impoſſibile, ex hypotheſi quod poſſit fieri.

Inſt. 7. Cùm Deus ſit infinitè virtualiter extenſus, poſſitque operari ad extra ubicunque eſt; ſequitur poſſe ab eo produci magnitudinem ipſi adæquatè coextenſam : ergo infinitam. *Diſt.* poteſt operari ad extra ubicunque eſt diſtributivè. *C.* Collectivè. *N.*

Inſt. 8. Deus poteſt facere actu, quicquid poteſt facere actu : ſeu poteſt producere actu hoc inſtanti omnes creaturas poſſibiles, quas poteſt producere actu hoc inſtanti. Quæ propoſitio, cùm ſit identica, vera eſt. Atqui creaturæ poſſibiles quas poteſt producere actu hoc inſtanti, non ſunt tantùm finitæ, alioquin potentia Divina non diceretur infinita. Ergo ſunt infinitæ actu. ℞. 1. Majorem non eſſe veram, aut identicam : quia ſubjectum ſumitur in ſenſu diſtributivo, prædicatum autem in collectivo : ergo non habent eandem ſuppoſitionem. ℞. 2. Non poteſt Deus facere quidquam hoc inſtanti, niſi finitum. Non enim poteſt niſi id ad quod ſeſe per electionem determinaverit. Vt ſuprà monui.

Inſt. 9. Poteſt producere hoc inſtanti creaturas omnes eas, quas diverſis temporibus per totam æternitatem poteſt producere. Atqui illæ non ſunt finitæ actu. *Diſt. Ma.* poteſt eas producere, quæ diverſis temporibus diſtributivè & determinatè ſumptis ſunt producibiles. *C.* Vel ſi lubet; poteſt eas producere quæ ſunt producibiles diverſis per totam æternitatem temporibus *diſtributivè & determinatè* ſumptis. *C. Collectivè* ſumptis. *N.*

Inſt.

Inſt. 10. Nulla eſt ex creaturis poſſibilibus quam hoc inſtanti non poſſit producere; alioqui non eſſet poſſibilis ea quæ à Deo produci non poſſet. *Diſt.* Nulla eſt quæ ſeorſum & diſtributivè hoc inſtanti produci non poſſit. *C.* Quæ collectivè. *N.*

Inſt. 11. Entium permanentium exiſtentia non impedit aliorum exiſtentiam. Nam *v. g.* exiſtentia Angeli cujuſcunque, non habet ullum oppoſitionis genus cum exiſtentiâ aliorum quorumcunque poſſibilium Angelorum. Ergo ſimul poſſunt exiſtere. *Diſt. Ma.* Exiſtentia Angeli cujuſcunque diſtributivè ſumpti non impedit exiſtentiam aliorum, ſi diſtributivè ſeu ſeorſim ſumuntur. *Conc.* Si collectivè ſumuntur. *N.* Deinde cùm ajunt nullum hîc intervenire oppoſitionis genus. ℞. *Diſt.* Nullum intervenit *formaliter & directè. Tranſ.* Nullum intervenit *conſequenter. N.* Habent enim conſequenter contradictoriam oppoſitionem.

Inſt. 12. Poteſt Deus ea omnia jam producere, quæ poteſt velle producere. Nam, ut loquitur ſcriptura ſacra, *omnia quæcunque voluit fecit. Conc.* Atqui poteſt velle adæquatè & collectivè omnes creaturas poſſibiles producere. *N. min.* Quia non poteſt velle niſi ſapienter, ac proinde non poteſt velle niſi quod videt poſſibile, & ad quod ſeſe determinare poteſt.

Inſt. 13. Poteſt velle facere maximam creaturarum collectionem; aut creaturarum omnium perfectiſſimam quam poteſt. Atqui illa erit infinita: ergo poteſt facere infinitam. ℞. Iam negavi poſſe fieri maximam, & conſequenter etiam ab eo talem cognoſci; cùm ultimum potentiæ ſuæ non cognoſcat. Quo pacto per proportionem ajebam non cognoſci ulti-

mam

mam ex cogitationibus Angelorum futuris per totam æternitatem.

Inſt. 14. Si Deus eſſet agens neceſſarium, faceret totum illud adæquatè quod poteſt, & maximum. Quòd autem ſit agens liberum, nihil detrahit de ejus potentiâ. Ergo perinde maximum poteſt. R℞. Si eſſet agens neceſſarium, nihil poſſet: quia non haberet unde ad unum ex oppoſitis potiùs determinaretur. Et cætera de quibus in Metaphyſicâ *De Deo. cap.* 9.

Inſt. 15. Saltem poteſt collectionem creaturarum producere majorem datâ qualibet, & dabili. Ergo infinitam. *Diſt. Ant.* Poteſt majorem datâ & dabili determinatè & diſtributivè. *C.* Dabili indeterminatè, ſeu etiam collectivè. *N.* Item ſic reſponderi poteſt. Poteſt Deus quodlibet terminans ejus potentiam. *N.* Non determinans, & cùm proceſſu in infinitum. *C.*

Objic. 4. Poteſt Deus facere collectivè, quicquid poteſt facere collectivè. At quicquid poteſt facere collectivè eſt ſimpliciter infinitum; alioqui potentia ipſius non eſſet infinita: ergo poteſt facere ſimpliciter infinitum. *Prob. ma.* Quia eſt propoſitio identica, ac proinde vera, cujus nimirum idem eſt prædicatum cum ſubjecto. Sed *Tr. Ma. Neg. min.* Nam illud *quicquid poteſt facere collectivè,* aliud nihil ſignificat, quàm *quas rerum collectiones poteſt facere diſtributivè.*

Inſt. Creaturæ omnes collectivè poſſibiles ſunt collectivè poſſibiles. Ergo infinitum ſimpliciter eſt poſſibile. *Prob. Ant.* Quia eſt propoſitio identica. *Prob. Conſ.* Quia infinitum ſimpliciter aliud nihil eſt quàm creaturæ omnes collectivè ſumptæ. *C.* Atqui creaturæ omnes collectivè ſumptæ ſunt poſſibiles, ex præ-

ſup-

ſuppoſito antecedente : ergo infinitum ſimpliciter eſt poſſibile, ſeu produci à Deo poteſt. ℞. Non eſſe præſupponendum, aut concedendum antecedens; nec eſſe propoſitionem identicam, quia ſubjectum & prædicatum non ſervant eandem ſuppoſitionem. Nam ſubjectum ſumitur tantùm in ſenſu diſtributivo, prædicatum autem in collectivo. At omnes creaturarum collectiones diſtributivè poſſibiles, non ſunt poſſibiles collectivè. Et verò ſi antecedens eſſet propoſitio identica, idem ſignificaret ac *omnis chymæra poſſibilis eſt chymæra poſſibilis*. Nec inde quidquam inferri poſſet.

CAP. V. *Solvuntur aliæ Objectiones.*

OBjic. I. Deus poteſt producere quicquid cognoſcit à ſe producibile. *C.* Sed cognoſcit creaturas ſimpliciter infinitas à ſe producibiles; non enim illæ ſunt tantùm finitæ; alioquin non diceretur Deus eſſe potentiæ infinitæ. ℞. Creaturas illas poſſibiles nec finitas eſſe, neque infinitas ſimpliciter, ſed *finitas in infinitum*, ſeu *non tot quin plures ſine termino*: diciturque illa ſcientia eſſe infinita, non tantùm reſpectivè ad ipſam Dei eſſentiam infinitam; ſed etiam & reſpectivè ad iſtiuſmodi creaturas poſſibiles.

Inſt. 1. Creaturæ illæ poſſibiles conſtituunt numerum aliquem; non finitum: ergo infinitum. *Diſt.* Infinitum ſyncategorematicè. *C.* Categorematicè. *N.*

Inſt. 2. Conſtituunt collectionem determinatam. Ergo numerum infinitum categ. ſiquidem infinitum categ. aliud nihil eſt, quàm ejuſmodi collectio. *Prob. Ant.* Quia creaturæ illæ poſſibiles omnes quas cognoſcit Deus, ſunt tot & non plures. *Prob.* Quia præter creaturas poſſibiles quas

quas cognoſcit, non ſunt aliæ poſſibiles; ſiquidem cognoſcit omnes poſſibiles. ℞. Si cognoſceret omnes *collectivè*, præter omnes illas non forent aliæ poſſibiles. Sed hoc loco Τὸ *omnes* ſumi debet ſemper *diſtributivè*, & *indeterminatè*. Atque hoc modo præter omnes *diſtributivè* ſumptas, ſemper ſunt aliæ plures & plures quas cognoſcit.

Inſt. 3. Τὸ *præter* eſt terminus colligens, ſeu denotans collectionem determinatam. Ergo ſi præter omnes poſſibiles quas cognoſcit, non ſunt aliæ poſſibiles; *omnes* illæ debent ſumi tanquam aliqua poſſibilium collectio. *Diſt*. Debent ſumi tanquam aliqua collectio ſine potentiâ ad alias ſimiles collectiones. *N*. Cum potentiâ ad alias. *Tr*. Sic enim Deus in *omnibus* illis creaturis poſſibilibus diſtributivè atque indeterminatè ſumptis, cognoſcit plures & plures determinatè collectiones, præter quas aliæ plures & plures ab ipſo cognoſcuntur; ſicque illud *præter* non colligit *omnes* creaturas, quæ non dicant *potentiam* ad alias, & alias in infinitum ſimul etiam à Deo cognitas. Nec ſunt *tot* numero determinato; ſed potius *tot* & *tot* in infinitum, & numero indeterminato.

Inſt. 4. Creaturæ poſſibiles ſimul omnes, nullâ exceptâ, ſunt ſub cognitione Divinâ. Ergo illas cognoſcit omnes collectivè. *Prob. Ant*. Quia ſimul eodem actu cognitionis cognoſcuntur à Deo, non autem aliæ poſt alias in infinitum; neque ulla eſt quæ ſit in potentiâ reſpectivè ad cognitionem Divinam, quin potiùs actu quælibet ſimul cognoſcitur cum aliis omnibus: Item, neque ulla eſt quæ ſit in potentiâ ad eſſe poſſibilem, cùm potiùs omnes ſimul ſint in ſtatu poſſibilitatis. Ergo omnes ſunt collectivè ſub actuali cognitione Divinâ, & tanquam infini-

tum

tum categorematicum: nam ad rationem ſyncategorematici deberent habere potentiam ad alias & alias in infinitum. ℞. Nego poſſibiles creaturas omnes eſſe collectivè ſub Divinâ cognitione. Item ad probationem antecedentis. ℞. Inde ſequi duntaxat quòd ſimul ſint & actu, ſimultate & actualitate tum cognitionis, tum objecti; non autem ſimultate rei, vel exiſtentiæ poſſibilis; quaſi poſſint ſimul actu exiſtere à parte rei. Iamque inſinuavi ſatis, quemadmodum aliqua ſimul eſſe poſſint ſimultate & actualitate tum cognitionis, tum objecti in Divino intellectu; putà diverſæ anni partes, aut ſi lubet, futuri per totam æternitatem dies; cùm tamen hæc ſimul à parte rei nequeant exiſtere.

Inſt. 5. Si creaturæ illæ poſſibiles omnes quæ cognoſcuntur à Deo, exiſterent de facto, eſſent actu infinitæ. Ergo ſub cognitione Divinâ, & in ſtatu poſſibilitatis ſunt ſimpliciter infinitæ. Sic enim idem eſt terminus Divinæ cognitionis, qui foret productionis per quam à parte rei exiſterent. ℞. Si de facto à parte rei exiſterent, ex illâ hypotheſi eſſent actu infinitæ; ſimulque abſolutè non eſſent. Cùm ex naturâ infiniti repugnet exiſtere actu infinitas. Nec proinde poſſunt quoque eſſe infinitæ ſimpliciter in Divino intellectu; quia Deus non poteſt res alio modo cognoſcere, quàm in ſe ſint, aut eſſe poſſint. Neque verò etiam conſequenter idem & eodem modo foret terminus Divinæ cognitionis, ac productionis per quam in rerum naturâ exiſterent.

Inſt. 6. Si omnes creaturæ poſſibiles viderentur per diſtinctas cognitiones, illæ cognitiones forent infinitæ ſimpliciter, & categorematicè. Ergo & cognitionum objecta illa diverſa ſunt in-

infinita ſimpliciter; tot enim eſſe debent, quot ipſæ cognitiones. *Diſt. Ant.* In illâ hypotheſi quæ eſt impoſſibilis. *C.* At Deus pro perfectione infinitâ ſibi eſſentiali, per unicum duntaxat cognitionis actum attingit quicquid eſt cognoſcibile. Nec ab ullâ creaturâ poſſent ſingulæ poſſibiles creaturæ omnes cognoſci per diſtinctos actus, ob eam ipſam quam in ſe involvit repugnantiam infinitum actu creatum.

Inſt. 7. Perinde ſunt infinitæ ſimpliciter creaturæ poſſibiles, ac earum negationes per quas denominantur *non exiſtere:* atqui negationes illæ ſunt infinitæ ſimpliciter; ergo & creaturæ poſſibiles. *Prob. min.* Nam actu, ſuo videlicet modo negativo, jam exiſtunt negationes rerum illarum omnium quæ ſunt adhuc in ſtatu poſſibilitatis,nec ſunt numero finitæ: ergo ſunt infinitæ actu. Tam enim ſunt actu, quàm eſt actu in hac ſcholâ negatio leonis, aut equi, quem ſupponimus hinc abeſſe. Quo pacto etiam dicitur eſſe actu cœcitas in oculo, privatio formæ in materiâ, aut privatio gratiæ & gloriæ in damnatis,&c. Item,negationes illæ omnes ſunt liberæ; hoc nimirum ſenſu,quòd pro libero Dei arbitrio tolli poſſunt; quod eſt creaturas poſſibiles ipſis oppoſitas poſſe produci, & in rerum naturâ exiſtere pro libero Dei arbitrio. Vnde ſic argumentor. Negationes illæ actu exiſtentes ſunt ſimpliciter infinitæ & liberæ: ergo poſſunt produci à Deo creaturæ ſimpliciter infinitæ. Atque iſtud quidem nonnulli ex adverſariis putant eſſe invictum,ac decretorium in hoc negotio argumentum. Sed ℞. Etſi admittantur negationes ejuſmodi, non ideo eſſe liberas, niſi diſtributivè, non autem collectivè.

Notandumque eſt,unum quidem & multa non

reperiri niſi in rebus poſitivis; neque hæc attribui negationibus, niſi impropriè. Immò, in iſto caſu dicendum eſſet potiùs, eſſe duntaxat veluti *unum* rerum *nihil*, ſeu *negationem unam*, non quidem modo indiviſibili, ſed quaſi diviſibili & virtualiter multiplici *exiſtentem*, cum multiplici rationis reſpectu ad creaturas poſſibiles quibus opponitur. Quare, cùm ejuſmodi *reſpectus rationis* non poſſint exiſtere nemine cogitante; nec de facto exiſtant niſi intellectu comparante creaturam poſſibilem cum ſui negatione; hinc ſequitur negationes illas virtualiter ſaltem multiplices, non poſſe cognoſci à Deo, aut diſtingui, niſi pro more ipſarum poſſibilium creaturarum; nec proinde poſſe numerari aut cognoſci niſi finitas in infinitum.

Objic. 2. Quæ ratio probat repugnare infinitum, ea eſt maximè, quòd ſequeretur dari infinitum unum alio minus; ac proinde quòd ſimul eſſet & non eſſet infinitum. Atqui hæc non deſtruit infinitum quà formaliter infinitum; quia exceſſus ille unius infiniti ſupra aliud infinitum non fieret niſi ſecundùm materiale infiniti, non autem ſecundùm ipſum infinitum quà infinitum eſt. Quomodo à pari res ſe habet in numeris *v. g.* hominum finitis, qui creſcere in infinitum poſſent ſecundùm materiale, nempe ex additione novorum ſemper hominum; nec tamen illi deſinerent eſſe finiti. ℞. Iam primò cap. ſuprà explicatam eſſe illam diſparitatem; tum quomodo infinitum categ. etiam ſecundùm materiale ſuperari ab alio non poſſit, quin omnis ratio infiniti deſtruatur.

Inſt. 1. Omnipotentia in Deo exceditur à ſcientiâ; quia ſcientia Divina extendit ſeſe ad plura, quàm omnipotentia; ſiquidem ſcientia illa

illa eſt *v. g.* de Deo, qui non poteſt eſſe objectum omnipotentiæ; hæc enim attingit ſolùm res factibiles: nec tamen exceſſus ille impedit quominus omnipotentia Divina ſit infinita. ℞. Omnipotentia non exceditur à ſcientiâ quoad rationem proprii objecti; quod ſolùm ad rem attinet, nec alia ſunt niſi per accidens ad iſtud negotium. Et verò, ut ſcientia Divina eſt ad omne ſcibile, ita & omnipotentia ad omne non involvens contradictionem.

Inſt. 2. Exceſſus unius ſupra aliud reperitur in iis quæ ſunt infinita ſyncategorematicè, nec tamen idcirco in ipſis deſtruitur ratio infiniti. Ita numerus hominum poſſibilium minor eſt numero animalium poſſibilium; vel ſi lubet, numerus hominum poſſibilium minor eſt numero vel oculorum, vel digitorum, vel capillorum; cùm ſingulis plures digiti, & longè plures capilli reſpondeant. Ita etiam numerus partium in quas diviſibilis eſt minor circulus, ſuperatur à numero partium poſſibilium quæ continentur in majori circulo. Sicque unum infinitum ſyncat. ſuperatur ab alio, neque idcirco negatur eſſe infinitum. Quod à pari per proportionem æſtimandum eſt de infinito categ. ℞. *Neg. parit.* Quia majus, aut minus conveniunt tantùm numero, vel magnitudini determinatæ. Vt enim *v. g.* numerus hominum poſſibilium judicetur minor numero animalium, oportet in eo contineri tot tantùm, & non plures homines, cùm tamen plura ſint animalia: ergo ſic numerus hominum omnium poſſibilium judicaretur eſſe aliqua collectio determinata, & aliquod vel infinitum, vel finitum actu. Ergo, contra hypotheſim, non eſſet infinitum ſyncateg. Deinde non poteſt dici numerus animalium eſſe major nu-

numero hominum omnium poſſibilium; quia non poſſunt tot numero aſſignari animalia poſſibilia, quin ſimilis quoque numerus hominum aſſignetur, quandoquidem numerus hominum poſſibilium exhauriri non poteſt. Ita etiam non poſſunt tot aſſignari partes poſſibiles ex majori circulo, quin ſimilis numerus aſſignetur ex minori; nec alter eorum dicitur major circulus, niſi quia plures continet partes determinatas, ſeu æquales uni certæ, puta plures pedes, aut palmos. Neque verò etiam in iis propriè reperitur æqualitas, cùm propriè adæquari non poſſint. Quippe tantùm iis rebus illud convenit, quæ determinatæ ſunt, habentque extrema juxta quæ adæquentur.

Inſt. 3. Creaturæ infinitè à Deo diſtant in perfectione naturæ, quo tamen in genere diſtantiæ infinitæ, imperfectiores magis diſtant quàm perfectiores. Ergo in illo genere infiniti eſt magis & minus: ergo magis & minus non deſtruit rationem infiniti. ℞. Diſtantia illa infinita petitur ex parte Dei, qui ſeipſo infinitè diſtat ab ordine entis creati cujuſcunque: ſicque ex parte Dei nec magis, nec minus diſtant ab ipſius perfectione infinitâ, quanvis ſub ordine entis creati aliæ ſint perfectioris naturæ, aliæ autem imperfectioris, unde magis aut minùs quaſi diſtent à ſuperioribus generibus perfectionum ordinis creati. Quo ſenſu etiam dicitur Adamus minùs diſtare ab æternitate Dei, quàm Antichriſtus, diſtinguendo inter durationem creatam, quæ eſſentialiter habet initium ſui, tum inter increatam, quæ de ſe totâ æternitate præcedit creatam; quemadmodum poſteà declarabimus.

CAP. VI. *Objectiones petitæ ex Theologiâ.*

VT conſtet quàm omni ex parte vera ſit hæc doctrina de infinito, ſatisfaciendum quoque eſt nonnullis difficultatibus, quas adverſarii ſolent petere ex Theologiâ de Perfectionibus Divinis; de Gratiâ Chriſti Domini; de infinitate malitiæ quæ ſupponitur reperiri in peccato mortali, ac de aliis id genus. Ita tamen, ut quæ propria ſunt Theologorum, non diſcutiantur à Philoſophis. Sic igitur

Objic. 1. Tres perſonæ ac relationes Divinæ ſunt diſtinctæ realiter perfectiones, & quidem infinitæ; quia nulla eſt finita perfectio in Deo. Ergo minùs rectè ajebamus infinitum, ne formaliter quidem poſſe eſſe multiplex, &c. Et verò, plus perfectionis eſſet in unaquaque perſonâ, quàm in eſſentiâ; ſiquidem perſona, ultra infinitam perfectionem eſſentiæ, includeret etiam infinitam perfectionem relationis ſibi propriæ, & ſui conſtitutivæ. Item, plus quoque perfectionis eſſet in omnibus ſimul ſumptis, quàm in unaquaque earum ſeorſim ſpectatâ. Ergo in illo infinito eſſet *plus & minus.* ℟. 1. Propterea negari à multis relationes in Deo præcisè & formaliter, ſeu ratione ſui eſſe perfectiones, ſed tantùm entitativè ſeu ratione eſſentiæ, cum quâ formaliter identificantur. Nec eſſe niſi veluti modos, quibus natura Divina quaſi contrahatur ad perſonas. Quo pacto paternitas contrahit naturam atque intellectum Divinum ad primam perſonam, eſtque inſtar conditionis, ut in perſonâ illâ Patris ſit principium Filii productivum, &c. Ita Scotus cum Boëtio & aliis antiquioribus: ita Becanus de S. Trin. c. 2. q. 6. cum D. Thomâ, ut ſcribit. Ita Molina, Bellarminus, &c.

Confirm. Quia alioquin verum illud non foret quod docet D. Auguſt. lib. 6. de Tr. c. 8. Vbi ſic loquitur: *Tantus eſt vel ſolus Pater, vel ſolus Filius, vel ſolus Spiritus S. quantus eſt ſimul Pater, Filius & Spiritus S. Nec minor eſt Pater ſolus, aut Filius, quàm ſimul Pater & Filius.* Vt legitur c. 8. Conf. ratione. Quia ſi relationes illæ eſſent perfectiones, ac proinde infinitæ, cùm nulla ſit perfectio in Deo niſi infinita; ſequeretur eas includere in ſeſe formaliter eſſentiam ipſam, & attributa communia, tum viciſſim in iis includi eſſentiam. Quomodo habetur in Metaph. de Deo c. 3. attributa communia, ipſamque eſſentiam Divinam eſſe ſibi mutuò de conceptu eſſentiali, hanc tantùm ob cauſam, quia ſunt perfectionis infinitæ. Quod quidem etſi admittant alii percelebres Theologi, illi conſequenter inferre deberent unicam in Deo formaliter eſſe infinitatem eſſentiæ; quæ eſſentia, in illâ ſententiâ, ſeſe habeat ad ea omnia quæ ſunt formaliter in Deo, ſicut ſe habet ens communiſſimè ſumptum ad omnem gradum entis.

Item Ꝗ. 2. Tres perſonas, quanvis realiter inter ſe diſtinctas cum relativis proprietatibus ſui conſtitutivis, non inferre tamen niſi unicam duntaxat perfectionem Divinitatis quam continent, & in quâ ſunt idem. Neque verò etiam ulla eſt in aliquâ perſonâ propria perfectio, quæ non contineatur in aliâ ſaltem identicè, ratione ejuſdem eſſentiæ quam ſingulæ perſonæ in ſe continent. Quo pacto perſona una tota cum ſuâ perſonali proprietate dicitur quoque *immanere* intimè in aliis, quam vulgò appellant perſonarum *circuminſeſſionem*, Græcè περιχώρησιν. Item, cum ſingulæ proprietates & perfectiones perſonarum contineantur eminenter in eſſentiâ;

eam

eam autem eſſentiam in ſe contineant perſonæ ſingulæ; neceſſe eſt conſequenter ut una perſona aliarum perfectiones in ſe contineat eminentiali modo; qui modus tam perfectus eſt, quàm ſi formaliter eas contineret: ergo eandem habent perfectionis infinitatem tum eſſentia, tum perſonæ.

Objic. 2. Sunt actu in Deo perfectiones eminentiales creaturarum ab ipſis creaturis participabiles non finitæ. Ergo infinitæ. Et quidem cùm illæ ſint actu in Deo, ſunt infinitæ actu. Ergo ſunt poſſibiles creaturæ infinitæ actu. Quia tot ſunt poſſibiles, quot ſunt perfectiones actu in Deo participabiles. ℞. Perfectiones illas creaturarum in Deo non eſſe actu formali, nec proinde faciunt numerum actu; ſed tantùm ſunt actu virtuali. Nam in Deo, aut potiùs ipſe Deus eſt unica & ſimpliciſſima perfectio actu, virtute tamen multiplex, ut jam monui, ex metaphyſicâ de Deo. Pari per proportionem modo ſolvitur id quod objiciunt de multitudine partium, quas ſupponunt in continuo. Non enim in eo ſunt partes actu, niſi virtuali, &c.

Objic. 3. Multa ſunt in ſacro-ſanctâ Chriſti Domini humanitate, quæ ſunt infinitæ ſimpliciter perfectionis. Ergo præter ens increatum, dantur & alia infinita. *Prob. Ant.* Primò enim ſacro-ſancta illa humanitas habet cum Verbo Divino unionem hypoſtaticam perfectionis infinitæ, cùm nulla perfectior eſſe queat. 2. Subſiſtit per ſubſiſtentiam infinitam, quæ Divina eſt. 3. Sancta eſt ſanctitate infinitâ, habetque in animâ gratiam ſanctificantem creatam infinitam, quippe quæ eſt terminus amoris infiniti quo Deus Chriſtum ipſum diligit. 4. Actiones ejus, quas appellant *Theandricas*, fuere dignitatis ac

valoris infiniti, Deoque placebant infinitè, ob dignitatem infinitam perſonæ operantis; ne quid dicam de meriti infinitudine, quam ideo negant alii, quia præmium actu infinitum illi promiſſum non fuit: quanquam ad illam infinitudinem actualem ſufficere alii contendunt, quod promiſſio illimitata ſit, ſeu finiti in infinitum. ℞. 1. Vnionem hypoſtaticam, etſi ſupponatur eſſe quid diſtinctum ab extremis unitis, non dici infinitam ratione propriæ entitatis, ſed tantùm ratione termini; cujuſmodi infinitudo attribuitur maternitati B. Virginis, quâ videlicet præſtantior nulla eſſe poſſit. Quomodo nec eſſe poteſt in genere ſuo præſtantior, quàm beatitudo ſanctorum, ratione objecti, nempe Dei clarè viſi, etſi beatifica illa viſio perfectior in infinitum eſſe poteſt. Quod autem Chriſti Domini humanitas ſubſiſtat per ſubſiſtentiam infinitam, illa ſubſiſtentia increata eſt; neque hîc agitur niſi de ente creato; nec ſancta eſt etiam infinitè, niſi per ſanctitatem increatam ex unione ſubſtantiali cum ipſo Verbo Divino: Nam ſanctitas creata, ſeu gratia habitualis in ejus animâ exiſtens, etſi mirabilem in modum ſanctitatem omnem aliam creatam ſuperat, non eſt tamen infinitè intenſa; uti nec ſcientia viſionis beatificæ quâ Deum videt; aut quæcunque infuſa alia: neque verò alius eſt primò & per ſe terminus amoris quo ſummè diligitur à Deo, quàm unio hypoſtatica, & ſanctitas infinita ex illâ unione ad verbum Divinum exiſtens. Ac denique tandem, quod ajunt ejus actiones fuiſſe dignitatis infinitæ, tum meriti infiniti. ℞. Illas eſſe perfectiones in genere morali; cùm à nobis diſputetur ſolùm de rebus ſecundùm earum phyſicam entitatem.

Ob-

Objic. 4. Peccati mortalis,quod in Deum admittitur, malitia eſt ſimpliciter infinita; cùm tamen in eâ reperiatur *magis & minùs*, neque ulla ſit tanta, quæ ab aliâ ſuperari non queat. Ergo *magis & minus* non pugnant cum naturâ infiniti. ℞. Vel eam ob cauſam non poteſt ſecundùm ſe & formaliter eſſe infinita, ſed tantùm objectivè,ſeu ratione objecti quod eſt infinitæ dignitatis. Et verò etiam peccatum mort. *v. g.* furti, non continet poſſibilem cujuſcunque alterius, ſpecie ſaltem diſtincti, malitiam: ergo in ratione peccati ut ſic non eſt ſimpliciter infinitum.

Inſt. 1. Quâ proportione creſcit perſonæ offenſæ dignitas, eò gravior eſt malitia peccati quod in eam admittitur; ut patet inductione per univerſos hominum ſtatus. Atqui dignitas Dei offenſi eſt ſimpliciter infinita: ergo & peccati malitia erit infinita. ℞. Idem probaretur de peccato veniali quo Deus etiam offenditur. *Diſtinguo igitur ma.* Eò gravior eſt malitia, magiſque creſcit ſecundùm gradus malitiæ. *N.* Secundùm genus & ordinem malitiæ. *C.* Inde enim ſequitur tantùm malitiam peccati eſſe generis ſeu ordinis ſuperioris, quæ non poſſit adæquari per malitiam ordinis inferioris, quantumcunque in infinitum multiplicetur.

Inſt. 2. Malitia illa oppoſita eſt Dei bonitati infinitæ: ergo eſt infinita. *Diſt. Ant.* Eſt oppoſita modo finito. *C.* Infinito. *Nego Ant.* Et verò malitia peccati venialis oppoſita eſt bonitati & ſanctitati Divinæ, neque idcirco eſt infinita.

Inſt. 3. Saltem habet malitiam proportionatam perfectioni formæ illius quam expellit à ſuo ſubjecto; neque enim aliunde petitur menſura mali, quàm à bono quod deſtruit. Atqui

forma quam de ſe expellit peccatum mor. non eſt finitæ, aut determinatæ ſolùm perfectionis; ergo eſt infinitæ. *Prob. min.* Quia opponitur gratiæ ſanctificanti omni poſſibili, & finitæ in infinitum; imò & infinitæ actu; poſſet enim deſtruere ipſam animæ Chriſti ſanctitatem infinitam. ℞. Si peccati malitia opponeretur illi ſanctitati ſecundùm gradus intenſionis, vim haberet argumentum; ſed opponitur illi tantùm ſecundùm eſſentiam indiviſibiliter, ita ut peccatum m. vel ſub minimo intenſionis gradu, ut ita loquar, meritoriè deſtruat quamcunque ſanctitatem. Illáque eſt natura earum rerum quæ ad invicem opponuntur ſecundùm eſſentiam & indiviſibiliter: quo pacto ſe habent ſcientia & dubium; amor & odium efficax reſpectu ejuſdem; ita enim amor efficax ut unum, incompoſſibilis eſt cum odio efficaci quocunque; & ſic de aliis.

Inſt. 4. Eam ſolam ob cauſam, nullis puræ creaturæ bonis operibus ſatisfieri Deo condignè poteſt pro peccato mort. quia ejus malitia eſt infinita; ideoque ajunt fuiſſe neceſſariam perſonæ Divinæ incarnationem. Alioqui reperitur ſufficiens proportio inter opus meritorium juſti ortum ex gratiâ, & inter gratiam quam peccatori promereretur. ℞. Rationem illius neceſſitatis aliunde peti, nempe ex defectu proportionis inter injuriam Deo factam, tum inter ſatisfactionem puræ creaturæ. Nam creſcit quidem offenſa pro dignitate perſonæ offenſæ; ſed decreſcit ſatisfactio pro vilitate perſonæ ſatisfacientis. Quam ob cauſam Deus per contemptum legis ſuæ longè magis cenſetur inhonorari, quàm poſſit glorificari per quancunque ſatisfactionem oblatam à purâ creaturâ, puta ab homine qui ſimul non ſit Deus.

DI-

DISPVTATIO III.

De Loco & Vacuo.

CAP. I. *Natura Loci.*

SI latè ſumitur vocis iſtius ſignificatio, *locus* dicitur eſſe illud, ubi res eſt. Quamobrem ab Ariſtotele, *locus* etiam propriè dictus appellatur *Vbi*; tum & *ubicatio* dicitur, quæ eſt rei conſtitutio in *loco*.

Notabis autem *locum* ſumi vel propriè, vel impropriè; nam impropriè anima dicitur eſſe in corpore, aut intellectus in animâ, tanquam in loco, cùm in eo reperiatur tantùm ut in ſubjecto. Propriè igitur *locus*, eſt ſpatium quo res definitur: quamobrem Deus non eſt ullâ ratione in loco, ſiquidem ob ſuam immenſitatem definiri ullo ſpatio non poteſt. At

Not. 2. Spatium omne vel eſſe formale & reale; vel duntaxat virtuale. Spatium formale & reale eſt corpus aliquod extenſum in quo res aliæ contineri poſſint. Spatium virtuale eſt aliquid vel poſitivum, vel negativum formali ſpatio æquivalens, ob virtualem extenſionem vel poſitivam, vel negativam. Atque ita primò quidem immenſitas Divina, ex communi ſententiâ, eſt ſpatium virtuale poſitivum increatum quo res univerſæ continentur; uti ſolent exponere in Metaphyſicâ de Deo. Ita ſecundò, contra Thomiſtas, ratio ſpatii virtualis, ſed negativi, attribui meritò poteſt *inani* & *vacuo*. Nam eo ſenſu æquivalet ſpatio reali & formali, quòd in eo, tanquam in ſpatio quodam, aut Angelus, aut corpus poſſit exiſtere & moveri localiter. Item, poteſt fundare diſtantiam inter duo diſſita; neque

que enim, ſi annihilaretur aër omnis inter cœlum & terram diffuſus, ideo cœlum diceretur immediatè cum terrâ junctum: ergo vacuum in eo caſu idem ſuo modo præſtaret quod reale & formale ſpatium: ergo meritò ſpatium virtuale appellaretur. Quare

Not. 3. Perinde locum eſſe quidem alium realem ac formalem; alium autem ſolummodo virtualem quo res contineatur. Sed quia, ut monet Ariſtoteles, differre debet locus propriè dictus à vaſe, quo res etiam continetur; in eo utriuſque diſparitas ſolet conſtitui, quòd vas cum ſuo contento poſſit aliò transferri; locus autem ut ſic de ſe eſt immutabilis. Et verò ſi locus eſſet mutabilis ſeu mobilis, fruſtra res naturales haberent facultatem ſibi à naturâ inſitam tendendi certum ad locum; ſiquidem locus tam poſſet moveri ad illas, nec potior foret ratio unius quàm alterius. Porrò

Not. 4. In eo poſitam eſſe loci *immobilitatem*, quòd ſervet ſemper eandem diſtantiam ab aliquibus punctis mundi fixis; puta à centro ipſius mundi, tum à punctis orientis & occidentis, ſimul & ab utroque polo. Ita etiam cœlum ipſum circulariter motum, licet ſemper in eodem loco adæquato maneat, ſi tamen ſecundùm partes diſtributivè ſumptas conſideretur, non ſervat eaſdem illas diſtantias; nam ea pars quæ modò propior fuerat orienti, modò ab eo recedit, magiſque accedit ad occidentem, nec conſequenter eundem retinet locum.

Notabis verò 5. Contra Thomiſtas; Perinde eſſe an puncta illa diſtantiæ ſint realia, an ſolùm fictitia & imaginaria. Nam ſaltem ſunt virtualiter realia, quatenus idem per ea præſtari poteſt, quod per realia formaliter. Atque hujuſmodi qui-

quidem aſſignari poſſunt in iis ſpatiis, quæ per imaginationem finguntur à nobis exiſtere ſupra cœlos. *Prob.* Quia mundus univerſus poteſt Divinitùs moveri ſurſum, aut deorſum motu recto; quo in caſu mutaret locum, & conſequenter mutaret etiam aliquas id genus diſtantias. *Confir.* Quia ſic bene explicatur loci immobilitas; nec poteſt alio modo commodiùs explicari. *Nec dicas*, in eâ ſententiâ poſſet res aliqua immota, locum nihilominus mutare. Ut ſi Deus univerſum mundum moveret ſurſum motu recto, terra *v. g.* conſequenter moveretur; & tamen immota perſeveraret; quia ſervaret ſemper eaſdem diſtantias à diverſis cœli punctis. ℟. Sic terra per accidens tantùm, id eſt, ad motum totius in quo continetur, mota, ſervaret quidem eaſdem habitudines cum aliis totius ſui partibus; non autem ſi moveretur per ſe. Sic aliquis in navi quietus, ipſius nihilominus motu navis dicitur moveri per accidens, & ratione tantùm totius mutare diſtantias. Atque his præſuppoſitis.

Dico I. Contra aliquos recentiores. Nulla res eſt creata quæ alicubi non exiſtat. *Prob.* Quia ſicut non poteſt exiſtere, quin ſaltem coëxiſtat alicui parti virtuali æternitatis Divinæ; ita etiam à pari per proportionem, quin & coëxiſtat Divinæ immenſitati ſecundùm aliquam ejus partem virtualem; quod eſt alicubi exiſtere. Nam ſi per impoſſibile daretur Angelus infinitæ extenſionis virtualis, qui conſequenter adæquatè foret præſens Divinæ immenſitati, meritò diceretur eſſe ubique; ergo inadæquatè ſolùm illi immenſitati reſpondens, debet dici exiſtens alicubi. Nec verò quod reſpondent adverſarii, præterea opus eſt ut aliquo reali ſpatio

concludatur. Nam primò, in doctrina Ariſtotelis 4. *phyſ. c.*1. cùm res omnis ſit alicubi, illud conſequenter attribuit cœlo: quod tamen non exiſtit niſi in ſpatio virtuali, ſiquidem ſupra ultimam ſphæram nihil exiſtit. Item, quemadmodum nihil poteſt eſſe productum à Deo, de quo vera non ſit hæc propoſitio; nempe, *vel eſt, vel fuit aliquando*; ita & vera hæc eſt, *vel hîc exiſtit, vel alibi*; ergo alicubi, id eſt, aliquo in loco vel reali, vel ſaltem virtuali.

Objic. Eſſe in loco eſt quid accidentale rei locatæ. *C.* Ergo ab eâ ſeparabile: nam ſubſtantia locata poteſt Divinitùs conſervari ſine omnibus accidentibus. *Diſt.* De accidentibus abſolutis. *Tr.* De accidentibus connotativis, & iis maximè quæ propriam entitatem non habent. *N.* At iſtæ ſunt de genere earum formalitatum quæ neceſſariò tribuunt ſubjecto ſuo effectum & denominationem formalem, cùm ipſarum connotatum exiſtat neceſſariò, nempe hæc, aut illa pars virtualis Divinæ immenſitatis; vel hoc aut indeterminatè ſpatium, ſaltem virtuale, cui res locata coëxiſtat.

Notabis autem locum propriè & phyſicè ſumptum, eſſe ſpatium quoddam corporeum naturalium corporum proprium, & ipſorum etiam, quantùm eſt de ſe, conſervativum. Quamobrem ſolis corporibus convenit ſic eſſe in loco propriè & phyſicè ſumpto. Quippe res ſpiritualis, ut Angelus, eſt independens à loco corporeo, nec ab illo poteſt perfici, &c. At

Not. 2. Locum hujuſmodi alium eſſe remotum, ſeu communem; alium verò proximum. Locus communis eſt qui multa continet à ſe etiam invicem diſtantia. Sic aves ſunt in aëre, piſces in mari, nos in Europa, in Gallia, in hac civi-

civitate, in hoc cubiculo. Locus autem proximus eſt unicuique rei proprius, ſeu quem illa res ſola occupat. Ac de iſto quidem hîc ſermo eſt duntaxat. Porrò

Dico II. *Locum* hoc modo ſumptum, ex variis Ariſtotelis locis, ſic definiri: Eſt corporis continentis terminus, ſeu ſuperficies concava immobilis. Quod enim attinet ad ultimam hanc particulam, conſtat ex doctrinâ ſuperiori, quemadmodum immobilitas ſit eſſentialis loco, unde à vaſe differat. Vt autem de priori definitionis parte agam; corpus ambiens rem locatam, putà aër, non dicitur propriè locus, niſi ratione ſuperficiei concavæ, ſecundùm quam de facto rei locatæ commenſuratur, & ad ipſam terminatur.

Notandumque eſt, ſuperficiem illam ſumi duobus modis. Primò prout eſt quædam extenſio in longum & latum, ſicque ad quantitatem pertinet. 2. Vt eſt terminus extrinſecus rei locatæ, quo pacto vocatur *locus*; nam corpus eatenus dicitur *locatum*, quia illâ ſuperficie ambitur, ſeu continetur, illique coëxiſtit, coëxtenditur, commenſuratur. Et quanvis illa ſuperficies ambiens ſit extrinſeca rei locatæ, ab eâ tamen petitur denominatio locati. Nec dicas, corpus intrinſecè denominatur locatum. Ergo illud oriri debet à formâ illi intrinſecâ. ℞. Denominari *locatum* per coëxiſtentiam ad locum extrinſecum: quo pacto aſſignatur quidem rei coëxiſtentia, tanquam aliquid intrinſecum, non tamen ſine extrinſeco.

Not. 2. Superficiem illam ambientem non ſumi materialiter, quatenus eſt hæc determinatè, aut hujus corporis determinati ſuperficies; ſed potiùs formaliter, quatenus eſt indeterminatè

tè hæc aut illa; hujus aut illius corporis indeterminatè ſuperficies. Atque ita lignum *v. g.* in aquâ defixum, dicitur remanere in eodem loco, licet aquâ præterfluente, non eâdem conſequenter hac numero aquæ ſuperficie ambiatur; quia ſatis eſt quòd eandem ſemper diſtantiam à punctis mundi fixis conſervet ſub hac aut illâ ſuperficie continente, ſive reali, ſive virtuali.

Dico III. Ex proprietatibus loci prima eſt, continere locatum. 2. Eſſe æqualem locato. Nam ſumitur non pro corpore ipſo ambiente, ſed tantùm pro illius ſuperficie, rei locatæ immediatâ; quæ quidem licet ſit extra rem locatam, ipſamque contineat, non dicitur tamen major re locatâ; quia continens illud ſumitur tantùm formaliter pro ſuperficie ſine profunditate, quamobrem nihil addit ſupra magnitudinem rei contentæ; ſiquidem ſuperficies, ut pote indiviſibilis, ſuperaddita alicui extenſo, non reddit illud magis extenſum. Tertia loci proprietas eſt, conſervare locatum, ubi maximè agitur de loco naturali. Sic aves conſervantur in aëre, quæ in aquâ interirent: ſic piſces in ipsâ aquâ; ſic mundus elementaris intra cœli ambitum, cujus influxu continetur conſervaturque: & ſic de aliis.

Dico IV. Ex Ariſtotele, variæ illæ ſunt loci differentiæ per reſpectum ad animal; nempe eſſe ſurſum, deorſum, ante, retrò, dextrorſum, ſiniſtrorſum.

CAP. II. *Forma conſtitutiva rei in loco.*

QVia res creata de ſe indeterminata eſt ac indifferens, ut in uno potiùs loco exiſtat quàm in alio; ideo plerique ex recentioribus exiſtimant eſſe neceſſarium, ut forma aliqua ſeu

ſeu modus realiter diſtinctus rei locatæ aut locabili adveniat, per quem formaliter determinetur & conſtituatur in tali loco; formamque iſtam ſeu modum realiter diſtinctum appellant vel *ubi*, vel *locum internum*; ad differentiam ſuperficiei corporis ambientis, de quâ ſuperiori capite ajebam, quam vel *ubi externum*, vel *locum externum* omnes nominant. At

Dico I. Rejici debet illud *ubi* internum realiter diſtinctum. *Prob.* Tum quia fundamentum non habet in doctrinâ Ariſtotelis, ut monui in Logicâ, *cap. De Denominativis.* Tum quia repugnat rationi. Nam fruſtra eſt: ſicque iſtud vulgò demonſtrant; nempe, ut ait Ariſt. quemadmodum veſte inductâ corpori, hoc ipſo cenſetur veſtitum, ſublatâ etiam omni entitate modali aliâ; ita per proportionem, hoc ipſo præcisè quòd res alicui loco ſeu ſpatio ambienti coëxiſtat, eo, inquam, ipſo cenſeri debet locata. Et verò, quemadmodum etiam inutilis eſt durationis modus realiter diſtinctus, ad hoc ut res exiſtat in tempore; ut poſteà demonſtrabo; ita inutilis quoque eſt ad hoc ut exiſtat in loco. Item, ſublatâ illâ entitate ubicativâ, fieri non poteſt quin res loco iſto contenta, non dicatur in ipſo exiſtere. *Reſpondent* alii cum Mæratio, tunc rem fore nullibi. Quod per ſe videtur abſurdum. Illudque ſuperiori capite refutavimus. Certè, in illa hypotheſi, non deſinit eſſe in eodem loco, ſiquidem non eſt tranſlata ad alium. Reſpondent ergo alii, non eſſe admittendam hypotheſim, nec poſſe rem ullam creatam deſtitui modo ubicationis ejuſmodi realiter diſtincto. Sed *contrà eſt.* Nam Divinitùs ſaltem ſubſtantia omnis creata poteſt exiſtere abſque omni accidente entitativo & realiter diſtincto.

Et

Et verò accidens ejuſmodi tam de ſe eſt liberè dependens à concurſu Dei conſervativo, quàm ſubſtantia. Idemque dici poteſt contra alios, qui putant illud *ubi* internum idem eſſe cum extenſione locali, quam ſtatuunt de novo advenire ad mutationem loci. Præterea etiam refutari poteſt forma id genus de novo realiter adveniens, quia non poſſet rectè aſſignari cauſa naturalis productiva ipſius. Quòd enim reſpondent emanare ab ipsâ re locatâ; *Contrà eſt.* Nam ſaltem illa res de ſe non haberet potiorem rationem ad emanandam ubicationem tali in loco conſtitutivam, quàm in alio; ergo ad id opus haberet aliâ formâ ſui determinativâ: quæ per ſe abſurda ſunt, &c.

Dico igitur I I. Rem in loco formaliter non conſtitui, niſi per ipſius coëxiſtentiam ad talem locum. Item, determinari effectivè ad coëxiſtendum tali loco, vel per ipſius rei creationem aut generationem in tali loco, vel per motum localem, aliudvè genus poſitionis in eo loco. Hoc enim ſufficit. Siquidem non poſſet conſequenter non eſſe tali in loco.

Objic. 1. Productio rei abſtrahit de ſe à loco, eſtque indifferens vi productionis ſuæ, ut ſit tali, vel tali in loco, putà cùm Deus hominem creat. *C.* Ergo debet illi aliquid ſuperaddi, unde ad talem locum determinetur. ℞. Ad id determinari formaliter per ſui coëxiſtentiam ad talem locum: effectivè autem per actionem ipſius rei productivam, quæ non poteſt exerceri niſi in aliquo determinato loco, vel quem eligat Deus, aut cauſa alia libera; vel quem exigat cauſæ ipſius præſentia; & ſic vi productionis ſuæ res ponitur efficienter in aliquo determinato loco.

Objic.

Objic. 2. Petrus de novo denominatur locatus ſeu exiſtens in tali loco, cùm antea in illo non exiſteret; ſicque fit tranſitus de contradictorio in contradictorium. *C.* Ergo debet in eo caſu admitti in rebus aliqua mutatio realis. *C.* Atqui nulla eſſe poteſt, niſi ſupponatur advenire nova ejuſmodi *ubicatio* diſtincta realiter. *N.min.* Sufficit enim ut Petrus mutetur ſecundùm extrinſecum locum, ad hoc ut recipiat novam hanc denominationem realem locati: quæ denominatio partim eſt intrinſeca, petita nimirum à coëxiſtentiâ Petri in loco, unde & recipit novam relationem ad locum; partim eſt extrinſeca, nempe à loco extrinſeco.

Inſt. 1. Nihil fieret de novo realiter in rerum naturâ. Ergo non eſſet nova mutatio realis. *Diſt. Ant.* Nihil fieret ſecundùm novam realitatem. *Tr.* Nihil fieret de novo realiter ſecundùm novam formalitatem. *N.* Eſtque in memoriam revocandum, quod monui in Logicâ, ubi de denominativis.

Inſt. 2. Petrus de novo exiſtens in loco, nihil plus diceret quàm Petrum & locum. Ergo nihil eſſet factum de novo in rerum naturâ. *Diſt. Ant.* Nihil plus diceret entitativè & realiter. *C.* Sed plus diceret formaliter & reſpectivè. Nam præter locum & Petrum, eſt exiſtentia Petri ipſius in loco.

Inſt. 3. Petrus & *locus* poſſunt eſſe nemine cogitante ſine coëxiſtentiâ ipſius Petri ad talem locum. Ergo illa coëxiſtentia, ſeu ubicatio, non eſt idem nemine cogitante cum Petro & loco: ergo eſt aliqua entitas ab utroque illo termino diſtincta realiter. *Diſt. Ant.* Poſſunt eſſe ſine illâ coëxiſtentiâ, defectu alicujus realitatis. *N.* Sed tantùm defectu alicujus formalitatis & con-

connotati. Quare etſi non ſunt idem quoad formalitates connotativas ſeu relativas; ſunt tamen idem quoad abſoluta, & quoad realem entitatem. Quinetiam, ut mutentur denominationes ejuſmodi relativæ in Petro, quod jam dixi, ſufficit in eo mutatio realis ſecundùm extrinſecum locum, quanvis non mutetur intrinſecè, ſeu ſecundùm intrinſecum.

Notandumque eſt, dici nihilominus mutationem realem, ſaltem virtualem, ſecundùm extrinſecum locum, etſi locus ille de novo per motum localem acquiſitus, non ſit realis, ſed tantùm virtualis; ut contingeret in vacuo.

Inſt. 4. Actio realis eſt ad terminum realem, qui de novo ponatur in rerum naturâ. Atqui motus localis eſt actio quædam realis: ergo debet habere terminum aliquem realem de novo in rerum naturâ: qui alius eſſe non poteſt, quàm *ubi* internum. *Diſt. Maj.* De actione ad locum purè adductivâ. *N.* De alio genere actionis. *Tr.* Vel ſaltem. ℞. ſufficere novum terminum realem ſecundùm novam formalitatem, ut aliàs jam monuimus.

Dico III. Variis modis res eſſe in loco poteſt. Primò, *circumſcriptivè*, quando ſcilicet res ita ſpatio continetur, ut illi diviſibiliter coëxiſtat, commenſureturve; id eſt, cùm tota eſt in toto, & pars in parte: quod ſolùm rei localiter extenſæ convenit. At eſſe in loco *definitivè* tunc dicitur, quando res ita eſt tota in toto, ut etiam tota ſit in qualibet ejus parte. Quod eſt exiſtere in loco indiviſibiliter, & incommenſurabiliter. Vt contingit Angelo, vel corpori non extenſo localiter. Quem ſtatum habet corpus Chriſti Domini poſitum ſub ſpeciebus V. Euchariſtiæ.

CAP.

CAP. III. *De Exiſtentiâ plurium ſimul corporum in eodem loco per penetrationem. Tum de exiſtentiâ ejuſdem in pluribus ſimul locis.*

Dico I. Penetratio, ſeu coëxiſtentia plurium corporum in eodem ſimul loco eſt naturaliter impoſſibilis: ut patet experientiâ. Iſtudque poſtulat bonum univerſi atque ordo, ne ſimul omnia corpora uno in loco poſſint confundi. Neque verò, quod ajunt, ignis in ferro candenti ſimul eſt penetrativè cum ipſo ferro, ſed intra ferri poros. Item, cùm in ſcyphum cineribus plenum aqua infunditur, ideo ſcyphus aquam illam ſimul capit cum cineribus, quia magis comprimuntur, evolantque partes tenuiores. Item, ſimul capit aquam cum aliquibus nummis aureis, quòd ipſi aquam ſuâ gravitate comprimendo addenſent, &c.

Notandumque eſt, ex ſuperiori Diſput. hanc impenetrabilitatem oriri à quantitate; quæ non modò impediat ne partes ejuſdem corporis ſint ſimul loco, ſed etiam ut corpus aliud ab eodem loco ſimiliter expellat per formalem incompoſſibilitatem. At

Dico II. Contra Durandum; Poſſibilis eſt ſupernaturaliter multorum corporum penetratio. Hæcque eſt communis doctrina Eccleſiæ. Sic enim habemus ex ſacris literis, Chriſtum Dominum cœnaculum fuiſſe ingreſſum januis clauſis; ſic prodiiſſe virginali ex utero, & clauſo ex ſepulchro. Item, in eo poſitum eſt donum ſubtilitatis, quo prædita ſunt Beatorum corpora.

Notabis autem corpus extenſum localiter non expellere aliud corpus ab eodem loco per aliquod efficientiæ genus, ſiquidem quantitas non eſt hoc modo effectiva ad extra. Quin potiùs

hic

hic eſt aliquis formalis effectus quantitatis, per quem ſit de ſe naturaliter eodem in loco formaliter incompoſſibilis cum aliâ. Quare non poteſt explicari illa penetratio corporum per denegationem concurſus Divini ad effectivam hujuſmodi expulſionem alterius corporis ab eodem loco. Vnde videtur ſupereſſe ut dicamus, tum communicari à Deo ſupernaturaliter *extenſioni locali* talem *eſſendi modum*, ſub quo non tribuat quantitati actualem impenetrabilitatem; ac proinde fiat hac ratione corpus *ſubtile*, ut ajunt; id eſt, cum aliis penetrabile. Eſtque iterum revocanda in memoriam doctrina de *modo eſſendi*, quam tradidimus in Metaphyſicâ, *Tract.* 1. *Diſp.* 3. *c.* 4. Iam verò

Dico III. Vnum corpus uni loco ſic naturaliter reſpondet, ut naturaliter in pluribus ſimul locis eſſe non poſſit. Quod ſatis ipſa demonſtrat experientia. Quinetiam certum eſt de Fide; unum & idem corpus ſic uno in loco ſupernaturaliter poſſe exiſtere circumſcriptivè, ſeu extensè & connaturali modo, ut in aliis ſimul locis poſſit conſtitui ſaltem inextensè. Quod fieri credimus in V. Euchariſtiâ. Controverſia eſt, an poni ſimul in diverſis locis poſſit extensè, ſeu circumſcriptivè; quod negant Thomiſtæ.

Dico IV. Ex communiori doctrinâ contra Thomiſtas, poteſt idem corpus ſimul diverſis in locis exiſtere etiam extensè, ſeu circumſcriptivè. *Prob.* Quia non magis repugnat duo corpora extenſa eſſe in eodem ſimul loco, quàm idem in duobus ſimul. Non enim majori neceſſitate unum corpus exigit de ſe unum duntaxat locum, quàm duo corpora exigant duo loca: nec magis unitas corporis dicit *indiviſionem*

nem quoad locum, quàm *diviſionem* ab alio, etiam quoad locum. Ergo ſi poſſunt duo corpora eſſe ſimul in loco, etiam extensè, *ut aſſert. 2. modò oſtendimus*; poteſt & idem eſſe in duobus ſimul locis, etiam extensè.

Confir. 1. Quia non magis repugnat corpus idem in multis ſimul locis poni extensè, quàm inextensè: immò plus eſt miraculi poni inextensè, quàm extensè & connaturali modo. Ergo cùm doceat Fides de V. Euchariſtiâ, corpus Chriſti Domini ſimul eſſe in multis locis inextensè; poteſt à fortiori multis ſimul in locis exiſtere & extensè, ſeu circumſcriptivè.

Conf. 2. Etiam abſolutè contra hæreticos. Quia iſtud nullam involvit contradictionem; ſiquidem ex eo non ſequitur *idem ſimul eſſe & non eſſe*; ſed tantùm idem multoties exiſtere, multiſque ſimul locis comprehendi. Huc accedit, quòd de facto Chriſtus Dominus in cœlo exiſtens, apparuit nihilominus B. Paulo Damaſcum proficiſcenti, ut legitur *Act. 9.* Ergo tunc ſimul erat duobus in locis.

Conf. 3. Ex iis quæ de reproductione tradidimus, *Primâ parte hujus Phyſicæ, Tract. 2. Diſp. 6. cap. 3.* Rem nimirum eandem, etiam exiſtentem actu, poſſe iterum produci, ſeu replicari, & multoties ſimul exiſtere. Inde enim ſequitur eandem tam ſecundùm ſubſtantiam, quàm ſecundùm ejus quantitatem extenſam localiter perinde replicatam, poſſe multis ſimul in locis exiſtere. Et verò, ut confirmetur noſtra doctrina de reproductione, præſuppoſitâ myſterii Euchariſtici veritate; certum eſt primò, in eo corpus Chriſti Domini non eſſe præſens niſi per veram aliquam actionem realem; cùm nova iſta præſentia ſit aliquis novus realiter effectus.

Cer-

Certum eſt autem ſecundò ex Fide, actionem hanc eſſe converſionem ſubſtantialem, ſeu *tranſubſtantiationem*, in quâ deſinat panis quoad ſubſtantiam, tanquam *terminus à quo*, cujus in locum ſuccedat corpus Chriſti Domini, tanquam *terminus ad quem*. At in omni converſione ſubſtantiali verè producitur *terminus ad quem*: unde conſequens eſt, ut in hoc myſterio corpus Chriſti Domini jam verè exiſtens, iterùm producatur, ſeu replicetur. Quo ſenſu ajunt Sancti Patres Sacerdotem conficere corpus Chriſti Domini, &c. Quare

Not. 1. Actionem hanc non eſſe merè adductivam corporis Chriſti Domini, nec fieri præſens in Euchariſtiâ, per productionem, ut ajunt, novi *ubi*. Nam iſtud *ubi* eſt accidens quoddam, nec proinde hîc fieret *tranſubſtantiatio*, ſeu mutatio ad ſubſtantiam, ſed tantùm ad accidens. Item, cùm ille *ubicationis* modus, quem ſupponunt adverſarii, aliud nihil ſit quàm determinatio quædam & unio locati ad locum; ſi hac ſolùm ratione, id eſt, per ſolam ubicationis productionem corpus Chriſti Domini in cœlo exiſtens conſtitueretur verè & realiter præſens in Euchariſtiâ; poſſet perinde anima in cœlo exiſtens uniri corpori in terris per ſolam productionem modi alicujus unitivi in animâ; neque ad iſtud prærequireretur præſentia intima extremorum ad invicem uniendorum. Item, ſequeretur exiſtere creaturam aliquam à parte rei, non tamen productam; ſi nempe corpus ut in cœlo exiſtens deſtrueretur, idem autem conſervaretur ut exiſtens in Euchariſtiâ, in quâ ſupponunt non fuiſſe reproductum.

Notandumque eſt conſequenter 2. Corpus ſic replicatum, eſſe virtualiter ſeu æquivalenter

ter

ter multiplex, etſi formaliter ſit unum & idem. Nam hoc pacto idem præſtat ac ſi eſſet formaliter multiplex. Siquidem *v. g.* poſſet fieri exercitus ex uno homine multoties replicato; poſſet moveri contrariis motibus, idemque ſibi ipſi tum ex oriente, tum ex occidente occurrere: poſſet uno in loco quieſcere, in alio moveri; aliaque id genus quæ in eodem non replicato haberent quidem contrarietatem, non autem in replicato. Item

Not. 3. Corpus replicatum poſſe conſiderari duobus modis; primò ſecundùm ſe & abſolutè, ſeu ſecundùm prædicata abſoluta, id eſt, quæ abſtrahunt à loco. putà eſſe compoſitum ex materiâ & formâ; habere in ſe tales qualitates, &c. Secundò verò ſpectari poteſt reſpectiuè ad locum, ſeu ſecundùm prædicata localia; id eſt, quæ ſequuntur locum, ſeu rem prout eſt in loco. Quo poſito,

Not. 4. Attributa ſeu prædicata abſoluta eſſe ubique eadem, & cum ipſo corpore replicato ſemper conjuncta per ſui replicationem ſeu reproductionem, ſaltem connaturaliter ad ſtatum ipſius reproductionis. Atque ita corpus in duobus locis poſitum habet eandem animam, eoſdem artus, eundem calorem ſimiliter reproductum, &c. Quanquam abſolutè corpus idem reproduci poſſet ſine aliquâ ex iis rebus; nam poſſet reproduci, animâ non reproductâ; quamobrem etſi, loquendo ſimpliciter, non diceretur corpus mortuum, prout tamen foret tali in loco, diceretur inanime, & ſic de aliis. At

Not. 5. Res illas quæ dependent in fieri ab agente extrinſeco, non multiplicari neceſſariò ad corporis replicationem in multis locis, quatenus ſunt in fieri. Quanvis in facto eſſe, conna-

turaliter ad ſtatum reproductionis, illi conveniant. Sic Petrus tum hîc, tum Romæ ſimul exiſtens, dum Romæ ad focum aſſidet, calefit ſolùm ab igne illo prout eſt Romæ; quanvis nihilominus per ſupernaturalem reproductionem quæ illi ſtatui eſt connaturalis, eodem ſimul tempore, ille idem calor in Petro, prout eſt hîc, ponatur. Item, quando ut Romæ exiſtens comedit; non ſequitur ut hîc quoque prout eſt hîc dicatur comedere, quanvis utrobique nutriatur æqualiter. Item, ſic Romæ poteſt exiſtere mediis in ignibus; hîc autem ſimul mediis in aquis. Quo in caſu pateretur connaturaliter eodem modo, ac ſi glacies & ignis eodem in loco in ipſum agerent. Quanquam abſolutè poteſt corpus, ut Romæ exiſtens, abſumi, idemque ſervari prout hîc eſt. Item, percuſſus Romæ, dolorem quidem ſentiret prout eſt hîc, quanvis prout eſt hîc non percuteretur. Item, ſi ut Romæ eſt exiſtens ferret pondus graviſſimum, potentiam ejus exæquans, nihil poſſet ampliùs ferre ut hîc exiſtens, niſi à Deo virtutem intenſiorem reciperet. Item, peccans uno in loco, denominaretur & peccator in alio, quia iſtæ ſunt denominationes abſolutæ à loco.

CAP. IV. *Solvuntur Objectiones.*

O*Bjiciunt* Thomiſtæ. Quod circumſcribitur loco uno, ipſo comprehenditur: ergo nihil iſtius corporis eſt extra hunc locum. Ergo vi comprehenſionis hujuſmodi non eſt in alio. ℞. 1. Nimis probat iſtud argumentum; quia deſtrueret præſentiam realem corporis Chriſti Domini in V. Euchariſtiâ. ℞. 2. Corpus non replicatum, quando uno comprehenditur loco, non eſſe extra illum. At replicatum poteſt ſimul diver-

diverſis locis iterum atque iterum comprehendi. Item, ut ajunt, ſic finitur, terminaturque iſto loco, ut præterea ratione replicationis, ſeu iteratæ productionis, alio, & alio loco iterum terminetur, finiaturve.

Inſt. 1. Corpus non eſt extensè ſeu circumſcriptivè in loco, niſi per quantitatem localiter extenſam. *Tr.* Ergo corpus non poteſt eſſe niſi uno in loco circumſcriptivè. Quia corpus non eſt capax niſi unius quantitatis; nec quantitas illa poteſt conferre niſi unum ejuſmodi effectum formalem eſſendi in loco circumſcriptivè. ℞. Nego corpus eſſe tantum ſubjectum capax unius quantitatis, ut habetur 1. *parte hujus phyſ. Tract.* 1. *Diſput.* 3. *c.* 2. Sed *Tranſeat.* Dico per eandem quantitatem *replicatam*, ſeu *reproductam* cum ipſo corpore pariter reproducto, poſſe illud conſtituere multoties in loco circumſcriptivè: quanvis iſtud præſtare nequeat *non replicata.*

Inſt. 2. Sic locus multiplex eſſet major quàm res locata. *Diſt.* Non replicata. *C.* Replicata. *N.* Neque res etiam locata ſic foret major ſeipsâ ſecundùm entitatem & abſolutè, ſed tantùm ratione illius replicationis.

Objic. 2. Corpus replicatum tum Romæ, tum in hac civitate, eſſet diviſum à ſeipſo, & à ſeipſo diſtans: ergo non eſſet unum & idem. *Diſt. Ant.* Eſſet diviſum à ſeipſo ſecundum locum. *C.* Secundum entitatem & ſubſtantiam. *N.* Vel ſi lubet, poteſt quidem hîc admitti rei ejuſdem à ſeipsâ, & ſecundùm ſubſtantiam, diviſio virtualis, negando formalem.

Inſt. 1. Exiſtens Romæ conſervari poſſet, deſtructo ipſo quatenus in hac civitate exiſteret. *C.* Atqui illa diſtinguuntur ſecundùm entitatem

tatem ſeu realiter, quorum unum remanet realiter, altero non remanente. *Diſt.* De altero replicato, aut non replicato. Quæ diſtinctio ut ſuprà monui, ſolvit etiam difficultates omnes petitas ex variis contrarietatum generibus, uti ſub finem ſuperioris capitis expoſui.

Inſt. 2. Sequeretur duas formas ſubſtantiales naturaliter poſſe educi ex eâdem materiâ. Atqui falſum Conſ. Ergo & Antec. *Prob. ſequela majoris.* Quia fruſtum panis replicatum poſſet idem manducari tum ab homine & in ejus ſubſtantiam converti, ac proinde informari ab animâ rationali: tum aliunde comedi etiam poſſet à cane; & ſic informari ab animâ caninâ. Hæc autem fierent per operationem naturalem facultatis vegetativæ. ℞. Formas illas non repugnare ob reproductionem materiæ, quæ hoc pacto redditur virtualiter duplex. Item ℞. Actionem hanc facultatis vegetativæ non exerceri abſolutè ſine miraculo, ſed potiùs ex hypotheſi miraculi; ac proinde non eſſe naturalem niſi ex hypotheſi reproductionis ſupernaturalis.

Objic. 3. Idem non poteſt ſimul eſſe in diverſis temporibus. C. Ergo neque in diverſis locis. *N. parit.* Quia diverſa tempora ſimul exiſtere nequeunt in rerum naturâ. Notandumque eſt quod illæ adverſariorum objectiones perinde probarent contra præſentiam realem Chriſti Domini in V. Euchariſtiâ.

CAP. V. *De Vacuo.*

V*Acuum* & *inane* propriè dictum in eo differunt, quòd *vacuum* ſit ſpatium quoddam terminatum aliquo corpore, in ſe carens omni corpore. *Inane* autem propriè dictum, eſt quidem carentia omnis corporis, ſed non terminata,

ta, ſeu non concluſa aliquo corpore; cujuſmodi eſt ſpatium illud quod imaginamur eſſe extra cœlos omnes. Atque his ſuppoſitis,

Dico I. Natura vacuum non patitur. *Prob.* Quia vacuum deſtrueret naturalem diſpoſitionem univerſi, foretque bono ipſius contrarium. Nam inferiora non poſſent à ſuperioribus recipere influxum quo conſervantur, perficiunturque ad agendum: ſiquidem poſito vacuo, cœleſtia corpora ſuos influxus per illud trajicere deberent, aut agere in diſtans ſine medio: atqui neutrum fieri poteſt, ut ſuis locis demonſtravimus. Hæcque eſt mens Ariſtotelis 3. *Meteor. c.9.* cùm ait hunc mundum inferiorem ſuperioribus *lationibus*, id eſt, cœlis debere eſſe contiguum, ut ab iis regi & conſervari poſſit. Confirmaturque iſta doctrina quotidianis diverſæ rationis experimentis. Sic enim latera follium diduci non poſſunt, niſi aditus pateat aëri, qui ſubingredi debeat metu vacui. Sic in cucurbitulis attrahitur plus ſanguinis, appoſito ad ea frigido, ob condenſationem aëris anteà per accenſas intùs candelas rarefacti. Sic franguntur tormenta bellica, ſi dum ignis & globus ex iis prorumpit, aër pari celeritate in ejus locum ſubire nequeat; nempe ſi foramen per quod ignis immiſſus eſt obſtruitur. Sic ad impediendum vacuum levia deorſum, gravia moventur ſurſum; quomodo per fiſtulam attracto aëre videmus aquam aſcendere. Item, ſic ipſam aquam videmus retineri in vaſis irrigatoriis, quandiu ſuperius epiſtomium digito clauſum fuerit; quod contemplari licet in tabulâ ad finem hujus libri appoſitâ, *figurâ 7. inferioris laterculi.* Hincque oriuntur effectus tam admirabiles in hydraulicis, quòd aqua ſurſum veluti

cogatur tendere contra propriam & particularem inclinationem, unde & fontes tam varii generis conſtrui ſolent. Sic uno ex dolio aqua & vinum prorſus exhauriri poteſt, & in aliud transfundi, ope illius inſtrumenti quod deſcribitur *figura* 5. Sic pariter *ut in* 4. *fig.* poteſt aqua ex radice montis in oppoſitam illius partem traduci per ipſius cacumen beneficio tubi alicujus, hoc nimirum pacto, *uti videre eſt in figura* 4. Primum, occludantur extrema ipſius orificia; tum ex ſuperiori parte tubus totus repleatur aquâ per foramen diligenter poſteà obturandum: ac deinde altero orificio in fontem demerſo, utrumque recludatur; tunc aqua ex fonte, metu vacui aſcendens, defluet ſemper in partem alteram, modò ejus orificium ſit aliquantiſper depreſſius eo quod fonti immergitur: & ſic de aliis.

Objic. Impleatur hydrargyro tubus vitreus pedum pluſquam trium ad libitum; hujuſque alterum extremum ſigillo hermetico ſit obſeratum. Deinde quâ parte eſt apertus, appoſito digito immergatur in aliud hydrargyrum, quod ſubjecto in vaſculo contineatur, erigaturque perpendiculariter, *ut in fig.* 6. Tum ſubtracto digito, hydrargyrum ex tubo deſcendet, nec in eo retinebitur niſi ad altitudinem duorum pedum cum tribus pollicibus, relictâ ſuperiori parte vacuâ; cùm aſſignari nihil poſſit quod ſubeat in ejus locum. Ergo ſic natura vacuum patitur. Idem per proportionem continget de aquâ: ſed quia minoris eſt gravitatis quàm hydrargyrum, retinebitur in tubo ad altitudinem pluſquam 40. pedum, antequam ſupra ſe vacuum relinquat. ℞. Superiorem illam tubi partem non eſſe omni corpore vacuam. Manifeſtumque

ſtumque eſt, quia experimur per eam trajici lumen & qualitatem magneticam, tum inde exaudiri ſonum, ſi quod parvulum tintinnabulum incluſeris. Illæ autem qualitates debent per ejuſmodi medium diffundi quod reale ſit. Item, ſi in eâ tubi parte fuerit incluſa carpionis veſicula, tunc mirum in modum intumeſcet. Ac denique ſi parti illi apponatur aqua calidior, hydrargyrum deſcendet tantiſper, quod ſignum eſt rarefactionis alicujus factæ intra illud ſpatium; cùm è contrà fiat condenſatio aſcendente hydrargyro, ſi affundatur aqua frigidior. Quæ quidem poſtremæ duæ experientiæ ſatis manifeſtè indicant contineri illo ſpatio aërem, cujus aliqua particula ſemper cum hydrargyro ſeſe inſinuet, tum metu vacui in hunc modum rarefiat ad deſcenſum hydrargyri.

Objic. 2. Aliquis in vacuo exiſtens poſſet naturaliter movere *v. g.* brachium ad locum alium; ergo ſic poſſet naturaliter facere vacuum deſerendo locum ubi erat priùs. ℞. Hîc agi de vacuo per ſeparationem corporis alicujus à quolibet alio: quod non reperitur in hac hypotheſi.

Not. autem 1. Naturam impedire vacuum diverſis modis. Sic enim vel levia deſcendunt, vel aſcendunt gravia, vel rarefiunt quæ ſunt denſiora, aut ſi res alio modo fieri nequeat, perfringuntur corpora. Natura enim illo in caſu mediis utitur ſemper iis quæ minùs violenta ſunt, ſi ad finem aſſequendum ſunt idonea.

Not. 2. Aſcenſum gravi corpori, aut deſcenſum levi ad impediendum vacuum, eſſe naturalem; quatenus illa fiunt ex inſtituto naturæ ad conſervationem univerſi. Nam ſingula ejuſmodi corpora duobus modis conſiderari debent. Primò, ut ſunt entia quædam particularia; & ſic

ſic habent inclinationem quandam ad bonum ſibi proprium: quâ ex inclinatione propriâ & particulari, lapis *v. g.* tendit ad centrum mundi. At præterea 2. conſiderantur ut partes univerſi, quæ conſequenter habeant quoque naturalem inclinationem & appetitum ad bonum totius conſervandum. Sic igitur motus ſurſum in lapide ad impediendum vacuum dicitur ipſi naturalis, quatenus eſt pars univerſi; & in eo caſu fertur ad bonum univerſi contra propriam inclinationem particularem; quomodo res omnes ferri debent ad bonum commune tuendum, etiam cum jacturâ propriâ, quia bonum commune eſt majus, quàm particulare ſingulorum. Quinetiam bonum commune eſt etiam bonum particularium; quia deſtructo bono communi, partes deſtruuntur. Quam ob cauſam & ipſa manus ex naturali inſtinctu opponit ſeſe ictui per quem offenderetur caput. Quæ cùm ita ſint,

Dico II. Probabilius eſt ineſſe qualitatem aliquam per univerſa corpora naturalia diffuſam, quæ ſit principium intrinſecum & naturale motus ejuſmodi ad impediendum vacuum; cùm tamen corpora illa ſingula relinquat ſuæ propriæ inclinationi, ubi ordo univerſi, ad impediendum vacuum, contrarium non poſtulat.

Notandumque eſt, qualitatem ejuſmodi aliam non eſſe quàm influxum, aut motionem illam univerſis corporibus ſublunaribus impreſſam à cœlo, per quam ad agendum perficiuntur, ut primâ parte hujus Phyſicæ oſtendebam, agens de ſubordinatione cauſarum ſublunarium ad cœleſtes. Item, illa eſt qualitas per quam hæc inferiora dicuntur contineri & regi à cœlo.

lo. Neque enim alioquin explicari poſſet tam commodè, quemadmodum hæc inferiora contineantur, & regantur à ſuperioribus, juxta commune dictum, quod vulgò petitur ab Ariſtotele. At

Not. 2. Illam qualitatem eſſe indifferentem de ſe ad quemlibet motum, vel ſurſum, vel deorſum, vel in tranſverſum; cùm ſolummodo nitatur contra vacuum, prout rei neceſſitas exigit.

Objic. Res unaquæque per qualitates ſibi proprias tendit ad bonum univerſi. Ergo fruſtra habet communem illam & cœleſtem virtutem. *Diſt. Ant.* Sic *per ſe* tendit ad bonum univerſi. *N.* Sed tantùm *per accidens*, quatenus tendit ad bonum proprium quod eſt ordinatum ad bonum univerſi.

Inſt. Hæc qualitas poſſet movere corpus cujuſcunque tandem gravitatis & molis. *C.* Ergo eſſet infinita. *N. Conſ.* Quomodo à pari non opus eſt gravitate infinitâ ad movendum corpus quodcunque grave deorſum. Item ℞. Qualitatem hanc eſſe ordinis ſuperioris ad particulares, unde poſitâ conditione neceſſariâ, id eſt, poſito vacui periculo, movet contra proprias ſubjecti ſui inclinationes.

CAP. VI. *Quâ virtute poſſit fieri vacuum, & quæ in eo fieri poſſent.*

N*ihil* repugnat fieri à Deo *vacuum*, putà conſervare cœlum & terram annihilatis corporibus intermediis. Neque etiam repugnat ab homine, aut ab Angelo per vim ſupernaturalem fieri aliquod *vacuum.* At

Dico I. Homo nullâ virtute naturali, etiam adhibitis machinis per quas tollere, aut ſeparare

ab invicem queat moles vel maximas, poteſt *vacuum* efficere in naturâ. Patet experientiâ. Nam quocunque remoto corpore naturali, ſemper aliud in ejus locum ſubſequitur. Item

Dico II. Nequidem virtute Angelicâ naturali præſtari illud poteſt. Sic D. Th. & vulgò alii. Prob. Quia, ſaltem ex hypotheſi decreti Divini de conſervando ordine univerſi, non habet Angelus potentiam ullam naturalem niſi ſubordinatam bono univerſi. Quare connaturaliter non exigit concurſum Dei ſimultaneum ad aliquid præſtandum, niſi quod fuerit ſubordinatum bono univerſi, non autem ipſi contrarium. Et verò, quod eſt contrarium bono univerſi, non poteſt fieri niſi per miraculum; id eſt, per virtutem quæ ſuperet vires naturæ univerſalis. Ergo naturaliter fieri ab Angelo non poteſt. Sic igitur Angelus ex tubo aliquo non poteſt vel tantillum liquoris detrahere, impediendo ne quid in ejus locum ſubeat; quia eſt effectus ſuperioris ordinis ad vires ejus naturales, nec conſequenter ad id connaturaliter paratum habet Dei concurſum ſimultaneum. Item, nec eandem ob cauſam poteſt duo plana immediatè conjuncta, ſimul tota ab invicem ſeparare: quia inde ſequeretur fieri *vacuum*, ſiquidem in eo caſu ſpatium interjectum repleri non poteſt niſi per aëris motum inſtantaneum, quem ſupponimus eſſe impoſſibilem.

Objic. Parvum ejuſmodi vacuum non eſſet contrarium bono univerſi: neque enim impediret quominus inferiora cœlorum influxum reciperent. ℞. Tranſeat, *per accidens* parvum illud vacuum non obſtet bono univerſi: *per ſe* tamen eſſet illi bono univerſi contrarium. Si enim poſſet fieri parvum ejuſmodi vacuum, poſſet,

poſſet, adhibitâ virtute majori, fieri & majus.

Inſt. 1. Poteſt Angelus Terram univerſam movere, ſaltem adhibito aliorum auxilio. *Tr.* Ergo à fortiori poteſt efficere aliquod vacuum, ſaltem parvulum: nam hoc minùs repugnaret bono univerſi. *N. ſeq.* Nam terræ ille motus repugnaret tantùm particulari terræ inclinationi; at vacuum repugnat cum inclinatione naturæ univerſæ.

Inſt. 2. Angelus cœlorum motor, pro libertate ſuâ poſſet motum illum ſuſtinere, quanvis illud foret contrarium bono univerſi. ℞. In eo caſu nihil ageret poſitivè, neque ad id opus eſt ullâ potentiâ. At hoc loco ſermo eſt de virtute alicujus rei poſitivè efficiendæ.

Inſt. 3. Poſſet arcam ſupra cœlos in inani fabricatam, ac penitus vacuam deferre intra mundum; & ſic vacuum inducere in naturam. ℞. Sic partes mundi ab invicem non diſſociaret per ſe, ſed tantùm per accidens, ratione vacui in arcâ illâ incluſi.

Objic. 2. Effectus iſtiuſmodi eſt tantùm finitus. *C.* Ergo poſſet exiſtere à virtute ſolùm finitâ. *N. Conſ.* Quando illa virtus eſt inferioris ordinis; aut effectus eſt bono univerſi contrarius. Et verò ipſa penetratio corporum eſt effectus duntaxat finitus; ideóne tamen poteſt eſſe ab Angelo?

Inſt. Angelus eſt ſupra ordinem rei omnis corporeæ. *Tr.* Ergo eſt ſupra vim omnem ipſius naturalem. *N. Conſ.* Vt patet vel ex inſtantiâ modò allatâ.

Dico II. Si daretur vacuum, in eo nec vivere quis poſſet; quia defectu aëris non poſſet reſpirare; Neque ibi videretur, aut audiretur quidquam; nam defectu ſubjecti ſpecies propa-

gari in eo nequirent; quam etiam ob cauſam fax accenſa nullum ex ſe lumen diffunderet. Item, quia,ut dixi,corpus ab omni alio ſeparari non poteſt, non poſſet conſequenter fieri lapidis projectio ex pleno intra vacuum, etiam per virtutem naturalem Angeli. Quinetiam quanvis tormenta bellica exploderentur adversùs illud vacuum, ipſum tamen emiſſi globi pervaderent nunquam; conſiſterentque ad extremas partes pleni, &c. At

Dico III. Motus aliquis vectionis fieri in vacuo naturaliter poteſt. Nihil enim impedit quominus ab Angelo lapis per vacuum, vel per inane deferatur.

Objic. Vacuum eſt non ens: ergo quâ ratione fieri non poteſt motus ullus in chymærâ, quia eſt non ens; ita nec in vacuo, aut inani. *N. parit.* Quia vacuum, aut inane eſt ſpatium aliquod ſaltem virtualiter reale.

Inſt. Poſſet ſine ullâ reſiſtentiâ Angelus per illud vacuum, aut per inane deferre corpus cujuſcunque gravitatis,etiam infinitæ;cùm tamen non habeat potentiam movendi niſi finitam. *Prob.* Quia nulla fieret reſiſtentia Angelo,neque ex parte medii, quod ſupponitur nullum eſſe; neque ex parte gravitatis, quam ex communi ſententiâ ſupponimus nullam exercere gravitationem, niſi quando eſt ſupra levius ſe, nitendo contra illud. *Conc. totum.* Ergo etiam à pari Angelus, immò & muſca virtutis tenuiſſimæ, poſſet movere omnem in partem totam ipſam mundi molem; quippe quæ non eſt niſi in inani. *N. parit.* Nam ultima mundi ſphæra habet aliquam ſibi innatam immobilitatem, ſeu qualitatem, per quam reddatur immota in tali Divinæ immenſitatis parte virtuali, &c.

Dico

Dico IV. Poſſet etiam fieri ab Angelo motus aliquis projectionis in vacuo, vel in inani. Quid enim impediret? Et verò, lapis *v. g.* projectus ab Angelo, ſic ab ipſo determinaretur in unam potiùs,quàm in aliam partem. Nec fieret ille motus in infinitum; quia qualitas impreſſa,à quâ motus iſtiuſmodi procederet, ſenſim tandem ac ſucceſſivè deſineret.

Supereſt difficultas, an ſcilicet motus naturalis gravium aut levium fieret in vacuo; putà an lapis in eo naturaliter moveretur, ſeu deſcenderet. Negant Thomiſtæ,quia,ut inquiunt,motus ille fieret in inſtanti, cùm autem motus inſtantaneus ſit impoſſibilis, ſequitur ut ejuſmodi naturalis motus gravium aut levium in vacuo eſſe non poſſit. Sed contrà

Dico V. Si fieret, non tamen foret inſtantaneus. *Prob.* Quia determinatio motus non petitur ſolùm à reſiſtentiâ medii,ut volunt Thomiſtæ; ſed præterea primò,quòd ſit à tali & determinatâ virtute motivâ, quæ cæteris paribus talem duntaxat efficiat motum. Item, petitur ex diſtantiâ terminorum *à quo* & *ad quem*, ſiquidem repugnat de ſe, ut lapis per motum in eodem inſtanti ſimul ſit *v. g.* in cœlo, tum ſimul in terrâ & in medio interjacente.

Objic. Ariſt. eam ob cauſam negat motum naturalem in vacuo, quia fieret in inſtanti. ℞. Illum argumentari ad hominem, & contra antiquos, qui docebant totam motûs ejuſmodi naturalis determinationem in velocitate aut tarditate, peti à reſiſtentiâ medii: ex quorum principiis,contra ipſos infert,motum naturalem gravium aut levium, ſi fieret in vacuo, fore inſtantaneum.

Inſt. Fieret ſine proportione cum eo motu

qui fieret in pleno : ergo fieret in inſtanti. *Diſt. Ant.* fieret ſine proportione ex parte medii. *Tr.* Non autem ex parte potentiæ motricis, aut diſtantiæ quæ reperitur inter terminos *à quo* & *ad quem*. Sed his prætermiſſis,

Dico VI. Gravia aut levia naturaliter moveri in vacuo non poſſent. Quod ſic probo. Non poſſent naturaliter moveri in inani : ergo neque in vacuo. *Prob. Ant.* Primò, quia, ut ſuppono, corpus grave naturaliter non movetur niſi quando eſt ſupra levius ſe, illud premendo; quod non contingit in inani. 2. Quæ maximè eſt efficax ratio; gravia aut levia in inani divinitùs poſita, non habent unde potiùs tendant in unam, quàm in aliam partem: ibi enim neque eſt ſurſum aut deorſum; nec centrum aut circunferentia : ergo ratione illius indeterminationis moveri non poſſent. Item, motu ſemel inchoato, nunquam poſſent quieſcere naturaliter; quia nullus aſſignari poſſet locus quietis: ergo ſic moverentur in infinitum; quod abſurdum eſt. Probatur verò hinc ſequi nec motum ejuſmodi reperiri poſſe in vacuo. Quia de ſe vacuum perinde ſe habet ac inane ipſum, niſi quòd terminatur corpore aliquo includente; ſed hoc non impedit quo minùs deſinat eſſe pars univerſi. *Confirm.* Quia ſi ſolùm deſtruatur corpus illud includens, tunc dicetur *inane*, abſque ullâ mutatione ſibi intrinſecâ; ergo in ſe perinde ſe habet ac *inane*; nec magis in eo fieri poteſt motus naturalis gravium, aut levium quàm in inani.

DIS-

DISPVTATIO IV.

DE MOTV.

CAP. I. *Natura Motus in communi.*

SI latè ſumitur *motus*, vulgò dicitur eſſe *mutatio*, ſeu tranſitus ab uno ad aliud. Quamobrem in omni motu hæc obſervari debent. Primò, terminus *à quo*, tum terminus *ad quem* fit tranſitus. Item 2. debet hîc obſervari cauſa effectiva motus, quæ dicitur *potentia movens*: ac denique ſubjectum ipſius motus; quod appellari ſolet *mobile*, aut etiam ens potentiale, ſeu ens in potentiâ, & receptivum motus; motuſque ille conſequenter dicitur eſſe actus ipſius ſubjecti mobilis, ſeu mutabilis. At

Notandum eſt, *motum* ita latè ſumptum, & Tò *moveri*, varias ſub ſe quaſi ſpecies continere. Primò enim eſt motus ad *eſſe*, ſive ſubſtantiale, ſive accidentale. Quo potiſſimum ſenſu ajebat Ariſtoteles, *quicquid movetur, ab alio movetur*: id eſt, quicquid producitur, ab alio producitur; cùm idem à ſeipſo accipere *eſſe* nequeat. Sicque infert Ariſtoteles exiſtere in rebus aliquod primum *movens*, quatenus ita res una fit ab aliâ, ut tandem deveniatur ad primam cauſam: quod in Metaphyſicâ proſecutus ſum. 2. *Moveri* ac *mutari* idem eſt ac recipere in ſe novam aliquam perfectionem, ſive ſubſtantialem, ut quando materia prima recipit in ſe novam formam ſubſtantialem, ſive accidentalem; quo pacto aër dum illuminatur, dicitur *mutari & moveri*; ſic viſio in oculo, intellectio in intellectu, eſt motio quædam, unde illæ facultates dicuntur formaliter *moveri*. Item, motus & mutatio alia eſt inſtantanea;

nea; quando ſcilicet res fit tota ſimul, ſimulque eſt fieri & factum eſſe: quâ ratione forma ſubſtantialis generatur tota ſimul: ſic etiam lumen dicitur totum ſimul produci in aëre, non autem ſucceſſivè per partes alias poſt alias: ita ex Ariſtotele ſimul video & vidi, ſimul intelligo & intellexi. At præterea *motus* alius eſt *ſucceſſivus*, quando tranſitus ab uno ad aliud fit ſucceſſivè, cum aliquo veluti fluxu per partes alias poſt alias; putà cùm ſucceſſivè acquiritur perfectior qualitas, aut localis extenſio minor; vel quando ſic tenditur ad alium diſtantem locum. Quia verò hîc maximè diſputatio eſt de nomine,

Dico I. Motus propriè & ſtrictè, juxta Ariſtotelem, eſt ſucceſſivus. Sic enim ex 3. *Phyſ.* ſolet confici definitio motus propriè dicti: *Eſt actus entis in potentiâ, prout in potentiâ.* Nempe, eſt actualitas ſubjecti, vel realiter, vel ſolùm formaliter diſtincta, quæ ſic in eo recipitur, ut quatenus in eo recipitur, actu nihilominus fiat tendentia ad aliud; putà vel ad perfectiorem ejuſdem qualitatis gradum acquirendum, vel ad majorem extenſionem localem, vel ad alium locum. Nec rectè poteſt afferri alia explicatio allatæ definitionis, ſicque accipitur vulgò ab omnibus Peripateticis.

Prætereà verò ex illâ definitione Ariſtotelis colligimus motum propriè dictum non modò eſſe *ſucceſſivum*; ſed etiam eſſe & *continuum*. Alioquin non rectè diceretur actus entis in potentiâ, *prout in potentiâ*, ſi fieret tantùm per inſtantia diſcreta, ſeu quemadmodum vocant, interpolata, cum aliquâ intermediâ quiete; nam mobile non tenderet actu ad aliud, quatenus illius motus partem aliquam reciperet. Item, ſic diceretur motus conſtare ex indiviſibilibus,

quod

quod poſteà refutabitur. *Confirm.* Ab ipſo Ariſtotele variis in locis, ubi docet motum eſſe de genere continuorum. Quare dum Ariſt. illam affert definitionem motus, perinde eſt ac ſi diceret, motum eſſe *acquiſitionem rei ſucceſſivam, & continuam; fluxum ſucceſſivum ac continuum: viam, ſeu tendentiam ſucceſſivam & continuam ad terminum acquirendum, &c.*

Notandumque eſt conſequenter, motum poſſe dividi in partes alias & alias, eaſque priores & poſteriores, quæ continuationem inter ſe habeant ſine actuali inter ſe diſtinctione, ut ſequenti diſputatione commodiùs exponetur. Item

Dico II. Motus propriè ſumptus differt eſſentialiter à mutatione inſtantaneâ, in quâ res ita moveri dicitur, ut ſimul dicatur & mota. Quare illi accommodari nequit allata ex Ariſtotele motus propriè dicti definitio. Nec in inſtantaneis *Tò fieri* eſt priùs quàm *factum eſſe*, niſi prioritate rationis & naturæ.

Objic. Ex 5. Phyſ. omnes dealbationes, & à pari, omnes calefactiones ſunt ejuſdem ſpeciei, ſive ſint inſtantaneæ, ſive ſucceſſivæ. Sunt enim ad eoſdem ſpecie terminos. *Diſt.* Sunt ejuſdem ſpeciei ſub ratione qualitatis acquiſitæ. *C.* Sub ratione tendentiæ ad illas qualitates. *N.* Nam tendentia ſucceſſiva differt eſſentialiter ab inſtantaneâ. Nec calor *v g.* ſub ratione termini ſucceſſivè, aut in inſtanti acquirendi, eſt ejuſdem rationis; quanvis ſub ratione qualitatis ſit idem.

Inſt. Ad rationem motus propriè dicti, non eſt neceſſe ut ſit actualis tendentia ad ulteriorem terminum: ergo non dicit eſſentialiter ſucceſſionem, eſtque illi tantùm per accidens. *Prob. Ant.* Quia motus ipſe ſucceſſivus ſecundùm ſe

totum

totum ſumptus non dicit tendentiam ad ulteriorem terminum; quia de facto per illum totum non tenditur ulteriùs. ℞. Sufficere, ſi ſecundùm omnes ſui partes diſtributivè ſumptas, ſit tendentia ad ulteriorem terminum.

CAP. II. *Variæ motus propriè dicti ſpecies & proprietates.*

QVandoquidem motus alind nihil eſt quàm tendentia ad terminum; ſequitur aliunde quàm à termino *ad quem* non poſſe ſpecificari; nempe talem dici, ſeu talis generis aut ſpeciei, quia eſt ad talem vel genere, vel ſpecie terminum. Quare

Dico I. Illi omnes motus dicuntur eſſe generis ejuſdem, qui ſunt ad eoſdem genere terminos. Quâ ratione illi omnes motus dicuntur locales, qui ſunt ad locum: motus alterationis, qui ſunt ad qualitatem alterativam: motus accretionis, aut etiam decretionis, qui ſunt ad quantitatem aut majorem, aut minorem. Sic etiam dicuntur eſſe ejuſdem ſpeciei motus, qui ſunt ad eoſdem ſpecie terminos; ut omnes calefactiones, dealbationes, &c. Atque iſta quidem ſufficiunt ad unitatem vel genericam, vel ſpecificam motus. Sed

Notabis hæc tria requiri ad unitatem ipſius numericam, unde fiat idem numero motus. 1. Debet eſſe ad eundem numero terminum. 2. Requiritur unitas numerica mobilis; nam idem numero motus non eſt diverſorum numero mobilium. Quo loco nihilominus obſervandum eſt, quòd ſi homo *v. g.* ex turri decidens, medio in deſcenſu moriatur, in eo fore motum eundem, quanvis non ſit idem corpus naturale ſecundùm eandem formam ſubſtantialem; quia ſaltem remanet

manet idem in ratione corporis continui. 3. Denique requiritur ut ſit temporis continuatio & unitas. Nam idem numero motus non ſit diverſis temporibus. Atque his ſuppoſitis,

Dico II. Triplex tantùm per ſe eſt genus motus propriè ſumpti. Nempe motus ad *qualitatem*, tum ad *quantitatem* & ad *locum*; ſicque ut ajunt, motus eſt tantùm per ſe ad tria illa prædicamenta. *Prob.* Quia illis rebus duntaxat per ſe convenit poſſe acquiri ſucceſſivè & continuè, modo jam ſuprà explicato. Neque enim per ſe eſt motus ad ſubſtantiam, cùm de ſe producatur in inſtanti. Vt alibi exponitur. Item, neque ad res aliorum prædicamentorum per ſe eſt motus, cùm propriam entitatem non habeant, propriamve producibilitatem: ſunt enim tantùm formalitates, quæ poſito aliquo extrinſeco connotato, ſuam denominationem ſubjecto tribuunt, ex communi quidem ſententiâ. Item, neque ad motum datur motus, inquit Ariſt. quia & ad hunc motum deberet eſſe motus; ſicque admitteretur proceſſus in infinitum.

Notandumque eſt motum localem inter alios motus dici primum, ſaltem dignitate. Nam ut docet D. Th. eò perfectior eſt motus, quò mobile per ipſum minùs immutatur; atqui talis eſt motus localis, per quem ſcilicet mobile non immutatur realiter ſecundùm intrinſecum; ſiquidem nihil reale de novo inducit in ſubjectum, nec mutatur niſi ſecundùm extrinſecum locum. Item

Not. 2. Reperiri oppoſitionem & contrarietatem inter motus; quando ſcilicet illi ſunt ad terminos inter ſe oppoſitos & contrarios; ut inter calefactionem & frigefactionem; inter motus locales ſurſum & deorſum. Quanquam nihilominus *Not.*

Not. 3. Motus contrariè oppoſitos poſſe interdum ſimul reperiri in eodem ſubjecto, quando non eſt oppoſitio niſi ſecundùm quid; ut inter calefactionem & frigefactionem ſub gradibus remiſſis. Alioquin ſubjectum idem ſecundùm eandem qualitatem non recipit motus oppoſitos: non enim poteſt idem calor *v. g.* ſimul intendi & remitti; nec eadem quantitas ſimul creſcere & decreſcere. Nec ſimul poteſt res eadem per ſe quieſcere & moveri localiter; aut per ſe moveri oppoſitas mundi in partes. Quod tamen poteſt contingere per accidens. Nam qui vehitur navi ad orientem, poteſt in eâ ſimul quieſcere, aut etiam proprio motu in eâ ſimul deambulare versùs occidentem.

CAP. III. *Motus indiſtinctio ſive à ſubjecto mobili, ſive à termino.*

M*Otus*, inquit Ariſt. 3. *phyſ.* nihil eſt præter res. Ergo motus entitativè non diſtinguitur ab alio: nec fit in rebus ſecundùm novam entitatem, ſed tantùm ſecundùm novam formalitatem. Ratio hujus indiſtinctionis eſt, quia fruſtra foret. Quod enim ſpectat ad ſingula motuum genera;

Dico I. Motus localis à ſuo ſubjecto non diſtinguitur realiter; nihilque eſt aliud quàm applicatio, ſeu coëxiſtentia ſucceſſiva mobilis ipſius ad ſpatium; ſiquidem hac ſolâ poſitâ, ſufficienter intelligitur motus; quemadmodum poſitâ permanente rei coëxiſtentiâ ad locum, ſufficienter intelligitur in loco conſiſtere, ſine aliâ formâ intrinſecâ ubicationis realiter ſuperadditâ. Ita D. Th. 1. *p. q.* 10. *a.* 3. paſſimque alibi, docet eo in caſu non fieri ullam mutationem, niſi ſecundùm extrinſecum. Neque verò etiam,

quod

quod volunt recentiores modiſtæ, per motum ejuſmodi localem producitur aliqua ubicatio fluens realiter diſtincta. Iam enim oſtendi ſuprà, eſſe illam ſupervacaneam; nec commodè aſſignari poſſe cauſam illius productivam.

Objic. 1. Ens ſucceſſivum, de ſe nimirum habens tantùm partes alias poſt alias, non poteſt eſſe idem cum permanente, putà cum lapide; cùm habeat partes ſuas totas ſimul: ergo motus localis non poteſt eſſe idem cum ſubjecto ſuo, putà cum lapide moto. ℞. Satis eſt quod non ſit idem cum ipſo ſecundùm propriam formalitatem; quanvis dicatur eſſe idem realiter ſeu entitativè. Et verò etiam motui ſic competit eſſe vel *tardum*, vel *velocem*, quod etiam rei mobili non convenit, niſi ſecundùm aliam formalitatem.

Inſt. 1. Sequeretur motum eſſe pariter idem cum quiete; nam quies pariter non diſtinguitur ab ipsâ re quietâ; ſiquidem aliud nihil eſt quàm ipſius rei permanentia in termino per motum acquiſito. Hæc autem permanentia non eſt quid diſtinctum ab ipsâ re. Ergo ſimul etiam idem foret cum ipſo motu. ℞. Eſſe quidem cum ipſo idem quoad entitatem, non autem quoad formalitatem.

Inſt. 2. Motus & quies ſunt contrariè oppoſita. Ergo non poſſunt eſſe idem. *Diſt.* Sunt contrariè oppoſita ſecundùm diverſas realitates. *Nego.* Sed tantùm ſecundùm diverſas formalitates & ratione connotatorum. Nam & quies præter ipſius rei poſitivam permanentiam in ſuo termino, ſimul dicit privationem, ſeu deſitionem motus.

Inſt. 3. Ille motus eſt novus effectus realis, à potentiâ reali, realiter operante. Ergo eſt aliqua enti-

entitas de novo producta. ℞. Sufficit quòd ſit novus effectus realis ſecundùm novam formalitatem; non autem ſecundùm novam realitatem. Vt aliàs dictum eſt de figurâ, & de reſiſtentiâ, quæ eſt etiam effectus potentiæ reſiſtitivæ realis realiter agentis.

Inſt. 4. Motus naturalis qui à gravitate in lapide producitur, debet eſſe quid ab eâ gravitate diſtinctum nemine cogitante, tanquam effectus à causâ. *Tranſeat.* Motus enim iſte recipitur in lapide; ac proinde realiter diſtinguitur à gravitate, quæ ſupponitur habere diſtinctionem realem ab ipſo lapide. Quanquam inde non ſequitur eſſe novum effectum ſecundùm novam realitatem; ſatiſque eſt in illâ hypotheſi, quòd nemine cogitante diſtinguatur formaliter; nec ideo requiritur ut diſtinguatur realiter.

Inſt. 5. Potentia in viventibus, cùm ſit vitalis, attingit motum ſecundùm novam entitatem; quia potentiæ vitali maximè convenit ut eliciat actum à ſe realiter diſtinctum. ℞. *Tranſeat* de potentiâ quæ per ſe eſt vitalis. At potentia motrix in viventibus non dicitur vitalis niſi per accidens, quatenus ſubordinatur appetitui, aliiſve potentiis vitalibus, per quas applicatur ad motum faciendum.

Objic. 2. Si planum alteri plano immoto ſuperpoſitum moveatur; vel ſphæra minor incluſa majori, quæ quieſcat, minori ſolùm motâ; non erit potior ratio cur una dicatur mota, alterâ immotâ, quia de utráque dici poterit, quod alterius partibus ſucceſſivè reſpondeat, coëxiſtatve. Ergo ut huic occurratur incommodo, debet admitti motus realiter diſtinctus in eo ſubjecto quod dicitur de facto moveri. ℞. Planum alterum, aut ſphæra duntaxat altera ex eo ſufficienter

ter dicetur moveri, quòd ſecundùm ſui partes ſaltem diſtributivè ſumptas, mutet diſtantiam à punctis mundi fixis, quanvis ſecundùm ſe totam maneat in eodem ſemper loco.

Dico pariter II. Motus ad *qualitatem*, aut ad *quantitatem*, ut vocant, non diſtinguitur realiter à ſuo termino *ad quem*. Sic enim *v. g.* ſufficienter intelligitur motus calefactionis, quatenus intelligitur ipſe calor fieri ſucceſſivè & continuè perfectior. Quâ etiam ratione fieri & factum eſſe in eodem non habent prioritatem & poſterioritatem niſi ſecundùm rationem; nec diſtinguuntur inter ſe niſi ſecundùm diverſas formalitates.

Objic. Via Thebis Athenas diſtinguitur realiter ab utroque ſuo illo termino. *Tr.* Ergo & motus, ſeu tendentia ad calorem; cùm ſit quædam ad ipſum via. *N. parit.* Neque enim illa caloris tendentia dicitur via propriè, ſed tantùm metaphoricè.

CAP. IV. *Motûs localis natura in particulari.*

QVia Deus eſſentialiter eſt immenſus, ſpatiumque omne poſſibile ſupercomprehendit, non poteſt conſequenter tranſire à loco ad locum in quo priùs non exiſteret. Nec motus localis in rebus à naturâ eſt inſtitutus, niſi ut earum indigentiæ & imperfectioni ſubveniatur. Ex eo enim res creata deficit, quòd omni loco præſens adeſſe nequeat, unde vel bonum ſibi conveniens obtineat, vel alteri proficiat. Sic igitur tum Angelus, tum corpus naturale habet motum localem. Si autem daretur Mathematicum indiviſibile actu ſeparatum, naturalem motum non habêret, inquit Ariſt. quia locum naturalem haberet nullum, ad quem viribus à

naturâ

naturâ ſibi inſitis tenderet; etſi aliunde moveri poſſet, vel per accidens, ad motum illius corporis cui inexiſteret, vel motu vectionis.

Supponendumque eſt contra Zenonem, de facto eſſe admittendum in rebus motum localem; quod ſatis vel ipsâ manus agitatione, aut unicâ deambulatione revinci poteſt.

Objic. Si res aliqua moveretur, vel moveretur in loco ubi eſt, vel in loco ubi non eſt; neutrum autem dici poteſt. ℞. Non moveri quidem in loco ubi eſt *permanenter*, ſed tantùm in quo eſt *ſucceſſivè*: quæ autem ſic moventur, dicuntur etiam eſſe ſucceſſivè in loco majori ſe.

Inſt. 1. Motus ille non poſſet habere aut initium aut finem. Ergo non poſſet exiſtere. *Prob. Ant.* Quia in eo non poſſet aſſignari pars prima, aut ultima, niſi dicatur conſtare ex indiviſibilibus. ℞. Huic difficultati ſatisfiet ſequenti diſputatione.

Inſt. 2. Achilles diſtantem teſtudinem nunquam poſſet attingere. Quia teſtudo ſemper aliquid ſpatii novi abſolvet, antequam perveniat Achilles ad locum in quo priùs exiſtebat teſtudo lentigrada. ℞. Achillem plures ſpatii illius partes ſub æquali tempore percurrere, unde facilè attingat & prætereat teſtudinem. Neque verò etiam fit ille curſus niſi per partes determinatas, & eas quidem majores, quæ per majores paſſus deſignentur ab Achille, ubi minores duntaxat peragrantur à teſtudine. Atque his ſuppoſitis, ut natura motus localis in particulari exponatur;

Dico I. Motus ille, quo res tranſeat à loco ad locum diſtantem, fieri non poteſt in inſtanti. *Prob* Quòd alioquin res illa ſimul deberet exiſtere adæquatè in duabus partibus oppoſitis; id eſt, in termino *à quo* & *ad quem*, tum ſimul in

toto

toto ſpatio interjecto: ut ſi granum mihi diceretur moveri in inſtanti à cœlo in terram, ſimul eſſet in cœlo & in terrâ, ſimulque in toto illo ſpatio quod cœlo terráque comprehenditur. Repugnaret enim cum inſtanti indiviſibili ut priùs exiſteret in uno termino, quàm in alio; quia inſtans indiviſibile non habet prius aut poſterius. Sic etiam in motu circulari inſtantaneo *v. g.* firmamenti, ſingulæ illius partes ſimul eſſent in toto illo ambitu, ſiquidem eo in caſu nulla foret ſucceſſio. Notabis porrò me loqui de motu rei ad locum diſtantem; ne quæſtionem illam metaphyſicam hîc attingam, num ſcilicet Angelus moveatur in inſtanti ad locum ſibi contiguum; ut volunt Thomiſtæ.

Objic. 1. Ex SS. Patribus, Angeli & corpora glorioſa per donum agilitatis moventur in inſtanti. ℞. Tunc ſumi inſtans pro tempore breviſſimo.

Objic. 2. Potentiæ infinitæ reſpondere debet poſſibilis effectus ipſi proportionatus. Ergo potentiæ motrici infinitæ, qualis eſt Divina, debet reſpondere motus infinitè velox: ergo inſtantaneus. ℞. Potentiam ejuſmodi eſſe tantùm ad effectum velociorem & velociorem in infinitum, prout ſeſe Deus ad illum determinare voluerit.

Inſt. 1. Ex Ariſt. 8. *phyſ.* ſi daretur virtus naturalis motiva infinita, faceret motum in inſtanti: ergo illud attribuendum eſt virtuti Divinæ quæ de facto eſt infinita. ℞. Hypotheſim allatam ab Ariſt. eſſe impoſſibilem, ex quâ nihil ſequitur quod abſolutè ſit poſſibile: ut aliàs jam monui in Diſput. de Infinito.

Inſt. 2. Poteſt egredi à ſole illuminatio quæ ſimul & eodem inſtanti fiat in ſingulis mundi

partibus, etiam remotiſſimis: ergo à pari poterit à Deo fieri motus *v. g.* projectionis, quo feratur lapis in inſtanti ad ſpatium aliquod ingens. ℞. Exitum luminis à ſole, quo totus orbis ſimul tempore colluſtretur, non fieri per motum localem, ita ut quod lumen profunditur ad partes remotiores, priùs extiterit in propinquioribus; cùm accidens hoc pacto nequeat tranſire à ſubjecto in ſubjectum. Res igitur ita ſe habet, nempe quòd ſimul tempore ſol producat lumen in iis omnibus mundi partibus, ſic tamen ut priùs ſolùm naturâ producat in propinquioribus quàm in remotis; cùm in remotis illud non attingat, niſi propinquis mediantibus.

Notabis tamen rem eandem, putà Angelum, per virtutem Divinam ſimul inſtanti reperiri poſſe in duabus mundi partibus oppoſitis per reproductionem, ſed non per motum localem.

Dico igitur I. Contra Zenonem: ſic motus localis fit ſucceſſivè de loco ad locum determinatum, ut per ſe loquendo perficiatur finito tempore; ut quidem patet ipsâ experientiâ. Quanquam nihilominus,

Dico II. Per accidens fieri poteſt motus localis continuus intra ſpatium aliquod finitum, puta ſupra lineam pedalem, qui tamen nunquam abſolvatur. Quod facilè comprehendi poteſt attendendo ad figuram 7. primi laterculi. Si enim filum *g. h.* traducatur in infinitum ſucceſſivè per longitudinem parallelæ *a. b.* novas ſemper deſignabit partes, & continuè deſcendet per lineam pedalem *e. f.* nec tamen unquam ad finem ipſius pervenietur; quia parallela ſuperior illa nunquam poteſt concurrere cum inferiori; ut jam monui in Diſp. de Quantitate. Quod per-

perinde per proportionem obſervandum eſt in fig. 8. ejuſdem laterculi. Sic etiam fieri poteſt ut umbra ſolis à gnomone projecta, quanvis continuè veluti moveatur, non decurrat tamen breviſſimum aliquod ſpatium, niſi poſt longiſſimos annos, ſi maximum circulum curſu lentiſſimo Sol ipſe obeat, &c.

CAP. V. *Motûs localis ſpecies variæ.*

INter motus locales alii ſunt *per ſe*, alii autem *per accidens*. Motus *per ſe* eſt quando res proprio movetur motu. *Per accidens* verò eſt, quando movetur ſolummodo ad motum alterius: quâ ratione partes dicuntur moveri ad motum totius. Ita etiam quis in navi *per ſe* quieſcens, movetur tamen *per accidens* ad motum ipſius navis: item & dicitur moveri *per accidens* ad orientem motu navis, cùm ipſe *per ſe* in eâ navi deambulat versùs occidentem.

Præterea verò ex motibus alii ſunt recti, quando mobile fertur per lineam rectam; alii obliqui, quando per lineam obliquam ſeu tranſverſam: alii circulares, quando circa aliquod centrum. At ex motibus circularibus alii dicuntur concentrici, quando ſervant ſemper æqualem diſtantiam ab eodem centro; alioquin dicerentur excentrici.

Denique tandem motus iſti vel ſunt naturales, vel præternaturales, vel violenti, vel mixti ex naturali & violento.

Dico autem I. Naturalis motus ille eſt qui oritur à principio intrinſeco innato & non renitente paſſo. Qualis eſt motus deorſum in lapide, ortus à gravitate ipſi naturaliter inſitâ. Sicque alius eſt motus naturalis gravium & levium; alius verò proprius viventium, quem in

animantibus vocant progreſſivum; unde vel incedendo, vel natando, vel volando, vel rependo alium in locum ſeſe movent.

Notandumque eſt, motum hunc progreſſivum fieri partim pulſione, partim attractione, ut docet Ariſt. Nam ex partibus animalis progredientis aliæ moventur trahendo, aliis quieſcentibus & reſiſtentibus, quibus innitantur trahentes. Quamobrem videmus in ipſis quadrupedibus, quemadmodum inſiſtant pedibus duobus, dum aliis duobus fit tractio, unde corpus totum in locum alium transferatur; habentque bipedes ipſæ animantes æquivalentiam cum quadrupedibus, idemque præſtant, ubi modò calcibus, modò extremis pedum articulis viciſſim inſiſtunt. Nec ille motus caret miſtione violenti, ob illam tractionem & pulſionem, nam inde etiam oritur in membris defatigatio; quæ tamen eſt minor, ubi planum ſeu ſolum in quo progredimur, reſiſtit firmiùs, ut patet experientiâ. Hucque attinet quòd membra in animalibus ſic aptantur inter ſe, ut motum ejuſmodi exercere poſſint. At

Not. 2. Principium illius motus eſſe appetitum, per quem applicantur cæteræ facultates & organa ipſi deſervientia. Eumque in finem comparantur præcipuè muſculi, tendones, nervi, ac ſpiritus animales, qui per ipſos nervos & muſculos ſtatim à cerebro diffunduntur, ut fiat motus. Alioquin in ſomno, in paralyſi, aliiſque id genus affectibus, non poteſt fieri motus ille; quia ſpirituum tranſmiſſio impeditur à pituitâ densâ & viſcosâ nervos obſtruente. Quinetiam inde naſcitur defatigatio, cùm illi ſpiritus exhauriuntur.

Dico II. Motus præternaturalis, ut vulgò ap-

appellant,eſt quidem à principio extrinſeco, ſed paſſo indifferenter ſe habente, non autem renitente, aut illum exigente. Qualem æſtimamus eſſe motum cœlorum,qui totus eſt à motricibus Intelligentiis, ut ſuo loco demonſtratur.

Dico III. Motus violentus ille eſt,qui oritur à principio ſolùm extrinſeco,renitente paſſo: ut motus ſurſum in lapide.Multiplexque eſt motus violenti genus : puta qui fiat vel pulſione, vel tractione,aut vectione,aut volutatione,aut projectione in partes quæ inclinationi mobilis ſint contrariæ. Neque hoc loco parùm laborant Philoſophi, ut explicent quonam ex principio immediatè prodeat motus rei projectæ; ſiquidem non oritur à projiciente,poſtquam ex illius manu excuſſa eſt: nihil enim ampliùs influit *v. g.* in lapidem projectum; neque illi per aliquam intermediam virtutem applicatur.

CAP. VI. *Cauſa immediata motus in projectis.*

NOnnulli cauſam hujus motus ajunt eſſe aërem ad projectum confluentem motu vacui, quod alioqui deberet fieri neceſſariò, dum à projecto unus locus deſeritur tendendo ad alium. Sed refellitur, quia ille acceſſus aëris ſupponit motum projecti: ergo illum non cauſat. Deinde quando mobile facto impetu, movetur circulariter, ut rota vel trochus, nullus huic doctrinæ eſſe locus poteſt.

Communis ergo ſententia eſt Thomiſtarum, qui totum iſtud negotium rejiciunt in aëris condenſationem, ſubitamque ejuſdem aëris rarefactionem adversùs ipſum projectum, unde ulteriùs deferatur. Sed oſtendo non eſſe hanc ſaltem adæquatam cauſam motus iſtiuſmodi. Primò, quia in eo caſu aër magis ſolet conden-

ſari ad anteriores partes projecti, quàm ad poſteriores, aut ad laterales, unde potiùs deberet retardari motus projecti. Et verò, ſagitta miſſa per aërem, in anteriore ſui parte accenditur, propter condenſationem aëris cui alliditur cum impetu ipſum dividendo; cùm tamen poſteriori in parte ne incaleſcat quidem. Ergo aër plus agit adversùs anteriorem ipſius partem, quàm in poſteriorem: ergo ille impulſus ſagittæ non fit vi aëris condenſati, ſeſe rarefacientis ad poſteriores illius partes. *Conf.* 1. Si ſagitta emittatur per chartam bene tenſam, feretur longè ultra chartam, & quidem magno cum impetu; cùm tamen eo in caſu vix quidquam aëris ad poſteriorem ipſius partem ſeſe rarefaciat. *Conf.* 2. libretur haſta longa 20 pedes, cujus etiam pars poſterior ſit acuminata; feretur certè magno impetu; cùm tamen aër ad ipſius partes poſtremas ſic minimè poſſit affundi, ut per eum magis impellatur; immò potiùs aër ad acumen illud, quod ſupponimus, potiùs divideretur.

Item, hoc ſecundo argumento refellitur allata ſententia. Si rota, vel trochus circulariter contorqueatur, volvaturque etiam maximâ cùm celeritate, ubi tamen prope adjecerimus manum, vix ullam percipiemus aëris commotionem. Immò ſi filum vel leviſſimum applicueris, vix movebitur: ergo illa agitatio rotæ, vel trochi non efficitur ab aëre concitato. Item, ſi quis aërem rotæ, vel trocho circumfuſum in contrariam partem flabello removeat, non deſinet idcirco rota, vel trochus pari celeritate convolvi. Item, dum puer trochum manu excipit, defertque in alium locum; ille tamen eodem modo agitatur. Ergo ille motus trochi ab aëris circumfuſi agitatione non oritur.

Huc

Huc accedunt varia id genus argumenta alia, quibus omnino evincitur falſitas illius ſententiæ. Putà, quòd flante vento contrario, quo aër in adverſas partes repellatur, ultrò nihilominus feratur ſagitta, &c. Quare his præſuppoſitis,

Dico I. Neceſſe eſt motum rei projectæ oriri ab aliquo genere qualitatis ipſi à projiciente impreſſæ. *Prob.* Quia non poteſt aſſignari aliud principium illius motus immediatum. Neque hanc qualitatem negavit Ariſt. etſi de illâ tacuit, qui de omnibus dicere tam diſertè non potuit. Ab aliis autem vocatur *impetus*; qui etiam malleo, vel cuneo impreſſus, efficit ut fortiùs agat.

Dico autem II. Non ideò negandum eſſe, quin interdum ad motum iſtiuſmodi ſimul cum qualitate impreſsâ concurrat etiam aëris condenſati ſubita rarefactio. Hinc enim aliqui rationem petunt, cur motus naturalis gravium celerior ſit in fine, quàm in initio. Item, os bombardæ thoraci ferreæ nimis propè applicatum, illam propterea non perfodit; quòd tamen præſtaret omnino ex majori diſtantiâ; quia ſcilicet rarefactio aëris condenſati, ad impulſum globuli emiſſi non parùm confert. Et ſic de aliis.

Quæres, cur pila emiſſa reticulo, fortiùs evibratur, quàm ubi impellitur tabellâ; ſiquidem tabella plus habet aëris condenſati ſe rarefacientis. ℞. Quia nervi reticuli per ictum pilæ adducti in partem poſteriorem, dum ſtatim vi magnâ ſeſe ad priſtinum ſtatum reducunt, pilam cum impetu repellunt, eo per proportionem modo, quo ſagitta emittitur per chordam arcus, dum ſeſe reducit.

Notandumque eſt, impetum illum, quanvis in rebus corporeis ſit materialis, poſſe nihilominus

produci ab Angelo; nam Angelus eſt productivus ad extra non tantùm motus localis, ſed præterea etiam & earum qualitatum quæ ad illud genus ſpectant. Vt explicui in Metaphyſicâ de Angelis, *cap.* 2.

CAP. VII. *Solvuntur Objectiones.*

OBjic. 1. Non poſſet explicari quomodo, & quando produceretur illa qualitas in projecto. ℞. Tunc produci qualitatem illam impreſſam, quandiu mobile conjunctum eſt cum projiciente, à quo & ipſum mobile per motum diſponitur ad projectionem.

Inſt. 1. Si lapis projiciendus tunc habet in ſe jam productam ejuſmodi qualitatem, quandiu manu projicientis, aut fundâ continetur, deberet efficere motum, & vi eripi ex manu, aut ex fundâ. ℞. Tunc illam qualitatem non poſſe motum efficere, quia nondum determinata eſt ad motum certam in partem ſeu lineam efficiendum, cùm de ſe ſit indifferens ad motum quamcunque in partem producendum, nec habeat potiorem rationem unius, quàm alterius.

Inſt. 2. Non poſſet explicari quomodo aut quando ad illum motum certam in partem determinaretur. ℞. Tunc determinari quando laxatur, exitque à projiciente versùs hanc partem, non aliam. Poteſtque etiam alias in partes determinari, vel obice occurrente, vel ab alio projecto concurrente.

Inſt. 3. Nec in motu, nec per motum illa qualitas producitur, aut determinari poteſt ad certum motum. *Prob.* Quia motus de ſe non eſt activus, nec conſequenter concurrit ad productionem illius qualitatis, aut ad illius determinationem. ℞. Motum eſſe ſaltem conditionem

con-

connaturaliter requiſitam ad hoc ut producatur à projiciente illa qualitas,conſerveturque. Nam inde illud fit manifeſtum,quòd interpoſitâ quiete vel minimâ,deſinat omnis impetus; quemadmodum patet experientiâ. Vt ergo illa qualitas non producitur niſi aut per motum, aut cum motu; ita nec poteſt conſervari ſine motu.

Inſt. 4. Saltem poteſt illa qualitas à Deo produci ſine motu; quid enim implicat? *C.* Quo tamen in caſu faceret motum; cùm de ſe ſit effectiva motus. Ergo de ſe non exigit motum vel prævium, vel concomitantem, unde ad motum efficiendum determinetur. ℞. Eo in ſtatu nullum efficeret motum, dum per motum certam aliquam in partem determinaretur, ſiquidem de ſe eſt indifferens ad quemlibet.

Inſt. 5. Non poſſet explicari quomodo corrumperetur illa qualitas, ſiquidem contrariè oppoſitam aliam non habet. ℞. Seipsâ corrumpitur ſenſim, deſinente Deo illam conſervare juxta exigentiam ipſius naturalem. Quomodo per proportionem vulgò omnes admittunt de ſono,qui eſt qualitas per medium diffuſa. Item, ad interitum illius qualitatis impreſſæ non parùm confert gravitas naturalis *v. g.* lapidis projecti, quatenus reſiſtit motui violento ſibi contrario.

Objic. 2. Lapis ſurſum projectus non diceretur habere motum violentum, quia eſſet à principio intrinſeco,nempe ab illâ qualitate impreſſâ. ℞. Sic non foret à principio intrinſeco innato ſeu connaturali, & conſequenter non reſiſtente paſſo: ergo nihilominus ſic foret motus violentus.

Inſt. 1. Si lapis deorſum cum impetu projicitur, motus ille non erit violentus, etſi foret ab

impreſſo impetu; quia non fieret renitente paſſo. C. Diceretur enim tantùm præternaturalis, quia fieret præter exigentiam ſubjecti.

Inſt. 2. Illa qualitas non eſſet connaturalis ulli ſubjecto naturali: ergo non poſſet dici naturalis; cùm tamen omnis qualitas non ſupernaturalis, debeat ſaltem dici naturalis: ℞. Dici naturalem, quia producitur à causâ naturali, & per actionem naturalem.

Inſt. 3. In evibratâ longiori haſtâ produceretur qualitas illa ſub minori intenſione in partibus remotis, quàm in propinquioribus: ſic enim, ut vulgò ajunt, cauſa omnis naturalis agit uniformiter difformiter: ergo fieri deberet motus tardior in parte remotiori, quàm in propinquâ; quia qualitas minùs intenſa, producit effectum minùs perfectum. Quod tamen repugnat; ſiquidem de facto æqualiter ſecundùm totam ſuam longitudinem movetur haſta projecta. ℞. Iam primâ parte hujus phyſicæ, *Tract.* 2. *Diſp.* 4. *cap.* 4. ajebam ex probabiliori ſententiâ, quemadmodum agens naturale ad certam diſtantiam profundat ſemper qualitatem ſuam cum æquali intenſionis gradu. Quo pacto ſonus æquè perfectè auditur, & lumen æquè perfectè percipitur intra certam diſtantiam. Sed præterea, ℞. Servari motum æqualem ſecundùm totam haſtæ longitudinem; quòd illud exigat partium ejuſmodi continuitas; motumque elici à partibus qualitatis quæ ſunt majoris intenſionis; nec conſequenter in illâ circunſtantiâ ſuum effectum producunt partes aliæ. Vbi enim vis eſt major, non poteſt retardari à debiliori. Hæc autem afferri poſſunt ad confirmationem noſtræ doctrinæ de actione uniformiter difformi, & illi loco adjici.

CAP.

CAP. VIII. *De motu directo & reflexo.*

AD ſuperiores accedit iſta diviſio motus localis in *directum* & *reflexum*.

Directus ille eſt per quem mobile primò & per ſe tendit ad aliquem terminum. Huicque opponitur *reflexus*, per quem ex occurſu corporis alicujus, vel alio tandem modo, mobile illud fertur vel directè ad eaſdem partes unde proceſſit primò; vel obliquè in alias diſtantes, juxta quantitatem anguli incidentiæ quem deſignat in corpore reflectente, quando motus reflexus fit ex occurſu corporis reflectentis. Quæſtio verò agitari hoc loco ſolet, utrum neceſſariò, & quomodo intercedat quies inter utrumq; illum motum.

Dico I. Quando uterque motus ille eſt à principio intrinſeco; ſemper intercedit quies aliqua. Vt in motu cordis, quo naturaliter dilatatur & conſtringitur. Quo maxime ſenſu accipiendus eſt Ariſt. cum ſcribit inter motum directum & reflexum intercedere quietem. Item, & in motu locali, quanvis uterque non ſit à principio intrinſeco, nihilominus aliunde fit plerumque, ut quietem intermediam habeant directus & reflexus. Puta cùm lapis ſurſum projicitur, non relabitur deorſum, quin paululùm quieverit; tum propter reliquias impetus adhuc tantiſper perſeverantis, tum maximè ob reſiſtentiam aëris condenſati & rarefacientis ſeſe versùs lapidem illum. Dubium enim non eſt, quin aër condenſatus, ubi maximè eſt in motu, ſuſtinere aliquod corpus grave poſſit. Ita ſi pileus filo, vel acu ſuſpenſus rotetur velociter, lapis intra ipſius concavitatem conjectus non decidet. Neque verò etiam in illo motu perpetuo, tam facilè dividi ipſe aër poteſt.

Dico II. Contra Thomiſtas, non eſt illud abſolutè neceſſarium, ſed accidentale duntaxat ad motum directum & reflexum, ut quietem aliquam intermediam habeant; ſiquidem poſſunt de facto nullam habere. *Prob.* Si enim lapis ſurſum projectus offenderit molem ingentis ponderis aliquam deſcendentem, unde revocetur deorſum, quis dicat lapidem hunc nihilominus quieſcere tantiſper ſaltem, priuſquam deſcendat? ſic enim ſequeretur ab ipſo lapide per aliquod tempus ſiſti, & immotam contineri in aëre tam ingentis ponderis molem deſcendentem. Quod per ſe videtur incredibile; unde enim vim ad id ſufficientem haberet?

Objic. Si per quietem aliquam intermediam non diſcontinuarentur, ſequeretur eos non fore niſi eundem continuum motum; Atqui falſum conſequens; quia ſinguli habent proprios ſibi terminos à quo & ad quem. Ergo ſunt duo realiter diſtincti motus. ℞. 1. Sic nihilominus poſſe dici eundem continuum motum, virtualiter duplicem, ob multiplices illos terminos. ℞. 2. Etſi dicantur eſſe duo motus realiter diſtincti, non ſequeretur idcirco fuiſſe intermediam quietem: poſſunt enim duo motus realiter diſtincti, ſic eſſe ad invicem conjuncti immediatè; quomodo per proportionem duo plana immediatè conjungi poſſunt ad invicem. Quare in iſtâ hypotheſi, immediatè poſt terminationem motus directi, conſequetur motus reflexus.

Inſt. 1. Mobile dum attingit corpus reflectens, neceſſe eſt ut cum eo coëxiſtat, vel per aliquod tempus: ac proinde ſic quieſcet: vel per aliquod duntaxat inſtans indiviſibile; cujuſmodi nullum eſſe poſteà oſtendetur. ℞. 1. Cum illo corpore reflectente coëxiſtere quidem, ſed tan-

tantùm ſucceſſivè, non autem permanenter. ℞. 2. Coëxiſtentiam illam eſſe quidem per partem temporis diviſibilem; ſed indiviſibiliter tantùm, non autem diviſibiliter. Vel ſi lubet, cum eo coëxiſtit per indiviſibile quidem temporis, ſed virtuale tantùm, non autem reale. Quo pacto per proportionem cùm duæ regulæ rectæ ſimul junguntur ad aliquod centrum, moveturque una, immotâ alterâ; tunc in illo motu ſucceſſivo, per inſtans aliquod virtuale fit unius ad alteram tum perpendicularitas, tum paralleliſmus, quæ non ſuſcipiunt magis & minùs, unde neceſſe eſt ut hæc fieri non poſſint niſi in aliquo inſtanti, ſaltem virtuali.

Inſt. 2. Mobile in illo inſtanti eſt ſine motu; ſiquidem in inſtanti non eſt motus: ergo ſic ſaltem quieſcit. *N. Conſ.* Quia non eſt quies in inſtanti. ℞. 2. *Diſt. Ant.* In illo inſtanti eſt ſine motu realiter. *N.* Etſi conceditur tunc eſſe virtualiter ſine motu, quatenus in eo caſu præſtatur illud, quod fieret per inſtans aliquod reale, ſi daretur de facto.

Inſt. 3. Quando pila reflectitur à pariete, in eo priùs quieſcit, etſi per aëris intercepti ſubitam rarefactionem in occurſu repellatur. *Prob. Ant.* Quia pila in pariete producit non modò albedinem, ſed etiam calorem, & quidem intenſum; quod fieri non poteſt niſi in tempore. ℞. Etſi dicatur quieſcere, nihil contra nos, qui non negamus poſſe admitti quietem intermediam. At ℞. 2. Quanvis non quieſceret, calor ille non producitur niſi ex adhæſione aëris qui per pilam ad parietem atteritur. Albeſcit autem paries ex particulis cretæ quas relinquit pila. Cur autem globulus plumbeus à bombardâ in parietem exploſus, non reflectatur ſæpe; ratio eſt,

quia plumbum magnâ ex parte ſic liquefactum & emollitum impedit ſufficientem aëris eliſi rarefactionem, unde repellatur; qualis *v. g.* eſt aëris rarefactio, dum malleus ex incude reſilit, &c.

CAP. IX. *Motûs localis proprietates.*

DIco I. Velocitas & tarditas ſunt motus proprietates. Hæc porrò in motu locali explicantur per coëxiſtentiam ſucceſſivam mobilis ad plures, aut pauciores partes ſpatii, per longius, aut brevius tempus. Quare motus ille dicitur *velox*; quò plures partes ſpatii brevi tempore; *tardus* autem, quò pauciores longiori decurruntur. *Prob.* Quia hæc ſufficiunt ad velocitatem, aut tarditatem iſtiuſmodi explicandam.

Objic. Duo motus in ſpatio æquali habent partes æquales, quanvis fiant tempore inæquali, quia plures non habent partes quàm ſpatium decurſum. *Tranſ.* Ergo ſic forent æquales ſeu æqualis velocitatis. *N. Conſ.* Quia velocitas aut tarditas non petitur præcisè & abſolutè ex eo quòd motus tot vel tot partes habeat, ſed potiùs quòd tot habeat reſpectivè ad tale tempus. Nihilque eſt entitativè & ſecundùm intrinſecum in uno motu, unde velocior dicatur, aut tardior; ſed tantùm eſt aliquid relativè & ſecundùm extrinſecum; nempe ſecundùm tempus quod connotatur.

Notandumque eſt 1. Motum naturalem gravium eſſe velociorem ad finem, quàm initio: non tantum quia, ut alii volunt, plus aëris per ſuam rarefactionem impellentis, ſemper affluit ad partes poſteriores mobilis; ſed maximè quòd aër celerius moveatur versùs eam partem ad quam tendit mobile. Et verò, ſi mobile faciliùs defertur per medium quieſcens, quàm ſi oppoſi-

tas

tas in partes agitaretur; illud à fortiori contingit in medio versùs eaſdem partes commoto. Quo pacto cymba flumine ſecundo longè facilius navigat, quàm adverſo, aut etiam quieſcente.

Not. 2. Motum projectorum velociorem eſſe aliquantò poſt initium, quàm initio; ut habet Ariſt. 2. *De Cœlo*. Patetque experientiâ. Quamobrem tormenta bellica proximè admota, minus vehementer impetunt, quàm certâ ex diſtantiâ majori. Ratio eſt, quia plus aëris ac magis ordinatè poſteà confluit ad globum emiſſum. Et quanvis minor ſit impulſus in aëre, quàm in projecto, poteſt nihilominus augere impetum projecti: quia plures virtutes conjunctæ per modum unius agentis totalis fortius agunt; quanvis aliæ ex iſtis ſint minores. Item, res in motu, etiam à virtute minori facilius moveri poteſt, quàm immota: quia motus videtur quaſi ligare gravitatem corporum. Quâ ratione videmus campanas majores, primò quidem difficilius incitari, ubi autem ſunt in motu, longè faciliùs, & ab aëre commoto, vel ab aliâ minori potentiâ agitari.

Not. 3. Motus progreſſivus animalium ſolet eſſe velocior in medio, quàm ad initium, aut ad finem. Quia initio major copia ſpirituum illorum qui motui neceſſarii ſunt, confluit ad muſculos; at exhauriuntur tandem in fine.

Dico II. Inter motus locales perfectiſſimus eſt circularis, ob admirabiles ipſius proprietates. Primò enim hoc habet ſibi proprium, quòd eodem in loco adæquato fiat, nec mobile exigat majus ſeipſo ſpatium. 2. Ex propriâ diſpoſitione, & de ſe, perpetuus eſſe poteſt. Quod motui recto non competit; ſiquidem omne ſpatium exiſtens, per eum tandem decurri poteſt. 3. Illud

maximè

maximè in circulari motu eſt mirabile, quòd partes majorem & majorem habeant velocitatem, eâ proportione, quâ recedunt ab axe, ſeu à centro, unde & aptior eſt ad multa præſtanda opera mechanica, ut trademus ſuo loco.

Notandum præterea eſt, *ex figura* 8. *ſecundi laterculi*; duas rotas inæqualis magnitudinis, ſi tamen eodem in axe defiguntur, æqualem in plano deſcribere lineam, & æquale iter eodem temporis ſpatio; quanvis minorem lineam deſcribat minor circulus, ſi ſeparatus fuerit. Cujus quidem rei ratio aliunde peti non poteſt, quàm ex miſtione motus recti & circularis in eodem ejuſmodi circulo. Sic enim ubi volvitur, ſimul trahitur in transverſum per lineam rectam, ut cuilibet conſideranti ſatis patet.

DISPVTATIO V.

DE DVRATIONE.

CAP. I. *Natura Durationis in communi.*

D*Vratio* alio nomine apud Ariſtotelem vocatur *Quando*, conſtituitque ſpeciale prædicamentum. Nam ſubſtantiæ novam infert denominationem, per quam ſcilicet denominatur *durans*. Formam autem hujuſmodi unde res creata denominatur *durans*, volunt multi ex modiſtis cum D. Bonaventurâ, eſſe modalem aliquam entitatem ſucceſſivam realiter diſtinctam à re durante, eo per proportionem modo, quo ſtatuunt exiſtere aliquod *ubi* internum fluens realiter diſtinctum ab eâ re quæ movetur localiter. Verùm ex communiori ſententiâ juxta Ariſt. cum D. Th. & omnibus Peripateticis,

Dico

Dico I. Duratio aliud nihil eſt, quàm permanentia ipſius rei in ſuo *eſſe*. Quòd enim res exiſtat, pluſquam per inſtans, hoc ipſo intelligitur durare; nec præterea opus eſt aliquâ modali entitate ſuperadditâ. *Conf.* Quia nihil repugnat rem conſervari à Deo ſine illo accidente ſuperaddito; quemadmodum per proportionem ajebamus de *ubi interno* realiter diſtincto, quod ſnpponunt adverſarii. Quo in caſu potuiſſet res aliqua conſervari à Deo jam in[illegible] ipsâ mundi creatione uſque ad extremum judicii diem, nec tamen diceretur *duraſſe*: quod per ſe videtur abſurdum.

Dico autem II. Duratio vel ſumitur *abſolutè*: quo pacto definitur permanentia rei in ſuo *eſſe*. Vel 2. ſumitur *connotativè*, ſeu reſpectivè: tunc verò definitur, rei coëxiſtentia cum tempore, vel reali, vel virtuali; aut cum tali æternitatis parte virtuali.

Notabis enim nos hîc loqui per proportionem ad ea quæ de loco reali aut virtuali, tum de virtuali Divinæ immenſitatis parte expoſuimus ſuprà, *Diſput.* 3. Sic enim aliud eſt tempus *reale*, ſeu duratio motus realiter exiſtentis: aliud autem eſt tempus duntaxat *virtuale*; quod quidem etſi non exiſtat actu & realiter, æquivalet tamen durationi temporis realis & actu exiſtentis.

Porrò, contra id quod aſſerimus durationem non eſſe modalem aliquam entitatem creaturæ duranti ſuperadditam,

Objic. 1. Quod advenit rei exiſtenti, ab eâ diſtinguitur nemine cogitante & realiter. Atqui talis eſt *duratio*. Nam præſupponit rei exiſtentiam; ſiquidem nulla res dicitur durare, ſeu permanere in *eſſe*, niſi in eâ præſupponatur *eſſe*.

Diſt.

Diſt. Ma. Quod rei exiſtenti advenit intrinſecè & entitativè, ſeu ſecundum aliquam realitatem, ab eâ diſtinguitur realiter. *C.* Quod advenit tantum denominativè, & ratione connotati extrinſeci. *N.* Sic autem res non denominatur durans, niſi connotando ſui præexiſtentiam, ſeu coëxiſtentiam ad tempus.

Inſt. 1. Homo *v. g.* in inſtanti ſuæ productionis, ſeu pro priori in quo incipit exiſtere, nondum ſui durationem: ergo illi poſteà advenit. *Diſt. Ant.* Nondum habet durationem *entitativè*, aut defectu intrinſeci. *N.* Sed tantum illam nondum habet *denominativè*, defectu connotati extrinſeci, ſeu defectu præexiſtentiæ. Quo pacto conſervatio præſupponit primum eſſe rei, quod habetur per creationem; non tamen idcirco diſtinguitur realiter ab ipsâ creatione: ut aliàs monui.

Inſt. 2. Si tantum res exiſteret per inſtans, eſſet realiter ſine duratione; ergo duratio ab eâ diſtinguitur realiter. *Diſt. Ant.* Eſſet ſine duratione tantum denominativè, defectu extrinſeci. Deinde ℞. 2. Nulla res poteſt exiſtere per ſolum reale inſtans indiviſibile: ut dicam poſteà.

Objic. 2. Talis rei exiſtentia non dicit connexionem aliquam neceſſariam cum tali tempore, aut cum tali parte virtuali æternitatis Divinæ; habetque de ſe indifferentiam ut illi vel coëxiſtat, vel non coëxiſtat. Tam enim Adamus *v.g.* potuit modò exiſtere, quàm initio mundi *C.* Ergo prætereà debet illi aliquid ſuperaddi realiter, unde ad hoc potiùs, quàm ad aliud tempus determinetur; & unde potiùs dicatur exiſtens in iſto tempore, quàm in alio. ℞. 1. Ad iſtud non requiri neceſſariò ut addatur aliquid realiter ſecundùm novam realitatem; ſatis enim eſt ut ad-

datur

datur ſecundum novam formalitatem relativam ad hoc tempus, vel hanc virtualem æternitatis partem; diciturque iſta determinatio formalis. At ℞. 2. Determinari efficienter per actionem ipſius rei productivam in hoc tempore, non autem in alio. Nec fieri poteſt ut res ita producta in hoc tempore, non coëxiſtat huic tempori, ſublatâ omni aliâ formâ realiter ſuperadditâ.

Inſt. Actio hujus rei creativa, de ſe indifferens eſt ad hoc, vel ad aliud tempus: ergo aliquid debet rei ſuperaddi, ut determinetur ad hoc vel ad illud tempus. ℞. Volitionem per quam Deus ſe determinat ad creandum aliquid hoc tempore, non poteſt non eſſe productiva rei pro hoc tempore. Sicque res producta, eſt conſequenter determinata ad exiſtendum pro hoc tempore: nec poteſt hoc modo res producta, non eſſe ad hoc tempus determinata. Unde etiam inferre licet, quàm fruſtra ſit *durationis* modus realiter ſuperadditus.

Objic. 3. Duratio eſt extenſio exiſtentiæ ad multas partes temporis. Ergo eſt diſtincta realiter ab illa exiſtentiâ, ſaltem in rebus permanentibus, puta in Angelo, lapide, &c. Siquidem ejuſmodi exiſtentia habet totum indiviſibiliter ſuum eſſe ſimul, non autem per partes alias poſt alias, quales habet duratio, ut inquit D. Bonav. ℞. Nego durationem eſſe propriè extenſionem, ſed impropriè tantum, quatenus res eâdem tota ſimul & indiviſibiliter exiſtens, coëxiſtit tamen pluribus temporis partibus. Quomodo per proportionem idem aliquod lignum in aquâ immobiliter defixum, ſucceſſivè nihilominus reſpondet & coëxiſtit pluribus aquæ præterfluentis partibus. Neque verò etiam quòd res dica-

tur

tur aut priùs,aut longiùs duraſſe,hoc habet tantùm ratione intrinſeci, ſed potiùs ratione connotati extrinſeci, nempe quòd vel prioribus,vel pluribus temporis partibus coëxtiterit.

Objic. 4. Duratio motus diſtinguitur realiter ab ipſo motu: ergo & ab aliâ re qualibet. *Prob. Ant.* Quia motus iiſdem ex partibus conſtans, qui nimirum ſit per idem ſpatium, poteſt nihilominus eſſe diverſæ durationis: nam ex duobus ejuſmodi motibus alter erit velocior, tardior verò alter. Ergo *duratio* non eſt idem realiter cum motu: alioquin ubi ſunt æquales partes motus, ibi forent & partes æquales durationis. *Diſt.* Vbi ſunt æquales partes motus cum æquali morâ, ſeu perſeverantiâ in *eſſe*; id eſt, cum æquali coëxiſtentiâ, ſeu ordine eodem ad tempus quod ſupponitur eſſe menſura communis illarum durationum; tunc ſunt æquales durationes. *C.* Sin mora fuerit brevior, id eſt, ſi æquales illæ partes motus coëxtiterunt paucioribus partibus temporis, ob majorem earum veluti compreſſionem, ex majori applicatione virtutis motivæ; tunc dicetur motus inæqualis durationis, & velocior. Nihil enim aliud eſt duratio motus, quàm mora & permanentia ipſius eſſe, ſeu coëxiſtentia ad tale tempus, quod ſupponitur eſſe regula & menſura communis aliarum durationum; quemadmodum poſteà explicaturus ſum.

Inſt. Poteſt idem numero motus reproduci, non autem idem numero tempus: ergo diſtinguuntur inter ſe realiter. Ita plerique ex adverſariis. At ℞. Neque hunc motum, nec tempus habere propriam producibilitatem, cùm propriam non habeant entitatem, & diſtinctam ab entitate ſubjecti. Verùm, quocunque modo ſe ſe

iſta

iſta habeant. ℞. 2. Nec motum, nec tempus numero idem poſſe reproduci; ſiquidem unitas motus ab unitate numericâ temporis, unitas autem numerica temporis petitur ab unitate numericâ talis temporis imaginarii, aut à tali virtuali æternitatis parte quæ ſuo modo ita præteriit, ut reditus ad illam nullus eſſe poſſit. Quo ſenſu vulgò ajunt *ad præteritum nullam eſſe potentiam*. Et verò, ſi poſſet Deus reproducere diem heſternum, poſſet conſervare & hodiernum, ita ut nunquam præteriret; ac proinde poſſem æque diu vivere ac Mathuſalem, nec tamen plures haberem annos, quàm nunc habeo, &c.

Objic 4. Niſi duratio eſſet modus aliquis à re durante realiter diſtinctus, iſque ſucceſſivus, non poſſet Angelus *v. g.* abſolutè ſaltem, & ſublato omni motu externo, cognoſcere ſuam durationem, ſeu quantùm duraſſet. Ergo in eo debet admitti modus aliquis durationis ſucceſſivus, cujus quidem cùm partes vel tantas, vel tantas effluxiſſe videat, judicat ſe tandiu, vel tandiu extitiſſe. *Conf.* Quia neque alioqui ſuam durationem poſſet menſurare per tempus externum; illud enim quod eſt ſucceſſivum, non poteſt menſurare ens indiviſibiliter permanens: ſiquidem menſura & menſurabile debent eſſe homogenea, ſeu generis ejuſdem: quomodo pondus non menſuratur niſi pondere; nec longitudo niſi longitudine: ergo à pari nec poteſt menſurari à quantitate ſucceſſivâ niſi ſucceſſivum. ℞. Solvetur hæc difficultas capite ſequenti, Aſſert. 4.

CAP. II. *Durationis ſpecies diverſæ, tum præcipuè de Tempore.*

CVm duratio aliud nihil ſit quàm permanentia rei in ſuo *eſſe*, ſive permanenti, ſive ſuc-

ſucceſſivo; nec ab ipſo *eſſe* rei diſtinguatur; vulgò durationem dividunt in eam quæ eſt entis permanentis, & in eam quæ eſt entis ſucceſſivi. Ipſam verò entis permanentis durationem docent eſſe tum *æternitatem* ſimpliciter dictam, tum *ævum*, ſeu *æternitatem*: Quæ autem eſt continua & ſucceſſiva motus duratio, propriè appellatur *Tempus*.

Porrò, ut ne ſit quæſtio ſolùm de nomine, paucis in hunc modum complector omne durationis genus. Ac primò quidem alia eſt initio & fine carens, quæ dicitur ſimpliciter *æternitas*: alia eſt habens initium ſui, ſed fine caret, ut duratio Angeli, animæ rationalis, rerumque aliarum ejuſmodi ex naturâ ſuâ incorruptibilium; vocaturque *ævum*, ſeu *æternitas* ſecundum quid: quo ſenſu beatitudo ſanctorum, ac reproborum damnatio dicitur *æterna*. Duratio motus, ut jam monui, ea eſt quæ propriè appellatur *Tempus*. Quanquam & illa etiam vulgò dicuntur habere durationem *temporaneam*, quæ habent tum initium ſui, tum finem, quòd illa duratio ſoleat tempore menſurari: qualis eſt duratio rerum earum quæ quotidiè in hoc ſublunari mundo generantur ac intereunt. Atque ut hoc loco maximè agamus de Tempore: Quàm ſit difficile naturam illius explicare, ſatis inſinuabat D. Aug. in Confeſſ. ubi ſic legimus: *Quærenti à me quid ſit Tempus, ſcio; ſi autem quærenti explicare velim, neſcio.* Hoc tamen ut præſtem:

Dico I. Tempus propriè & in ſe, aliud nihil eſt, ut jam monui, quàm ipſa motus duratio continua & ſucceſſiva. Quamobrem tam certum eſt Tempus actu & realiter exiſtere, quàm conſtat motum eſſe quid reale actu. Et verò cum *Apoc.* I. legimus juraſſe Angelum non amplius futurum

eſſe tempus, ſupponebat fuiſſe priùs actu. Ita *Gen.* 1. dicuntur fuiſſe facta cœli luminaria, *ut eſſent in tempora, & dies, & annos.*

Præterea verò tempus ab Ariſt. ſic definitur 4. Phyſ. c. 11. *Eſt numerus motus ſecundùm prius & poſterius.* Id eſt, numerus ſeu extenſio partium priorum & poſteriorum quæ ſunt in motu. Nam in motu aliæ ſunt partes quæ dicuntur ſubjectivæ, prout nimirum ſimul recipiuntur in diverſis ſubjecti partibus, puta in lapide, cujus partes omnes ſimul moventur. At ille motus non intelligitur durare, niſi quatenus habet multas ejuſmodi ſubjectivas partes alias poſt alias; ſeu priores & poſteriores. Quam ob cauſam *duratio* in motu idem eſt ac partium illarum continua ſucceſſio, & quatenus in ſuo illo *eſſe* continuo & ſucceſſivo perſeverat. Sicque

Not. 1. Tempus eſſe quantitatem quandam ſucceſſivam, cujus partes non exiſtant niſi in fluxu continuo, nec uniantur inter ſe niſi unione fluenti, non autem unione permanenti, uti accidit in partibus continui permanentis. Neque verò in allatâ definitione Ariſtoteles ſumebat *numerum* pro quantitate diſcretâ, ſed eo nomine eſt uſus ad deſignandam multitudinem partium ſucceſſivarum per quas motus exiſtit, & in ſuo *eſſe* perdurat. At

Not. 2. Illas eaſdem partes dividi præterea in præteritas, præſentes & futuras. Quæ tamen denominatio præteriti & futuri non eſt abſoluta, ſed potiùs relativa; quia nihil eſt præteritum aut futurum, niſi comparativè ad præſens. Item

Not. 3. Tò *Numerum*, in definitione Ariſtotelicâ, ſumi etiam pro *menſurâ*, ſive *paſſivâ*, per quam res aliqua intelligitur eſſe menſurabilis; ſive pro *activâ*, per quam res aliæ menſurantur.

rantur. Poteſt enim duratio menſurari, ut ſciatur quanta fuerit; tum etiam poteſt aſſumi ad alias durationes menſurandas. Sed

Notabis tempus non eſſe menſuram motus illius, cujus eſt duratio: quia nulla res eſt menſura ſui ipſius; tum quia menſura ſumitur ut medium ad cognoſcendum id quod menſuratur; nos autem, ut loquitur Suarez, non cognoſcimus quantùm duret actio per propriam & intrinſecam ejus durationem, ſed comparando illam cum aliâ diſtinctâ duratione cujus quantitas nobis notior eſt. Quare hoc loco diſtinguendum erit inter tempus *internum*, & tempus *externum*. Tempus internum, ſeu duratio interna motus, eſt id quo motus menſuratur ſecundùm partes priores & poſteriores. At Tempus externum eſt duratio motus rei diſtinctæ, per quam aliæ id genus durationes menſurantur. Atque ita ex communi conſuetudine, duratio motus cœleſtis, ac præcipuè ſolaris, dicitur Tempus quo utimur tanquam menſurâ quâdam ad menſurandas, ac deſignandas alias durationes. Quanquam

Not. 5. Motus illius ſolaris duratio priùs à nobis per intellectum diſtinguenda eſt varias in partes certis comprehenſas limitibus, puta in dies & in horas, tum in menſes, annos, &c. Poſteà verò per operationem intellectus comparativam, debent illæ partes applicari aliarum rerum durationibus quas dimetiri volumus. Eamque ob cauſam Ariſt. *lib.* 4. *Phyſ.* ſcribit, ſublato intellectu non foret tempus ullum, non quidem in ratione abſolutâ temporis, ſed in ratione menſuræ activæ ad metiendas rerum aliarum durationes. Vnde brutis animantibus, tum iis qui ſunt prorſus mente capti, ac dormientibus nihil durat, ſeu potiùs nihil videtur

tur durare, quia ſcilicet rebus illis non intendunt: eſtque hujus rei exemplum illuſtre in ſeptem dormientibus. Item, hinc petitur etiam ratio cur iis non durent dies, qui re aliquâ vehementiùs delectantur: contrà autem cur iis mora videatur longior, qui boni alicujus deſiderio tenentur, aut aliquâ animi ægritudine laborant. Atque his poſitis;

Dico II. Tempora quidem particularia eſſe varia pro diverſitate ac multiplicitate motuum particularium; qui ſinguli propriam habent ſuam durationem, ſeu *Tempus.* At præterea

Dico III. Aliud eſſe tempus externum, quod dicitur *unum commune* & *univerſale*, quo omnes uti ſolent, veluti menſurâ quadam extrinſecâ ad alias durationes metiendas. Illud autem eſt duratio motus cœleſtis, ac præcipuè ſolaris. Primò, quia, ut ex Ariſt. loquitur D. Thomas, *eſt Tempus ubique exiſtens, idemque apud omnes, & omnia ambiens.* Ideoque facilè ab omnibus cognoſcitur. 2. Quia facilè à nobis dividitur in annos, menſes, dies, & horas. 3. Quia eſt maximè æquabilis & uniformis, &c. Quare quotieſcunque de alicujus actionis, aut alicujus particularis motus duratione judicare volumus, illam comparamus cum motu cœli. Et verò etiam motu horologii, aliiſque id genus inſtrumentis, tanquam extrinſecis aliarum durationum menſuris non utimur, niſi ut priùs per motum cœli menſuratis, aut veluti ſignis illius. Quanquam

Notabis, quòd, quemadmodum cum ſpatio reali, ſupponitur aliud ſpatium imaginarium virtualiter reale de ſe abſolutè neceſſarium; aut virtualis pars aliqua Divinæ immenſitatis cui coexiſtit: ita per proportionem, præter illud

univerſale tempus externum reale, ſupponitur & tempus imaginarium quoddam virtualiter reale, quaſi ab æternitate neceſſario fluens; nec non etiam Divinæ ipſius æternitatis partes virtuales ſupponuntur, quibus coëxiſtit: Quamobrem ratione illius temporis imaginarii virtualiter realis, vulgò ajunt mundum creari potuiſſe multis ante annis quàm de facto ſit creatus: Item, cœlo immoto, diceremus nihilominus ex rebus iſtis ſublunaribus alias eodem, alias diverſis exiſtere temporibus. Sic enim ajebat D. Aug. in Confeſſ. lib. 11. c. 23. *Cùm Sol ſtetiſſet voto Ioſué, ut victor prælium perageret; Sol ſtabat, ſed tempus ibat: per ſuum quippe ſpatium temporis quod ei ſufficeret, pugna illa geſta eſt.*

Dico IV. Poſſunt per ejuſmodi externum tempus menſurari durationes etiam entium permanentium. Sic enim homo *v. g.* aut Angelus dicitur jam duraſſe tot annos, quia tanto tempori coextitit. Neque verò etiam duratio Angelica *v. g.* poteſt abſolutè ex ſe, aut in ſe cognoſci; ſed tantùm cum habitudine quadam coexiſtentiæ ad durationem ſucceſſivam, ſaltem imaginariam, non tanquam per menſuram ejus, ſed ut per terminum coexiſtentiæ, ratione cujus concipitur inſtar *quanti* cujuſdam: Quemadmodum ſcribit Suarez.

Nec dicas; Tempus non eſt menſura homogenea cum duratione indiviſibiliter permanente, qualis eſt Angelica. *C.* Ergo illi menſurandæ non eſt idonea; ut in fine ſuperioris capitis objiciebatur. *N. Conſ.* Diſtinguo enim inter menſuram, quæ per ſimplicem applicationem menſurat: quo in caſu, menſura & menſuratum debent eſſe homogenea. Hoc autem non eſt neceſſe ubi applicatur cum ratiocinio ſaltem virtuali:

tuali: ut quando judico me tot annos vixiſſe, quia tot cœli revolutionibus coextiti.

CAP. III. *De exiſtentiâ, & continuatione partium in tempore.*

S*Vppono* motum & tempus eſſe quædam genera quantitatis continuæ ſucceſſivæ, cùm habeant aliquam extenſionem & diviſibilitatem in partes, eaſque priores & poſteriores, ſeu præteritas, præſentes & futuras. Nec tamen aut motus localis à mobili; aut tempus ab ipſo motu diſtinguitur entitativè. At quomodocunque iſta res ſeſe habeat:

Dico I. Tempus non conſtat ex inſtantibus indiviſibilibus. *Prob.* Quia non poteſt magis conſtare ex indiviſibilibus, quàm motus; cùm aliud nihil ſit quàm duratio ipſius motus, ſeu permanentia in *eſſe*, quam habet motus: Atqui motus non conſtat ex indiviſibilibus. *Prob.* Quia motus non magis conſtat ex indiviſibilibus, quàm magnitudo, ſeu latitudo ſpatii à quâ habet extenſionem: nam *eſſe* localis motus aliud nihil eſt, quàm continua & ſucceſſiva coexiſtentia ad partes ſpatii quod decurritur: atqui ſupponimus ſpatium non poſſe conſtare ex indiviſibilibus.

Item, quemadmodum in continuo permanente, inextenſum additum inextenſo non poteſt facere extenſum; ita neque in continuo ſucceſſivo inſtans indiviſibile additum alteri inſtanti indiviſibili. *Negant paritatem.* Quia in continuo permanente partes ipſius conſtitutivæ ſunt ſimul: at in ſucceſſivo unum ſuccedit alteri; atque ita ambo faciunt magis extenſum, unde dicatur longum tempus. *Contrà autem eſt.* Quia perinde uniri inter ſe debent in continuo

ſucceſſivo, atque hoc modo facere extenſum continuum; ergo ſic indiviſibile uniretur indiviſibili faciendo extenſum; quod repugnat; uti jam oſtendimus *in hoc Tract. Diſp.* 1. *c.*3. Nec poteſt explicari quemadmodum *inſtans* additum tempori, efficiat tempus illud longius: cùm *inſtans* nullius ſit longitudinis.

Item, ſi diceretur tempus conſtare ex indiviſibilibus, ſequeretur inde motum velocem eſſe cum tardo æqualem. Quod quidem ut probem; ſuppono motum perinde conſtare debere ex indiviſibilibus, ſiquidem, ut volunt adverſarii, hoc poſtulat natura continui ſucceſſivi. Et verò, pars diviſibilis ſeu continua motus non poteſt tota coëxiſtere alicui ſolùm inſtanti temporis; ſic enim ſuperiori Diſput. c.4. oſtendimus non poſſe fieri motum in inſtanti, quòd mobile ſimul exiſteret in duabus oppoſitis partibus, tum in medio interjecto: quod repugnat. His ergo ſuppoſitis, ſic argumentor. Quo inſtanti primum indiviſibile ſui motus perficeret Achilles, ſuum etiam compleret teſtudo lentigrada: non enim Achilles tunc poſſet aut plura indiviſibilia ſpatii, per plura indiviſibilia ſui motus percurrere; quia faceret motum à loco ad locum in inſtanti; nec teſtudo lentigrada poſſet eo inſtanti temporis partem ſolùm aliquam ſui indiviſibilis illius abſolvere; quia indiviſibile partes non habet; idemque de aliis partibus motus eſſet ſentiendum. Ergo par eſſet motus velox Achillis, cum tardo teſtudinis proprio; quod repugnat. Sic enim perinde poſſet adæquari breve tempus cum longo, ſeu pars cum ſuo toto, &c.

Dico igitur I I. Motum & tempus non conſtare niſi ex partibus continuis, & in infinitum divi-

diviſibilibus; quemadmodum per proportionem oſtendimus de quantitate permanente. Neque verò etiam perinde motus & tempus habent ulla indiviſibilia ſive continuantia, ſive terminantia, niſi virtualia. At

Not. 1. Hoc eſſe eſſentiale partibus continui ſucceſſivi, ut ſimul eſſe non poſſint ullæ, ſed tantùm aliæ poſt alias. Quâ ratione annus *v. g.* aut menſis non conſtat niſi ex partibus *fluenter*, ſeu *ſucceſſivè*, non autem *permanenter* exiſtentibus. Item, nec continuantur, ſeu uniuntur inter ſe unione permanenti, ſed tantùm fluenti & ſucceſſivâ. Neque verò etiam in ejuſmodi continuo, perinde ac in permanenti, partes inter ſe diſtinguuntur actu, ſed tantùm potentiâ. Item,

Not. 2. Eam eſſe naturam entis ſucceſſivi, ut dicantur partes in eo exiſtere, etſi ratione ſui præcisè aut ampliùs non ſint, ut partes præteritæ; aut nondum ſint, ut partes futuræ. Ita annus *v. g.* cùm ſit totum quoddam ſucceſſivum conflatum ex menſibus, ex diebus, ex horis & momentis, tanquam ex partibus integrantibus & ſui conſtitutivis; nec ab iis collectivè ſumptis diſtinguatur ullo modo; inde conſequens eſt non poſſe abſque illis exiſtere: & tamen nullas habet ſimul, ſed tantùm alias poſt alias; nec ratione ſui præcisè exiſtunt præteritæ, aut futuræ, dum exiſtit præſens, cui ſuo modo, id eſt, ſucceſſivè, continuantur: ergo neceſſe eſt ut partes eo in caſu exiſtant ſaltem ratione totius, tum ratione partis præſentis, cum quâ unum continuum conſtituunt. Item ex dictis

Not. 3. Eſſe in tempore *præſens* quod ſolet exprimi per particulam *nunc*. Sic enim dicimur nunc vivere, loqui, &c. cùm iſta ſint non præteri-

ti, aut futuri temporis, ſed præſentis. Et verò ſi nullum diceretur eſſe præſens; non eſſet conſequenter aut præteritum, aut futurum: ſiquidem præteritum aliud nihil eſt, niſi quod fuit aliquando præſens, & *eſſe* deſiit; &c. At

Not. 4. Nullum debere admitti *præſens*, ſeu Tò *nunc*, quod ſit realiter ac formaliter indiviſibile: quandoquidem tempus non conſtat ex inſtantibus indiviſibilibus: ac proinde nullum eſſe *nunc*, niſi *nunc temporis* extenſum & diviſibile in partes alias poſt alias; cujuſmodi eſt nunc temporis vel horarii, vel menſtrui, vel annui. Sic enim ſolet dici vel minutum, vel hora, vel menſis, vel annus præſens; aut etiam præſens tempus humanæ mortalitatis, ab Adamo uſque ad extremum judicii diem.

CAP. IV. *Solvuntur objectiones. Vbi de inceptione & deſitione rei tum permanentis, tum ſucceſſivæ.*

OBjic. 1. Ex D. Auguſt. *In Confeſſ.* præſens in tempore nullo ſpatio tenditur. Quem etiam loquendi modum videtur ſequi Ariſtot. Ergo ſic datur inſtans temporis reale & formale. ℞. Ab iis ſumi inſtans, non phyſicè, ſed moraliter, ſeu ex communi hominum æſtimatione, pro breviſſimo temporis ſpatio.

Inſt. 1. Multa ſunt quæ fiunt in inſtanti. Ergo datur inſtans reale & formale temporis, cui rerum illarum productio reſpondeat. *Prob. Ant.* Sic enim Angelus *v. g.* creatur in inſtanti indiviſibili: ſiquidem non creatur per partes, aut ſucceſſivè, cùm partes ſui non habeat hoc modo producibiles. Ergo ſic dabitur inſtans reale creationis Angelicæ: ne quid dicam de intellectionis actu, de inſtantaneâ luminis productione,

ne, aliiſque id genus. ℞. Creationem Angeli, ſeu primum ipſius *eſſe*, fieri quidem in inſtanti; ſic tamen ut conſequenter aliquandiu conſervetur; neque ex hypotheſi illius creationis, non poſſit non conſervari. Alioquin ex ſucceſſione immediatâ indiviſibilium ejuſmodi, poſſet conſtitui duratio temporis continuo & ſucceſſivo commenſurabilis: hoc autem repugnat; nam ex doctrinâ capitis ſuperioris, tempus eſt diviſibile in infinitum, & nunquam uſque ad indiviſibile: ergo ejus duratio non poteſt conflari ex indiviſibilibus, aut ipſi commenſurari ſucceſſio aliqua indiviſibilium realium, ſeu realiter & entitativè diſtinctorum. Neceſſe eſt igitur ut quæ res ſecundùm aliquam entitatem producitur, aliquandiu ſaltem in ſuo *eſſe* conſervetur, ſicque participet Divinam æternitatem, quomodo pro ſuâ qualicunque extenſione participat Divinam ipſam immenſitatem, &c.

Inſt. 2. Intellectionis actus *v.g.* non eſt niſi quando fit; quia non habet eſſe ſuum niſi in fieri. *C.* Atqui fit tantùm in inſtanti: ergo eſt tantùm in inſtanti. *Diſt. min.* Fit tantùm in inſtanti, & prætereà non conſervatur, ſicut dixi de Angelo. *N.* Fit & conſervatur. *C.*

Inſt. 3. Deus poteſt rem omnem creatam pro eo omni tempore in quo exiſtit annihilare. Non enim conſervatur à Deo niſi liberè; ſiquidem, pro eâ omni parte temporis in quâ exiſtit, eſt ſub libero Dei dominio. Ergo ſic poteſt res creata exiſtere ſolùm per inſtans, cui ſuccedat immediatè aliud, & aliud ſimile inſtans reale, &c. ℞. Rem creatam poſſe à Deo annihilari pro eâ omni parte diſtributivè ſumptâ, non autem pro omni collectivè ſumptâ. Neque illa neceſſitas conſervandæ creaturæ ad aliquod

tempua pugnat cum libero Dei Dominio, quia eſt tantùm conſequens ad liberum ipſius decretum de condendâ illâ creaturâ.

Inſt. 4. Multa ſunt inſtantanea in fieri, quæ in ſuo eſſe non conſervantur: ergo neceſſe eſt illa exiſtere per ſolum inſtans. *Prob. Ant.* Deſcriptâ jam ſuperiori in Diſput. hypotheſi, de regulâ rectâ quæ moveatur circulariter circa alteram immotam. Nam eo in motu fit modò parallela, modò perpendicularis rectæ illi alteri: neque per hunc motum iſtiuſmodi paralleliſmus aut perpendicularitas poteſt exiſtere niſi per inſtans: quia perpendicularitas & paralleliſmus non ſuſcipiunt magis & minus. Ergo ſic datur *inſtans rei* ſine ipſius conſervatione. ℞. Iſtud non eſſe *inſtans rei* ſecundùm aliquam entitatem quæ per ſolum aliquod inſtans exiſtat; quia nec motus, nec tempus eſt ens aliquod propriâ entitate; ſed tantùm eſt inſtans virtuale quoddam, & virtualem duntaxat habens diſtinctionem; nec tempori coexiſtit niſi *incommenſurabiliter*. Quemadmodum prima Angeli creatio, ſeu inceptio non eſt niſi in inſtanti virtuali, nec diſtinguitur niſi virtualiter ab ipſius Angeli conſervatione. Ita in quantitate permanenti, ex communi ſententiâ, ſuperficies non eſt niſi virtuale indiviſibile, cum ſolâ virtuali diſtinctione. Quod etiam diximus de lineâ, & de puncto, ubi ſermo erat de contactu globi.

Objic. 1. Quicquid exiſtit temporis, illud nunc eſt, ſeu præſens eſt: neque enim exiſtit aut præteritum, cum ampliùs non ſit, aut futurum, cùm nondum ſit. At quicquid ex tempore præſens eſt, illud eſt indiviſibile inſtans. Ergo quiquid exiſtit temporis, illud eſt indiviſibile inſtans;

ſtans; ac proinde tempus non exiſtit niſi per inſtantia indiviſibilia, quæ ſint partes illius conſtitutivæ. *Prob. min.* Quia quicquid exiſtit temporis debet eſſe aliquid totum ſimul: ergo eſt inſtans indiviſibile. Quia pars ſucceſſiva non poteſt eſſe tota ſimul, ſiquidem illa non eſt diviſibilis niſi in partes priores & poſteriores. ℞. *Nunc* temporis quod exiſtit, eſſe illius temporis partem ſucceſſivam, puta aut horam, aut diem, aut annum ſucceſſivè & fluenter exiſtentem; nec tempus exiſtere niſi per ejuſmodi partes ſucceſſivè & fluenter exiſtentes.

Inſt. Nunc illud *diviſibile* non habet niſi partes priores & poſteriores, ſeu præteritas & futuras: ergo jam diceretur exiſtere tum præteritum, tum præſens, tum futurum. ℞. *Nunc* illud hujus aut anni, aut diei, aut horæ, &c. non continere quidem niſi partes priores & poſteriores: at partes iſtæ non idcirco habent rationem præteriti aut futuri comparativè ad hunc vel annum, vel diem, &c. Nam *v. g.* menſis December anni hujus vertentis, non dicitur menſis futurus reſpectivè ad hunc annum, ſed tantùm reſpectivè ad priores iſtos menſes. Ita præſens dies continet plures horas comparativè ad invicem aut præteritas, aut futuras, non autem comparativè ad hunc diem, in quo potiùs dicuntur ſucceſſivè præſentes. Vt enim dies præſens idem eſt ac partes ipſius collectivè ſumptæ; ita partes illæ debent æſtimari perinde ipſi præſentes ſucceſſivè.

Objic. 3. Quæ ſimul non exiſtunt, ea non poſſunt uniri inter ſe, aut habere indiſtinctionem ab invicem: atqui partes temporis ſimul non exiſtunt. Ergo non poſſunt uniri inter ſe, &c. Ergo nec faciunt aliquod continuum per ſui par-

tes continuas exiſtens, &c. *Prob. maj.* Quia unio ſimul conjungit extrema: ergo ſupponit extrema illa eſſe ſimul. ℞. Verum eſſe illud de unione permanenti, non autem de ſucceſſivâ.

Inſt. 1. *Non ens* non poteſt continuari cum *ente*, ſeu eſſe idem continuativè cum ipſo: ſed præteritum, quia eſſe deſiit; & futurum, quia nondum eſt, ſunt non ens: ergo non poſſunt continuari cum præſenti. *Diſt. Ma.* Quod eſt non ens, tam ratione totius, quàm ratione ſui, non poteſt etiam ſucceſſivè continuari cum ente præſenti. *C.* Negatur verò, ſi quod eſt non ens ratione ſui, illud ſaltem fuerit ens ratione totius quod conſtituit, &c.

Inſt. 2. *Nunc exiſtens* non poteſt continuari cum eo quod non eſt *nunc exiſtens*: quia opponuntur ut *ens*, & *non ens*, quæ non poſſunt uniri inter ſe, aut unum aliquod ens reale conſtituere: atqui ſic ſe habent præteritum & præſens, &c. *Diſt. Ma.* Quod non eſt nunc exiſtens nec ratione ſui, nec ratione totius. *C.* Quod ſaltem eſt exiſtens ratione totius quod conſtituit, & ratione præſentis, cui ſucceſſivè continuum eſt. Item præterea *Diſt. Ma.* Non poteſt cum præſenti continuari permanenter, ſeu cum ipſo uniri unione permanenti. *C.* Vnione ſucceſſivâ. *N.*

Inſt. 3. Deberet præteritum, aut futurum eſſe ens, & actu exiſtens etiam ratione ſui, ut diceretur continuari actu cum præſenti. Ergo nulla ſolutio. *Prob. Ant.* Quia propoſitiones de tertio adjacente non ſunt veræ, niſi præſuppoſitâ veritate propoſitionis de ſecundo adjacente. Quomodo vera non eſt iſta propoſitio, *Petrus eſt albus*; niſi præſupponatur vera eſſe iſta, *Petrus eſt.* Ergo à pari verè dici non poterit *præteritum unitur cum præſenti*, niſi vera ſit iſta propoſitio,

ſitio, *præteritum eſt*, ſeu *exiſtit actu*. ℞. Satis eſt quod exiſtat ratione totius, & ratione præſentis ſucceſſivè exiſtentis, cui ſucceſſivè fit continuum. Hæcque eſt natura entis ſucceſſivi, in quo diſcrepat ab ente permanenti.

Inſt. 4. Quod non eſt nunc, nullo modo eſt actu; neque enim habet ullum *eſſe* exiſtens in rerum naturâ: ergo non poteſt continuari cum eo quod eſt actu. *Diſt. Ant.* Quod non eſt nunc neque ratione ſui, neque ratione totius quod conſtituit, aut ratione præſentis cui ſucceſſivè unitur. *C.* Secùs. *N.*

Inſt. 5. Partes præteritæ in tempore non magis continuantur cum præſenti, quàm ſi jam ſtillante aqua, & exiſtente poſteriore guttâ, priores annihilentur; quæ conſequenter non dicerentur facere unam aquam continuam cum illâ guttâ exiſtente. *Diſt.* Non facerent quidem unam aquam *permanenter* continuam; ſed tantùm ſucceſſivè continuam. Quâ ratione dicimus aquas Tyberis jam fluentes, eundem per continuationem eſſe fluvium cum eo qui olim extitit, tum eundem perſeverare ſemper, etſi priores aquæ fuiſſent prorſus annihilatæ.

Objic. 4. Si tempus, aut motus conſtat ex partibus in infinitum diviſibilibus; non poſſet in eo aſſignari aut prima, aut ultima; nec proinde poſſet incipere aut finiri. Atqui falſum conſ. ergo & antec. ℞. Ex communi loquendi modo, res illas incipere, & deſinere extrinſecè, ſeu per negationes: quas vulgò ita explicant: ac primò quidem, ut inquiunt, motus, aut tempus incipit per ultimum ſui non *eſſe*, quatenus verum eſt dicere, *nunc ultimò non eſt aut motus, aut tempus, ſed immediatè poſteà erit.* Deſinit verò per primum ſui non eſſe, quatenus vera eſt

quoque illa propoſitio, *nunc primò non eſt aut motus, aut tempus, immediatè anteà erat.*

Notabis enim, per illud genus inceptionis & deſitionis extrinſecæ; ſeu per illum loquendi modum, non deſignari ullam aut primam, aut ultimam partem ulteriùs non diviſibilem; Ideóque propriè accommodatur continuo ejuſmodi: cùm etiam permanentis continui terminatio explicetur per negationem ulterioris extenſionis: quanquam & dicitur quoque terminari poſitivè, per ſuperficiem ſaltem virtualem. At

Not. 2. Aliâ methodo, & quidem contrariâ explicari *inceptionem & deſitionem* entium permanentium; id eſt, quæ habent ſuum *eſſe* totum ſimul. Nempe ajunt illa incipere & deſinere intrinſecè, per primum & ultimum ſui *eſſe*; ita ut verè dixeris, *nunc primò res eſt, immediatè ante non erat.* Aut *ultimò res eſt, immediatè poſt non erit.*

Atque illi quidem loquendi modi vulgò admittuntur à Philoſophis; quia ſufficienter explicant id quod intendimus. Quanquam

Not. 3. Dici etiam poſſe, quòd res permanens deſinat extrinſecè. Iſtudque tunc maximè uſurpatur, cùm una mutatio inſtantanea ſuccedit alteri immediatè. Quomodo in generatione ſubſtantiali vulgò dicimus, *primum non* eſſe *formæ unius*; vel *primum non* eſſe *privationis*, *eſt primum* eſſe *formæ genitæ*. Alioquin, ex modo loquendi noſtro, intelligerentur duæ formæ ſimul exiſtere in materiâ; aut etiam ſimul eſſe privatio cum formâ: quod repugnat. Item,

Not. 4. Propriè loquendo, rem nullam ſive permanentem, ſive ſucceſſivam incipere niſi intrinſecè. *Prob.* Quia quod incipit eſſe, debet neceſſariò habere aliquid ſaltem ſui *eſſe*: quod enim

enim nullo modo habet *eſſe*, non poteſt dici incipere *eſſe*. Et verò motus aut tempus non magis de facto exiſtit in inſtanti extrinſeco, quàm exiſtebat centum antè annis : ergo in illo inſtanti extrinſeco non magis incipit, quàm incipiebat centum antè annis. Item

Not. 5. Inceptionem & deſitionem illam intrinſecam in rebus ſucceſſivis poſſe explicari per partem aliquam diviſibilem aut primam, aut ultimam, quam determinaveris. Sic enim dies *v. g.* rectè dicitur incipere per primam horam, aut per primum ſui minutum: quo pacto & finiri dicetur per ultimam ſui horam, aut ultimum minutum, &c. Etſi enim illa hora prima aut ultima ſit diviſibilis in alias & alias partes priores & poſteriores ipſi horæ communicantes & intrinſecas; non eſt tamen diviſibilis in alias horas; ſoláque hæc eſt aut prima, aut ultima. Quâ ratione, per proportionem, & in continuo permanenti aſſignatur prima aut ultima pars determinata, putà pes aut primus, aut ultimus, &c.

CAP. V. *Nulla res creata potuit durare ab æterno.*

FUit quidem liberum Deo creare mundum priùs & priùs in infinitum, ac proinde prioribus & prioribus in infinitum partibus virtualibus æternitatis Divinæ reſpondere potuit mundus, ita ut jam centum mille, & plures annos perduraſſet. Nihil enim implicat. Sed

Dico I. Nulla res creata potuit exiſtere ab æterno. *Prob.* 1. Authoritate SS. PP. ubi contra Arianos, Verbum æterni Patris eſſe Deum oſtendunt ex eo quòd ſacræ literæ doceant ipſum eſſe æternum. Quæ ratio non foret efficax, ſi quid

præter Deum poſſet eſſe æternum. Neque verò, ut ſcribit D. Aug. *lib.1. contra Maximinum*, Ariani negabant creaturam poſſe ab æterno exiſtere, ſed negabant tantùm ex eo ſequi Verbum eſſe Deum. Ita S. Ioan. Damaſc. *lib.1. De Fide Orth. c.* 8. aliiſque in locis, docet creationem Deo coæternam eſſe non poſſe; ſeu *quod de* non eſſe *deducitur ad* eſſe, *ſuapte naturâ illi non coëxiſtere, quod ſine principio exiſtit.* Suppono enim, id quod de ſe eſt eſſentialiter ex nihilo ſui, tranſire de *non eſſe*, ad *eſſe* ſui, ut fiat exiſtens: talemque eſſe creaturam ut ſic, cùm non ſit ens à ſe. Quâ factâ hypotheſi, in hunc modum argumentor. Quod tranſit de *non eſſe* ſui ad *eſſe* ſui, non eſt æternum. Atqui talis eſt creatura ut ſic. Ergo non eſt æterna. *Prob. ma.* quod ſupponit prius *non eſſe* ſui, non eſt æternum: quia quod habet aliquid ſe prius, inde habet initium ſuæ durationis, ſeu inde incipit; cùm tamen id quod eſt æternum non incipiat. Atqui creatura tranſiens de non eſſe ſui ad eſſe ſui, ſupponeret prius *non eſſe* ſui. Ergo non eſſet æterna. *Reſpondent*; Sufficere quòd ſit ex nihilo ſui; ſeu non ex præexiſtente ſubjecto, ut dicatur creari; non autem ut priùs fuerit ſub nihilo ſui. *Contrà* ſic urgeo. Etiam id quod fit ex nihilo ſui, debet priùs fuiſſe ſub nihilo ſui, tanquam ſub termino à quo tranſit ad *eſſe* ſui: ergo nulla ſolutio. *Prob. Ant.* Cùm enim creatura de ſe & eſſentialiter ſit non ens, non poteſt tranſire ad *eſſe* ſui, niſi præſupponatur fuiſſe ſub *non eſſe* ſui: quomodo nihil tranſit à termino à quo, ad terminum ad quem, niſi ſupponatur fuiſſe *in*, vel *ſub* termino à quo; ut patet inductione. Et verò, ſicut ſe habet privatio ad formam quæ generatur in materiâ; ita per proportionem negatio ad ens illud quod creatur: perinde

inde enim fit ex *non eſſe* ſui,tanquam ex termino à quo: ergo quomodo privatio eſt aliquid prius formâ genitâ; nec ſimul eſſe poteſt cum formâ; ita per proportionem dicendum eſt de ente quod creatur,& de illius negatione. Ergo cùm ens creatum ſit poſterius naturâ ad ſui *non eſſe*, incepit eſſe: ergo non eſt æternum.

Confir. Quicquid eſt extra Deum, eſt terminus creationis; ergo habet primum *eſſe* ſui; ac proinde non eſt æternum. *Prob.Conſ.* Quia creatio eſt prima rei productio: nec differt creatio à conſervatione, niſi quia creatio includit novitatem eſſendi, conſervatio autem ſupponit primam rei productionem. Ergo etiam quicquid conſervatur à Deo, ſupponitur ab ipſo primò productum, ac proinde cum novitate eſſendi. Item, tam creatio ſupponit antecedens ſui *non eſſe*,quàm annihilatio præſupponit ipſum *eſſe* rei: atqui nihil annihilatur, niſi quod priùs eſſet ens; ergo nihil creatur quod priùs non fuerit non ens; & conſequenter quod non includat novitatem eſſendi, ſeu quod de novo non exiſtat, cùm anteà per totam æternitatem fuiſſet ſub nihilo. Atque ut iſtud confirmetur, tam de *eſſe* permanenti, contra D. Thomam, quàm de ente ſucceſſivo, contra alios,

Dico prætereà II. Ens permanens ab æterno eſſe non poteſt. *Prob.* Quia ab æterno connaturaliter operari non poſſet; cùm enim operari ſequatur ad *eſſe*, nec magis implicet rem connaturaliter operari non poſſe, quàm non poſſe exiſtere; ſi ab æterno connaturaliter operari non poteſt, ſequitur nec poſſe exiſtere ab æterno. Probatur verò,quòd ab æterno juxta naturam ſuam operari non poſſet. Nam ignis creatus ab æterno, & applicatus ad ſtupam comburendam,

ipſam

ipſam tamen non combureret,niſi finitâ æternitate, etſi illa ſtupa ſit finitæ ſolùm reſiſtentiæ,ac proinde finito ſolùm tempore debeat abſumi. Item, lapis ingens ab æterno creatus medio in aëre cum omnibus ad deſcenſum requiſitis, non poſſet ſpatium quantumvis finitum, finito tempore decurrere, ſed tantùm infinito. Item, Angelus ab æterno creatus,tumque ſimul exercens aliquam operationem vel intellectus, vel liberæ voluntatis, ab eâ ceſſare non poſſet, niſi finitâ æternitate. Mulier prægnans partum edere in lucem nequiret, niſi poſt æternitatem. Item, ſi quis crearetur ab æterno pronuncians ſyllabam *ba*, ceſſare non poſſet, niſi completâ æternitate, &c. *Prob.* Quia ſi hæc finito ſolùm tempore perficerentur, jam inde initium durationis ſuæ deſignarent; cùm tamen ſit eſſentiale durationi æternæ, ut initium ſui non habeat; nec proinde poſſit ad illius initium perveniri, etiam procedendo in infinitum: at perveniretur tandem ad initium durationis finitæ; uti quidem per ſe manifeſtum eſt.

Neque verò etiam illud eſt omittendum, quòd Deus creaturam ab æterno conditam non poſſet annihilare, niſi elapsâ æternitate: non enim poſſet illud dici æternum, quod finito ſolùm tempore extitiſſet. Atqui repugnat creaturam pro eo omni tempore quo exiſtit,non poſſe etiam abſolutè annihilari à Deo; ſic enim Deus non diceretur habere ſupremum dominium in illam creaturam. *Reſpondent.* Creaturam in eo caſu debere quidem neceſſariò conſervari per totam æternitatem; ſed neceſſitatem illam non repugnare cum Dominio & libertate Dei; quia eſt tantùm conſequens, & ex hypotheſi quòd Deus liberè illam voluerit producere ab æterno.

Con-

Contrà verò eſt. Quanvis enim ex hypotheſi quòd Deus decreverit creaturam aliquam conſervare per totam æternitatem, non poſſit conſequenter, ratione ſuæ immutabilitatis, illam per totam æternitatem non conſervare: pertinet tamen ad ipſius libertatem & ſupremum dominium, ut ita ſtatuens de creaturâ, potuerit contrarium ſtatuere. Quod ſecùs eveniret in hypotheſi creaturæ ab æterno: ſiquidem non poſſet habere aliud decretum, quàm de illâ per totam æternitatem conſervandâ.

Dico III. Multò minùs ab æterno potuiſſent exiſtere entia ſucceſſiva, ut motus, & tempus. *Prob.* Quia ens ſucceſſivum dicit eſſentialiter *prius & poſterius.* Atqui non poteſt eſſe ab æterno *prius & poſterius.* Pars enim motus aut temporis *poſterior*, præſupponeret *priorem*, cujus ex deſitione traheret initium ſui. Quinetiam pars illa *prior* non haberet finitam ſolùm durationem; ergo poſterior non inciperet niſi elapsâ æternitate: ergo non exiſteret ab æterno; quia quod ſupponit aliud prius ſe ab æterno exiſtens, æternum eſſe nequit. Adde quod pars ejuſmodi *prior* ab æterno exiſtens ſine *poſteriore*, non poſſet dici pars entis ſucceſſivi, quia non haberet eſſe in fluxu continuo partium priorum & poſteriorum, &c.

Item, ſol *v. g.* creatus ab æterno cum ſuo motu, fuiſſet productus in aliquâ cœli parte determinatâ, putà in oriente, vel in occidente; indéque potuiſſet aſſignari à Deo initium motus ſolaris: ergo ille motus qui ex hypotheſi foret æternus, ſimul non eſſet æternus, quia non careret initio ſui.

Item, inde ſequeretur ab æterno fluxiſſe annos actu infinitos, dieſque & horas pariter actu in-

infinitas; cujuſmodi infinitudo contradictionem in ſe involvit: nam infinitus numerus annorum ſuperaretur à numero infinito dierum, aut horarum,&c. Item,ſic potuiſſent ab æterno exiſtere generationes hominum aliæ poſt alias; aut etiam ad ſingulas æternitatis horas, & dies creari novi, & novi Angeli; ac proinde ſic exiſteret actu infinita multitudo Angelorum, animarum rationalium,&c. Item,in iis generationibus aut hominum, aut aliorum animalium quæ extitiſſent ab æterno, reperiretur tum primus *v.g.* homo; ille nimirum qui immediatè prodiiſſet à Deo; tum ultimus qui hodie naſcitur: ergo ſic fieret infinitum clauſum duobus terminis. Item,ſic duratio quæ ſupponitur infinita, ſive entis permanentis, ſive ſucceſſivi, non eſſet impertranſibilis: ergo ſimul non eſſet infinita. *Prob. Ant.* Quia de facto Angelus creatus ab æterno jam pertranſiiſſet æternam durationem; poſſetque regrediendo mente & cogitatione ab ipſo pertranſiri, ſingulos in eâ veluti annos deſignando; Quia non eſt major diſtantia ab hoc inſtanti uſque in æternum,quàm ab æterno uſque ad hoc inſtans. Nec dicas,valeret iſtud argumentum etiam contra Dei æternitatem. *N. parit.* Quia ſuppono ex Metaphyſicâ de Deo, Divinam Æternitatem eſſe totam ſimul,& veluti inſtans permanens, nihilque ipſius præterire.

Notabis autem *Æternitatem* eſſe quoddam genus *infiniti*, ac proinde pari modo eſſe attributum creaturis incommunicabile. Quibus quidem in quæſtionibus inferri ſolet, quòd ſub ſenſu tum abſoluto,tum hypothetico, *res ſimul eſſet & non eſſet talis.* Quemadmodum ſuis exponitur locis. Nec dicas; Cùm ajunt *res ſimul eſſet & non eſſet,* quidni ex illâ propoſitione inferatur rei

rei *poſſibilitas*, perinde ac *impoſſibilitas?* Siquidem tam aſſeritur *quòd eſſet*, quàm *quòd non eſſet.* ℞. Quia talis natura eſt *partis negativæ*, ut omne affirmativum deſtruat; quamobrem ſolet dici *malignantis eſſe naturæ.*

CAP. VI. *Solvuntur Objectiones.*

OBjic. 1. De ſe non repugnat aliquid produci ab æterno; nam in Divinis Filius & Spiritus S. producuntur ab æterno. Ergo falſum eſt quod diximus. ℞. Dictum eſt tantùm, nihil poſſe produci ab æterno ex nihilo. Creaturæ autem duntaxat proprium eſt produci ex nihilo; nec repugnat creatura æterna, aut ratione creaturæ ut ſic; aut ratione productionis æternæ ut ſic; ſed tantùm ratione æternitatis conjunctæ cum creaturâ.

Inſt. 1. In eâ propoſitione *creatura eſt æterna*, prædicatum non deſtruit ſubjectum; ergo non implicat contradictionem. *Nego Ant.* Nam æternitas deſtruit proprietatem eſſentialem creaturæ; nempe quod tranſierit à *non eſſe* ſui ad *eſſe* ſui.

Inſt. 2. Eſſet effectus realis; & eſſet à Deo ex nihilo ſui. Ergo haberet rationem creaturæ. *Diſt. Ant.* Eſſet ex hypotheſi, & ſimul abſolutè non eſſet; quia non intelligeretur tranſiiſſe à nihilo ſui, ad *eſſe* ſui.

Inſt. 3. Nihil repugnat eam eſſe æternam à parte *poſt.* C. Ergo neque à parte *antè.* *N. parit.* Quia in iſto ſolùm caſu ſupponeretur non tranſiiſſe à *non eſſe* ſui, ad *eſſe* ſui.

Inſt. 4. Eſt poſſibilis ab æterno; nam ejus poſſibilitas eſt æterna; cùm inceperit nunquam: ergo potuit eſſe ab æterno. *Diſt. Ant.* Eſt poſſibilis ab æterno pro tempore; nec incepit unquam

quam ejus poſſibilitas pro tempore. *C.* Eſt poſſibilis pro æterno. *N.*

Inſt. 5. Datur aliqua veritas entis creati, etiam pro æterno. Ergo & entitas: quia, juxta Metaphyſicos, idem ſunt *ens & verum.* *Prob. Ant.* Nam ab æterno & pro æterno vera eſt illa propoſitio, *Homo eſt animal.* Vel *quinque & quatuor faciunt novem.* Ideóque dicuntur propoſitiones ſempiternæ veritatis. ℞. Sic tantùm ſunt veræ per conformitatem ad objectum in ſe, abſtrahendo ab ejus exiſtentiâ. Vt habetur in Logicâ *Diſp.* 3. *c.* 6. vide & Metaph. *Tract.* 1. *Diſp.* 3. *c.* 3.

Inſt. 6. Potuit eſſe ante quodlibet prius, ſeu ante quodlibet tempus. Ergo ab æterno. *Diſt. Ant.* Potuit eſſe ante quodlibet tempus, & antè prius determinatum, aut determinabile. *C.* Indeterminatum. *N.* Notandum enim eſt æternitatis partes virtuales de ſe eſſe quid indeterminatum; item ſingulas diſtributivè eſſe à Deo determinabiles, non autem ſingulas collectivè; cùm earum collectio ſit impoſſibilis.

Objic. 2. Ab æterno Deus habet omnipotentiam liberam, ſeu requiſita omnia ad producendum mundum: ergo poteſt illum producere ab æterno. *Diſt. Ant.* Habet ad producendum pro tempore. *C.* Pro æterno. *N.* Quia nulla eſt potentia ad impoſſibile. Nec conſequenter Deus poteſt agere ad extra, niſi abſolutâ æternitate.

Inſt. 1. Sequeretur Deum eſſe perfectiorem in agendo poſt æternitatem quàm ante; quod implicat: quia Deus nullam unquam poteſt acquirere perfectionem. ℞. Deum eandem perfectionem ad agendum pro tempore habere ſemper, ſive ab æterno, ſive in tempore; ab eâ tamen prodire nihil poteſt niſi in tempore.

Inſt. 2. Ergo mundi productio æterna ſuperaret

raret

raret vires omnipotentiæ Divinæ. Atqui hoc implicat. ℞. Perinde eſt ac effectio chymeræ; quæ quidem non eſt aut *juxta* vires omnipotentiæ Divinæ; aut *ſupra*, quatenus dicatur tantùm producibilis à potentia ſuperiori; ſed eſt tantùm *præter*.

Inſt. 3. Sequeretur Deum pro totâ æternitate non habere dominium in ſuos effectus. ℞. Habere totâ æternitate dominium in ſuos effectus, non tamen pro totâ æternitate, ſed pro tempore.

Objic. 3. Potentiæ temporali reſpondet effectus temporalis. *C.* Ergo æternæ æternus; ergo cùm detur potentia æterna, poterit ab eâ eſſe æternus effectus. Alioqui nihil haberet ſuprà temporalem. ℞. Habere hoc quòd poſſit effectum ſuum producere priùs & priùs in infinitum; non autem quod poſſit æternum; quia de ſe implicat, ſeu quia de ſe res creata habet incapacitatem ad hoc ut ſit æterna: quatenus debet tranſire à *non eſſe* ſui, ad *eſſe* ſui.

Inſt. 1. Si ſol eſſet ab æterno, inquit D. Auguſt. ab eo lumen æternum effectivè procederet. *Prob.* Quia effectus poteſt ſimul eſſe cum ſuâ causâ. Ergo, inquiunt D. Th. Suarez & alii, cùm Deus ſit ab æterno, poteſt eſſe cum eo effectus aliquis æternus. ℞. Effectus poteſt ſimul eſſe cum causâ creatâ, quia in eo caſu poteſt ſervari tranſitus à *non eſſe* ſui, ad *eſſe* ſui: at è contrà, non poteſt ſimul eſſe cum causâ increatâ. *Diſt. autem primum Ant.* Sol ex hypotheſi impoſſibili ſuæ æternitatis produceret lumen æternum. *Tranſ.* Perinde ènim eſt ac ubi ajunt, ſi chymera eſſet animal, eſſet vivens, ſentiens, &c. quæ in ſenſu abſoluto falſa ſunt; unde illa ſimul eſſent in ſenſu hypothetico, & ſimul non eſſent, in ſenſu videlicet abſoluto.

Inſt.

Inſt. 2. Deus poteſt id omne quod poteſt Sol, ſi eſſet æternus. Atqui *Sol* poſſet effectum æternum. Ergo & Deus. *Diſt. Ma.* Poteſt in ſenſu hypothetico, id eſt ex hypotheſi quòd eſſet poſſibile. *C.* Poteſt in ſenſu abſoluto. *N.* Nam illud abſolutè ſecundùm ſe eſt impoſſibile, nec datur potentia ad impoſſibile.

Inſt. 3. Si Sol foret æternus, produceret lumen æternum. Ergo ratio propter quam ſol non producat lumen æternum, eſt defectus æternitatis. Atqui hæc conditio non deeſt in Deo: ergo potuit producere effectum æternum. *Diſt. Ant.* Sol æternus lumen æternum produceret in ſenſu hypothetico. *C.* Quia ex hypotheſi quod daretur Sol æternus, ſequeretur creaturam ab æterno exiſtentem non eſſe impoſſibilem. At negandum illud eſt in ſenſu abſoluto. Nec ratio, cur Sol produceret lumen æternum, petitur ab æternitate illâ Solis, niſi in ſenſu hypothetico, quem modò explicui. Alioquin, abſolutè loquendo, creatura habet de ſe abſolutè, quòd nequeat produci ab æterno.

Inſt. 4. Si Deus eſſet agens neceſſarium, produceret creaturas ab æterno; *juxta philoſophiam Ariſtotelis.* Atqui nihil de illâ virtute detrahit, quòd ſit agens liberum: ergo pariter ſic poſſet producere creaturas ab æterno. ℞. ſi eſſet agens neceſſarium, minùs poſſet; immò quemadmodum habetur in Metaphyſ. de Deo. *cap.* 9. nihil poſſet actu efficere.

Inſt. 5. Negatio mundi ab æterno eſt libera Deo; id eſt, eam ab æterno potuit pro ſuâ libertate tollere. *Diſt.* Tollere pro æterno. *N.* Pro tempore. *C.*

Inſt. 6. Non poteſt aſſignari in æternitate quando primùm duntaxat potuerit Deus aliquid pro-

producere. *C.* Ergo ſemper potuit. *Diſt.* Semper potuit pro eo tempore quod voluerit eligere. *C.* Pro æterno. *N.* Item, ℞. Potuit quidem priùs & priùs ſine termino indeterminatè; ſed non eſt primum determinatum in totâ æternitate, in quo ſolùm potuerit mundus produci à Deo.

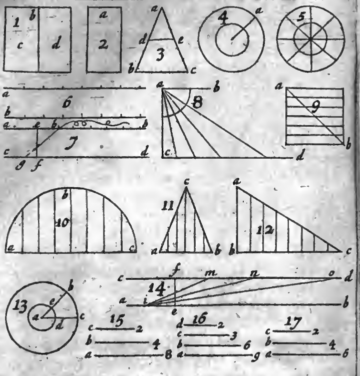
Colliges verò ex dictis. 1. In causâ efficiente creatâ ſufficere prioritatem naturæ ad effectum; at in increatâ neceſſariam eſſe prioritatem æternitatis, pro quâ non ſit poſſibilis effectus ullus. Nec dicas, quando ergo potuit creari mundus? Quando Deus voluit: ſiquidem illud ſolùm pendet à libero ejus nutu.

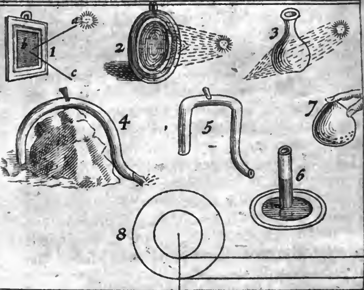
Collig. 2. In æternis non reperiri *prius & poſterius.* Illud de prioritate aut poſterioritate temporis probavi cap. ſuperiori. Reſque eodem modo ſe habet de prioritate naturæ. Cùm enim ajunt, ſtatum indifferentiæ neceſſarium ad libertatem, priorem fuiſſe ad ſtatum liberæ determinationis; negandum illud eſt. Quia Deus non dicitur antecedenter indifferens ad productionem effectuum, per aliquam prioritatem poſitivam, ſed tantùm per negativam; eo nimirum ſenſu, quòd nihil habuerit antecedens, unde voluntas ejus ad agendum determinaretur. Eamque ob cauſam mundi productio dicitur libera, quia ſic ab æterno Deus voluit mundum producere, ut etiam ab æterno potuerit non velle illum producere.

Collig. 3. Æternitatem ſimpliciter dictam eſſe attributum Dei proprium, & *infiniti* genus quoddam creaturis incommunicabile: quamobrem Deus ita ſolus de facto eſt æternus, ut ſolus eſſe æternus poſſit. Atque hujus quidem æternitatis naturam expoſuimus in Metaphyſicâ de Deo. *cap.* 5.

Ad majorem Dei gloriam.

PRO PHYSICA UNIVERS:

INDEX
TRACTATVVM, DISPVTATIONVM ET CAPITVM PHYSICÆ VNIVERSALIS.

Præfatio de naturâ Phyſicæ. 1

PARS PRIMA.

De naturâ & principiis corporis naturalis.

TRACTATVS I.

De principiis intrinſecis, & de naturâ ſeu eſſentiâ corporis naturalis.

DISPVTATIO I.

De principiis intrinſecis corporis naturalis.

CAP. I. *NOtiones quædam principii, & corporis naturalis.* 7

II. *Quot ſint principia intrinſeca corporis naturalis, tam compoſitionis, quàm generationis.* 13

III. *Soluuntur objectiones.* 16

INDEX.

DISPVTATIO II.

De Materiâ primâ.

CAP. I. NAtura materiæ primæ. 17
II. Materiæ primæ incorruptibilitas, & dependentia à formis ſubſtantialibus. 23
III. Materiæ primæ unitas ſpecifica, cum propria Quantitate. 28

DISPVTATIO III.

De forma ſubſtantiali.

CAP. I. NAtura, diviſio, & productio formæ ſubſtantialis. 32
II. De varietate, aut multiplicitate formarum ſubſtantialium in eâdem materiâ primâ. 34
III. De formis partialibus. 40

DISPVTATIO IV.

De Toto, ſeu compoſito naturali.

CAP. I. NAtura ſeu eſſentia compoſiti naturalis. 46
II. Modus quo uniuntur partes in toto, ſeu compoſito naturali. 49
III. Solvuntur objectiones. 53
IV. Totius à partibus unitis, & collectivè ſumptis indiſtinctio. 55
V. De exiſtentiâ compoſiti naturalis. 59

TRA-

INDEX.

TRACTATVS II.

De principiis, ſeu cauſis extrinſecis corporis naturalis.

Præfatio de naturâ & diviſionibus cauſæ in communi. 63

DISPVTATIO I.

De naturâ & diviſionibus, ſeu multiplicitate cauſæ efficientis.

Cap. I. *Natura cauſæ efficientis.* 66
II. *Cauſæ efficientis variæ diviſiones.* 67
III. *Aliæ diviſiones cauſæ efficientis.* 74

DISPVTATIO II.

Cauſæ efficientis cauſalitas, ſeu actio.

Cap. I. *Actionis natura, & diviſiones.* 80
II. *Actionis indiſtinctio.* 84

DISPVTATIO III.

Dependentia cauſæ creatæ ab increatâ.

Cap. I. *De Creatione.* 87
II. *De conſervatione.* 91
III. *De concurſu Dei ſimultaneo ad agendum, rebus creatis neceſſario.* 92
IV. *Solvuntur objectiones.* 94
V. *Determinatio cauſæ creatæ ad effectum in individuo, per concurſum Dei ſimultaneum.* 98
VI. *De ſubordinatione cauſæ ſecundæ, tum de præmotione & concurſu Dei prævio, cauſæ illi ſecundæ ad agendum neceſſario.* 101
VII. *Solvuntur objectiones.* 108

DISPVTATIO IV.

De virtute activâ cauſarum naturalium.

CAP. I. *Vis emanativa, & activitas accidentium.* 112
II. *Solvuntur objectiones.* 116
III. *Activitas ſubſtantiæ creatæ mediis accidentalibus potentiis.* 118
IV. *De ſpherâ activitatis agentium naturalium; & de eorum actione directâ, reflexâ, & refractâ.* 122

DISPVTATIO V.

De conditionibus ad agendum.

CAP. I. *Diſtinctio agentis & paſſi; tum de actione per antiperiſtaſim.* 128
II. *Diſſimilitudo agentis & paſſi.* 130
III. *Agentis & paſſi indiſtantia; tum de concurſu medii, &c.* 132
IV. *De vario genere qualitatum, per quas explicari poteſt actio in diſtans.* 135
V. *Varii modi explicandæ actionis in diſtans.* 138
VI. *De exceſſu virtutis activæ, requiſito ad ſuperandam paſſi reſiſtentiam.* 143
VII. *De Reactione.* 145

DISPVTATIO VI.

De producibilitate rerum.

CAP. I. *An effectus idem ſit producibilis totaliter ab agentibus diverſis ejuſdem ordinis.* 149
II. *Solvuntur objectiones.* 153

III. De

III. *De Reproductione.* 156
IV. *An ab eadem cauſa poſſint eſſe contrarii effectus.* 160

DISPVTATIO VII.

De causâ finali.

Cap. I. *Natura cauſa finalis.* 161
II. *Quomodo finis moveat ad agendum.* 163

PHYSICÆ VNIVERSALIS

PARS SECVNDA.

TRACTATVS VNICVS.

De proprietatibus corporis naturalis.

Præfatio. 168

DISPVTATIO I.

De Quantitate propriâ corporis naturalis.

Cap. I. *Diſtinctio & ſubjectum hujus quantitatis.* 171
II. *Natura & formalis effectus quantitatis.* 173
III. *Quantitatis, aut continui compoſitio.* 179
IV. *Solvuntur objectiones.* 186
V. *Partes in continuo diſtinctionem actu realem non habent.* 189
VI. *De unione partium in continuo,* 196
VII. *Corporis quanti, ſeu continui terminatio; tum de illius contactu.* 199
VIII. *Corporis quanti rarefactio, & condenſatio.* 206
APPENDIX, *De intenſione qualitatum.* 209

DISPVTATIO II.

De Infinito.

CAP. I. *Natura Infiniti.* 217
II. *Alia infiniti attributa eſſentialia.* 221
III. *Impoſſibilitas entis creati ſimpliciter infiniti.* 225
IV. *Solvuntur objectiones.* 232
V. *Solvuntur aliæ objectiones.* 238
VI. *Objectiones petitæ ex Theologiâ.* 245

DISPVTATIO III.

De loco & vacuo.

CAP. I. *Natura loci.* 251
II. *Forma conſtitutiva rei in loco.* 256
III. *De exiſtentiâ plurium ſimul corporum in eodem loco per penetrationem. Tum de exiſtentiâ ejuſdem in pluribus ſimul locis.* 261
IV. *Solvuntur objectiones.* 266
V. *De vacuo.* 268
VI. *Quâ virtute poſſit fieri vacuum; & quæ in eo fieri poſſent.* 273

DISPVTATIO IV.

De Motu.

CAP. I. *Natura motus in communi.* 279
II. *Variæ motus propriè dicti ſpecies & proprietates.* 282
III. *Motus indiſtinctio ſive à ſubjecto mobili, ſive à termino.* 284
IV. *Motus localis natura in particulari.* 287
V. *Motus localis ſpecies variæ.* 291
VI. *Cauſa immediata motus in projectis.* 293
VII. *Solvuntur objectiones.* 296

VIII. *De motu directo & reflexo.* 299
IX. *Motus localis proprietates.* 302

DISPVTATIO V.

De duratione.

Cap. I. *Natura durationis in communi.* 304
II. *Durationis ſpecies diverſæ, tum præcipuè de Tempore.* 309
III. *De exiſtentiâ & continuatione partium in tempore.* 315
IV. *Solvuntur objectiones. Vbi de inceptione & deſitione rei tum permanentis, tum ſucceſſivæ.* 318
V. *Nulla res creata potuit durare ab æterno.* 325
VI. *Solvuntur objectiones.* 331

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google